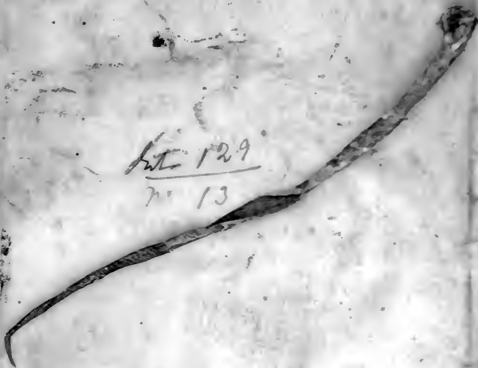

Est. 129
N° 13

PRIVILEGIA VNIVERSITATVM, COLLEGIORVM, SCHOLASTICORVM, BIBLIOPOLARVM, ET OMNIVM demum qui ſtudioſis adiumento ſunt.

Cum elucidatione Authen. habita. C. Ne filius pro patre.

A D. PETRO REBVFFO DE MONTESPESSVLANO IVRIS Doctore celeberrimo olim collecta, nunc verò luci reſtituta.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,
In Bibliotheca olim Oporiniana, typis Georgij Coruini.
M. D. LXXV.

SPECTATAE PROBITATIS ET DOCTRINAE VIRO D. RAIMVNDO PIO FICHARDO Iureconsulto, senioris Fichardi filio, Bibliothecæ Oporinianæ Genius S. P. D.

ETRO Rebuffo, Iureconsulto haud infimi alioqui subsellij, multum, meo iudicio, debent, cum omnes in vniuersum, qui quacunque demum ratione literas tractant, aut illarum studia promouent, tum maximè præceptores omnes ac scholastici: quorum tædiosi labores, nisi publico aliquo principum ac magistratuum fauore leuarentur, vix possent ad optatum finem perduci. Itaq; & piè & prudenter consuluerunt olim prouidi magistratus, vt, quando respublicæ destitutæ literis haud secus forent, quàm magnæ molis nauigia onusta pretiosis mercibus, quæ procellosis tum fluctibus tum flatibus in alto agitata, destituta insuper essent & luce & cynosura, literæ in

)(2 præ-

prætio essent, & iusta studijs præmia decernerentur. Neque studiosis modò ac professoribus, verùm etiam Scholis ipsis & Academijs, quæ ceu emporia quædam sunt literarum, & typographijs quoque, literarum officinis. Rebuffus autem quicquid eiusmodi priuilegiorum, immunitatumq; à pijs principibus erat & in literas & in literatores collatum, fortaßis quòd temporum sequentium iniquitate, seu impietate potiùs, antiquari animaduerterat, hincinde collectum redegit in vnum volumen, veluti in fasciculum: qua in re, vt antea dixi, haud mediocriter est benè meritus de re totius orbis pulcherrima, literaria videlicet. Nam quid obsecro habebit pulchri orbis hic vniuersus, alioqui pulcherrimus, quod literis comparatum non videatur potius turpe? Quod quàm sit verum, vel vno hoc argumento abundè potest demonstrari, quòd scientiæ omnes, atque adeò quæuis rerum omnium cognitio, tam mundanarum quàm supra mundanarum literis committitur, eisdem continetur, eisdem conseruatur, eisdem propagatur & ad præsentes & ad posteros. Scientia verò, quam ipsam mundi animam rectè dixeris, quid pulchriùs? quid honestiùs? &, si vtilitatem spectare libet, quid vtilius? Iam si vel vnica quæ-

uis

uis scientia tam pulchra est, totq́ commoditates orbi confert, quid de vniuerso scientiarum omnium choro censendum esset? Expende mihi, quæso, qualis sit Theologia, quæ Dei cognitionē nobis suppeditat. Qualis Philosophia, quæ rerum omnium infra Deum. Qualis Medicina, quæ & morborum varietates, & eorum remedia ostendit, & miserrimos hac in parte mortales iuuat. Qualis Iurisperitia, quæ lites ac controuersias omne genus iure & æquitate dirimit. Sed qui, aut quando omnes enumerauero? Atqui hæc præclara ac planè Diuina in homines dona Dei, collata semel, quàm cito abirent in fumos, nisi literis consignarētur, & in eisdē, veluti fidissimis capsulis asseruarentur? Ac proinde næ illi præ omnibus de genere hominum benemeritos esse arbitror, qui optimarum artium ac scientiarum libros studiosè collegerunt, & in bibliothecis recōdiderunt aduersus barbariem nunquam non imminentem orbi, & expulsam semel importunè rursus irrumpere conantē: haud secus quàm qui vbertatis tempore fruges colligunt, & reponunt in publicos vsus aduersus imminentem sterilitatem. His proximè accesserunt viri principes, qui priuilegijs suis & literas, & earum quoquo modo studiosos atq; pro-

 paga-

pagatores ornarunt, quo fauore & qui iam in stadio currerent, ad alacriùs pergendum, & qui nondum essent ingreßi, ad ingrediendum accenderentur, ac sic porrò tantum DEI beneficium, quale est literarum, conseruaretur diutius in terris, hoc est, in hac tenebrarũ specu, & ignorantiæ pelago.

CAETERVM, *vt omnia fert ætas, etiam hanc piam Rebuffi diligentiam propemodũ iam nobis ademerat, extincto hoc libello, quem inter complures alios eiusdem cùm dignitatis, tum fortunæ in Bibliotheca nostra olim Oporiniana repertum, à tineis & blatis ereptum vindicamus ab interitu, idq; non in Iureconsultorum modò, sed in omnium Musarum gratiam. Debebit ergo posthac & nobis nonnihil vniuersa res literaria hoc nomine, vtpote suorum priuilegiorum & immunitatum pro virili assertoribus: & Oporinianæ Bibliothecæ Genium, secundum Rebuffum, agnoscet benefactorem.*

HANC *verò nostram æditionem tibi Raimunde Pie, quem etiam Pium Raimundum rectius dixero, dedicare visum est, Iureconsulto nimirum & docto & pio, neque id profectò alio cõsilio, quàm vt literarum patrocinium tibi, ac pietati erga eas tuæ commendarem, quæ*

ab

ab his suis immunitatibus per literatorũ, ni fallor, incuriã indignè iam dudum pulsæ, strenuum aliquẽ, & inprimis piũ patronum ac vindicem, cuius solertia in antiquũ suum ius postliminio restituantur, desiderant. Accedit huic consilio meo obseruantia mea erga clariss. Iurecõsultum, eundemq́; optimũ atq; humanissimum virum Ioannem Fichardum, parentem tuum, cui ob insignem illius erga me humanitatem nihil non debeo. Illi cùm ob singularem in omni literarum genere eruditionem, quas ab ineunte ætate & amasse impensè, & piè ac diligenter coluisse videtur, ac proinde iure hanc ei deberi dedicationẽ iudicarem (quem enim aptiorem asciuissem literarum patronũ eo, qui & literis fuerit deditissimus, & polleret authoritate erga principes ipsos, è quorum nutibus omnis literarum pendet fortuna?) animaduerti demùm, vnum tantum esse, quod in tãto alioqui viro desiderari posset, ætatem videlicet viridiorem, quo diutius literæ patrono suo fruerentur. Itaque cùm quærendus mihi esset Fichardus, non alter, sed idem ille meus, iunior tamen pro voto atque instituto meo, tu occurris, qui nimirum alter ille sis. Suscipe igitur Pie Ficharde, dum vixeris, patrocinium Musarum honestissimum, paternarũ hæ-

res virtutum, easq́; semper in conspectu habens, filijs etiam tuis, quod & ipsi imitētur, exemplum simile, præbere perge. Dedicationem verò meam pro tua humanitate ac pietate boni consule. Francofurti ex Bibliotheca nostra, 20. Martij,

1575.

SCHO-

SCHOLASTICORVM, ATQVE ALIORVM VNIVERSITATIS OMNIVM MINIstrorum, iuratorumq́ Priuilegia, à D. Petro Rebuffo de Montepessulano, Iurium Doctore & Comite, in hunc redacta cumulum incipiunt.

MIRARI PROFECTO IAMdudum non desino, cùm nemo vnus Doctor hactenus de Priuilegijs scholasticorum abundè scripserit, sed eo impendi laborem constituerunt, vnde emolumentum & honor, (vt aliter, atque est, arbitrantur) speraretur, nihil aggressuros nisi magna eis præmia proponerentur, ecquis maior & honos & emolumentum cuiquam accedere possit? ecquis tam egregius labor? ecquod tam longo interuallo duraturum opus? ecquod magis dignum aut quod equis (vt aiunt) albis præcurrat, quàm Scholasticorum priuilegia? Igitur ne ipsi suis priuilegijs destituantur, ea nondum ab aliquo cumulata in vnum congerere, somnus absit ab oculis (vt parœmia vtar) conatus sum: tũ vt illa iudices seruare eisdem procurent, tum ne scholastici ob priuilegiorum neglectum & contemptum molestentur, & studia deserere cogãtur. Quare vos literarum studiosi æqui boniq́ue consulite, & priuilegia vobis data cõseruate, & illis ab-

æti, ne eis nimio vestro malo priuemini, nolite, atque mea vobis scripta à liuidorum morsibus defendite, multa enim in gratiam vestram iuuenis hic lusi, quæ nunc ætati nostræ parum conuenientia visa sunt. Bart. in l. si is qui, pro empt. ff. de vsuc. in hoc imitatus, vt qui iuuenis ibi scripserat, senex factus corrigere noluit, etiam Pythagoræ dicti memor, qui cum quendam Cleanti dialecticum, multis ac prolixis sophismatibus obstrepentem audiret, desine (inquit) senem magis ad rem pertinentibus auocare, sed nobis iunioribus ista proponito, quæ cùm in mente mea diutius lustrassem, & quæ infrà scripsi, studiosę iuuentuti aliquantulū profutura existimassem, ea vtcunque tamen scripta prorsus immutari recusaui, confidens bonæ indolis adolescentes, & peritos, cùm eis ista scripserim meos propugnatores, & defensores in his omnibus fore. Interim præmittam aliqua, in primis quòd hoc verbo scholaris vti non verebor, cùm Imperator in hac autem. habita C. ne fil. pro pat. rubr. de priuil. scholari. & alijs in bene multis locis vsus fuerit, sic & Quintil. lib. 2. de offi. disci. hoc modo inquit, cœtus scholarium læti & alacres conuenient, ita & passim nostri Doctores etiam de Ro. lingua benè meriti, licet quidam in dicendo superstitiosi negent latinam dictionem esse, & pro ea vtantur dictione scholasticus, sed ego passim & vna & altera dictione vtar, ne cuius aures vocabulum offendat. primum omnium ipsorum scholasticorum priuilegia tradam, demum quædam ipsis necessaria seu requisita, postremo prædictæ authenticæ elucidationem subijciam.

PRIMVM

PRIMVM PRIVILEGIVM.

PRIMVM priuilegium est, Quod licet ab omni opere diebus feriatis cessare debeamus. Leuit. 23. cap. nihil ergo operis facietis in eo, & Exod. 12. & Hier. 17. c. Nolite eijcere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis. tex. in c. 1. de fer. cum similib. scholares tamen totis (vt aiunt) neruis studere, & legere possunt, & debent, quod firmabo & iure diuino, & canonico, & ciuili, per historiographos & poetas. Primo vt à diuinis incipiam. exemplo Christi, Luc. 4. vbi intrauit Christus secundum consuetudinem suam die sabbati in synagogam, & surrexit legere, & traditus est illi liber Esaiæ prophetæ: & vt reuoluit librũ, inuenit locum, &c. nempe diebus festis benefacere licet. Matth. 12. cap. & Mar. 3. c. sed studendo quis benefacit, nam à cogitationibus malis subtrahitur, & euitat otium, & sic in consequentiam peccatum, ac discit. vnde firmat Hierony. in cap. nunquam, de consecrat. dist. 5. ama scientiam, & carnis vitia non amabis. & in 3. parte epistolarum 15. in manibus tuis diuina sit lectio, & crebræ orationes, vt omnes cogitationum sagittæ, quibus adolescentes percuti solent, huiusmodi clipeo repellantur. Appoc. 1. c. Fui in spiritu, in die Dominica, insuper illo die apostoli fuerunt illuminati, & eis est data omnis scientia. Act. c. 2. Et eodem die illuminatus Saulus, & ei datum donum scientiæ. Act. 9. c. & Tho. Apo. certior factus est de resurrectione Christi illo die. Ioã. 20. c. in fi. Et quicquid à Domino est insigne constitutum, in huius diei dignitate fuit gestum. cap. quod die. 75. dist. hinc est quod Bernard. super Cantic. sermone 14. prosequens illud Ioannis 13. Vos vocatis me magister & Domine: primum gratiæ, secundum maiestatis, dicit non minus esse animæ scientiam præbere, quàm escam corpori,

Diebus etiam festis & scholastici studere debent.

quare his diebus, non est cessandum à studio. Lucas in l. 1. colum. 2. C. de agricol. & censi. lib. 11. dicens ignauos scolasticos libenter festa obseruare, & in illos dies saltare, & ludere. contra text. in c. irreligiosa, de cons. di. 3. ob id vnus ex mille, qui incipiunt sic studere & ludere, vix in doctum euadit virum, teste Cornel. consil. 340. quod dicta colum. 3. in 1. volum. Ideo gl. num. 28. sic narrat, quod fabri & artifices otiantur in die sabbati: lectores autem diuinæ legis, vel doctor ab opere suo non desinit, nec tamen contaminat sabbatum, refert Florent. in 2. parte summæ, tit. 9. cap. 7. circa finem. Huic sententiæ adstipulatur Petrus Subertus sancti Papuli, olim episcopus, in suo tracta. de cultu vineæ Domini, in 4. parte, cap. 5. Et ista videtur etiam ratio propter illuminationem intellectus, & propter memoriæ fragilitatem, ne diebus festis dediscant, quot aliis diebus didicerunt, & vt à malis prouenientibus ab otio remoueantur. Doct. in d. cap. 1. de ferijs. Ioan. Lupus in rep. c. per vestras. §. 27. folio 72. colum. 1. de donat. inter virum & vxor. vnde Isidorus de summo bono, cap. 8. lib. 3. in hæc verba ait: Geminum confert donum lectio sanctarum scripturarum, siue quia intellectum mentis erudit, seu quod à mundi vanitatibus abstractum hominem ad amorem Dei perducit, excitati enim sæpè illius sermone subtrahimur à desiderio vitæ mundanæ, &c. hæc ille. & paulò post, erit enim antea quisque promptus ad intelligendum quæ legit, consequenter idoneus ad proferendum quæ dediscit, lector strenuus potius ad agendum quæ legit, quàm ad sciendũ erit promptissimus.

Iure canonico nunc probat.

Iure etiam canonico permittitur scholaribus studere, & festis diebus legere. cap. primo, & ibi Doct. & cap. licet, de ferijs, vbi pro pace & necessitate diebus festis aliqua etiam seruilia exercere licet, ergo & pro scientia, quia doctum esse tendit ad Dei honorem, & publicum bonum, Barba. in dicto cap. 1. facit clem. exiui. §. licet, de verborum signif.

signif. vbi studium dicitur labor spiritualis, sed spiritualia illis festis exercentur, vt patet, ergo & studium. Tertio facit, quia in vinea Domini laborare studendo dicuntur, ca. fin. in fin. de magist. ergo, &c.

2. Quarto sic, possunt homines circa pontes faciendos vel reparandos diebus festis laborare, dummodo hoc faciant ratione publicæ vtilitatis principaliter, & nō propter lucrum, vt not. Alber. in dictio. in verbo, feria, & Angel. de Clauasio in sua summa, in verbo, feriæ. §. 32. sed in literato maior vtilitas publica vertitur, vt dicunt Doct. in l. 1. ff. solut. matrim. quia per scientiam eorum totus mundus illuminabitur, vt hic. Ergo etiam illis diebus poterunt laborare studendo, legendo, & etiam repetendo, dum tamen modò non perturbetur, dimittatur, vel impediatur diuinum officium, vt infrà dicetur, alia huic iuri confinia de industria missa facio, ista sufficere ratus quo ad ius pontificium.

Iure ciuili comprobatur, primo omnia his diebus exerceri possunt, sine quibus mundus regi non potest. l. omnes, in prima, & ibi gl. C. de ferijs. sed mundus sine scientia regi non potest. vt in hac auten. dicitur. ergo his diebus potest exerceri literarum studium. Secundo facit disciplina militaris illis diebus exerceri potest. l. diuus. ff. de ferijs, ergo & multò magis disciplina literaria, cùm æquiparētur in procemio insti. & l. aduocati. C. de aduoca. diuerso. iudicio. imo studium est magis & vtile, & meritorium, ideo poterit exerceri id temporis. Tertio facit l. 1. C. de agricol. & censit. lib. 10. & Fulgos. in l. qui sub prætex. C. de sacrosan. eccles. vbi qui studet, dicitur ecclesiæ seruire: quia studet, vt postea melius ecclesiæ seruiat, & eam protegat. *Nunc iure ciuili probat.*

3. Etiam famuli in illos dies tenentur ad seruiendum suis dominis. argum. l. 1. & l. colonos, & ibi not. C. de agricol. & censit. lib. 11. l. seruus. §. seruus. & l. si peculium. §. quædam. ff. de statu liber. *Famuli diebus festis seruire tenentur, & quibus ex causis seruire prouocentur.*

Fallit in festis insignibus. cap. rogationes, de consecrat. dist. 3. & Deuter. c. 5. vbi dicitur, quòd tam dominus quàm seruus & ancilla debent sabbato quiescere: quod intellige ab operis seruilibus, vt suprà dixi. sed opere non seruiles possunt fieri etiam diebus illis, vt scribere. l. 2. C. de ferijs, parare comestiones, cùm in illis diebus serui etiam velint comedere, ita tenet Angel. de Clauasio, in sua summa, in verbo, feriæ. Secundo intellige dummodo necessaria ad culturam corporis eis famulis relinquantur. l. cùm patronus, in fine, & l. suo victu. cum l. seq. & l. medicus, ac l. penul. ff. de oper. libert. facit l. cùm antiquitas. C. de testa. c. diffiniuit. 17. q. vlt. necessaria corpori non sunt subtrahenda. c. non mediocriter, de consecrat. dist. 5. Docto. in l. 1. colum. 2. C. de agricol. & censi. lib. 11.

4. Notandum est, quòd septem ex causis ad seruiendum prouocantur homines. Primo beneuolentia. Secundo beneficiorũ magnitudine. Tertio dignitas præstantia. Quarto spe, id sibi vtile futurum. Quinto metu vitæ, vt parere coguntur. Sexto spe largitionis promissionisque capti. Septimo mercede conducti, vt communiter fit. Lucas in l. vna. C. de magist. scrinio. lib. 12.

Probatur per poëtas, & historiographos, & primò Virgil. in Georg. vt eius etiam testimonio vtamur, surgat. quippe etiam festis quædam exercere diebus fas, & iura sinunt, riuos deducere nulla religio vetuit, segeti prætendere sepem, insidias auibus moliri, incendere vepres, balantemque gregem fluuio mersare salubri. à fortiori ergo fas erit illis diebus studere, imo dicit Macrobius lib. primo Saturnalium, cur non religionis honor putetur dicari sacris diebus sacrum studium literarum? Item adduci potest quod dicit Seneca, vt mihi videor, 18. epist. festis maximè diebus animo imperandum est, vt tunc voluptatibus solus abstineat, cùm in illas omnis turba procubuerit, & Plato, vt per Laërtium in vita illius cõtinetur, sic inquit, fac finem

 discen-

discendi,&viuendi,discendo igitur ne deficias,literæ enim incipienti animo tanquam baculus infirmo corpori repertæ sunt.

5. Ex hoc dei ctibus solitus erat his verbis dicere, quòd anima doluerat,de prodigo diuite, qui venit ad paupertatem, de honorabili,qui dedecus incurrit,& vltimo die sapiente, quem sapientia deserit. Sic Cato de tribus pœnitentiam egisse dicit. Primò quod arcanum mulieri dixisset. Secundo,si per aquam traiecisset, dum per terram proficisci poterat. Tertio,si per aliquot dies per incuriam sine studio trãsiuisset. Refertur in add. ad Panorm. in c. olim. de excep. isto dicit Faust. in Distich. *Plato & Cato de tribus pœnitētiam agebant.*

Nulla dies abeat, quin linea ducta superfit,
Non decet ignauum, præterijsse diem.

6. Cassiodorus in secunda epistola sic inquit: In addiscendo decorum est terminum habere: hic honesta probatur ambitio, cuius etiam nimietas placet, omne enim scientificum quantò profundius quæritur, tanto gloriosius inuenitur. & Valerius libro 8. titulo 7. de studio & industr. refert de Carneade philosopho, qui nonaginta expletis annis ita se doctrinæ operibus donauit, vt cùm cibi capiendi causa recubuisset, cogitationibus inhærens, manum ad mensam porrigere obliuisceretur. Quid de Solone dicemus? qui in agone existens, assidentibus amicis, & inter se conferentibus satis iam pressum caput erexit, interrogatus cur id egisset, respondit: vt cùm istud quicquid est, de quo disputatus percepero, moriar. migraret profectò inertia ex hominibus, si eo animo vitam ingrederentur, quo Solon ea egressus est, alia adducit exempla Valer. vbi suprà, & Textor in sua officina in Rubr. alij qui literarum, & cæt. *De Carneade & Solone studio toti addictis.*

7. Memoriæ etiam proditum est, quòd festis diebus pueri modesti cum verecunda grauitate maiorum laudes carmine decantare, grandioresque natu summo obsequio

vere-

vereri, illosque à conuiuijs domum reducere solebant, teste Alex. lib. 3. genialium, c. 11. Item apud Liuium lib. 3. habetur, quòd indicto iusticio nemo onus quicquam rei priuatæ agere poterat, sed publicæ sic, sicut militare, studere, & alia publica exercere. Et ista est communis sententia, tam theologorum, quàm doctorum vtriusque facultatis, prout citantur in d. c. primo, licet Azo in summa de ferijs contrarium teneat, & Anthon. in d. cap. 1. Sententiæ tamen primę inhæret Archi. in cap. Ieiunia, de consecrat. distin. 3. & Thomas in 2. secundæ. q. 122. art. 4. vbi dicit, quòd nullus actus spiritualis exercitij est contra obseruantiam sabbati, vt puta, si aliquis doceat verbo, vel scripto. & in hac sententia quiescendum est.

8. Amplia, diebus festis studendum, siue festa in honorem Dei, virginísve matris sint, aut sanctorum. glos. in l. omnes in prima. C. de fer. etiam die pascatis, dummodo non omittatur diuinum officium necessarium. tex. in l. vna, in fin. & ibi glos. in verbo, festis diebus. C. de iusti. cod. confirman. vbi recitatio constitutionis fieri potest, ergo & illa potest videri, & multo fortius per rationes iam dictas.

Iura interpretari an in dies festos liceat.

9. Secundo amplia etiam propter delectationem, & recreationis gratia studere quem posse illis diebus. vt Alber. in d. l. diuus, dicit se habuisse Romæ tempore indulgentiæ à pœnitentiarijs, & hoc vt euitetur otium, & cogitationes malæ, & sic peccatum.

10. Tertio amplia, quòd non solùm possum secretè, videlicet in cubiculo seu camera studere, sed etiam lectores legere, nam Christus sabbato docebat, Luc. 6. c. & assiduè docere debemus. c. de quibusdam. 37. dist. etiam si accessoriè haberemus lucrum. Panorm. & alij in c. 1. de fer. quia id quod fit principaliter, consideratur. l. si quis nec causam. ff. si certum pet. l. prima, de autoritate tuto. summa Angel. in verbo, feriæ. §. 23. & seq. & Hieron. in 3. parte epistolarum, in regul. monach. c. 15. inquit, dominicis diebus orationi, &

lectio-

lectioni vacetur,& maximè quando legitur, vt lectores potius discant,quàm doceant, vt sunt baccalaurei quidam, & ad illuminationem proprij intellectus.imo etiam scolasticus poterit die dominico repetere lectiones, quas in tota hebdomada audiuit, vt est de sententia Corset. in reperto. in verbo,feriæ,versic.si diebus. & ne obliuiscatur,cùm memoria sit labilis.l.peregre.ff.de acquiren.poss.& hoc seruatur Tholosæ, vbi diebus festis,exceptis dominicis,& virginis Mariæ,& Apostolorum; legitur volumen Authenticorum,& tres libri codicis,ac liber feudorum:& incipiunt dictum volumen in vigilia diuæ Catherinæ,& continuant vsque ad hilaria, quæ dicunt carnispriuium, prout ibidem ego legi, & postea in Quadragesima diebus festis incipiunt, & sabbati post meridiem Institutiones, quas continuant vsque ad festum beati Iohannis: actiones verò legunt in singulos dies, ab hora decima vsque ad vndecimam, & à quinta ad sextam: per Quadragesimam, sicut enim quotidiano cibo alitur, & pinguescit homo diebus continuis,ita & lectione. Lucas de penna in l.1.col.2.C.de agricolis & censit.lib.11.

Ordo lectionũ extraordinariarum vniuersitatis Tholosanæ.

11. Fallit quando esset studium solenne, vtpote solennis disputatio,ad quam & Rector & Doctores confluunt. nam tunc saltem de mane, vt possit vacari audiendis missis, fieri non debet diebus festis in honorem Dei.c.placita.15.q.4. Aluar.in proœmio feudo. colum.2. vidi tamen post prandium publicas disputationes in illos etiam dies fieri.

12. Secundo fallit, quando quis principaliter gratia lucri studeret, vt aduocatus aut doctor, nec hoc quidem permittitur. Alber.& alij in l.2.C.de ferijs, melius tamen esset studere,quàm aleis ludere,vel ad alios ludos prohibitos, vt nunc communius fit.

Disputationes solennes festis diebus an fieri poßint,& consilia dari, & quibus.

13. Quod restringe quando necessitas suaderet consulere, vt quando aliquis venit de longinquo ad habendũ consilium, quia tunc necessitas facit licitum, quod erat illici-

 tum.

Consulere quando & quibus liceat. tum.l.1.ff.de offic.consul.Panor.& alij in d.c.primo.Summa Angel.in verbo, feriæ.§.25.& de illo lucro debet ille cōsulens facere aliquam eleemosynam. Moder. Tauri. in l.1. in fin.ff.de offic.eius,& consuetudo seruat,vt omnibus diebus non respuantur consilia per aduocatos. Item illis diebus non debet recusari consilium miserabilibus personis, nec pupillis,pauperibus,cæterisque id generis hominibus. Doctor.in d.cap.primo.Ias.& Moder.in d.l.pri.in fin.ff.de officio eius,in glos. in verbo, non aliter, & Ias. in d.l.diuus, quod benè obseruat conciuis noster D. Iohannes Boërius aduocatus Regius in suprema generalium Montispessulani curia, qui diebus festis nunquam, nisi his personis consulit,licet ad eum confluant infiniti homines, ad petendum consilia,propter suam eminentem scientiam.

14. Tertio fallit, quando vellet studere illis festis scientiam prohibitam,vt puta,necromanciam,nam tunc prohiberetur,vt dico infrà in alio priuilegio, vel fabulas turpes, vel libros amatorios, & ad incentiuum libidinis inducentes, & alios legi prohibitos.c.nónne. c. sacerdotes. & c. legat.37.dist.Io.Fab.in procemio instit.& ideo legimus Hieronymum à malo angelo percussum, dum libros Ciceronis legeret.c.legimus.37.dist.

15. Quarto fallit, quando vellet studere legeréque omissis horis, ac missa, & alio diuino officio non expleto, tunc non posset, quia dicitur maledictum studiū, propter quod relinquitur diuinum officium. Nota in ca. primo de ferijs. Iohan. Tierri. in sua disputatione, an sit licitum diebus feriatis dare operam literis legalibus,&c.

In templo an sit studendum, & quādo. SECVNDVM priuilegium est, quod sicut potest studere diebus festis, ita & in templo, cùm sit bonum argumentum de tempore ad locum.l.vinum.ff.si certa peta. & gl.in cle.in verbo,regularem, de censib.dicit,quòd sicut licitum est ob necessitatem comedere carnes tempore prohibito,ita & in loco, & hoc argumentum procedit, quando est

do est eadem ratio, alioqui non secundum Iaſ &Moder.in d.l.vinum.Ideo non poterit debitor capi in ecclesia, licet die feriato sic, quia potest ibidem custodiri & citari verbo, sed tempore feriato si non caperetur, fugeret, & sic non est eadem ratio secundũ Curtium ibidem,&sic studuisse testatur Io. Andr.in addi.ad Spec.in tit. de fil. presby. ob id vidi multos etiam doctores in templo, dum officium vespertinum celebrabatur literis incumbentes.Item studium dicitur labor spiritualis,cle.exiui.§.licet,de verb. sign. & suprà in proximo priuilegio dixi,quæ spiritualia in ecclesia tractari potest.c.decet,de immuni.eccl.in 6.

Fallit quando vellet studere in tempus missæ celebrandæ,tunc enim sicut non potest audiendo eam dicere horas, ad quas tenetur,ita nec studere. Syluester in verbo, missa,in fin. quia sunt duæ obligationes, vna de audiendo missam attente.cap.missas.de consecra.dist.1.altera de dicendo horas.c.1.de celeb. missa. & vtraque requirit attentionem. & deuotionem exteriorem, quæ non possunt esse simul, arg. c.ex literis, de proba.& ibi gl.& docto. facit l.si consul.ff.de adop.gl.in c.si episcopus,de supplen.neg.præl.& hoc quando ad vtrunq; tenebatur ex præcepto,alias secus, nam dicitur,qui ad vtrunq; festinat, neutrum benè peragit. tex.in l. fi. C.de assesso.licet de consuetudine secus seruetur, vt quilibet etiam inter audiendam missam dicat horas, & in foro conscientiæ credo consuetudinem excusare,nisi quis contemneret.

Secundo etiam fallit,quando vellet studere sciẽtiã prohibitam,vt dictum iam extitit, vt necromanciam vel vellet studere fabulas,seu libros prouocantes ad libidinem, vt Ouidius de arte amandi. à resta amorum, vel alios similes,tunc non posset nec quidem extra ecclesiam, cap. legimus.27. distinct.quia domum Dei decet sanctitudo.ca. decet, de immun.eccles.libro 6. ego tamen putarem conuenientius esse, vt in ecclesia quis oraret omnibus alijs dimis-

ſis, & ita ſemper faciendum putaui, vt nobis omnia ex vſu ſint.

Scholaſticus fabrũ expellit.

TERTIVM priuilegium. Licet quis non debeat expelli de domo ſua inuitus, cùm ſit tutiſſimum refugium. l. plęriq;. ff. de in ius voc. vbi plenè Socin. & l. nemo. de domo de regu. iur. Tamen ſcholaris poterit expellere fabrum, vel alium in ſua etiam domo commorantẽ, ſi eum in ſuo ſtudio perturbet, vt nũcupatim ſcribit Bart. & alij in l. ſi. in fin. ff. ſolut. matr. Huic ſententię accedit Ioan. de Platea, in l. 2. C. qui ætate, lib. 10. & l. 1. de excuſa. artif. ibidem Panor. in c. bone, in 1. num. 11. de poſt præl. & c. fi. de iud. Ioan. Montolon in ſuo iuris prompt. in verbo, faber, in 1. facit text. in l. ædificia. C. de ædificijs pub. vbi ædificia cohærentia ædificijs, mœnibus, vel operib. publicis poſſunt dirui, ac proſterni ratione vtilitatis publicæ, ſic eadem ratione expelletur faber, & ego ipſe expuli Montepeſſulano quendam textorem exiſtentem iuxta collegium *Du Vergier*, & ſemper alta voce canentem, & collegiatos impedientem, nam illum conueni coram iudice, coram quo iſta allegaui, quibus auditis per iudicem factum illi extitit pręceptum, vt canere ita altè ceſſaret, vel diſcedere haberet: ſed cùm canere ita ſolitus eſſet, ęgreferẽs diſceſſit, & iſtud fit ratione vtilitatis publicæ, quę verſatur in ſcholarib. nam faber propter vtilitatẽ priuatam debet ab exercitio abſtinere, videlicet propter vicinum infirmum, ſi ſtrepitus ei noceat, tum quia gratia hominum omnia ſunt comparata. l. in pecudum. ff. de vſuris. tum quia ſalus hominis æſtimari non poteſt. l. penul. §. fin. ff. de donat. ad hæc quia cuiq; benefacere tenemur. c. non ſatis. 86. diſt. arg. l. necare. ff. de liberis agnoſcend. Lucas de penna, in l. vna, in fin. C. de ſtud. liber. vrb. Romæ, lib. 11. ſequitur Decius, in l. 1. nu. 72. ff. de officio eius cui manda. eſt iuriſd. multo fortius ergo in ſcholaribus, in quibus verſatur vtilitas publica, vt dixi. Nec refragatur quòd priuilegia non intelliguntur conceſſa alicui cum damno & iniuria tertij.

l. impuberi. ff. de administrat. tutor. respon. quæ vtilitatis publicæ causa fiunt, & si in contumeliam alterius cedant, non reputantur iniuriosa. l. quod reipublicæ. ff. de iniur. nec potest dici in damnum vel in iniuriam fabri concessum, cùm in vtilitate publica contineatur etiam vtilitas fabri, vt not. in c. licet, de regula. de Ripa in d. l. 1. nu. 129. cum seq. ff. solut. matrimo.

2. Amplia, siue faber vel alius scholaris alium impediat, vtpote, ita altè legendo, quod alius studere non valeat, nam tunc poterit compelli officio iudicis vt taceat, vel recedat. vt dicit Alex. in l. 1. col. penul. ff. solut. matr. per text. in l. vna, ibi ne discipuli sibi inuicem quidem possint obstrepere. C. de stud. lib. vrb. Ro. lib. 11. & ibi Alex. in addit. ad Bartol. quem sequitur Ias. in l. 1. §. fina. ff. de fer. & Pet. de Iesnauderie in opusculo de doct. in 2. parte, num. 25. Angel. Claua. in sua summa, in verbo, locatio. q. 9.

3. Imo pseudoscholaris alios perturbans est, expellendus ab vniuersitate, & est triduo excommunicatus. c. in loco. 5. q. 4. quem sing. notat Rom. sing. 673. quando vniuersitas, & Præpo. in c. dilectis, col. 4. de appell.

4. Amplia, idem esse si fabri vel maleatores sint iuxta ecclesiam, & perturbent diuinum officium, quia etiam possunt expelli, sicut si iuxta studium, & fortius, nam propter vnumquodque tale, & illud magis. c. pridem. 18. q. 2. cùm istud vrgeat, etiam ad vtilitatem publicam, secundum Alex. in l. 1. C. de stud. liber. vrb. Rom. lib. 11. in addit. ad Bar. Panor. in c. bone. 1. num. 11. de postu. præla. Silue. de Prierio in summo siluestrina, in verbo, locatio. 3. q. & seq.

Nec obstat quod dicit Imol. in d. l. 1. non procedere nisi in doctoribus, quia non est par vtilitas studiosorum, quæ est in doctoribus, ergo ipsi non habēt hoc priuilegium, cui respon. non esse minorem vtilitatem in studentibus ratione habita ad tempus futurum, quam in doctoribus, quia doctores scholares fuerunt, & scholares doctores efficientur.

Item in procemio decreta. conferuntur priuilegia simul doctoribus & scholaribus,& qui perturbaret studentes,non essent doctores,qui ex illis fiunt. Ideo puto primam sententiam veriorē, pro qua etiam facit l. legatis. §. ornatricibus, & ibi nota. ff. de legat. 3. etiam ita iudicatur de eo qui est in via ad actum,sicut de eo qui iam est in actu.l.abesse.& l.qui mittuntur.ff.ex quib.caus.maior. quę enim de proximo insunt,inesse videntur.l.lecta,versic.dicebam.ff.si cert. peta. Feli.plenè in c.cùm adeo, de rescript. vbi plenè dicit de destinato ad clericatum,an debeant gaudere priuilegio clericali. Præterea in materia fauorabili disposita in doctoribus habent locum, in studiosis, secus in odiosa: doct. in procemio decreti Ias.in d.l.1.col.pen.quòd alibi declarabo.
5. Sed quæritur quid debet fieri huic fabro eiecto? nunquid debeat ei solui domus extimatio? quando expellitur, vidi in ciuitate Caturcen. de quodam ligni fabro,cuius domus erat iuxta scholas,nam fuit compulsus exire satisfacta sibi prius domus æstimatione expensis ciuitatis,per tex.in l. item verberatum. ff. de rei vendicat. & not. in l.imperium. ff. de iurisd. omnium iud. & l. venditor. §. 1. ff. communia prædio.ibi neq; cōmoditas rei iure dominio adimatur. Vel alia domus eidē fabro in alio loco debet dari reipub. expen. & illa relicta erit reipublicę,gl.no.in l.si locus.§.fi.ff.quemadmo.ser.amit.quam sequitur Masuer.in sua pract. rub. de serui.in prin.& Dec.in l.id quod nostrum.ff.de reg.iu.nam serui deferentes illos,qui fabricāt falsam monetam ciuitate Romana donabantur, & eorum domini precium à fisco percipere solebant.l. serui. C. quib. ex caus. serui. pro præmio liber.accipiunt,vbi Bald.& Iason consil.233.circa, versic. 11. facit, in 2. volum. & consil. 46. pro fisco, numero 4. volum.3. Quod intellige verum, quando illa domus relicta à fabro, vsui publico deputaretur, secus si tantum expelleretur faber, quia tunc ipse locare poterit domum suam alteri strepitum non inferenti, vel vendere. Distin-

ſtingue tamen vt per Doctor. in d.l.prima. ff. ſoluto matrimonio.

6. Amplia etiam, ſi quis impediret doctorem aut ſcholarem in malis odoribus, non licet enim alicui immittere in alienum quicquam, quamuis in ſuo poſſit facere quod libet.l.ſicut.§.ariſto.ff.ſi ſeruit.vendic. Ideo ſulfurarij, & alij artifices poſſunt prohiberi, ne fœtidam artem exerceant in domo vicina.l.2.§.idem ait, ſi odore.ff.ne quid in loco public. Cæpol.in tracta.de ſeruitu.vrba.prædio.c.31. & de Ripa in tract.de peſte, in 3.præſeruatio peſtis, verſ.ad alia remedia. Et ideo faber maleando, & murmur inferendo dicitur aliquid immittere in alienum, ob id prohiberi debet, vel expelli.Pan.in c.cùm inter, in vlt.no.de conſue.quod eſt verum, quãdo per ſtrepitum impediretur vſus vicinæ domus, prout eſt in ſcholaribus, ſecus, in artificibus, qui propter ſtrepitum non ceſſant operari, de Ripa in d.l.1.col.antepen. ff. ſolu.matr.imò cantando operantur, & iraſcendo quandoque cum vxoribus melius laborant, & comedunt. *Expelli propter malos odores, an poſſit inferens.*

7. Amplia, etiam ſi eſſet diabolus, qui poteſt prohiberi ne ſtrepitum faciat in domo, vt firmat Barba.in c.1.de probat. ſi tamen inueniretur ſeruiens, qui hanc illi inhibitionem facere auderet, imò ſi conductor receſſerit metu malorum ſpirituum, non tenetur ad penſionẽ pro tempore, quo non potuit ob ſtrepitum illorũ inhabitare, teſte Chriſto. Porc. in rubr.de loca.in fi.in inſti.

8. Fallit quando non eſſet ſcholaſticus actu, ſed vagus & diſcolus, tunc non gauderet hoc priuilegio, per gloſſ. & ibi doct. in verbo, commorantibus, in proœmio ſexti. ſic miles non militans nõ prohibetur eſſe procurator.l. militem. C.de procura. Alex.in l.Centurio, col.5.ff.de vulga. Claud. in d.l.prima, colum.penul. nempe vagus ſcholaris non fiet magiſter, gloſ. ſing.in l.prima. C.de tyro.lib. 12. ſecundum Bened. in repet. cap. Raynutius, in verbo, adiectæ, nu. 39. de teſt. quia in iſto diſcolo nulla verſatur vtilitas publica, *Contra ſcholares diſcolos.*

igitur hoc priuilegium, cessante causa cessabit. arg. l. quod dictum. ff. de pactis, nam si testator reliquerit castrum alicui, si studuerit, intelligitur si profecerit, & doctus euaserit, vt scripsi in §. præterea, in verbo, studuerint, in fi. de colla. in concorda.

Quod intellige verum, quando scholasticus erit vagus, sed si de nouo vellet transsumere studium, arbitrarer eum hoc priuilegio vti posse. arg. l. penult. C. de consulib. libro 12. & iuramento illius esset credendum, quod studere de nouo affectat, cùm à voluntate depēdeat, & qui dicit aliquem discolum. hoc probare debet, quia delictum non præsumitur. l. merito. ff. pro socio. & quilibet præsumitur bonus. c. penul. & fi. de præsumpt.

Causæ scholasticorum, die festo, an possint tractari.

QVARTVM priuilegium est, quod hæc causa contra perturbantes scholasticos, vel studium poterit agitari, etiam die feriata, secundum Hostien. & Panormita. in c. fin. in fi. de iud. & hoc ratione publicæ vtilitatis ne diu cesset, ex hoc enim vtilitas prouenit, tam in communi, quia patria repletur sapientibus, quàm in particulari, quia quilibet postquam sunt docti, potest eos audire & addiscere. teste Hostien. in summa, in §. fin. versic. quid sit magister. Specul. in eodem tit. §. sequitur, versic. secundo probat. Felin. in c. nonnulli, colum. 21. num. 16. de rescript. & in omni casu, in quo de pietate, vel de publica vtilitate tractatur, potest die feriato procedi. Bart. in d. l. diuus. ff. de fer. & doct. in l. prima. ff. solut. matrim. sed in studio pietas, vt dixi, versatur, & vtilitas publica. vnde dicit Hostien. his verbis, in proœmio suæ summæ. §. vnde, versic. ciuili, quod licet vita contemplatiua sit certior actiua, & magis secura. c. nisi. §. nec putes, de renuncia: tamen ista est multum vtilis, ob id iudices & legistæ vtentes legibus, vt decet, non minorē ducunt vitam, quàm fratres minores, vel alij religiosi. Refert Iason in d. l. prima, in princip. colum. pen. ff. de iust. & iur. & Lance. Galiaula in repetit. l. centurio. colum. 4. de vulga.

& in Euangelio dicitur: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.

Fallit in ferijs introductis in honorem Dei, Doct. in d. c. fi. de iud. & l. 1. ff. solu. matrimo. & Hostien. in sua summa, vers. quid si magister. licet Iason in d. l. prima, colum. pen. teneat, ea diebus feriatis etiam in honorem Dei posse tractari, cui non assentiunt Doctores. nec ego per text. in l. fi. C. de ferijs, ibi sit ille dies à cognitionibus alienus, & istud seruatur in practica. Benè tamen descenderem in sententiam Ias. quando esset vrgens necessitas, quæ compelleret. argu. c. licet, de ferijs.

QVINTVM priuilegium est, quòd hæc causa studij debet summariè, & de plano, ac breui tractari, & finiri, sicut causa dotis, cùm æquiparentur. l. 1. ff. solut. matr. & ibi Doct. & nota. in l. 2. de re iud. & in æquiparatis statutum in vno procedit, etiam in altero. cap. de multa, de præben. hoc expressim firmat Bal. Nouellus in tractat. de dote, in 9. parte, priuilegio 12. & priuile. 15. & maximè quando tractatur de viatico scholaris, & sic de alimentis ipsius, quia hæc causa dicitur pia, cùm de pauperum alimẽtis tractetur Bar. in tract. de alimentis, versic. quæro vtrum legatum, glos. in l. si quis Titio. ff. de lega. 2. text. in authen. vt cùm de appel. cogno. §. aliud, in verbo, egenus alimento impendant, colla. 8. glo. in c. 2. de sepult. & ne studentes litigando fame pereant. l. si longius. §. fin. de iud. quòd malè seruant quidam iudices in hoc regno, qui processus ordinarios & dilationes ordinarias in his concedant causis, quod non est faciẽdum, sed summariè, & per modum prouisionis scholasticis est prouidendum. *Causæ scholasticorum breuiter tractentur.*

SEXTVM priuilegium est, quòd à sententia lata, super ista expulsione nõ poterit appellare faber, vel alius, contra quem est lata, quia studium dilationem non patitur, Bal. in l. vna, colum. 3. C. si de momenta. poss. fuerit appella. *Faber à sententia expulsionis non appellat.*

Alexander in additionib. ad Bart. in l. vna. C. de stud. liber. vrb. Rom. libro vndecimo, & in d. l. prima, & quando res dilationem non recipit, non est licitum appellare. l. fina. ff. de appellat. recipiend. idem tenet Iason in lege prima. §. finali, de ferijs. Decius consilio 70. & pro tenui, in fine. Rauen. in Rubrica, de foro competenti, folio 99. alioqui pendente appellatione studium deserere cogeretur, tam vt prosequeretur appellationem, quam ob strepitum, qui illi interim malitia fabri inferretur, ita & studium in totum abijcere, & se à tantis malis explicare procuraret.

In Francia practica est, quod appellatione non obstante mandetur executioni materia prouisionalis, sicut est ista, iudex enim per modum prouisionis decernet istũ fabrum expellendum, & sic expelletur primo faber, vel alius sine præiudicio appellationis, quam si postea velit, prosequi poterit. d. Rub. *des sentences executoires, non obstant opposition ou appellation*, in ordina. regijs, vbi alij casus describuntur, & ibi multa descripsi.

Scholastici domiNus equũ vel domũ locare cõpellitur.

1 SEPTIMVM priuilegium est, quòd quãuis rem suam non teneatur dominus inuitus alteri locare. l. licitatio. §. primo. ff. de publica. l. si cum Hermes, & l. inuitos. C. locati. Hoc tamen non habet verum in scholaribus, qui si non inueniant domos, possunt compellere habentes ad illis locandum, allegatur dictum Guiller. de Cugno. in l. decernimus. C. de episcopis & cleric. licet hoc non dicat, hoc tamen expressè firmant Bald. Alexand. & Ias. in l. 1. in fin. ff. solu. matrim. Alex. in additio. ad Bart. in l. 1. C. de dignit. libro 12. cui adstipulatur Petrus de Lesnauderie in opusculo de doctoribus, in secunda parte, nu. 27. Loquuntur tamen in doctoribus, sed idem dicas in studiosis, cùm eadem sit ratio, scilicet publicæ vtilitatis, quæ ita versatur in ipsis, sicut in doctoribus, vt suprà dixi, ergo idem ius erit statuendum, iuxta l. illud. ff. ad leg. acquir. & l. 1. §. 1. ff. de fonte, & l. si postulauerit. §. ratio ad leg. Iuliam, de adult. & in studentibus ita

ita firmat Socin.in tracta.fallen.reg.435. vendere. & Iaſ. in d.l.1.in fin.& in addit.in Porcum,in §.fin.nu.5. inſtit.de loca.& de Ripa in tracta.de peſte,fol.123. verſic. ſed quid ſi extra muros dicens idem, ſi ciuitas non habeat locum ad collocandum infectos peſte, nam poterit compellere ad vendendum,vel locandum habentem illum locum aptum eadem ratione, ſcilicet publicæ vtilitatis, arg. l. ſi quis ſepulchrum. §.1.ff.de religio.& ſumptib. funer. ſicut poteſt quis compelli,vt vendat fundum,vt ibi erigantur furcæ, not. in l.imperium.ff.de iuriſd.om.iud.

2. Amplia,iſtud non ſolùm procedere in domo,ſed etiam in equo,nempe ſi ſcholaſticus velit recedere de ſtudio, poteſt compellere habentem equum,ſi illum dominus cõſueuerat locare, ad ſibi locandum. vt bellè dicit patruus meus Iacob. Rebuff. in l.curſum.C.de curſu publico, lib. 12. arg. l.illius l. nam hoſpes poſtquam ſigna hoſpitij erexit, cogitur hoſpites recipere.l.vna.§.1.vbi Bart.hoc expreſſim aſſerit.ff. furti, aduerſus nautas multo fortius is, qui conſueuit locare equum,tenebitur tamen ſtudioſus dare penſionem conſuetam pro locatione præſtari, ſecundum eundem ibi, l.excepto. C.loca.§.primo,inſti.eo.tit.Nota etiam,quòd ſi ſtudens verberauerit equum fuſtibus,& non calcaribus,vel flagellis,& equus illis ictibus moriatur, periculo ſcholaſtici peribit,l.1. C.de curſu public. lib.12.Corſet.in ſingula.incipien. conductor. quia equi calcaribus & flagellis ſolent cedi & percuti,non lignis, ſecus ſi alio modo pereat, dum tamen dolus vel lata culpa abſit. Bald.conſi. 22. Bannitus, in 3.volum. Quid ſi ſcholaſticus non dederit auenam equo, quem locauerat,& eo factus eſt macer,an teneatur? reſpon. non per tex. in l.animalia.C. de curſu publico. lib. 12. & ibi Platea hoc expreſsè firmat: nam ſtudentes non ſolent equos locatos auena impinguare, cùm modicam eis impendere ſoliti ſint.

3. Fallit, quando literatus eſſet ignotus, tunc illi ignoto

non tenebitur dominus equum locare non datis sibi fideiussoribus, quippe priuilegium debet intelligi sine præiudicio alicuius.l.impuberi.ff.de administrat.tutor.l.2.§.merito, ne quid in loco publico fiat.l.nec auus.C.de emancipa. liber.

Quid si scholaris pro illo equo locato non inueniret fideiussorem, crederem quod expensis suis detur ei nuncius, seu cursor ad sequendum equum cum pecunijs locationis vsque ad domũ dicti scholastici, vt vidi seruari, nisi ille fuerit pessimus, vt quia diabolus stat à dextris eius continuo.

4. Amplia etiam procedere in vno cubiculo, & camera, dum quis haberet plures cameras vacuas, & teneatur vnã, vel duas locare, cùm sit bonum argumentum de toto ad partem.l.quæ de tota.ff.de rei vendi.c.pastoralis.§.1.de off. deleg. & ita vidi seruari apud Bituriges propter magnum numerum auditorum illuc confluentium, quòd displicuit coniugatis pulchras habentibus vxores.

5. Et si dominus vellet immensum locationis precium recipere, poterit rector taxare, Panorm.&alij in cap.1.de loc.nisi essent aliqui officiales per vniuersitatem deputati ad hoc, vt in vniuersitate Caturcen.vbi quotannis tales officiales eliguntur, vt vidi, quando illic eram regens, & in Montepessulano iudex parui sigilli taxat ex priuilegio eidem concesso, per Carolum Franciæ tunc Regem, an. Do. millesimo trecẽtesimo quinquagesimo secundo, in mense Ianuario. Et apud Bituriges conseruator regius hoc munus exercebat, doctoribus præsentibus, atqui in vniuersitate Parisien. hospitiorũ taxatio fit per duos magistros electos ab vniuersitate, & per duos Burgenses, si interesse velint, vt apparet ex bulla Gregorij IX. directa regi Franciæ data in ecclesia Lateran.8.Kalendas Maij, pontificatus sui quinto, in Chartophilatio vniuersitatis reposita.

Pensionẽ hospiti quo tem-

6. Sed quo tempore teneatur studiosus soluere hospiti pensionem? Ioan.de Platea.in l.C.de primipilo, lib.12.glo.

&docto.

&doctor.in l.2.&l.ædem.C.loca. sic dicunt, quòd primo inspicienda est conuentio, nam contractus ex conuentione partium legem accipiunt.l.contractus.ff.de regul.iuris. l.prima.§.si conueniat.ff.depositi,cessante autem conuentione consuetudo regionis est inspicienda, quæ est optima legum interpres.l.si interpretatione. ff. de legibus. l. excepto.C.locati.Alber.&alij in l.2.C.illo titulo,& si consuetudo non appareat, in fine locationis erit præstanda, argum. l.Iulianus.§.offerri.ff.de actio. empti. & Doctor. in d.cap. propter.Angel.in verbo,locatio.§.12.in summa Angel.l.opus.l.ff.locati,Iason in l.2.num.37.C.de iure emphi.& Pirrus in l. in omnibus obligationibus.ff. de reg. iuris, nempe locator, qui ad patientiam tenetur, non impleuit contractum ante finitum locationem ex parte sua, ergo ante non potest agere per tex. in l.qui hoc anno.ff.de verb. oblig. instit.de inut.stipula.§.penultimo. *pore scholaris soluere teneatur.*

7. Fallit quando ex iusta causa ante finitam locationem recederet, tunc pro illo tempore quo inhabitauit tantum debet soluere:l.inquilino.&sequen.ff.de damno infec.& l.penult.de migrando.Doctor.in c.propter,de locat. Item fallit,quando quis promitteret hospiti pensionem quadraginta aureorum pro anno,& solueret decem aureos in initio: sicut enim primum quadrantem soluit in principio, ita & reliquas solutiones in principio debet facere, vt concludit per multa, Barbat.in consil.78. ex celebri,in 4. volu. quia à primordio tituli, posterior formatur euentus. l. prima. C.de imponend.lucra. descrip. facit l.regula. §. finali, ibi,nam initium constitutionis generale est,demonstrat enim,&c. ff. de iur. & facti ignor. Facit l.nec semel.§.primo, quando dies lega. ced. vbi quando tempus adijcitur causa multiplicandæ solutionis, in principio termini debetur. Bar.in l.qui hoc anno.ff.de verbor. obligat.& quæ in præfationibus fiunt, aut dicunt, in sequentibus repetita intelliguntur.l.item quia.§.fin.ff.de pact.l.Titia.§. idem respon.

de verb.oblig.vel seruari aliquando vidi apud bonos hospites, quòd postquam scholaris soluit quadrantem in principio, quòd conductor teneatur expectare vsque ad finem alterius quadrantis, vt fiat qualisqualis compensatio primi quadrantis ad secundum, quòd tenetur facere locator si nolit. Bar. in l. si cui, in prin. ff. de legat. 1.

8. Tertio limita, nisi esset conductor fiscalis, vel emphyteuta, qui extra conuentionem in tribus solutionibus potest soluere. l. placuit. C. de collat. fundo. patri. lib. 11. quem sing. notat Iason in l. 2. in l. penul. nu. 170. C. de iure emphy teu. & idem Ias. in l. quidam, in 4. limit, ff. si cer. peta. instante tamen necessitate fiscus compellere debitorem suum poterit, vt ante tempus statum soluat, tex. sing. in l. 1. C. de condict. ex l. secundum Ias. in §. hoc quidem, nu. 8. insti. de act. & in l. pecuniam. ff. si cer. pet. ac in l. in diem, ff. de condict. indeb. relinqui tamen ei debet interusurium medij temporis & vtilitas, gl. in d. l. 1. & Hippo. sing. 355. debitor, not. benè, quia apud Bituriges mihi profuit in stipendijs exoluendis, licet omnia non sint hactenus mihi soluta, sed processibus me oportet ea recuperare.

9. Quarto limita, nisi locatio esset facti pro tribus annis, quia tunc in fine tuiuslibet anni est solutio facienda. Bart. in l. si seruus communis Meuij. §. fi. ff. de stipu. ser. Ias. in l. 2. num. 38. cum seq. in 2. q. C. de iure emphy. cùm sint tot locationes quot pensiones, arg. l. scire debemus. ff. de verborum obligationibus.

Fallit quando non esset nisi vna pensio pro plurib. annis, vel vnus redditus, de quo per Bart. & Imol. in d. l. si seruus communis, & per Ioan. de Platea in l. 1. C. de primipilo, lib. 12. & per Salice. in l. ædem, col. 2. C. loca.

10. Quinto fallit, quando esset facta conuentio operepro singulis diebus, tunc precium conuentum in fine cuiuslibet diei debet solui. l. qui hoc anno. ff. de verbo. oblig. & sic quando fit conuentio pro anno, in fine anni, nisi sit consuetudo

tudo in contrarium, vt pro quolibet quadrãte solutio fiat, idem si esset facta cum scriptore conuentio, vt pro quolibes folio papyri, aut quinterno detur solidus, quia cùm isti operarij recipiant mercedem pro victu quotidiano, debet eis solui in fine folij, vel quinterni, arg. l. opus, & l. insulam. §. fi. ff. loca. Cynus & Alber. in d. l. 2. dicunt istam opinionẽ esse æquiorẽ: Typographis verò de cõsuetudine diebus sabbati solui solitum est, quod vulgo dicitur, *La bancque.* & an illi teneãtur de vitio operis, vide tex. in l. ea lege. §. fi. ff. loca.

11. Sexto etiam fallit, quando esset facta conuentio pro aliquo magno opere, vtpote pro construenda ecclesia, aut domo, tunc cõductor non tenetur facere, nisi pręstetur ei merces, maximè si is pecunias, quas pro opere recipit, velit satisdare de expendendo ad illud opus, tex. sing. in l. insulam. §. fi. ff. loca. l. si verò non. §. fi. ff. manda. secundum Rom. consil. 348. cui assentit Pirrus, in regula in omnibus obligationibus. ff. de reg. iur.

12. Quid si scholaris conducit equum, & illi traditur æstimatus, si perdatur casu fortuito, an teneatur? gl in l. si vt certo. §. nunc vidẽdum, in verbo, periculum. ff. commoda. tenet quòd sic, sed gl. in l. 3. ff. loca. contrarium firmat hac ratione, quia illa æstimatio non facit emptionem in contractibus, de quorum natura est dominium non transferri, sicut in isto. l. cum manu sata. §. nemo. ff. de contrahen. emptio. nam fit causa designandi interesse. Bald. in l. ex conuentione, col. 1. C. de pactis, sed benè operatur æstimatio, vt teneatur de leuissima culpa. l. cum duobus. §. damna. ff. pro socio, sequitur Bald. in proprijs terminis, in l. 1. col. 3. q. 3. C. commoda, & Sali. ibidem, & Conrad. in tracta. de cõtract. q. 87. in 4. conclus. qui hoc etiam in foro conscientiæ procedere affirmat. *Pro equo æstimato mortuo, an studens teneatur.*

13. Sed quæritur, studens conduxit equum, quem deteriorauit, & eo modo vult eum reddere domino, dominus eum non vult recipere, scholaris ligat eum ad portã domini pręsenti-

sentibus duobus testibus, offerens stare deterioratione arbitrio proborum, & locationis salarium præstare offert, sed dominus recusat, nec vult equum recipere, perditur. an ipse teneatur? consului Caturci, quòd non, per glo. Angel. & Paul. in l. qui sibi. §. fina. ff. de solu. nam literatus ad duo debita tenebatur, vnum de restituendo rem, alterum de soluendo precium deteriorationis, & sic offerendo vnum debitum, debebat audiri, & sibi imputet ille locator, qui hoc non recepit. l. fin. ff. quib. mod. pign. vel hypo. soluit. not. in l. quidam. ff. de reb. cred. ad hæc deterioratio non erat liquida, ideo sufficiebat id quod liquidum erat offerre præsenti pecunia, & pro eo quod non erat liquidum satisdare. l. statuliber rationem. ff. de statu liber. vbi alia scripsi.

Scholasticum nō expellit dominus etiā si pro se indigeat re locata.

OCTAVVM, esto quòd dominus possit expellere cōductorem, si indigeat domo locata pro se, quando locationis tempore necessitas non imminebat. l. ædem. C. loca. c. propter. §. fina. illo titu. in decret. Scholares tamē non potest Dominus expellere, quantumcunque indigeat illa domo eis locata. Bolog. & alij hic expressim asserunt, ratio illorum est, quia postquam ipsi possunt dominum compellere ad locandum illis, vt suprà dictum extitit, & eum expellere, à fortiori ergo quando domus est eis locata, non poterunt expelli, nam turpius eijcitur, quam non admittitur hospes. c. quemadmodum, de iureiur. & est dictum Ouidij, nam si possent sic expelli, cogerētur studium deserere, cùm fortè domum non inuenirent ad locandum, vt sæpius contingit in aliquibus vniuersitatibus, quod nō est suadēdum: idem contrarium facit imperator in §. his ita, instit. de iusti. & iure. Item maior vtilitas versatur ex studio scholastici, quàm ex necessitate illius domini, vt notant Doctor. in d. l. 1. ff. solu. matrimo. quia ex illius scientia mundus gubernabitur, & illuminabitur, vt hic habetur. Præterea dominus domus cùm sit notus in ciuitate, facilius pro necessitate sua inueniet domum inter cognatos & amicos, quàm scholaris

laris exterus,qui nullos vel valde paucos in ciuitate, in qua degit, habebit amicos,igitur dominus eum non expellet,& hæc sententia est valdè æqua. Vlterius potest dici,quòd vtilitas publica præfertur priuatæ.l.vtilitas. C.de primipilo,libro 12.sed vtilitas publica versatur in studiosis, vt hic, & in d.l.1.ergo debet præferri priuatæ vtilitati domini, nam eo dominus potest expellere conductorem quando eget, quia charitas benè ordinata,incipit à seipso.l. præses.C.de serui. & aqua.c. qui vult,de pœniten. dist. 3. sed maior debet esse charitas, quam aliquis debet habere erga vtilitatem publicam ex studio prouenientem,quàm ad suam, iuxta no. in l. veluti.ff.de iusti.& iur.& quando vtilitas publica est ex altera parte, tunc non habet locum illa regula, charitas benè ordinata,sed tunc demum quando est vtilitas priuata ex vtraque parte, quod sic suadetur, nam multi amore reipublicæ mortem oppetere non dubitauerunt, vt plenè describitur per historiographos, euersa enim domo,& sic propria vtilitate reipublicæ status manere potest, publicæ vtilitatis ruina penates omnes secum trahat necesse est, teste Valerio libro 5.de pietate erga patriam,in principio,vbi etiam ponit de C.Curtio Roma.equite,qui cùm in mediam partem fori vasto ac repentino hiatu terra subsideret, responsumque esset ea re tantummodo compleri posse, qua populus Romanus plurimum valeret, quod Curtius interpretatus equum conscendit,admotisque calcaribus,in illud profundum egit,ex templo terra pristinum habitum recuperauit, ibi licet alia videre exempla, & per Fulgo.de dictis factisque memorabilibus,quinto libro, & per Sabellicum, lib. 8. exemplorum. ac nuper Rauisium testorem, Rub. de charitate in patriam, sed hodie fermè deleta est charitas in patriã, & est versa in propriam, & vtilitas publica etiam penè aboletur,& omnes proprio maximè Parisien.commodo laborant,quod mihi non est ex sententia, sed totis neruis antiquitatem in hoc sequor. Intellige tamen, quòd si scholaris

Charitas benè ornata quomodo intelligatur.

possit nullo negocio, vel saltem paruo inuenire alteram domum, tunc etiam cogeretur illam deserere, cùm cessent rationes supradictæ, si non cogeretur deserere studiũ, ideo cessante ratione legis, cessat lex. l. adigere. ff. de iure patro. nec sumus ita scholaribus addicti, vt alijs iniustitiam facere debeamus, argu. cap. ex parte, de foro compet. c. nuper, de donat. inter virum & vxorem, & arbitror in hoc casu iuramento eorum standum, an domum aliam inuenire possent, nec ne. arg. c. nulli, de elect. in 6. & glo. in cle. præsenti, de censi. & per hoc dixi contra rectorem Montispessulani, quod non poterat expellere vnum ex Collegio *du Vergier*, post quinquennium, si ille erat vtilis collegio, & volebat legere, vel studere in altero iure, iuxta statuta collegij, quamuis detur eidem patrono per collegij statuta facultas expellendi post quinquennium, si viderit expedire, id est, si expedierit, & vtile fuerit collegio, vtpote quia primo quinquennio ille collegiatus fuit discolus, secus si vtilis, vtpote quia legit, tunc ante decem annos expelli non potest, nec debet, & si expelleretur, appellare posset ad curiam supremam, vt alias feci, quod notes multa super hoc alias, scripsi in causa propria contra quendam, quem à morte per aliquos inferenda protegeram, & pro beneficio mihi maleficium totis neruis conatus est inferre, comitia de meo (vt sibi videbatur) capite die etiam dominico non erubuit agere, & vsque ad rauim, sed cum sola malitia halecis instar nutriatur, ne ligula quidem dignus, eum sic vitijs instructum relinquam, orabo tamen Deum, vt illi parcere velit.

Relocare domũ scholari inquilino dominus tenetur.

NONVM est, quamuis finito tempore locationis dominus non teneatur eidem contraductori recolare domum, si nolit. l. ne cui. C. locati, sed potest cui vult locare. l. nemo, illo titu. & idem post emphyteosim finitam, concludit Roman. in consil. 212. quo ad primum, colum. prima, post Barto. in l. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotidia.

& æsti.

&æſti.Barb.in c.1.col.pen.de loca. hoc tamen non procedit in ſcholaribus,in quibus alio iure vtimur,nam ſi ipſi tãtum velint pro locatione domus, vel cubiculi præſtare, quantum dominus inuenit ab alio, veniunt præferendi, & alijs quàm ipſis non poteſt, nec debet dominus locare. l. fi. C.de loca. prædi.ciuil.lib.11.&ibi gl.& in d.l.ne cui,vbi Alber.& Salic.hoc expreſsè firmant, & patruus meus Iaco.Rebuffus in l.congruit,eo.tit.cui adſtipulatur Bal.in margarita,in verbo,ſcholaris,in q.2. Ioan. de Platea, in l. ſi tempora.C.de fi.inſtrum.&iure haſte fiſca. lib.19.tum ne cogatur mutare hoſpitium,quę frequens mutatio leuitatem arguit ingenij, & temporis amiſſionem parit, tex. iuncta glo. in c. quæ dignior. 24. q. 1. tum ratione vtilitatis ex ſcientia prouenientis alijs debent præferri,vt tenet Matth.de Afflict.in tract.de iure prothomiſeos.§.ſuper,col.2.verſ.ſecundo fallit,vbi in bidellis vniuerſitatis idem eſſe firmat,& alijs iuratis,per gloſ.in c.1. de loca. ſicut dicimus de domino,qui in fructibus ex ſuo fundo à colono perceptis venit alijs præferendus.Bar.in l.1.C.de metalla. lib.11. addit. ad Alex.in l. 1. C. de dolo.Roma. conſ. 22.propoſitis. & Iaſ.in l.fin.nu.10. C. de iure emphy. &in l. qui Romæ. §. cohæres,col.pen.ff. de verb.oblig.

Quæro quid ſi literarum ſtudioſi diuerſæ facultatis illam domum conduxerint.quis illorum debeat in ea prȩferri,& videtur, quòd is qui in nobiliori vacat facultate, videlicet in theologia, demum canonum ſtudentes, & poſtea legibus incumbentes, medici artium profeſſoribus præferri ſolent.c.clerici, de iudic.&ibi hoc not.Doct.gl.in verb.videlicet magiſtri, de colla. in prag. dicerem tamen conductorem primum præferendum omnibus etiam theologis, licet ipſe non ſit niſi artium ſtudens, quia theologus priuilegiatus non vtetur priuilegio cõtra priuilegiatum auten. quas actiones.C.de ſacroſanct. eccleſ. & ibi plene Bar. & alij etiã quia theologus & quiuis alius ſcholaſticus eſt prohibitus

In domo locata, quis ſcholaſticorũ præferatur.

bitus locare, quandiu alius ſtudens tenet domum ex locato, vt ſequitur.

Conduces domũ ſcholari locatam, eſt excommunicatus.

DECIMVM eſt, quòd ſi doctor vel ſcholaris ante finitum tempus locationis conduxerit domum alij ſcholari locatam ſine conſenſu conductoris, eſt excommunicatus, tex. in c. primo, de loca. ratio illius text. eſt ad euitanda ſcandala, quæ ex hoc inter ipſos poſſent euenire, propter quæ ſcandala vitanda multa ſpecialia, in iure introducta ſunt, congeſta per Felin. in cap. nihil, de præſcriptio. & vt amor, dilectio, & pax inter dictos ſcholaſticos obſeruetur, vt dicunt ibi Scribentes, nam humanius debent ſe habere ſtudioſi inter ſeipſos, quàm inter extraneos, cùm ſint ſocij, vt dicit Panor. in d. c. primo, & infrà dicam in illo priuilegio, quòd notitia ſcholaſtica multũ prodeſt. Fundatur hoc priuilegium etiam in æquitate illius præcepti: *Non facies alijs, quæ tibi fieri non vis.* vt in principio decreti, & quia iuris præcepta ſunt honeſtè viuere, alterum non lædere, ius ſuum vnicuique tribuere. §. iuris, inſtit. de iuſti. & iu. l. iuſtitia. ff. illo tit. ob id, ſcholaſtici ſuos ſcholaſticos ſocios ſi læderent, & poſtea capitalis inimicitia inter eos oriretur, quę propter iſtam prohibitionem tollitur, & hodie vidi inter ſocios & conterraneos ob inuidiam duriores oriri controuerſias, quam inter extraneos, & de re minima, & de mulieribus, & de locis in ſtudio ſitis, & plures occiduntur per ſocios, quàm per exteros.

Amplia, iſta procedere non ſolùm, ſi ſcholaris locauerit, ſed etiam ſi tractauerit, & per eum non ſteterit, nam talis tractãs auferre domum alij, & ſibi locari ſatagens, eſt etiam excommunicatus, vt expreſſim firmant Ioannes And. & Panor. in d. c. primo, & Syluester de Prierio, in ſua ſumma ſylueſtrina, in verbo, excommunicatio. 4. in nona quæſt. facit cap. quiſquis, cum multis ſeq. de pœnitent. diſtinct. prima, quamuis ſumma Angel. eodem verbo, & alij multi velint tenere, quod ſit conſtitutio localis, ſed gl. in d. l. ne cui. con

trarium asserit Card. & Barba. in dicto cap. primo. Nec obstat quòd dictum capitulum 1. loquatur de scholaribus Bononiæ commorantibus facesse, nam illi causam constitutioni dederunt, tamen non sequitur, quin habeat locum in alijs studentibus, sicut in prooemio decreta. loquitur Papa scholaribus Bononiæ commorantibus, & tamen in omnibus habet locum. probat tex in auten. cassa. C. de episco. & cleric. scripsi in tracta. nomina. quæst. quinta, & Innocētius per bullam datam Lugduni, secundo Nonas Martij, pontificatus sui anno secundo, prohibet expresè sub pœna excommunicationis, vt nullus magistrorum seu scholarium Parisiensium, alterius conducat hospitium absq; illius consensu, quandiu ipse prior, absque manifesta malitia retinere voluerit: Inquilinus neq; hospitia, vel scholas, si forsitan plura conduxerit, locet alij precio cariori, &c. quod priuilegium est etiam descriptum in libro facultatis decretorum, & idem concessit Idus Maij, pontificatus sui anno secundo.

Secundo etiam procedit in bidellis, & alijs iuratis, vt non possint etiam conducere domos locatas scholasticis, cùm ipsi sint causa scholarium & doctorum in vniuersitatibus, ergo contra eos non debent insurgere, nam propter vnumquodque tale, & illud magis, autent. multo magis. C. de episc. & cler. quamuis multi iniqui bidelli contra suos doctores insurgere non vereantur, qui priuandi essent suis officijs, tum ratione periurij, quod incurrunt, tum contentus ratione.

Tertio etiam procedit in locatoribus, quoad prohibitionem, non quoad pœnam, ex natura correllationis. Panor. & Barba. in d. c. 1. & quamuis doctores vtroque trahāt, plures tamen in hanc rem descendentes inuenio, quos, vt sequar, inclinat animus, vt videlicet locatores etiam prohibeantur locare domum, vel cubiculum locatum scholastico sine consensu illius studentis, qui cubiculum tenet, non tamen est excommunicatus, si contrariū faciat, quamuis

scholasticus conducens in excommunicationem incideret per prædicta, quia in subditos sententia ferri non debet, l.fi.ff.de iurisd.om.iud.vbi pulchrè Hyppol.

Scholasticus discedens ante finitam locationem totam pensionem nõ soluit.

1 VNDECIMVM est, quòd scholaris non finito tempore suæ locationis recedens de domo conducta, propter pestem vel aliam iustam causam, non tenetur ad pensionem totius anni, sed temporis solius, quo illam domum inhabitauit, vel cubiculum.l.habitatores.§.fi.ff.loca.Bar.&ibi Alex.in additio.ad eum,&in l.cotem ferro.§.qui maximos.ff.de publica.l.recusare.§.fina.cum l.seq.ad Trebel.Alex.in addit.ad Bar.in l.si vno.§.item qui clam, loca.Panor.Imol.&Barb.in c.propter,in princ.loca.gl.in verbo,pestis,in c.1.de auctoritate & potestate sacro.genera.concilio.in pragma.Doct.& maximè Porcus in §.fi.Instit.de loca.Angel.&alij in §.sequens,ibidem de actio.Calderinus consi.5.in titu.de locato,Guido Papa in decisione Delphina.quæst.530.Thesaurarius,circa finem,& conciuis meus Nico.Boërius in §.18.de iurisdict.omnium iudic.& ibi in add.& ratio est,nam dominus potest ob necessitatem expellere conductorem.l.ædem.C.loca.& suprà visum extitit,ita conductor propter necessitatem poterit domum relinquere,ne ad imparia iudicentur,&quod in vno correlatorum statuitur,& in reliquo habebit locum.l.1.C.de cupress.libro 11.sed hæc ratio non procedit quoad studentes, qui ob domini necessitatem expelli non possunt, vt suprà dictum extitit.

De timore mortis & pestis.

2. Verum propter timorem mortis ipsi discedere poterunt,quia magna est necessitas,timor mortis.l.de ætate,& ibi Doct.ff.ad Trebel.propter quam fugiendam licitum est inuasorem suum occidere.l.vt vim.ff.de iusti.&iur.l.scientiam.§.qui cum aliter,ad l.Aquiliam.l.1.C.vnde vi.& ibi latissime Bal.&Salice.cle.1.de homicid.Item ad euitandum mortem licitum est aduersarium corrumpere.l.1.ff.de his qui mortem sibi consciuerunt,licet non sit secundum

dum Deum. teste Alber. in dictio. verbo, leges dicuntur. Item mortem violentam licitum est fugere, cle. pastoralis, in verbo, per violentam, de re iudic. & hoc docuit in Euangelio Christus, primò dum fugit in Aegyptum, vt mortem Herodis vitaret: secundò, cùm dixit: Si quis te persequatur in vna ciuitate, fuge in aliam: & quando euanuit in templo, dum Iudæi lapides in eum proijciebant, 23. quæstio. 3. cap. primo, & Lucas de Penna in Rubr. vt armo. vsus inscio princi. sit interdict. libro 11. igitur poterit literarum studiosis tempore pestis domum relinquere locatam, vel cameram, & fugere, cùm pestis sit fugienda, tex. in cap. negociatorem, 88. dist. & longe, cito, & tarde, vt nostrates medici firmant, nam contra eam non valent medici, nec medicinæ, vt dicit Paulus in l. si ab hostibus. §. fin. ff. solut. matrim. Calder. in repet. c. vestra, de cohabita. cleric. & mulierum, in practica tamen non posset quis obtinere secundum Panormita. in d. cap. propter, quæ sententia sic probatur, quia contractus sunt necessarij, postquam sunt perfecti. l. sicut. C. de actio. & oblig. ergo ex causa pestis non est licitum recedere, secundo probat. l. si fundus. ff. locati, tertio. l. forma. ff. de censi. sed istis non obstantibus, contrarium crederem posse etiam in forensi iudicio obtineri in scholaribus, quia ipsi sunt in studio, vt studeant, & lectiones audiant, si in scholis nil legeretur, sed lectores recederent, sicut fit frequenter de ciuitate Tholosana, ad Cartucen. vt sæpius feci, & de Pictauen. ad Andegauen. cessantibus lectionibus studens, tunc posset dimittere dictam domum, cùm sibi non possit imputari, si non remanserit, cùm nihil commodi ibi ageret. Item quia locus pestifer non dicitur tutus. d. l. de ætate. ff. ad Trebel. & ibi Bartol. glos. in cap. communis filius, 24. distin. & in loco non tuto quis non tenetur morari, c. accedens, 2. vt lite non contesta. & ita expressè repeti tenere Bald. in c. ex parte, in primo de appel. dicẽtem in omnibus ita esse obseruandũ, per tex. ad hoc

ad hoc rotundum in d.l.habitatores.§.fina.facit text. vltra eum in l.dominus.§.fina.ff.loca. vbi dicitur, quòd qui ante tempus sine iusta ac probabili causa deserit rem locatã, ad pensionẽ totius temporis tenetur, ergo si cum iusta causa deserat & probabili, non tenetur, sed non potest esse magis causa iusta discedendi quàm pestis, igitur ob illam discedens non tenetur ad pensionem temporis futuri, huius sententiæ est Corset. in verbo, locatio. in versic. locatam domum, dicens hanc opinionem in studiosis multum rationabilem, & ego ipse eam existimo humaniorem, quàm aliam, & magis æquam, cùm faueat studio, & totis viribus debemus amplecti opiniones pro studio, si velimus peritos habere iuxta tex. & nota. in l.i.ff.solu.matrimo. & §.his ita, de iust. & iur. licet Barb. & aliqui teneant contrarium in d.c.propter. non tamen inuenitur aliquis, qui hanc sententiam contra studiosos firmet, ergo erit amplectẽda pro eis, Nec refragatur quod non est licitum à contractibus recedere, hoc verum nisi ex iusta causa & legis authoritate, sicut dicit ille §.fina. & l. & eleganter. ff. de dolo, & l. 2. C. de rescin. venditio. Non obest, d.l.si fundus, nam in fine dicit, quòd debet fieri remissio mercedis tantum, si conductor non potest frui re locata propter potentiam illius, quem dominus non potest prohibere, sed nõ potest vti re locata ob pestem, ergo mercedem tenebitur remittere dominus. Non obstat d.l.forma, versic. illud, quia tibi dicitur, quòd censitor debet releuare eum, qui certis ex causis non potuit frui, sicut in casu isto, no. per Fran. de Ripa in suo tracta. de peste, in 2. parte, q.4. respon. quod loquitur in alijs, quàm in scholasticis, in quibus est dubium, sed in ipsis neminẽ inuenio contradicentem, nec dubitantem. D. Chassa. in consue. Burgund. in rub. *Des gabelles.* in tit. conclu. & hanc sententiam in forensi iudicio seruari vidit Do. Boërius in dist. §.18. multa alia adducens, quæ ibi licet videre, & ita inuenio consultum in eo qui ob bellum deserit rem conductam per Areti.

con-

consil. 140. quia consultatio,& Socin.consil.44.incipien. in præsenti consultatione,vol.1.imò si soluisset,posset repetere,secundum de Ripa in d.tract.de peste,fol.5.vers.secundo,sed bellum & pestis æquiparantur. Bar.in l. naturaliter. ff.de vsucap.dixi in §. 1.de colla.in concorda.

3. Limita,nisi tempore conductionis pestis adesset, nam tunc crederem remissionem non esse faciendam, quia imputetur conductori, qui tempore pestis conduxit, nam cogitare poterat de ea,& sic conducendo illi videtur renũciare,prospicere enim debebat hoc euenire posse.l. si quis domum.§.fi.ff.loca.gl.in d.l.habitatores.§.fi. & ibi doct. Bal. in l.si ea lege,col.2.C.de vsur.c.propter.§.fin.de loca.Confirmo quia licet ratione contractus quis sortiatur forum.l. hæres absens,de iud.ff.c.fin. de foro compet. tamen quando quis contrahit cum aduena, hoc locum non habet.d.l. hæres.§. proinde. Et ideo si miles tempore belli susceperit castri custodiam tenetur,etiam si violẽter ab eo auferatur, quia tempore concessionis hoc cõsiderare debebat,secundum Ioannem Andr. in addit. ad Speculat. in tit. de loca. super Rubr. idem dicitur in conductoribus, in confinibus regni existentibus, vt non possint remissionẽ tempore belli petere, quia id temporis limites ita tractantur Bald.in l.si ea lege,col.fi.C. de vsur.Alex. consil. 112. videretur, in primo volumine faciunt, nota.per Tiraquel. in l. si vnquam. C. de reuocanda donatio.in princip.num.61. cum sequen. vbi si donans cogitauit de filijs, non videtur habere locum lex illa.

4. Secundo limita, nisi fuisset conuentum, quod ob pestem non fieret remissio,tunc pacta seruabo ait Prætor,in l. iurisgentium.§.Prætor.ff.de pact. Bertachi in tracta. de gabellis, in 2. parte, quæstio. 24. nisi pestis fuerit procurata per aliquem ex familia domini locantis, nam tunc non fit remissio, etiam si per pactum esset promissa, per text. sing. in l.qui insulam.§.fina.& ibi Bologni.in secundis interpre.

ff.locat.secundum Roma.sing.23.si quis promisit. Iason in l.sed & si quis.§.quæsitum,col.pen.ff.si quis cautio.facit §. item tria, instit.de excusat.tuto.& quæ not.Felin. in c. finali,de testi.quod actus affectatus non prodest,& Ias.in l.si seruus plurium.§.penul.ff.de lega.1. Hippo.in l.1.§. cum quis, de quæstio.

Cautela pro conductore discedere volente.

5. Tertiò limita, nisi recesserit non facta nunciatione domino, quia tunc si dominus passus fuerit aliquod damnum propter denunciationem non factam, actione locati illud consequitur. l. item quæritur. §.exercitu. ff. loca. & ideo si conductor vult euitare hanc pœnã, consulo, vt antequam recedat, claues ferat, & domino offerat, & denunciet eidem se velle recedere, ista fuit sententia Ioan.Baptist. de sancto Seuerino in d. l. diem functo.40.q. ff. de assesso. & de Ripa in dicta tracta. de peste, in versic. secundo dubitatur. Intellige quando posset, vt dicto §. exercitu dicitur, & scripsi in glos. residentiæ.§.primo,de collat. in concorda.

6. Quartò limita, nisi scholaris pestem procurasset, fortè discedere cupiebat, & ob id misit nuncium ad locum pestiferum, vel ipsemet iuit, & postea in domo illius in primo superuenit pestis, tunc dicerem non debere fieri remissionẽ, ob dolum vel culpam eius. l. si merces. §.culpæ,& ibi Bartol.ff. loca. & idem Bart.in l.eorem ferro. §. qui maximos. ff. de publica. & l. si nulla culpa. C.de pigno. actio. idem si conductor esset vir sceleratus, vt puta vsurarius publicus, blasphemator vel sodomita, vel fornicariam domi haberet, nam esset præsumendum, quod pro illo delicto pestis acciderit. tex. in auten. vt non luxurientur cõtra naturam, colla. 6. & idem Ioan.And.& Hostien. in d.c.propter. istud tamen esset difficilè obtinere in practica, nisi in Italia, quo ad crimen sodomiæ, quòd nunquam in Francia habitationem habere potuit, licet pluries perquisierit, adeo vt coactum fuerit ad suam antiquam habitationem redire.

7. Quin-

7. Quintò fallit, quando locus esset naturaliter pesti subiectus, & aliquis sciens loci qualitatem conduceret, nam tunc est remissio deneganda, vt notat dominus Ioannes Igneus in repetitio. l. contractus, columna 34. ff. de regul. iuris, argument. l. si fundum. C. de ædil. action. & de Ripa, vbi suprà in secundo casu. Quod intelligerem in alijs extra scholares, nam scholares cùm sint iuuenes, de his non cogitant, nisi expreßè dicant, nam cùm habeant pauco tempore immorari, putant pestem dormire, posset tamdiu, quamdiu illi in studio residebunt, sed tantum procedere puto, quando singulis annis esset, vel quando locauit, locus erat peste infectus per prædicta.

8. Sed quæro an sit facienda remissio mercedis, si scholaris non steterit nisi per vnum mensem absens, vel duos, quia solum illo tempore viguit pestis, videtur quòd non, quia de modico non curat prætor. l. scio. ff. de in integ. restit. Secundò probatur, colonus debet modicum damnum æquo animo pati. l. si merces. §. vis maior. ff. locati, cap. propter sterilitatem, extrà de loca. & dicitur modicum damnum, quando est læsio in dimidia parte secundum communem opinionem doctorum in d. §. vis maior, & d. cap. propter, vel in tertia, vt ibi, & Alexand. consil. 3. viso instrumento, in primo volum. & consil. 107. incipien. perspectis verbis, colum. fina. libro 3. vel alijs modis dicitur modicum, vt ibidem, & per Cornel. consil. 128. incipien. videtur primo, in 2. volum. colum. 5. Contrarium tamen tenerem, per l. habitatores. §. final. ff. de loca. vbi dicitur inquilino migranti propter iustam suspicionem periculi debere fieri remissionem mercedis, multo magis quando ipsum periculum subest, licet modico tempore durauerit. Secundò facit. l. quòd si damus. eo titu. vbi dicit text. quod inquilino inhabitanti domũ ruinosam nõ remittitur merces, ergo si non habitauerit, remissionem habebit. Tertiò

Modicum pestis tempus an debeat detrahi, & inquilino cõputari.

facit dicta l. habitatores, in princip. in ratione, vbi dicitur, quòd propter magnam incommoditatem habitandi superuenientem ex reparatione necessaria, facienda est remissio, non propter aliquam particulam incommodi, sed à domo abesse tempore pestis non potest esse sine magno incommodo, ergo fiet remissio. Et non obstat, quòd prætor non curat de minimis, hoc fateor in casibus à iure expressis secundum Card. in procem. clement. in fine, vel quando est contra ius commune, per textum in dict. l. scio, & l. si oleum. ff. de dolo. & Corset. in suo tracta. de minimis, posito in tracta. de potesta. regia. quæst. 4. Nec hoc videtur minimum scholaribus, qui communiter pauperes sunt, vt hic dicit textus. nec obstat text. in dicto §. vis maior, quia loquitur in colono, nos verò in inquilino, & ibi assignatur ratio, nam colonus non tenetur lucrum restituere, quod ex vbertate fructuum consequitur. Vnde æquum est etiam, quòd modicum damnum sentiat, nam qui in vno grauatur, in alio releuari debet, & econtrario. l. cum qui, in princip. ff. de iureiuran. Inquilinus autem ex habitatione nullum vel paruum maius lucrum vno anno, quàm alio consequitur, ergo nec maius damnum debet sentire vno anno quàm alio. l. secundum. ff. de regul. iuris. Et istam opinionem amplectitur de Ripa in tractat. de peste, in secunda parte, quæstio 2. folio 6. nam postquam discessit semel scholasticus, fortè non reuertetur etiam finita peste, quia migrauit iussu parentum ad aliam Vniuersitatem, & dominus domus poterit illam alteri locare, ideo non tenebitur scholaris finita peste, nam postquam est finita quoad eum locatio, vel saltem interrupta, non continuabitur.

Domũ conducenti, & non vtẽti, quando sit remissio facienda.

Quæro amplius, si inquilinus conduxerit amplam domum pro scholaribus vel aduenis hospitandis, & pestis contigerit, ob quam scholares non potuerunt hospitari, nec alij aduenæ, an sit facienda remissio? & videtur quod non, quia

quia inhabitauit, & licet aliqua incommoditas interuenerit, tamen remissio non debet fieri, dicta l. habitatores, in princip. in hoc puncto sic puto concludendo, insequendo doctrinam Barto. in l. cùm plures, in princip. ff. loca.

Prima conclusio est, quando inquilinus principaliter pro sua habitatione conduxit domum, licet cogitaret secum hospites habere, tamen si non habuerit, non est facienda remissio. d.l. habitatores, quia quod principaliter fit, attenditur. l. si quis nec causam. ff. si cer. pet. cum ibi congestis per Ias. & alios.

Secunda conclusio, quando inquilinus principaliter conduxit domum, vt scholares & hospites haberet, & propter pestem non potuit habere, nec potuit vti dicta re, tunc facienda est remissio, dicto cap. propter sterilitatem, & dicto §. vis maior, nam illud quod fit principaliter, debet inspici. not. glos. in cap. ieiunium. 76. distinctio. Baldus in l. prima. §. huius studij. ff. de iustit. & iur. glos. in l. in iure ciuili. ff. de regulis iuris, & dicta lege, si quis. Alexand. consilio 113. in secundo volumine, & 119. in sexto volum. Ioannes Rugerius in repetitio. cap. primi, folio primo, verso de causa posse. Iason latè in l. si quis nec causam. ff. de reb. cred. Felinus in cap. exhibita, colum. prima, de iud. gloss. in cap. si propter, in verbo, primi, de rescriptio. in 6. gloss. in cap. ad audientiam, in verbo, principaliter, de præscriptio. Bartolus in l. ambitiosa, columna quarta, de decret. ab ordi. faciend. Aretinus consilio quinquagesimosecundo, visa consultatione.

Tertia conclusio, quando dubitatur, an principaliter conduxerit, an non, tunc debemus inspicere qualitatem inquilini, si fortè erat solitus tenere scholares, & habere hospites: nam præsumendum erit, quoad illum vsum conduxerit, argumen. l. plenum. §. equitij. ff. de vsu. & habita. l. vel vniuersorum, de pigno. actio. ante omnia patris-

familias, consuetudo inspicienda est. l. si seruus plurium. §. fina. ff. de legatis primo: & ideo studentibus cessantibus habitare propter pestem, remissio erit facienda, vnde consuluit Romanus consilio 178. pro decisione casus propositi, quod aromatario impedire exercere artem suam in domo conducta, debet fieri remissio, quia in dubio præsumitur conduxisse domum ad vsum artis suæ, per glos. in cap. primo, in verbo, ad fenus, de vsur. in 6. dicentem locantem domum vsurario manifesto debere puniri pœna illius text. quia debuit cogitare, quòd vsurarius conducebat domum pro vsuris exercendis, ex quo ibi infert Domi. quòd non poterit ob id dominus illum conductorē expellere, & ibi idem dicit Perusi. quòd locator non potest expellere meretrices, quibus scienter conduxit domum, quia ad vsum meretricandi conduxisse videtur, & idem dico in fabro, qui domum nigram reddiderat propter fumum carbonum, vide Alexand. consil. 103. visis, numero 7. in 2. volu. & Rauen. in alphabet. in verbo, qualitas, & infrà dico abundantius.

Quarta conclusio, qualitas etiam domus in dubio est inspicienda, vt si erat prope studium, secundum Bar. ibi, & sequitur Alex. cons. 107. incipien. pro inuestigatione, col. pen. in 2. volum.

Quinta conclusio. Ex qualitate domus, & inquilini colligitur probabilis coniectura: nam si fortè conductor pauper, & modicam habens familiam, magnam & amplam domum conduxerit, erit ex qualitate domus præsumendum, quod pro hospitandis scholaribus, illam conduxit, vt dicit Alexand. consilio 107. allegato, & idem si inquilinus poterat hospitari scholasticos, quia fortè non habebat officium, ex quo posset viuere, nam qui aliunde possunt viuere, & habent pulchras vxores, non sunt soliti hospitari studentes venereos vltra duos dies, & dicunt zelotypi, sint procul à nobis, sed mulieres benè con-

ueniunt cum illis, cùm similes sint illis, saltem in vestibus.

Sexta conclusio. Inspiciendus est locus studij, in quo scholares sunt soliti residere, quia si aliquis in municipio conduxerit domum, & petat remissionem sibi fieri, ex qualitate loci non erit præsumendum, quod propter scholares locasset, cùm nõ visitent municipia, nisi propter pulchras hospitas & dominas quandoque ob indulgentias, cõsuluit Alexand. conf. 15. magnifice prætor, nume. 21. in 3. volum. & alias relinquitur arbitrio iudicis, qui istas qualitates, vel alias, seu aliquam illarum considerare habeat, quæ ad iudicendum sufficiant.

DVodecimum priuilegium est, quòd studiosus recedens de domo cõducta, potest in locum suum alium subrogare, quia conductor alteri locare non prohibetur. l. nemo. C. loca. & ibi vide Barba. in additio. ad Bal. gl. sing. in §. fina. instit. eod. secundum Rauen. in compendio iuris cano. in Rub. de foro compet. folio 98. colum. quarta, & alias consului, quod est verum iure locationis, non societatis, quia electa est industria personæ & socij. §. soluitur, instit. pro socio. l. si quis arbitratu. ff. de verborum obligatio. cap. fin. de offic. delega. ergo socio decedente soluitur societas, quæ ad hæredes non transit. l. actione. §. morte. ff. pro socio, & l. furti. §. penult. de his qui notan. infam. nam inuitus non fit socius, vt dictis iuribus, si tamen scholaris voluerit in locum suum alium æquè bonum, laudare & probæ vitæ substituere, non debet per alios recusari, secundum Specu. in tit. de iud. in §. generalia, versi. circa hoc quæritur. Ioan. Fab. Angel. & Porcus in §. fina. instit. pro socio, Alexand. in l. serui electione. §. primo. ff. de lega. primo, & l. perceptione. ff. de his qui deiecer. vel effude. & l. idemque, pro socio. Paul. in l. & hæc distinctio. §. cùm fundum loca. si verò fuerit rixosus, potest recusari secundum Alber. in Rubric. pro socio. C. per l. si conuenerit, in fi.

Scholasticus discedens in locum suum alium non rixosum subrogare potest.

in fi. ff. illo tit. & alias consului quibusdam collegiatis Tholosanis, quod non admitterent studentem rixosum, & non solùm non debent recipere, sed etiam si ignoranter fuisset admissus, potest expelli. d. l. si conuenerit.

Hospes sine consensu scholasticorum vnum studentem recipere non debet maxime rixosum.

2. Si autem hospes sine consensu aliorum quenquam receperit, quod non debet facere, poterunt alij scholares agere contra hospitem, qui rixosum recepit ex conducto, vt agat contra illum rixosum ex locato, vt eos non turbet, vel discedat, secundum Alber. in l. 2. in prin. ff. ad legem Rhod. de iactu. liberabitur tamen hospes cedendo actionē alijs. l. quod debetur. ff. de pecul. notat Angel. in summa Ange. in verbo, locatio. §. 8. imò filius potest patrem rixosum dimittere, & poterit seorsum habitare, & cogetur pater eidem filio dotem, quàm à nuru recepit, restituere, cùm filius sit deinceps laturus onera matrimonij. l. si is qui. §. 1. ff. de iu. dotium. l. si filia. §. 1. fami. hercisc. Angel. & Imol. in l. si cùm dotem. §. transgrediamur, solu. matrim. Pau. in l. 2. C. de fa. hercisc. & Ioan. Crotus in repet. l. frater, colum. 25. q. 19. ff. de condict. indeb. quia quis debet eligere socium suis conuenientem moribus. ca. 1. in fi. & ibi Panor. de postu. præla. & ibi refertur de quodam philosopho, qui solitus erat dicere, noli habitare in loco vbi tui similes non inuenis. in addit. ad Panor. & executor publicus debet dari non acerbus aut contumeliosus, sed moderatus, & cum efficacia benignus, & cum instantia humanus. ff. de vsur. l. si benè. item facit ff. de iure dotium. l. cùm in fundo. §. ipsius. & l. sicut. §. sed si permiserit, ibi quod amicus erat, quibus modis pig. vel hypo. solui. & Luc. in l. fi. C. de agri. & mancip. lib. 11.

3. Et si scholaris nolit facere suam septimanam, alij possunt agere in eum actione pro socio, secūdum Io. Fab. in d. fi. & Specu. vbi suprà, vers. hoc etiam no. licet aliqui velint tenere quod officium iudicis est implorādum, quod in idē reincidit quo ad effectum.

4. Quæro si multi scholares despaciantur, & vnus illorum inue-

inuenit pecuniam, an alij debeant habere suam partem, & vulgus dicit, quòd sic, sed contrarium teneas, per l. si is qui. §. fi. ff. de acqui. rerum do. no. in l. si minor 25. annis filiofa. ff. de mino. & Alb. in rub. C. pro socio, quia isti nō sunt proprie socij, & sic in statuto faciente mentionē de socijs, quod vnus pro alio teneatur, non comprehenderetur ille qui simul habitaret. Panor. in d. c. fin. de post. præl. & Ange. in d. verbo, locatio, in 8. q. sed in fauorabilibus benè comprehēderetur secundum eos.

5. Notandum est, quòd si facta sit conuentio inter scholares de stando & viuendo simul toto tempore studij, poterit tamen vnus illorum recedere ab alia conuentione, si vnus ceperit esse molestus, & rixosus, secundum Alex. cons. 18. visis, nu. 4. in 2. vol. licet alias conuentio de non diuidēdo ad tempus valeat, secus si in perpetuum. l. in hoc iudicium. §. si conueniat. ff. communi diuid. latè Docto. in l. nemo, de lega. 1. Feli. in c. si diligenti, de fo. compe. vide Bened. in repe. c. Raynutius, in verbo, in eodem testamento. 2. nu. 34. de testa. item homines disparis professionis non debent simul moram trahere: ideò artista non congruit cum legistis, & ita expressè decidit tex. in cle. 1. de electi. & hoc ibi declarat Imo. & Barba. & dicit pulchrè Ouidius: *Habitandum cum paribus.*

Quàm malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci,
Cùm premitur magno coniuge nupta minor.

Quod est verum collegialiter, vt sint collegiati vel bursarij, secus si ad tempus habitare velint, vt ibi dicitur, & præcipuè non coniungas tibi aliquem, qui dominatione vti velit, forte si alicui nobili subiecti sint parentes tui, illum tecū non habeas, si non quæras subiectionem, sed hominē paris conditionis, & æqualem tibi.

7. Insuper quæro, studens præcepit suo famulo, vt operas quas sibi exhibere tenetur, alteri præstet, an famulus teneatur? respon. quòd sic. per tex in l. opere in rerum, in fi. ff. de ope. lib. l. hominis, & l. vxori. §. stropiū, de vsufru. lega. quia is qui *Operas quas domino debet famulus an dominus alteri delegare possit.*

is qui conduxit alteri, potest locare. l. cùm in plures. ff. loca. & illa pecunia per famulum acquisita, acquiritur domino. l. patronus, & l. si libertus, prima. ff. de operis libert. & l. qui libertinus, ibidem.

Primò fallit, quando is, cui operas iubet exhiberi, esset odiosus, vel onerosus, vel rixosus, tunc non tenebitur famulus eidem seruire, argu. l. 2. ff. vt in possessionem legato. l. inuitus, de fideicom. liberta. l. fi. C. de pact. inter emptio. & vendi. quia non debet fieri deterior conditio famuli. l. generaliter, in fi. ff. de fideicom. libert.

Secundò non procedit, quando vellet delegare operas turpes, quas ipse dominus non potest exigere. l. hę demum. ff. de operis liberto.

Tertiò non procedit, quando extra locum vellet, vt eidem seruiret, etiam non teneretur, si ad illas operas non esse obligatus. l. vsuras, & ibi nota. C. de solut. Lucas de Penna in l. prima, colum. 2. C. de agric. & censi. lib. 12. consulo quòd hoc fiat de volũtate famuli, quia seruitium coactum parum prodest.

Integram pẽsionem vel mercedem vno recedente an alij soluere teneantur.

8. Sed dubitandum est, si plures scholastici conuenerint cum famulo, de certo dando salario pro vno anno, & vnus ex illis interim recedat ex aliqua iusta causa, an alij ad integrum precium conuentum teneantur? & videtur quòd sic, quia famulo non debet imputari, si non seruiat omnibus, cùm per eum non stet reg. in iure ciuili. ff. de reg. iur. & reg. cùm nõ stat illo tit. in 6. & l. in executione. §. fi. ff. de verbo. obl. & hoc credo verum, quando si alius scholaris superuenisset, potuisset famulus maius precium petere, ergo cùm minuitur numerus, minuetur & salariũ. l. scio. ff. de annuis lega. & ibi dicit Bar. quòd eatenus quatenus diminuitur labor, debet diminui præstatio pensionis, sed cùm tantus sit labor fermè in seruiendo vno, quantus in seruiendo duobus, nõ debet minui pensio, vnde arbitrio boni viri statuetur secundum eum, vt absens etiam teneatur soluere suam par-

partem, firmat Alb. & ibi Bar. in l. ædem, in fi. C. loca. & Bal. in l. 1. de lega. & hic, & Iaſ. in repet. l. quominus, in 23. q. ff. de flu. Sylueſt. de Prierio, in ſua ſum. Syluestrina, in verbo, locatio, nu. 5. Porc. in §. item, nu. 4. inſt. loca. idem dicendum puto, ſi tres conduxerint vnam domum, & vnus illorum receſſit: nam alij duo non tenentur ad totã penſionẽ, licet illi duo vſi fuerint tota domo, quia ex quadam neceſſitate hoc fecerũt, cùm nõ poſſent vti parte domus, ſicut nec parte famuli. l. duo fratres. ff. de acq. hær. & ibi Alex. in addi. ad Bar. l. ſi vt certo. §. ſi duobus, commoda. ſi tamẽ ſcholaris proteſtaretur, quando receſſit, quòd illa domo vti amplius non vult, vel non poteſt per rixam aliorũ, tunc nõ teneretur, iuxta ea quæ notantur in c. cum, M. de conſtit. & l. non ſolum. §. morte. ff. de no. oper. nuncia. ideo ſeruatur, quòd niſi fiat ab illis duobus proteſtatio, quòd totum ſoluatur ſalarium per eos, quia tantum pene laboris obtinet in duobus, ſicut in tribus, & tantum lignorum conſumitur fermè in duobus, quantum in tribus, Iaſ. in addi. ad Porcum, in d. §. item, de loca. in inſtit.

Quid ſi ſint duo ſcholaſtici ſocij in eadem camera diſcordantes, cuius conſuetudo ſeruari debeat? reſpon. laudabilior, ſi ſint æquales loci in quo degunt conſuetudo, ca. illa. 12. diſt. Archi. in cap. quiſquis. 41. diſt. & ideo ſi vnus ieiunet pro more diebus ſabbati, alter non, tertius debet adhærere ieiunanti, nam ſabbato ieiunandũ eſſe dicit, ca. ſabbato, de conſec. diſt. 3. qui tacitè conſentire videtur, ſciẽter talem ſocietatẽ intrando, c. recolentes, de ſtatu mon. & intelligo, quando ageretur de ieiunio, quod eſt pręcepti, alias nõ tenetur quis ieiunare, licet ſocius ieiunet. Collecta. in c. fi. in fi. de conſuet. ſed quamuis nõ teneatur ieiunare, tamẽ alter qui ieiunat, nõ tenetur contribuere ad penſionẽ cœnæ. cùm ſua nõ interſit, nec expenſio cõmunibus fiet, inuito altero ieiunante, arg. l. 2. ff. de ſerui. & ſępius vidi ſuper his dubitari, & ſi vnus velit vigilare vſq; ad mediã noctem, alter

Cuius conſuetudo inter plures ſimul habitantes ſeruari debeat.

vero dormire hora nona, & is qui hora nona dormit, non vult perturbari ab alio, dicerem melius esse isti, vt eligat socium suis moribus similẽ, alioqui consuetudo scholarium illiũs loci erit sequenda, vt suprà dixi.

Scholasticus mutato proposito, vinũ emptum sine solutione gabellæ vendit.

DEcimumtertium priuilegium est, quòd si statuto ciuitatis caueatur, quod quis sub pœna decem non emat frumentum, nisi pro suo tantum vsu & victu, si scholaris emat pro toto anno, postea tamen mutato proposito in medio anni, vel alio tempore vult recedere, non incidit in pœnam statuti, quasi emerit vltra vsum, quia primum propositum fuit bonum & licitum. Ita dicit Bartolus, & alij, in l. cætera. §. finali. ff. de legatis primo. Idem ait Albericus & Baldus, si fuerit prohibitum frumentum extrahi extra victum, per illum textum. & in l. prima. §. vnde quærit Offilius. ff. de exerci. acti. nou. pa. in l. 2. in princip. ff. si certum peta. De Ripa in tracta. de peste, folio 98. quæstio. 11. in paruo volumine. Nec de illa venditione debet scholasticus soluere gabellam, vel aliud onus, vt decidit Vincen. Hercula. in l. 1. num. 13. ff. de acqui. possess. & ita mihi apud Bituriges contigit, dum volebam discedere, & vendidi vinum emptum, & nihil solui: oportet tamen quòd constet de primo proposito, aliàs præsumitur, quòd ab initio talis fuerit propositi, sicut & demonstrauit l. sed & Iulianus. §. proinde. ff. ad Macedo. & Bar. in d. §. fi. l. cætera, vide Felin. in c. cùm adeo, de rescrip. & Berta. in tract. de gabellis, in 2. parte 8. partis, in principio.

Item aliquando vidi Parisijs ligna distribui, pro necessitate, & qualitate personarum, si ille literarum studiosus post lignorum distributionem velit discedere, poterit ligna illa vendere, nec contra hunc quæri potest per prædicta. Nota tamen, quòd primum scholasticorum propositum probatur iuramento illorum, quod suscipere non recusabunt, per glos. sing. in §. sed iste, in glos. magna, instit. de actio. & in c. significasti, primo, de homicid. vel ex alijs coniecturis, glos.

glos.in verbo,quid,in l.pro hærede.ff.de acqu. hæred. & in l.Fulcinus.§.si is qui fraudationis,in verbo,animus,quibus ex caus. in posse.ea. Alber.in tract. statu.in 1.par.q.79.item quæro,&c. & q.206. prædicta,in 2.parte,arg.l.Marcellus. §. 1.ff.rerum amo.

DEcimumquartum. Quia si literarum studiosus finito studio velit recedere,potest rerum communium partem petere à socijs,Alber.in rub.C.pro socio, reprobata gl. in l.prima.ff.quod cuiusque vniuersi nomi. in verbo, aliũ, quæ videtur eos innuere vt collegium,ratio est, quia censetur esse finita societas quantum ad illum.§. soluitur, instit. de societa.& ea finita actio nascitur,l. tandiu. C. pro socio. Azo in summa illius titu. & poterit illa bona postea vendere,& cineres,fimus,& paleas,quando discedit,nec ad hospitem pertinent, nisi gratis inhabitauerit. Patruus meus Iacobus Rebuffus in l.in omnibus,per illum text.C. de cursu public.libro 12.scholastici tamen,cùm sint liberales,ista nihili faciunt, & suis hospitibus relinquunt, si tamen eis grati sint.

Scholasticus partẽ rerum cõmunium discedens petere possit.

DEcimumquintum. Quòd licet fuga quandoque suspicionem inducat.l.impuberi.§.præterea. & ibi Bar.ff. de suspect. tuto. bar.in l. lex Cornelia ad S.l'a. Aliquando probationem.consiliarios. C.de assesso. Bart. & alij in rep. l.admonendi.ff.de iureiur.iuris pontificij interpretes,in c. fina.illo tit.Ioan.Fab.in §.ius autem gentium,insti. de iure natur.gent. & ciuili. Lucas de Penna in l.si coloni,colum. 2.C.de agrico.& censit. libro 11. Bald. in margarita, in verbo,fuga, Angel.in tracta.de malefic. in verbo, fama, in versic. an fuga sit sufficiens. Salicet.& alij in l. in bonefidei. C. de rebus credi. Felin.in cap.nullus,de præsumptio.Hippo. singu. 115. Socinus in tractat. fallen.regula 162. & sequen.Si tamen scholaris post perpetratum ab alio in vna vniuersitate delictum, domum petat, ille recessus nullam probationem nec presumptionẽ contra eum faciet,imò presumitur

Fuga non facit iudicium contra scholasticos.

quod iuerit parentes visendi causa, & amicos, & quærendi pecunias, seu fortè eo quod præceptor immoderatè eo vtebatur. l. quis sit fugitiuus. §. item apud Iulianum. ff. de ædil. ædict. Ias. in rep. l. admonendi, & alij ibi, quando tractant dè fuga. ff. de iureiurand. & per illum tex. re vera. Tholosæ excusaui vnum studentem, qui discesserat commisso ibidem per alium homicidio, & postea reuersus, captus fuit, indúcebatur præsumptio fugæ, sed eum liberaui viso illo textu, & alijs per me allegatis.

Fallit quando apud Parisios caperent hæreticos, & is statim Aureliam, vel ad aliam vniuersitatē se conferret, tunc magna contra eum esset præsumptio, quæ tamen purgari poterit in dubio per iuramentum. Cyn. in l. fina. C. de requirend. reis, prout refert Hippol. sing. 115. fuga. quod dicit valdè esse sing. & notandum. illud intelligerem verum non stantibus aliquibus indicijs, & præsumptionibus, alias probationibus stabitur, & non deferetur iuramentum.

Commodatum etiam non finito vsu reuocatur

DEcimumsextum, quamuis commodatum non possit, nisi vsu finito reuocari. l. si vt certo. §. sicut. ff. commoda. Docto. in regula contractus. de regu. iuris, quod est intelligendum, quādo est datum, ad vsum certū, secus si ad incertum, quia tunc commodās diu expectare debet, id est, arbitrio iudicis. l. Lucius, in fi. ff. manda. fallit tamen in studentibus, qui si commodauerint digestum, vel alium librum, & nunc legatur, vel velint recedere, non tenebuntur spectare diu, imo poterunt statim reuocare commodatum, etiam ad certum vsum factum, & ante vsum expletum, ne amittant lectiones, & terant tempus in vanum sine libris, Bald. not. in l. penult. C. commoda. idem si dederint amico suo commodato libros, vt illos creditori obligaret, causa recipiendi pecunias mutuo, nam postea poterit agere contra commodatarium, vt illos redimat, tex. iuncta. gl. & ibi Baldus in l. si vt certo. §. nunc videndum, in 2. ff. commod.

mod. Barba. in rub. de commoda. & dico in alio priuilegio, vide Alber. in 2. parte statu. q. 155. & Socin. in tracta. fallen. regula. 147.

DEcimumseptimum. Licet quis non cogatur agere inuitus. l. vna. C. vt nemo inuitus, fallit quando studens est recessurus post suum studium finitum, potest autem à iudice impetrare, vt qui velit agere contra eum, aut intra tempus à iudice moderandum, alias perpetuum non agenti imponatur silentium. Angel. in Rubri. de exceptio. colum. 16. in instit. per textum in l. diffamari. C. de ingenuis & manumiss. glos. & Docto. in d. l. vna hodie, proh dolor, quidam scholastici discedunt de nocte, sicut noctuæ, quando contraxerunt æs alienum, & postea obliuiscuntur soluere, & eo excommunicantur, & sic excommunicati longo tempore cessant soluere, mihi tãquam experto crede, quia apud Caturcum ista mihi cõtigit in aliquo cui credideram multos aureos, & plus exposui in repetendo mutuũ, quam ascendebat debitum, adeo vt computatis expensis nihil vnquam receperim, alios multos numerarẽ, sed tales non merentur: nisi in libro rubeo propositi describi.

Agere inuitus contra scholasticos, quis cogitur.

DEcimumoctauum, vt nullum onus agnoscant pro hospitijs, in quibus habitant, etsi quid præstiterint computant, in pensione domus, vt scribit Ioannes de Platea in l. hi penes. C. de agrico. & censi. lib. 11. per l. ædiles, ibi, domini domorum, &c. ff. de via public. Sed hoc videtur omnibus competere, vt si soluant, possint imputare per actionem ex illo contractu locatori. l. in summa, & ibi Docto. C. de pigno. vbi etiam in scholaribus speciatim loquũtur Doctores, & Cæpola in tracta. de seruit. rustico. prædio. Rub. de seruitu. viæ, colum. 19. vers. sed iuxta prædicta. q. 25. ergo non erit priuilegium, respondeo quamuis alij, si aliquid soluant, possint à locatoribus repetere, per l. ex conducto, in prin. ff. loca. tamẽ poterũt conductores cõpelli, facere reparationes, scholares verò nõ, ne à studijs impediãtur, alioquĩ

Scholastici pro hospitijs in quibus habitãt nullum onus subire debent.

alioqui eos desertores studiorum efficeremus, contra. §. his ita. instit. de iusti. & iu. & sic in hoc est priuilegium. item intellige, scholasticos posse repetere expensas quas faciunt in domus locatæ melioratione, si impensæ sint necessarię vel vtiles domui, vel domino, secus si voluptuariæ, vel vtiles ipsi scholari tantum, quia tunc non repetunt, vt asserit Bal. in l. si quis mihi. ff. mandati, & ideo si faciat aliquas fenestras vtilem tantum sibi, non domui, nil repetet, quod est notandum.

Libri inuecti in domum conductam tacitè obligati non cēsentur.

DEcimumnonum, quòd regulariter inuecta illata sunt tacitè pro pensione domino domus obligata. l. item quia, in princip. ff. de pact. & l. 3. & per totum titulum. ff. & C. in quib. caus. pig. vel hypothe. tacitè contra. l. certi iuris. C. locati, & non solùm illius bona, qui conduxit domum, sed etiam si solum vna nocte remãserit. Alex. in l. diuortio. §. ob donationes, in fine. ff. solu. matrimo. Limita tamen in scholaribus, nam eorum libri non sunt tacitè pro pensione domus obligati. vt firmant Angel. & Ias. in §. item seruiana, instit. de actio. quia sicut militi arma relinquenda sunt, ita studiosis libri, per glos. sing. in l. nepos Proculo. ff. de verborum significa. quam sequitur Alber. in dictio. in verbo, scholaris, & Barba. in tracta. de præstan. cardina. in vltima quæstione secundę partis, numero 26 ratio ibidem assignatur per Angelum & Iasonem. quia illa non obligantur tacitè, quæ non est verisimile quenquam specialiter non obligaturum, & sine quibus aliquis non potest nec commode, nec honeste viuere, lege obligatione generali. ff. de pigno. l. prima. C. quæ res pigno. obliga. possunt. & ibi Bart. sed studiosus non posset vacare literis absque voluminibus, nec esset specialiter dictos libros obligaturus, saltem non est verisimile, igitur eorum libri non erunt tacitè obligati. Item studens habet magnam affectionem circa suos libros, per glos. in l. nummis. ff. de in litem iurand. & in cap. primo. §. finali, de electio. in 6. Et ista affectio venit ob dictata

ctata sub præceptoribus collecta, & in eis scripta. vt dicunt Doctores in l. vna. C. de sentent. quæ pro eo quod interest proferun. & ideo si pro dicta locatione eorum libri obligarentur, dominus eos detineret, & interturbaret literarum studium, item propter libros prouenit maxima vtilitas, quam ponit glos. in l. postquam. ff. de pact. & boni scholastiei suos diligunt libros, vt propriam vxorem & amasiam, & etiam, vt corpus proprium, sicut in simili facit ille de aluernia pecunias, vt dicit Ioannes Faber in §. iniuria, instit. de iniur. & facit glos. in l. illicitas. §. illicita. ff. de offic. præsi. his verbis dicens, pauperem ita diligere porcellum suum sicut oculum, & propter hanc vtilitatem quæ ex libris prouenit, sunt priuilegiati scriptores librorum, & hodie impressores, vt infrà dicam, & vidi propter istam vtilitatem aliquos ad suspendium condemnatos, quia libros scholarium cremauerant, & fuit sententia Tholosæ confirmata per Arestum anno Domini 1525. me legente Tholosæ. Et alios casus, in quibus bona sunt tacitè obligata domino, scribit Socin. in tracta. fallen. in regula 192. & Negusantius in tracta. de pigno. & hypo. in 4. membro, secundæ partis.

Boni scholastici suos valdè amant libros.

Limita, nisi scholasticus esset mortuus, quia tunc hospes libros retinere potest pro expensis funeralibus, & alijs, secundum Baldum in lege, repetenda. Cod. de petitio. hæredita. & lege finali, commoda. Iason in l. si non sortem. §. si centum. ff. de condictio. indebita. & Petrus de Vbald. in tractatio. de duobus fratribus, in vndecima parte, quæstione vltima. & latius dico in ordinat. regijs, Rubrica, *Des procureurs*, quando propter expensas possit res retineri, & ratio est. quia postquam militiam deserit, non est amplius priuilegiatus, nec libri instar militis. l. desertorem. ff. de re milita. scripsi alios casus in practica mea ad Stillum Bituricen. articulo octauo, Rubrica, *Des executions.*

Cõductor expelli potest, si meretrices in domo locata habeat.

VIgesimum priuilegium est, quòd licet conductor domo locata possit expelli, si ibi meretrices vel peruersos homines, vt lenones habeat, vel aliàs inhonestè viuat. l. ædem C. locati. c. propter. §. fi. ibi peruerso, eo. tit. in decreta. Fallit in scholaribus, qui si in domum conductã meretrices inducant, non possunt expelli, secundum Bal. in d. l. ædem, Doctor. in l. non aliter. ff. de vsu. & habita. per tex. In auten. quomodo oporteat episcopos. §. quanta, ibi neque suo arbitrio habitans, sed vitæ separatæ, & mediocris, & à conuenienti multitudine bonum testimonium habens, &c. colla. 1. qui probat contrarium si benè intueatur, primę tamen sentẽtiæ inhæret Guiller. de Cugno. & Bal. in l. 1. C. de summa Trinit. Barto. Cæpola in tracta. seruitu. vrba. prædio, ca. 2. de seruitu. vsus, in fi. & Bolog. hic, nam secundum eos inspicienda est qualitas personarum, c. pen. de præsum. & Syluester de Prierio in summa Syluestrina, in verbo, locatio, in 9. q. num. 3. & ex solitis, & communiter accidentibus est bonum argumentum. l. si quis donaturus. ff. de vsu. & habita. & l. certi condictio. §. si nummos, ibi quotidie, &c. si cer. peta. sed communiter accidit, quòd scholares non viuunt castè, cũm sint iuuenes, secundum Bal. in d. l. ædem, & à iuuene cupido non credatur reddita virgo. glos. in l. si vero non remunerandi. §. si adolescens. ff. manda. glos. in cap. si quis acceperit. 33. quęstione prima, & dominus censetur locasse secundum modum solitum salarium, idem dic quando ex qualitate loci illud appareret, vt quia locauit domum existentem iuxta lupanar, nam ex qualitate loci non debet conqueri dominus, vt dicit Baldus in dicta lege ædem, per textum, in l. cùm supra virentes. C. de re milita. libro 12. sequitur Anthonius de Tremolis in additionibus ad practi. de bona curso. in Rubric. quibus mod. suo nomine agentes, versicu. illis casibus, folio 25. columna quarta facit l. plenum. §. equitij. ff. de vsu. & habita. & ibi multa addidi.

Intel-

Intellige tamen & declara, quòd si scholasticus secretè eas in cubiculum duceret, & ibi puellas teneret, quas multum desiderant, vt sentit Baldus in lege desiderium. C. depositi. non posset tunc expelli, quia virgines & puellæ solent in cameris abscondi, & in secretis morari, glosa in capitulo finali, decimaquinta distinctione, & actus venerei clàm consueuerunt fieri, & maximè cum domina nobili, & honestè viuere, reputata secundum Barba. in consilio sexto, scriptum est præclarè, columna nona, in in primo volumine. secus si congruo tempore incongruo ducerentur, puta in meridie omnibus vicinis videntibus, quia tunc hospes posset illum prohiberi ob malum exemplum. l. si aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. l. exemplo. C. de probatio. & ita dicit Salicet. in dicta lege ædem, quod benè nota, qui quotidie hoc exerces, hinc est quod tempore nocturno scholares solent ducere puellas, quo tempore vagatur adulter, vt dicit Bald. in ca. vno. §. porro, qua fuit prima causa benefic. amitten. & l. Graccus. C. ad l. Iuliam, de adult.

2. Sed his verbis clamat Ioannes Fab. in §. primo, si quadrupe. paupe. fecisse dicatur, in instit. contra studentes plusquam bestiales, qui frangunt hostia mulierum, vt sæpius apud Montempessulanum euenit, & tanquā verres spumantes, tauri petulantes fœtore hircino, aërem inficientes villam circuunt. Sis ergo homo non bestia, ne te voluptas vnius horæ seruum faciat corporis tui rei vilissimę, crede mihi, sicut cupiditas est radix omnium malorum, sic luxuria venenum de singulis peccatis, sibi cumulat & trahit, & nullum peccatum adeo execat vt luxuria. *Cōtra studentes luxuriosos.*

3. Nota tamen tu iudex, vel hospes, quod quando expellis meretrices, non debes eas extra ciuitatem repellere, sed benè de honestis vicis, per textum, & ibi Patruum meum in l. si qua. C. de specta. libro 11. Doctor. in lege nullus. C. de summa Trinita. nempe in domibus magnatum, quando-

quæ maiores, occultæ tamen, meretrices consistunt. l. ancillarum, ff. de petitio. hæred. iudex etiam potest cogere dictas meretrices ad portandum signum, vt cognoscantur, vt puta ligam quam vocat aguilletam. Bal. in l. mimæ C. de episco. audi. sed hodie forte non inuenirentur tot signa, si omnes vellemus signare, nam ex omni tribu comperies signatas interius non exterius.

4. Istud tamen non est priuilegium, sed maleficium, quas ob res ego tales scholares expellerem, cum maximum præceptum iuris sit honeste viuere. l. iusticia. §. primo, ff. de iusticia & iure, vbi Claudius de Seycel. tradit quem posse cogi per iudicem secularem, vt honeste viuat, vt dico in sequenti priuilegio. ob id cauendę sunt dictis studiosis meretrices, tanquam ignis ardens, illæ enim consumunt corpus & animam, & de anima curare debemus. l. sancimus. C. de sacro. sanct. eccle. & laudandi erunt si non ducant. lege prima. §. licet, ff. de pericu. & commodo rei venditæ. nam studium non facit scholarem, sed boni mores, argumē. l. pronunciatum, ff. de verbo. significa. & multi propter mulieres intercempti sunt, sexcentos ferme vidi propter mulieres perijsse. multos recitat Iacob. Bonud. in addit. ad Ioan. de terra rubea, in tract. contra rebelles, regum, arti. 8. tracta. 3. folio 78. & quando vides studentes venereos, valde difficile est eos habere ingenium speculatiuum, nisi in exorbitantibus, & raro exequuntur literas, & præcipue quando sunt musici, his verbis vtitur Iohannes Cocles in sua Physonomia, lib. 3. cap. 5. vide ibi quomodo eos poterit cognoscere in vultu, sicut Eristratus medicus pulsu cognoscebat amantem.

5. Quæro quando aliquis expellitur medio tempore, quia male versatur in re conducta, an debeat ei remitti pensio pro tempore, quo non vtitur & videtur quod sic, cum suo facto conductor non possit vti re conducta, breuiter fac conclusiones sequentes.

Prima conclusio, quando conductor peruerse vtitur domo

mo conducta, dando damnum in ea re. puta tenendo porcos in cænaculo, vel vt dicunt doctores in solario, vel incidendo arbores, tunc remittitur pensio pro rata, sed aget dominus ad damnum datum, ita intelligitur glosa in capitu. propter §. finali, de loca, & ibi Panor. licet Imol. & Barba. indistincte dicant, non esse faciendam remissionem, quæ forte seruaretur in practica.

Pensio an remittenda sit conductori expulso per dominum & quando.

Secunda conclusio, quando conductor peruerse conuersatur sine læsione rei, puta quo ad meretrices, tunc non est facienda remissio, etiam temporis futuri, Hostiensis. & Panor. in dicto capitulo propter, & Baldus in dicta lege ædem, & in auten. quas ruinas, C. de sacrosancta ecclesia in vltima columna. Siluester de Prierio in sua summa, in verbo locatio. in 9. quæstio. numero 3. nam dominus ex culpa inquilini non debet sentire damnum secundum Panor. in dicto capitulo propter, & ibi Rauen. in compendio, quia tunc damnũ est inæstimabile, ideo non petitur, sed in eius compensationem remissio non fit pensionis, sed totius temporis pensionem soluere tenebitur.

Quid si dominus iuuito inquilino ducit meretrices, an possit inquilinus ante tempus conductionis recedere, & videtur quod non, quia contractus iam facti sunt necessarij, leg. sicut, C. de actio. & obliga. item quilibet est rei suæ moderator, lege in re mandata, C. manda. non solum vtendo, sed etiam abutendo, l. sed si lege. §. consulit, ff. de petitio. hæred. contrarium tamen credo verum, & istius sententiæ fuit, Bal. in dicta lege ædem, penultima quæstione nihil alligando, sed possumus sic coroborare, in correllatiuis bonum est argumentum de vno ad aliud, lege 1. C. de cupress. libro 11. glos. in capitulo cupientes. §. denique in verbo, de veteris, de electio. in 6. Petrus de ancha. in capitulo primo, de consti. doct. in c. eos. §. 1. de temp. ordin. Panor. in capi. dilectus, primo, de simo. Bar. & Iaso. in lege fina. C. de indicta. vidui. sed locatur & conductor sunt correlatiua, vt

Dominus an inuito conductore per ner sos homines ducere in suam domum possit.

patet, ergo sicut non poterit conductor in domini præiudicium, ita nec locator in præiudicium conductoris, siue dominus habitet in eadem domo, siue non. Nec me mouet, si dicas, quòd dominus habet maius ius, quàm conductor, & sic potest. Respondeo, quòd licet habeat maius ius, non tamen potest aliquid agere in præiudictum conductoris, aliàs conductor poterit agere actione conducti. l. si fundus. ff. loca. & non obstat, l. sicut, quia ex causa & auctoritate legis potest, vt supra dixi, non obstat. l. in re mãdata, quia dominus potest abuti re sua, quãdo est libera, & nemini subiecta, sed hic erat alteri locata, ergo locatione durante non poterit, & huic sententiæ pulchrè accommodatur textus in §. dominus, in tit. de noua forma fideli. & in c. vno, qualiter domi. feudi. propriè priuet. vbi sicut vassalus ex ingratitudine perdit feudum, ita dominus quando tyrannidem exercet in suum vassalum, aloqui dominus quotidie duceret lenones, quando haberet pulchram hospitam, vt eam pellicere posset ad meretricam artem, quod est prohibitum tam domino domus, quàm conductori, & istud est notandum pro Parisien. quibus quotidiè potest hæc quæstio accidere, & sæpius fuit à me petita.

Scholares inuito socio meretrices non ducunt, et multi ob eas pereunt.

VIgesimumprimum. Quòd scholaris inuito suo socio potest introducere meretrices in domum locatã, & in cubiculum suum siue cameram, secundum Bal. & Bolog. hic. nec est inconueniens attenta natura eorum, cùm natura sint iuuenes, & sic luxuriosi, secundum eos, quod limitant ipsi, dummodo non frequenter ducant. l. imitãdo. gl. in l. non aliter. ff. de vsu. & habi. quam sequuntur ibi docto. & Cæpo. in tracta. de serui. vrb. prædio. c. 5. col. 3. in contrariam tamen sententiam inclino, tum per l. non aliter. ff. de vsu. & habita. vbi est glo. tum quia illud possumus, quod honestè. l. filius. ff. de condit. insti. Ad hæc vnus ex socijs nõ potest alteri præiudicare. l. 2. ff. de serui. Item auctoritas superioris semper intelligitur excepta, c. venientes, de iureiu.

sed

sed auctoritas Dei est,& præceptum: Non mœchaberis: ergo priuilegium non potest in contrarium valere, & istud ego consulerem studentibus, vt à prædictis meretricibus abstineant, quia luxuria sapientes infatuat, exemplo Salomonis.32.q.4.c.Salomon, & sanctos prostrauit, exemplum est nobis Dauid, in c.ille rex.de pœniten.dist.3.& fortes debilitauit exemplo Samsonis, hinc est quod episcopus est sacerdos luxuriosus dignitate venit priuandus, ca.hi qui.15.q.8. sed benè multi, si hoc iure vteremur, hodie priuarentur. & sex vitia oriuntur, quæ narrat B. Gregor. in 31. Moral.lib. O quàm multi propter luxuriam periere: testis est Caius Cæsar, qui adeo libidine flagrauit, vt primus lupanar in palatio Rom. constituerit, sed occisus postea, octauo imperij anno fuit. Quid dicam de Anthonio Commodo? qui luxuria adeo arsit, vt trecentas concubinas, totidemq; exoletos pueros in vita sua habuerit, & id tēporis stella crinita apparuit, & vestæ templa combusta fuere, fames, & pestilentia multum sæuiuit, ideo per letum præfectum exercitus, Marciam eius concubinam, & Narcissum Athletam strāgulatus fuit: & princeps magnus Sichen, quia vi oppressit virginem Dinam filiam Iacob, interfectus fuit, Genes.34. c. sexcenta exempla adducere possem, ni lectorem fastidirem, qui si plura requirat, petat officinam Textoris, Valerium, & Plinium, ac Sabellicum in suis exemplis, & Alberic. in l. vna. C. de senatusconsul. claudia. tollen.

Sed quæro, quidam studiosus mandat cuidam, vt meretricem duceret ad suum cubiculum noctu, promittens stare de præfecto vigilum, & de damno, ille ducens mulierem, fuit in itinere captus, an mandans teneatur, multa possent dici, sed causa breuitatis respondeo, quòd non, quia in maleficijs non potest accedere fideiussor, per tex. in l. si à reo. §. fi. ff. de fideiusso. & ita expresse dicit ibi Rayne. de Forliuio, ibi vide, quando indigebis.

Spoliatus armis quā do possit agere contra mandantem.

Item aliam moueo quæstionē, quam Tholosæ vidi inter scho-

ſcholaſticos vſu veniſſe, quidam mãdauit ſuo ſocio, vt veniret cum eo, & deferret enſem, & alia arma, cui ſocius obtemperauit, demum ſeruientes ambos armis ſpoliarunt, mandatarius ſocius vult agere contra mandantem, actione mandati ad recuperanda arma, an poſſit? gloſ. not. in l. quoniam, C. ad leg. iul. de vi. pub. tenet quod non, quia in re turpi, non contrahitur obligatio. §. illud quoque, inſti. mand. l. ſi remunerandi. §. rei turpis, & l. ſi vero non remunerandi. §. ſi adoleſcens, & l. ſi mandauero tibi, in 2. §. qui ædem, ff. de manda. & Panor. in c. bone, in ſecundo, num. 14. de poſtu. præla. Bar. tamen Ioan. Fab. Alber. & Salice. in d. l. quoniã diſtinguunt, nam aut erat cauſa licita, quia accedebat ad indulgentias, & mandauit ſocio, vt veniret cum armis ad eum ſociandum, & tunc tenetur mandatario ad reſarciendum damna. Ita tenet Innocen. & Panor. in cap. ſicut, in vltimo de iureiur. & iſtud contigit mea memoria Tholoſæ quibuſdam ſcolaribus, qui accedebant die martis, poſt paſca, ad noſtram dominam de Columba. Nam eos præfectus vigilum ſpoliauit armis, ſed male fuit proceſſum, vnde quærit, nemo maximè illi peſſimi ſeruientes, aut erant congregati ad cauſam illicitam, vt ad ſe verberandum, vt quotidie videtis, tunc non recuperant, ita tenuit expreſſe Ioan. fab. in §. illud, inſtit. manda. Bal. in l. ſi fideiuſ. C. manda. ſpe. in titu. de iudic. §. ſpecialia, in fine, ſed in accommodante enſem ad verberandũ ſe cum alio, dic quod non recuperat, l. ſi vt certo. §. ſed interdum, ff. commoda, vide Petrum de bella Pertica, q. 420. de locatore, & l. ſi quis domum. §. fi. ff. loca. & vos ſcholares, quibus eſt vſus armorum, notate hæc perpetuo, & arma militibus relinquite, & ſcientiam vobis ſemper ſociam, & libros habete.

Nominationes in gallia ſũt ſcholaſticis.

VIgeſimum ſecundum. Quod poſtquam nobiles genere ex vtroque parente ſtuderint triennio, alij vero non ſic nobiles quinquennium, poterunt obtinere in Gallia nominationes, & cum illis cogere epiſcopos ad conferendum

dum eiſdem beneficia vacantia in menſibus deputatis graduatis ſimplicibus, & etiam nominatis, vt habetur in concordatis, de colla. in §. præfatiq; ordinarij. & §. præterea. & iſtud fuit inductum per eccleſiam Gallicanam, vt ſtudia & vniuerſitates ſtudiorum cum augmento ſcientiarum foueantur, vt habetur in pragma. in titul. de colla. in §. item placuit, & vt longo tempore ſtudentes, poſtquam bona eorum conſumpſerint ſtudendo, iuxta l. final. & ibi Bald. C. de alimentis pupil. præſtan. competentibus donentur ſtipendijs, & præteritorum laborum fructum percipiant, vt ſcripſi in tractat. nomina. q. tertia. hodie verò nominatis, niſi ſint filij nobilium, & diuitum, vel affines, ſeu conſanguinei prælatorum, aut illorum famuli vix prouidetur, vel niſi ille, cui confertur, promittat reſignare beneficium, data ſibi aliqua penſione, vel alio beneficio, tunc & prælatus conferens, & nominatus, vel graduatus ſub conditione recipiens, ſunt ſimoniaci, vt plenè ſcripſi in verb. ſimoniaci. rub. de electio. derog. in concord. & quantumcunq; docti ſint in Theologia, iure Canonico vel Ciuili, & ideo eſuriūt docti, contemniturque ſcientia, omnia precio comparantur, vt teſtatur Proper. Elegia 13.

Aurum omnes victa iam pietate colunt,
Auro pulſa fides, auro venalia iura,
Aurum lex ſequitur, mox ſine lege pudor.

Et Ouid. lib. 3. Amor.

Eruimus terra ſolidum pro frugibus aurum
Poſſidet inuentas ſanguine miles opes.
Curia pauperibus clauſa eſt, dat cenſus honores,
Inde grauis iudex, inde ſeuerus eques.

Et iſta deſcribit latè Pepin, in ſermone Quadrageſimali, de Prodigio, ibi quando dicit: quanti mercenarij in domo patris mei abundāt panibus, ego, &c. & ſic filij diuitum, nobilium, & famuli illorum indocti abundant, & docti alij egent, imò ſi pauperi caſu conferatur beneficium per diui-

tes & competitores tot in illo beneficio processibus inuoluetur, quòd beneficium ob defectum pecuniæ relinquere cogetur, cùm ferè omnes ad ablatiuum veniāt, ad quòd deberent aduertere domini perlamentorum, sed Christi verbum adimpletum est hodie, Luc.10.c. Omni habenti dabitur, & abundabit: ab eo autem qui non habet, scilicet beneficiū, sed ius ad illud auferetur, quamuis olim docti magnis extollerentur laudibus, vt est apud Ouid. lib.3. Amor.

Ingenium quondam fuerat preciosius auro
At nunc barbaries grandis habere nihil.

Imò vidi quosdam qui nihil iuris habebāt in beneficio, tamen tot informationibus molestabant habentem ius in eo, donec cedere compellerent. O dira immanitas, & iudicium nimia indulgentia, his omissis ne satirici personam induamus, priuilegia nostra repetamus.

Tempus vacationū & pestis computantur scholasticis in tēpore studij.

Vigesimum tertium. Quod si scholaris iuerit domum ad quærendum pecunias, vel alia iusta de causa statim reuersurus, adhuc retinet priuilegia studij, & illud tempus in quinquennio suo computatur, arg. l.3.ff. de diuort. ibi si in breui reuersa est vxor, nec diuertisse videtur. & c. diuortium. de pœnitent. distinct. prima, l. quod calore. ff. de reg. iur. sic concludit Archid. in c. de quibusdam. col.2. in fin. 37. distinct. vbi scribit, quod aliquis dicitur esse in scholis etiam, si aliquando diuertat causa eundi ad curiam Romanam, vel alio, statim reuersurus, l. postliminij ius. §. final. ff. de capt. & postliminio reuersis. idem tenet Ioan. de Platea, in l.2. C. de incol. lib.10. post gloss. ibi nota. quia non omne momentum exigendum est, vt sit in studio, sed vt mentem & propositum manendi habeat, l. si quis ita. ff. de conditio. & demonstra. & idem si moretur domi tempore ocij, seu vacationum, seu belli, aut valetudinis, vel pestis: nam etiam illud tempus scholasticis computatur, nec priuilegium id temporis amittunt, nec etiam tempore, quo ad domum redeunt finito studio, argumen. l. qui mittuntur. §. final. ff. ex quibus

quibus causis maio.l.vna,in fin.de bono.posse.ex testa.milit. Rebuffus in l.final.C.de vesti.Olober. lib.11. & in l.2.de præpositis sacri cubiculi.ac in l. fi. de priuileg.scholarium. & ibi Lucas,& Platea, libr.12. Floria.in l.1.§. habitare. ff. de his qui deiece.nam sicut is,qui in castra rediјt,Reipub.causa abesse dicitur,d.l.qui mittuntur.§.final.ff.ex quibus causis maior,& tempora reuertendi computantur, l.si cui.§.1. ibidem, sic scholaribus,vnde si scholasticus in principio vacationum discesserit, & in fine earum reuertatur, fortè circa festum beati Lucæ, vbi Doctores incipiunt lectiones, gaudebit priuilegijs studij.Bald. in proœmio decret. rex pacificus.col.5.num.36.nam priuilegia militibus tributa, habent locum,etiam si milites iusta ex causa cessauerint à militia per annum,tex.egregius,in l. ex testamento. C. de test. milit.&l.testamenta eorum. &l.quod constitutum.ff. illo tit.quia qui recedit animo cito reuertendi non videtur abesse, per tex.in l. nihil.ff.de captiuis.§.pauonum.Inst.de rerum diuisio.l.ex facto.2.§.rerum.ff.de hæred. insti. Bald.in marga.in verbo,recedens.Benedictus in rep.c. Raynutius. in ver.dotem.nu. 65.de testa. Bertach. in tract. de gabel. in 7.parte.in q.3.Felin.in c. quoniam. in fin.princ.vt lite non contesta. Purpura.in l.1.num.574.ff.de offic.eius,cui manda. est iurisdict. ideo seruus dicitur seruiuisse continuo triennio,si primo seruire incipiat,& demum fugiat:postea iterum seruiat complendo triennium.l.Paulus.§.fin. ff. de libera causa. Ias.in l.si idem. num. 7. ff. de iurisdict.omnium iudic. multo fortius in studij triennio,aut quinquennio,de quo non est necesse deponere, vt continuè quis studeat, sed tantum quod quis studuit triennium, vel quinquennium, per §.præterea.de colla.in concord.

Item computari dico tempus, quo exit gratia spaciandi, argum.l.Medicus.ff.de operis libert.l.penul. C.de præpos. sacri cubiculi. libr.12. hoc expressè tradit Rebuff. in d. l. 2. C. de incol.li.10.& ideo si statuto ciuitatis caueretur,quòd

comitaten.ad ciuitatem recepti non haberent ciuitatis beneficium, nisi continuo habitauerint ciuitatem, & citati forte metu prætoris aliquantulum se absentauerint, vel latitauerint, ob hoc non intelligitur interrupta continuatio, per l. si quis ita. & ibi hoc firmant Bart. & Bald. ff. de conditio. & demonstrat. vbi mater dicitur stare cum filio, licet non sit quolibet momento, si tamen vt plurimũ stat cum eo, & facit l. Mæuia. ff. de manu. testa. quia non est necesse probare singula temporum momenta, sed sufficit quod maiore parte temporis probetur aliquem in studio fuisse probatis extremitatibus, & aliquibus medijs censetur plenè probatum, de continua habitatione vel possessione, vel de continuo studio, secundum Bald. in tract. statuto. in verbo comitaten.

Item ille dicitur continuus commensalis legati, licet sit in studio, vt plenè probat Calder. consil. 8. an si legatus. rubric. de offic. legati. vbi concludit, quod habens potestatem conferendi dignitates familiaribus suis commensalibus possit conferre capellano suo absenti, & in studio commoranti, quia dicitur præsens per supradicta, & an requiratur, quod is absens sit in studio expensis legati, ibi videre potes, ne plura. ideo inuanum allegant, qui volunt probare falsum tempus studij, eo quod ille scholasticus remansit per duos vel tres menses in sua patria, quærendo forte pecunias, sine quibus perficere studium suum non poterat, & sic in hoc tempore studij, non ita exacte procedere debemus, quamuis subtiles doctores Tholosani faciant exprimere singulos annos, menses & dies, quod non est necesse, vt dixi.

Secundo infertur ad nominationes, & gradus, vt computetur eis, ac si semper in studio fuissent, gloss. in §. item quod ad dictas. in verbo, residebunt. de collat. in pragmat. & in §. præterea de colla. in concordia. Fallit quando ociose morarentur extra studiũ, tunc non gauderent priuilegijs, l. si

l.ſi cui.§.tamdiu.ff.ex quib.cauſ.maior.l.3.§.ſi ad diem. de re mil.Luc. de penn.in l. hac lege.C.de priuil.ſchol.lib.12. vnde dicit text.in l.generaliter.2.C.de epiſcopis & cler. cos tantum clericos huiuſmodi habere beneficium ſancimus, qui apud ſacroſanctas eccleſias,vel monaſteria permanent, non diuagantes, neque circa diuina miniſteria deſides, ſic & ſcholaſtici, quod eſt bene notandum, imò ſi ſcholaſtici deponerent vidiſſe aliquem ſtuduiſſe, per quinquennium continuum, non ſunt periuri, nec de falſo puniri poſſunt, quamuis tempore vacationum, per aliquot menſes fuerit abſens, Bart. in l. Celſus. colum.penult. ff. de vſucap. & ibi Ioannes Franciſ. & Claud. vbi quis dicitur continuò poſſediſſe, licet per aliquod tempus fuerit abſens, hoc probatur in cap. nunquam. de conſecra. diſtin.5. & in procemio decretal. ſic in proprijs terminis conſuluit Roma.conſil.263. viſo puncto. vbi plenè probat,tu illum videto: nam qui abeſt à loco tempore breui, animo redeundi, continuò dicitur in loco morari, etiam ſi aliquod interuallum habeat, text.& ibi gloſ.& expreſsè Peruſ.in vltim.nota. in cap. fina. de verbor. ſignificatio. libr. 6. l. malum. in fin. illo titul.ff. quod eſt notandum pro ſcholaſticis quotidie deponentibus,de tempore ſtudij aliorum, pro gradibus habendis, & nominationibus,ego ab eis fui non ſemel interrogatus.

Vigeſimum quartum, quòd quando nominati præſentant ſuas nominationes prelatis & collatoribus,vel ab eis beneficia vacantia requirunt, non debent examinari, & ſi examinarentur, non tenentur prædictis collatoribus reſpondere, vt tenet gloſ. in pragmat. ſanct. titul. de collatio. §. item quod vniuerſitates, in verbo, gradus, quod ſi ſecus collator ageret, iniuriam inferret vniuerſitati, in qua eſt nominatus, volendo reprobare per examen, quod per illam eſt approbatum, iuxta l. ſacrilegij. C. de crim.ſacrileg.item poſſet fieri fraus per eos, cui eſt obuiandum.capit.ſedes. de reſcript. quippe ſi eis committeretur exami-

natio, omnes nominatos reprobarent, nisi suos consanguineos, & stabularios. At qui hodie fit fraus, quia episcopi, & alij collatores habent suos familiares veteris dolij vice fungentes nominatos, quibus conferunt omnia beneficia, & postea illi renunciant, cui vult episcopus, vel permutant, & aliæ immensæ fraudes adhibentur, de quibus scripsi in glo. concorda. rub. de colla. & in tracta. nomina.

Item iniunctum est vniuersitatibus, ne promouere habeant non idoneos moribus, scientia & meritis, per Ludo. 12. in rub. Des gradues. art. 1. & 4. & adijcitur pœna suspensionis priuilegiorum, & alia arbitraria: ideo præsumitur, quod hoc sit factum, & sic episcopi nihil debent super examinatione videre, text. in §. monemus. de colla. in concor. scripsi. in glo. quinquennium. §. præterea. de colla. ibidem.

Item non præsumitur, quod doctores qui illos graduatos examinauerint, fuerint ita affectione turbati, sicut episcopi, arg. c. cùm in iuuentute, de præsumpt. alia in concordatis abundantius his confinia scripsi.

Parochiales ecclesiæ etiam studentibus debetur.

VIgesimum quintum. Quia parochiales ecclesiæ sitæ in ciuitatibus, vel villis muratis, non debent alijs conferri quam graduatis, vel scholaribus, qui saltem triennio studuerint, vt in concordatis cautum est, in §. statuimus. 2. de collat. vbi amplè scripsi, & in pragma. in §. in ecclesijs. in titul. de colla. quia periti in ciuitatibus debent habitare, c. statutum. in princip. de rescript. in 6. & in fauorem parochianorum fuit introductum, vt ciues habeant peritos, qui eos doceant, cùm in dictis ciuitatibus præsumantur esse capatiores intellectu, secundum glo. in verb. existunt. in d. §. in ecclesijs, & maior scientia requiritur ei, qui præponitur curæ magnorum virorum, quàm infimorum. Panor. in c. cùm in cunctis. nu. 4. de elect. ob. id est, statutum in ciuitatibus iura legi, vt in procemio ffor. §. hæc autem. & tradit Boer. conciuis meus in addit. ad Dy. in procemio regular. sexti, in fi. & hoc priuilegiũ est Gallis scholasticis peculiare.

Vige-

Vigesimum sextum est, quod si scholaris locauerit fructus sui beneficij per triennium, vel aliud minus tempus, & pecunias illius temporis receperit, vt posset in literarum studio viuere, vel illic gradum sumere, si intra hoc tempus decedat, successor in illo beneficio quamuis nullum ius à prædecessore habeat, tenebitur stare illi locationi, quia censetur facta in vtilitatem ecclesiæ, nam studebat vt melius postea ecclesię deseruire posset, & successor tenetur ratam habere locationem factam ad ecclesiæ vtilitatem. c. 1. de solu. glo. & doct. in c. fi. ne præl. vices suas, & quia quasi hæres defuncti beneficiati videtur, c. vlt. 12. q. 2. & c. conuenior. 23. q. 8. versicu. absit, & successor in ecclesia tenetur ratificare bene gesta à prædecessore. Archi. in ca. decessorum, 25. q. 2. Bald. in c. 1. qui successo. feud. dare possunt. Ad hæc debita contracta pro alimentis beneficiati sunt soluenda per successorem in beneficio, quia pro ecclesiæ necessitate censentur contracta, nam ecclesia eum alere tenebitur, Panor. in c. ex præsentium, de pignor. c. per tuas. 2. nota. per illum text. de donat. & in d. cap. 1. & secundo, de solut. & in dispu. incipien. Sempronius clericus. nam prælatus successor tenetur ad funeris impensas, & infirmitatis sui prædecessoris, quia ecclesia ad id oneris tenetur, cũ prelatus de bonis ecclesię sit alendus, c. illi aũt. 12. q. 1. & c. bone, 12. q. 2. & c. quoniam, 16. q. 1, & c. clericos. 1. q. 2. & de eisdem bonis ecclesiæ debet curari infirmus, c. 1. & c. de rectoribus, de cler. ægrotan. De Ripa in l. obligatiõe, nu. 46. ff. de pignorib. bertach. in tracta. de episcopo, in lib. 4. secundæ partis. q. 54. in fine, & successor salaria famulorũ defuncti soluere tenetur, Ias. expreßè in consi. 222. de archiepisco, in 2. volu. quia seruitiũ prælato impensum videtur ecclesię præstitum, c. relatum, 2. de testa. vbi Panor. notat remunerationẽ famuli fieri posse de bonis ecclesiæ, imò plus dicit Iaso. in d. consilio, 222. quod defuncto legato successor eius tenetur beneficia conferre, & remunerare seruitores

Successor tenetur stare locationi factæ per scholasticum.

defuncti

defuncti legati, quos defunctus in vita non remunerauit. Specul. in tit. de legat. §. finitur. in fine. argum. l. diem. ff. de assesso. Idem dico in rege, vt seruitores prædecessoris alere, & compensare debeat, & de consuetudine est, vt illos famulos sui prædecessoris recipiat, & Cancellarius famulos defuncti, quos sibi vidit vtiles. Limitatur quando ille scholasticus habebat bona temporalia, tunc ex illis bonis debet satisfieri, doct. in d. c. pen. vicésne præla. suas, in Theologiæ studentibus. hoc expressim tradit Angel. consil. 245. quia omne datũ, in 6. dubio. Oldra. consil. 249. quæritur, idem in studentibus, alijs scientijs dicas per rationes supra adductas, & per ea quæ scribunt doct. in l. emptorem. C. loca. secus ergo si essent discoli, & vagi, consumerentque illam pecuniam in scortis, tunc successor non teneretur, ideo iudex ex actibus scholaris arbitrabitur, vtpote, quia bene studebat, & volebat emere libros, vt publicè iura profiteretur, vel quia recepta statim illa pecunia accessit ad literarum studia, vel ex alijs circunstantijs hoc iudex elicere poterit.

Rex, Legatus & Cancellarius, famulos defuncti, compensare & recipere debent.

Secundo fallit in administratore præbendæ, qui non potest successorem obligare, quia instar vsufructuarij, seu vsuarij est, gloss. in cap. possessiones. de rebus eccles. non alien. cap. final. de pecu. cler. qui non transmittitur ad successorem. l. si quis domum. §. primo. ff. loca. & quia nomine personæ contrahit, & ideo rei successorem non obligat. arg. l. prouidendum. C. de decurio. lib. 10. & obligatio personalis non sequitur fundum. l. prima. §. si hæres. ff. ad Trebel. Bal. consil. 483. an locatio. volum. 3. Domi. consil. 17. pro declaratione. Idem etiam dicens in commendatario. Bald. in d. c. 1. qui successo.

VIgesimumseptimum est, Quod pinguiora & meliora beneficia debent habere eruditi, quàm alij. c. de multa. de præb. c. fi. de magist. Pan. in c. 1. ibidẽ, nempe meliora melioribus egeat, & viri literati in negotijs arduis sunt conuocãdi. c. primo. de hæret. in 6. quia omnibus prosunt. c. 2. de pri-

Pinguiora & maiora habere debẽt scholastici beneficia, & quibus ex causis discant.

de priuil.eo.lib.ob id triplici de causa, discere debemus. Primò, ne ignoremus. Secundò, vt non negligamus, vel negligamur. Tertiò, vt mala repudiemus, ca. legimus, 37. dist. & Host. in prohe. suæ summæ. §. fi. & Arch. c. nónne, 38. distin. vbi optimum finem esse dicunt, si discamus, vt ædificemus in cælo, sicut faciunt boni theologi & canonistæ, licet dialectici eo discant, vt sciant, legistæ & medici, vt lucrentur, sed qui discere vel agere bona recusat magis diaboli, quam Christi membrum ostenditur, & potius infidelis quàm fidelis esse monstratur, tex. in cap. fin. 38. dist. & alibi dicitur ille stultus, qui discere contemnit, ca. de Constantinopolitana, 22. distinct. vide Archi. in cap. multi. 40. distinct. hos describentem versus:

Infelix qui recta docet, sed viuit iniquè.
Infelix qui pauca sapit, spernitq́ doceri.
Infelix cui nulla sapientia prodest.

Refert Lucas in l. tribuni, col. 3. C. de re milita. libro 12. ideo interrogatus Aristoteles, in quo differrent literati ab illiteratis, respondit, sicut viui à mortuis, & Ecclesiastes in 2. c. tātò præcepit sapientia stultitiam, quantum differt lux à tenebris, sapientis oculi in capite eius, stultus in tenebris ambulat, & idem dicit Aristippus philosophus, doctos ab indoctis differre, sicut equi domiti ab indomitis, inde plus prodest doctor in legendo, quam vicarius vel curatus simpliciter in sacramenta ministrando, cap. cùm ex eo, de elect. in 6. hoc expressim tradit glos. in titu. de colla. in §. item placuit, in verbo, regularibus, in pragm. vbi dicit, etiam melius esse docere sacram scripturam, vel ius canonicum, & magis meritorium, si bona intentione fiat, quam specialē curam saluti alicuius impendere, vnde primæ ad Corinth. primo cap. dicitur. Non misit me Dominus baptizare, sed euangelizare, & 2. ad Timoth. 2. ca. Commenda hæc fidelibus hominibus, qui idonei erunt, & alios docere, & si hæc longo iam tempore mihi persuasum non fuisset, non tantum tem

Literati quid ab illiteratis differant.

poris in his interpretandis iuribus cõsumpsissem cum modico lucro, attamen Deus Opt. Maxi. horum retributionem in cælis (vt spero) condonabit.

Scholasticus dimittens vicariũ in suo beneficio ab horis canonicis dicẽdis an liberetur.

Vigesimumoctauum priuilegium est, quòd si scholaris habeat beneficium, & ibi dimittat vicariũ, vel substitutum, liberatur ab horis canonicis dicẽdis, dum tamen officium totum beatæ Mariæ in singulos dies dixerit, & septem Psalmos pœnitentiales, ista est sententia Ioan. Andr. & Bouhic. in c. primo de celebra. missa. idem tenet Bald. in procemio decreta. num. 14. quia paria videntur, dicere per se, vel per alium, regula qui per alium. Contrarium tenent Archi. & Do. in c. primo, 91. distinct. Imol. in cle. prima, q. fina. de magist. & Ioan. de Lignia. in repet. c. dignum, de celebra. missa. glos. in pragma. sanctio. in titu. quomodo diuinum officium sit celebran. §. statuit, in verbo, debitis. Alber. in dictio. in verbo, hora. Hostien. in summa, in titu. de consecr. eccles. vel alta. §. qualiter. Philip. Perusi. in c. fin. de rescript. in 6. Nicolaus Ploue. in tractat. de horis dicendis, quæstio. sexta, quia propter officium datur beneficium, tex. in cap. fina. de rescript. in 6. si non seruiat, non debet habere beneficium. Secundò, quia maledictum studium, per quod relinquitur diuinum officium, glos. in pragma. sanctio. in tit. quali. horæ can. sunt dicen. extra chor. in verb. teneantur. Tertiò clericus non dicens officium dicitur iniuriam inferre proximo, & furtum committere, quia cõtra suam voluntatem, & inuito domino cõtractat, cui pro temporalibus nõ refundit spiritualia, cùm à laicis ideo dati sint redditus clericis, vt ipsi in officio vices suppleant laicorum, vt tenet Io. de Lignia in d. c. dignum, & Archi. in d. c. 1. item dicere horas est præcepti, c. dolentes, de eccl. mis. studere verò non, ergo propter studium non absoluitur quis ab horis dicendis, teste August. de Ancho. in tract. de potesta. eccles. q. 69. vers. ad quintum, & ista opinio est cõmunis, & sanior pars theologorũ eam firmat, primò beatus Thomas, quolibet.

libet.6.art.8. & Adrianus de Traiecto in quotlibet, penult. in 8. propositione alios numerat, illum si non graueris, videto, & ideo est tenenda, quia ad salutē animæ tendit, quæ cunctis est præferenda rebus, iuxta l. sancimus. C. de sacrosanct. eccles. Etsi benè auditores dilectissimi, Deo seruiatis in horis dicendis, maiorem scientiam Deus vobis dabit, quàm si continuo omissis horis studeretis, quamobrem horas vestras non omittatis meo consilio, de quo plenè Albe. de Ferrarijs in suo tract. de horis canonicis.

Notandum est tamen, quòd si studiosus esset occupatus ad legendum vel audiendum lectiones poterit de mane, vel in vesperis simul omnes horas dicere, & debitas laudes persoluere, ne vnum per aliud impediatur, d. cap. primo, & glos. in verbo, debitis, in pragma. sanctio. in titulo, quomodo diuinum officium, &c. vide Archi. Florent. in 3. partæ suæ summæ, titu. 13. cap. 4. de horis canonicis dicendis, & Alber. de Ferra. in tractat. de horis canonicis dicendis, versiculo, quæro ergo de quotidiana quæstione, & cætera.

Item si clericus in minoribus consistens habeat simplex beneficium, vtpote præbenda in ecclesia, in qua est copia canonicorum, & propter suam absentiā diuino officio nihil detrahimur, sed perfectè, ac si studens esset præsens, diuina officia celebrātur, & ipse vacat literis in studio generali, tunc si non diceret officium magnum, fortè non esset peccatum mortale, prout expressim concludit Lucas de Penna in l. hac lege, col. pen. C. de proximis sacro. scrinio. lib. 11. arg. c. cùm ex eo, de electio. in 6. l. 1. C. qui æta. lib. 10. tutius est tamen dicere, & ego nollem omittere.

Idem si in studio existens, nullos beneficij fructus reciperet, tunc ad horas non teneretur, quia postquam non viuit de altari, seruire altari non tenetur, argumentum sumendo à contrario, cap. cùm secundum, de præbend. in 6. nisi consanguinei illius beneficij fructus reciperent, quia per- *Non recipiens fructus beneficij horas dicere nō tenetur.*

inde est, ac si ipse scholasticus caperet, per regulam, qui per alium &c. vel nisi esset in sacris, quia tunc ratione ordinis teneretur per c. dolentes, de celebra missa, vbi plene docto.

Residere studentes in suis beneficijs nõ tenentur.

VIgesimumnonum est, quod studentes excusantur à residendo, ponendo vicarium in suis beneficijs, tex. in c. relatum de cleri. non residen. etiam si fuerint religiosi, cle. vna §. cæterum, in fi. de statu mona. vsq; ad septem annos. c. cum ex eo de electio. in vi. Nec poterit eos episcopus monere, aut compellere vt residant, & eos non residentes priuare. c. inter quator de cleri, non residen. sumendo argumentum à contrario, vbi qui deserunt præbendas & ecclesias sine iusta causa, poterunt moneri vt redeant, & si non redeant, possunt iuste priuari, ergo si cum ista causa deserant ecclesias, etiam si non redierint, non possunt iuste priuari, sed iusta ex causa deserunt, videlicet ex causa studiorum, per dicto capitulo relatum, & dicto capitulo cum ex eo §. porro. Etiam si sine consensu & licentia, prælati discedant, per tex. in c. inter quatuor, & tex. in d. c. relatum, aliter intelligendo quam doctores, nam ibi ponitur regula, quod non residens potest amoueri, fallit si de licentia suorum prælatorum sit absens, secundo si studio literarum insistat, vel pro alijs honestis causis contigerit abesse, ergo quando studio literarum insistunt, non requiritur prælati facultas, quamuis quidam allegando illum tex. contrariũ afferant. item in religiosis inuenitur statutum, vt licentiam petant, ergo in alijs non requiritur, docto. in d. cle. vna §. cæterum, de statu mona. quia ius singulare est, quod contra tenorem rationis propter aliquam vtilitatem introductum est, l. ius singulare, ff. de legib. Adhæc consuetudo est legitima interpres iuris, l. si de interpretatione, ff. de legib. sed consuetudo Franciæ est quod habentes beneficia præter præbendas, nullam petant licentiam, ergo illa consuetudo, iuri conformis excusabit eos. Et ꝙ valeat consuetudo ꝙ studentes se conferant ad studia literarũ sine licentia suorum

rũ prælatorum firmant Panor. & Rauen. in c.tuæ,de cleri. non reſiden.ſcripſi in glo.reſidentiæ,in §.p.de colla.in con cor.vt in proximo priuil.dicetur.Præterea auctoritate iuris cultas,ad ſtudia literarum accedendi, tex.in capitulo ſuper videtur eis data faſpecula, de priuil. q̃ licet loquat̃ in ſtudẽ theolologiæ, & Sil. hoc exprimat, in ſua ſumma, in verbo reſidentia, numero 7. tamẽ idem in alijs ſcientijs permiſſis arbitrarer per rationes, quas in ſequentibus priuilegijs inſeram,quæ generaliter in quolibet ſtudio permiſſo loquuntur,igitur & in illis locum habebit. An ſcholares teneantur in ſydonis comparere, & reſidere, hoc fuit abunde diſputatum per omnigenæ eruditionis viros poſtulando. Do. Montolonium & Poyetum, tunc aduocatos, & cauſa fuit poſita in conſilio,in hoc ſenatu, & in magna camera,anno 1 5 2 7. ij. Martij.

Studioſi pro literis de nonreſidẽdo nil ſoluere debent.

TRigeſimum, quia poſtquam ſcholaſtici non tenentur reſidere, nec ſoluere ſingulis annis pro literis de non reſidendo aureum epiſcopo ſolui ſolitum, nec eorum vicarij,videtur innuere Lucas de Penna in l.1.colum.fin. qui æta.C.libro 10. quia ab omnibus exempti ſunt oneribus vt hic, ergo à ſolutione, & ab hac indebita exactione, & hoc credo introductum, ob reuerentiam ſtudiorũ,vt dicit tex. in lege quicquid,C.de aduoca. diuerſo.iudicio. imo interdum, hæc diſpenſatio pecuniarum amore fit, ideo dubitat Ioan.Boteus in tracta.de ſynodo epiſcopi,in 3.parte,articu. primo, num. 148.an ſic diſpenſatus per pecuniam, & ſine cauſa,ſit quo ad deum tutus,& ploſ.in capitulo non eſt, de voto,& voti redemp.tenet quod non, quam ſequuntur ibi Docto.& dixi in repeti. capitu. poſtulaſtis in 3. nota. de cle. excommu.miniſtran.quod videtur durum epiſcopis, attamen ſeruandum, iuxta le. proſpexit, ff. qui & à quibus manumiſſi liberi non fiant, & epiſcopi recipiẽtes vltra cathedraticum puniũtur in quadruplum, cap. quoniam 18. diſt. ſcripſi in concorda.Rub.de public.concubi.§.quia verò.

Studentes in absentia recipiunt fructus beneficiorum.

TRigesimumprimum priuilegium est, quòd quamuis studentes non resideant in beneficijs, sed in studijs generalibus, tamen percipere possunt fructus beneficiorum suorum, ac si residerent, per tex. & ibi Pan. in c. super Specu. de magist. & c. 2. de priuil. lib. 6. & Pan. in c. tuæ, & ca. relatū, de cler. non residen. & in consil. 88. in 1. vol. & in ca. licet, de præben. clem. prima. §. cæterum, de statu monacho. glo. in prag. sanctio. in tit. de collat. §. veruntamen, in verbo, liberius. Lucas de Penna in l. hac lege, col. vlt. & patruus meus magnus Iacob. Rebuff. in l. in sacris, in 2. C. de proximis sacro. scrinio. libro 12. firmat idem patruus meus in d. l. 1. qui æta. lib. 10. & Io. de Platea in l. 2. de incolis, lib. 10. Imò. in clem. prima, in fin. de magist. Dominicus in c. concesso, 12. q. 2. licet ibi glo. contradicat, sed primam tenet Fede. consil. 246. de iure communi. Adrian. de Traiecto in q. quotlibetica, quæst. pen. quia ab ecclesia non censetur absens, qui causa studiorum abest. l. quæsitum, in prin. ibi si studendi causa misisset, non quòd de fundo eum aliorsum transferret. ff. de leg. 3. & l. Seie. §. Pamphyle, de fund. instruct. nec omnino ecclesiæ non seruire intelligitur, qui studio sæparat magis esse vtilem ecclesiæ, arg. ff. de statulibe. l. cùm hæres. §. Stichus. Alber. in prima parte statu. q. 149. & non minus seruire ecclesiæ videntur studentes, quàm præsentes, argumen. l. aduocati. C. de aduoca. diuerso. iudic. imo aduocato, si promissum sit salarium pro causis mouendis in ciuitate, extra illam ciuitatem studēti debebitur salariū, vt consuluit Socin. consil. 35. circa col. 4. in 1. volum. tum quòd in studio causæ disciplinæ, tum quòd fauor reipubl. sit, & domini, cui postea melius seruiet, etiam in patrocinio habebit illos fructus quos permittit, extrauag. suscepti. de electi. in extrauag. Ioan. 22. teste Oldra. cons. 220. supposita, in fi.

2. Intellige quando sunt absentes ex facultate concessa à suo prælato. c. relatum, de cler. non residen. & dixi suprà in 29. priuilegio quomodo sit intelligendum. Archi. in c. de

quibusdam, col. fi. 37. dist. qui ad studium accedendi denegauerit facultatem, ad superiorem per scholares recurretur, c. nullus, de iure patro. Panorm. in d. c. relatum. nam si suo ex capite se absentarent, & sine causa possent citari, & moneri per superiorem, vt in eis residerent, & si intra tempus monitionis non venirent, excusatione legitima cessante, possent priuari suis beneficijs, c. inter quatuor, cum duoseq. & in c. fin. de cler. non residen. gl. & Docto. in c. quoniã. §. porro, vt lite non contesta. Panor. in cap. extirpandæ, in §. qui vero, de præben. Porc. in tit. de milita. testa. in princ. in instit. Bauer. in §. illis, eodem tit. Lucas de Penna in l. in sacris, in 2. C. de proximis sacro. scrinio. lib. 12. & vide in l. hac lege, columna 9. de multiplici licentia, per eundẽ ibidem, secus si iusta ex causa, vt in priuilegio scripsi 29.

3. Secundò, quando intraret scholas & studeret, alias secus, in glos. in lege si quis Titio. ff. quibus ex causis maior. vbi Bartol. expressim dicit notab. de eo qui stat in studio, non vt studeat, sed vt habeat fructus beneficiorum suorum, vt non debeat habere fructus, qui prætextu liciti non debet illicitum committi. l. qui sub prætextu. C. de sacrosanct. ecclef. & cessante causa debet cessare effectus, ca. cum cessante, de appellatio. l. quod dictum, cum similibus. ff. de pactis. sequitur Archi. in cap. de quibusdam, secunda colum. distinctione 37. & hoc est declaratum per statutum facultatis decretorum Parisien. in hæc verba: Decernimus neminem de cætero censendum esse scholarem facultatis decretorum, vt priuilegijs vniuersitatis & immunitatibus fungatur, nisi ter aut bis ad minus per singulas hebdomadas scholas frequentauerit, & more scholarium lectiones audierit, facit textus solennis in l. generaliter. §. eos. C. de episcop. & cleric. cuius verba subijcio, eos tamen clericos & monachos huiusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas ecclesias vel monasteria permanent, non diuagantes, neq; circa diuina mi-

niste-

nisteria desides, cùm propter hoc ipsum beneficium eis indulgeamus, vt alijs omnibus derelictis Dei omnipotentis ministerijs inhæreant.

4. Tertiò declara, quando studeret scientiæ permissæ, vtpote theologiæ, iuri canonico, ciuili, vel alijs permissis, secus in necromancia, nam talis non haberet priuilegia scholarium, secundum Doct. in c.2. de priuileg. in 6. & suprà dictum extitit, & infrà fortè dicam. Etiam potius est maleficium in his studere prohibitis quàm priuilegium, quod tollitur per maleficium. l.1. C. vbi sena. vel clarissi.

5. Quartò intellige, quando erat presbyter, vel habebat animum ordinandi, alias talis scholasticus, etiam si in studio resideat, tenebitur restituere omnes fructus à die mutatæ voluntatis, tex. in c. commissa, in fi. de electio. in 6. & ibi plenè Doctor.

6. Quintò procedit in fructibus præteritis, non futuris, nam illos non lucratur, nisi quatenus percepit, nota. in dicto §. qui verò, capitu. extirpandæ, de præbend. vbi scripsi.

7. Sextò, intellige quando scholastici viuebant honestè. l. per id tempus. C. de curiosis, & statio. lib. 12. & ibi Ioan. de platea dicit, quòd studens viuens inhonestè non gaudet priuilegijs, aliorum, quod nota.

8. Septimò habet locum, quando studeret in locis priuilegiatis. Bart. in proœmio digestorum. §. si tex. in c. tuæ, de cleri. non residen. vide ibi fusius.

9. Octauò scholastici possunt fructus beneficiorũ in absentia recipere, etiam non obstãte statuto ecclesiarum disponente, quod per annum debeant residere, antequã quicquam recipiant in illa ecclesia. Oldra. consil. 117. bonæ memoriæ refert Albert. Brunus in tracta. statu. in verbo, fructus, vel non obstante tali consuetudine, cap. super Specul. in fi. de magist. quia statuta ecclesiarũ non possunt tollere priuilegia literarum studiosis concessa, alias quotidie fierent

fierent noua statuta, quæ illorum priuilegia irrita facerent, etiam si essent à Papa approbata, & confirmata, quia non videtur tollere hæc priuilegia studiosorum in corpore iuris clausa, per glosam in verbo, non compelluntur, in l. 2. §. legatis. ff. de iudi. scribo, infrà abundantius.

10. Nono valet consuetudo, vt clerici se conferant ad studia sine licentia suorum prælatorum, & percipiant fructus in absentia, nisi ecclesia pateretur graue detrimẽtum in diuino cultu, nam tunc possent non obstantę consuetudine reuocari. no. Panorm. Rauen. & alij in c. tuæ, de cleric. non residen. c. penul. illo titu. scripsi, in glos. residentiæ. §. 1. de colla. in concorda.

11. Decimò intellige scholares posse recipere fructus beneficiorum, siue beneficia sint maiora, siue maiora. Antho. in c. tua nos, in fine, de verbor. signif. & ibi dicit dignitates & personatus dici maiora beneficia, vide text. & ibi not. in cap. de multa, de præben. & per Docto. in c. maioribus, illo titulo.

12. Vndecimò intellige, quòd fructus beneficiorum possunt percipere, etiam de præbendis, quos grossos dicunt, nõ autem distributiones quotidianas, quæ tantum præsentibus dantur. C. de cætero, de cleric. non residen. & c. vno illo tit. lib. 6. c. licet, de præben. scripsi in §. 1. de colla. in concorda. Franciæ, si tamen omnes fructus canoniæ & præbendæ consisterent in distributionibus diurnis, & nulli essent fructus grossi, seu præbendæ distinctæ, tunc fauore studij ne priuilegium sit scholasticis inutile, distributiones quodianas etiam recipient, ac si horis interessent, Guiller. de monte Landu. in c. vno, de cleri. non residen. in 6. per glos. in d. ca. licet, quam sequitur D. Auriol. in repet. c. eam te, numero 138. de rescript. item possunt scholastici habere illas distributiones quotidianas, quæ dantur præsentibus licet diuinis non intersint, quia pro præsentibus habẽtur in ciuitate. c. olim. de verb. sig. Bolog. hic. adeo alias dixi debere habe-

Distributiones quotidianæ an & quãdo in absentia recipi possint.

K repa-

re panem, qui præſentibus canonicis in ciuitate datur, licet ipſi canonici non interſint diuinis, vt vidi apud Bituriges.

13. Vltimò ſi canonici ſtatuerent, vt omnes fructus reducerentur ad diſtributiones quotidianas, viderentur hoc in fraudem priuilegiorum facere, nec quidem illud ſtatutum valeret, alioqui aperta eſſet via ad tollendum priuilegia ſtudentium. Anthon. Butr. conſilio 42. viſis puncto, & cæt. quod eſt notandum contra canonicos leues ſcientia, qui ſemper conantur reſiſtere doctis, & diſcentibus, vt ipſi ſint ei ſimiles, idem in monaſterijs monachorum inuenies.

Scholaſtici habent omnia iura quæ reſidentes, etiā ſi non reſideant.

TRigeſimum ſecundum, quòd ſi ſtatuto eccleſiæ caueatur, quòd præſens tantùm habeat ius optandi, ſcholaſtici tamen dum ſtudent, habebunt illud ius optandi, licet ſint in vniuerſitate, & non præſentes in eccleſia; quia ſictæ cenſentur præſentes, cap. licet, & ibi doctor. de præben. ita expreſsè tenet Peruſ. in cap. vlt. colum. penult. de conſuet. in 6. & tex. in §. 1. in fi. de colla. in concord. dicit quòd cauſa ſtudij nihil perdere debent, ergo nec optionem, nec alia iura, quæ præſentibus dantur, imò omnia iura habent, quę reſidentibus concedi ſolēt extra diſtributiones, & alia, de quibus ſcripſi in gl. vlt. d. §. 1. ibi vide, & ſup. in alio priuileg.

Scholaſticus non videtur in fraudem eſſe.

TRigeſimumtertium priuilegium, licet quis videatur in fraudem ſe abſentare, quando in aliquo loco reſidere tenetur, ſecundum Imol. in c. pen. de eo qui mitti. in poſſe. cauſa rei ſeruan. quod facit contra officiales regios in loco officij reſidere debentes. Hoc tamen limita in ſcholarib. qui ſe abſentant fortè à patria fauore ſtudij, tunc nō poteſt aliquis agere contra illos, tanquam ſe in fraudem abſentantes, vt dicit Feli. in c. cōſultationibus, per illum text. in prin. de offic. deleg. quia iuſta & probabilis hæc abſentia, per glo. in l. fi. ff. de integ. reſtit. & in c. biduum, in verbo, audiatur. 2. q. 6. Doct. in §. rurſus, de actio. in inſtit.

Tri-

TRigesimumquartum est, quamuis studens in locis nō priuilegiatis, non debeat gaudere priuilegijs scholarium. c. tuæ, de cleri. non residen. Fallit tamen in scholasticis à studio recedentibus, vt melius studerent, nam tunc deberi etiam gaudere priuilegijs studij, ita expressim decidit Albe. in l. si cùm dies. §. si arbiter, in fi. ff. de arbi. prout fecit Ioan. And. vt ipse narrat in addit. ad Specul. in rubr. de filijs presby. & in proœmio. ff. in §. hæc autem tria, ego ipse in lapidicina, quadam, perlegi Specula. & alia multa tempore pestis, & ibi tanquam Syluestris homo habitaui, ac abundāter studui, nam eadē ratio vtilitatis publicæ in eo versatur, quæ in illo qui in vniuersitate studet, ergo idem priuilegiū concedetur, quod est verum in his qui sunt notæ autoritatis, & quos verisimile est melius studere, & proficere ruri, quàm in studij loco, vtpote quia iam audiuerat cursus suos, & volebat repetere lectiones iam auditas, tunc etiam vltra sex menses gaudebit priuilegijs aliorum, alias secus, vt extat ordinatio regia, in hoc regño.

Scholares in loco etiam non priuilegiato studentes priuilegijs gaudent.

TRigesimumquintum est, quòd quamuis scholaris semel in albo aliorum, seu in matricula descriptus, si se absentauerit per quinquennium, perdat priuilegium matriculæ. l. 2. C. de primicerio secund. & nota. libro duodecimo, & l. tertia, de domest. eodem libro. Bartol. in l. aut facta. §. tempus. ff. de pœnis. l. ex eo, de testamen. milita. l. per hanc. C. de aduoca. diuerso. iud. quia non censetur reuertendi habere animum, quando tamdiu abest, argument. §. pauonum, Institut. de rerum diuisio. Tamen si post quinquennium reuertatur, & velit iterum describi in dicta matricula, non tenebitur quicquam soluere pro ea, per text. sing. in l. penult. de consul. libro 12. C. secundum Barto. in consil. 134. vniuersitatis, cui consentit Alber. in l. postliminij ius, in fine. ff. de capti. & postliminio. Reuer. & Bald. in l. acceptam. C. de vsur. Baldus & Paul. in l. filio quem pater. ff. de liber, & posthum. Roman. in repetio. l. si verò. §. de

Scholaris reuertens non debet iterum describi matriculæ, nec quicquam pro ea soluere

viro, colum.32.fallen.34 ſolut.matrim. & ſing.236. matricula. Bauer. in §. hactenus, colum.3. de teſta. milita. in inſtit. Bertachinus in tractatu de gabellis, in 7.parte, quæſt.30. Rauen. in alpha. in verbo, matricula. Riminaldus in l. ſcriniarios, in fin. C. de teſtam. milit. Vincen. de Paliotis in conſilio 54. viſo puncto, numero 8. in 4. volum. inter conſil. Alexand. Et idem dico, ſi in mandato de prouidendo, vel in alia impetratione quis aſſerat ſe ſcholarem, hoc enim caſu ſufficit, ſi probet, quòd fuit parum ante impetrationem deſcriptus, licet tempore vacationis non fuerit præſens in locis & vniuerſitatibus priuilegiatis. Et idem de baccalaureantu, licentia, & doctoratu dicimus: nam quæ de proximo inſunt, ineſſe videntur. l. lecta. verſi. dicebam. ff. ſi certum peta. & iſtud tenet expreſsè Egidius de bella mera, deciſio.666. incipien. ei qui, &c. hodie in hoc regno per ordina. regias ſtatuitur in Rub. *Des priuileges des eſcolliers*, artic.2. quòd ſi ſcholaſticus ſit abſens à ſtudio per ſex mēſes, vt non debeat gaudere de priuilegijs, tamen de conſuetudine ſeruatur, vt quando ſcholaſticus reuertitur ad ſtudiū poſt longam abſentiam, non tenebitur iterum ſcribi matriculę, ſed iterum poſt ſex menſes gaudebit priuilegijs, habita ratione primæ matriculæ. nec tenebitur verum iurare rectori, ſi ſemel illi iurauerit. Panormi. in cap. veritatis, colum.2. de iureiurand. quod eſt iterum, ſi eidem iurauerit ſub nomine dignitatis, ſecus ſub nomine proprio, cap. quoniam abbas de offic. delegā. quia dignitas non extinguitur, ca. ſi gratioſe, de reſcript. in ſexto.

Scholaſtici intra annum an teneantur promoueri.

TRigeſimumſextum eſt. Quòd quamuis habens beneficium curatum teneatur intra annum, ad ſacrum preſbyteratos ordinem promoueri, cap. licet canon. de electio. in 6. epiſcopus tamen poterit fauore ſtudij cum ſtudentibus diſpenſare vſque ad ſeptem annos, cap. cùm ex eo, de electio. libro ſexto. Panorm. in conſil. 63. colum.3. in ſecundo volum. Alberic. in tracta. ſtatut. in 2. parte, quæſt. 183. Coſ-

183. Cosma *Guymier*, in verbo, vt liberius, in titu. de collat. in prag.

2. Intellige dummodo fuerit promotus intra annum is, cum quo est dispensatum ad ordinẽ subdiaconatus, ne postea valeat retrocedere, d. cap. cùm ex eo, alioqui fructus ecclesiæ consumere posset longo tempore, & postea illam relinquere, sed qui sine causa eam relinquunt, cito moriuntur, nec vitam prosperam agunt, vt sæpius vidi, & de multis.

3. Secundò declara posse dispensari, siue in principio anni, siue in fine, licet non haberet tempus ad promouẽdum, quia poterat renunciare, ac permutare, & suum erat id temporis ante finem anni beneficiũ. d. c. cùm ex eo, & ita concludunt domini de Rota, decis. 187. nota quòd tenens ecclesiam in antiq. vbi dicunt esse communem opinionem, secundum quam fuit iudicatum Tholosæ, vt refert Aufre. in decis. Tholos. q. 471. item, &c. quidam rector.

4. Declara tertiò, quòd si habenti viginti annos fuerit per Papam dispensatum, vt non teneatur promoueri ante vigintiquinque annos, si postea episcopus dispenset fauore studij, dispensatio episcopi non curret ante tempus dispensationis Papæ finitum, sic conclusum fuit in Rota, in Rub. de cleric. non residen. decis. vlt.

5. Quartò, si minor septem annis fuit dispensatus ad suscipiendum tonsuram, eidem non poterit simplex beneficium conferri, quia dispensatus ad ordines, non videtur dispensatus ad beneficia, c. primo, & sequen. de filijs presbyterorum, in 6. quod etiam sic suaderi potest, si dispensatum fuerit, cum illegitimo ad ordinem sacerdoti, non tamen propter hoc erit dispensatus ad beneficium, Ioannes And. & Philip. in d. cap. primo, quia licet sit sublata vna de duabus prohibitionibus, tamen remanet altera, cap. pastoralis, de priuileg. *Dispensatus ad ordines, non videtur dispensatus ad beneficia.*

Ad hæc, licet maior septennio possit esse canonicus ec-

clesiæ cathedralis,si habuerit quatuordecim annos,tamen non habebit vocem in capitulo, c. ex eo, de electio. in 6. & expressius in Clemen. vt hi qui, de æta. & qualita. ideo dicit Anthonius de Butrio in cap.ex ratione, in fine, de æta. & qualita. quod ponderanda sunt verba dispēsationis, si dicant tale beneficium assignamus, non obstante defectu ætatis, quia ipsum per omnia volumus haberi pro maiore, & tunc propriè dicitur factus habilis ad ætatem, alioqui dispensatio tanquā odiosa erit strictè intelligenda, c. quamuis, de præbend. in 6. Præterea dispensatus, vt celebret ante ætatem, non est dispensatus ad beneficium curatum, gl. in Clemen. vt hi qui, in verbo, constitutus, de æta. & qualita. probat per multa similia. Felin. in cap. postulasti, col. 14. num. 11. de rescript. & ista sunt notanda, per quæ multos lucratus sum aureos.

6. Quintò declara, quando is, cum quo petebatur dispensari, esset habilis ad studium, arg. l. stichus. ff. de lega. 3. gl. in d.c. cùm ex eo, tex. in c. vno, ibi capacem sensum habeat, de offic. primice. Barba. in tracta. de præstan. card. in 10. quæstio. primę partis, in fine, sed si fuerit habilis, & episcopus nolit dispensare, poterit cogi per superiorem. Domi. in d. cap. cùm ex eo, argu. c. nullus, de iure patro. Vel superior dispensabit, vt ibi dicitur.

7. Sextò intellige, quando studerent in studio generali, secus si in castris. l. 1. vbi Lucas. C. qui ætate, lib. 10. & c. tuæ, de cler. non resid. Dic tamen, vt est conclusum in 34. priuil. de eo qui vt melius studeret, se absentauit.

Episcopus dispensationem scholarib. factam reuocare nō potest.

TRigesimumseptimum priuilegium est, quòd postquam episcopus cum scholasticis dispēsationem pensauerit, non potest dispensationem reuocare, vt dicit Pan. in cap. significante, numero 8. colum. 3. de appellatio. tum quia illusio & variatio est reprobata in episcopo maximè, clem. vna, de renuncia. tum quod approbo, non reprobo. l. in arenam. C. de inoffic. testamen. & hanc opinionem

tenuit,

tenuit glos. solemnis, in dicto cap. cùm ex eo, in verbo, septennium, quam sing. notat Roma. sing. 517. an dispensatio, & eam sequitur Archi. Ioan. Andr. Dom. & Philip. ibidem, item per regulam decet, de regulis iur. in 6. & quia iuuari non decipi beneficijs nos oportet. l. in commodato. §. sicut. ff. commoda. & nemo in alterius iniuriã mutare consilium suum potest, regu. nemo. ff. de reg. iur. dixi plenè, in repet. l. quod iussit. ff. de re iudic. in rationibus dubitandi. Imo dispensatio durabit etiam post mortem concedentis, secundum Oldra. cons. 203. factum tale, vbi etiã tenet idem in successore episcopi, vt nõ possit dictam dispensationem reuocare, ne studium scholastici deserere cogantur ob aliorum inuidiam.

Fallit, nisi euidens causa suaderet contrarium, ca. vlt. de cleri. non residen. vtpote quia ecclesia carebat ministris, & diminuebatur cultus diuinus, vel literis præditi deficiebãt, per quos causæ ecclesiarum expediri debebant. Doctor. in d. cap. cùm ex eo, aliàs peccaret episcopus ex malitia, & sine causa reuocans.

Secundò fallit, quando scholasticus nil studeret, sed vagaretur per ciuitatem insanorum more, quia cessat causa, ergo & effectus cessare debet, per l. adigere. ff. de iure patro. & in hoc debent esse cauti episcopi, & canonici ecclesiarũ, in quibus studentes habent beneficia, vt eos reuocare faciant, si non studeant, & est optima causa: oportebit tamen quòd reuocans probet vagationem studentis, tum quia nõ debet præsumi delictum vagationis. l. merito. ff. pro socio, tum quia alleganti onus probanti incumbit. l. ei. ff. de proba. l. 1. C. illo tit.

Vltimò etiam non potest interpretari ea dispensatio illa interpretatione, per quam tolleretur, aut diminueretur, ne lex circumscribi videatur. l. secunda. §. hoc etiam. C. de iuramen. calum. hoc firmat Oldra. cons. 230. vrbanus, in fin. & sic nec tolli potest dispensatio, per modum

expressæ

expreſsè reuocationis, nec declarationis, ne fiat fraus nominis ad nomen. l. contra, cum l. ſeq. ff. de legi. Dy. in reg. certum, de reg. iur. in 6.

Epiſcopus pro diſpenſatione nil capere debet.

TRigeſimumoctauum eſt. Quòd archiepiſcopus vel epiſcopus diſpenſando cum dictis ſcholaribus cauſa ſtudij, non debet aliquid ab eis exigere, vel accipere, alias quaſi ſymoniam committit, tex. in cap. primo, de magiſt. & hoc ibi expreſsè ſcribit Rauen. Et dic quòd ſi de iure non debet habere illam prębendam, quia in ſcientia prohibita ſtudet, vel eſt omnino indiſciplinatus, & epiſcopus diſpenſat propter pecuniam, tam dans, quàm recipiens committunt ſymoniam, c. nemo, de ſymo. ſi verò ſcholaris debet illã præbendam, & fructus habere in ſtudio, quia benè ſtudet, & in ſcientijs permiſſis, & epiſcopis petit pecuniam, vt diſpenſet, & recipit, is committit ſymoniam, ſed non dans, Archi. in cap. de quibuſdam. 37. diſt. & hoc commune eſt, an magiſter dans ferias propter pecuniam, ſymoniam committat? vide Archi. in ca. 1. de conſecrat. diſt. 3. tenentem quòd ſic, & Collecta. in c. 2. de ferijs, quod benè debent cauere artium magiſtri, in hac vniuerſitate degentes, & regentes, ne pro nundinis (quas lindictum Gaguinus appellat) quicquam accipiant, vt ferias ſuis auditoribus concedãt, quod permulti ſolent facere, non citra ſymoniæ labem, ſecus ſi pro labore docendi honorariũ capiant, quod eis optimo iure debetur, per nota. in c. 1. & c. quia nonnullis, de magiſt. & ſi pleniſſime de his curas videre, perlegas Ioannem Nauclerum, in tractatu de ſymo. vbi quęſtiones ſymoniam tangentes videbis.

Magiſtri artium pecuniã pro ferijs concedendis die indicti an ſymoniam committant.

Papa facilius cum literatis, quàm cũ alijs diſpẽſat, & multa de literatis.

TRigeſimumnonum, quòd Papa facilius diſpẽſat cum ſtudentibus & literatis, quàm cum alijs, c. de multa, in fine, de præbend. vbi viri literati propter vtilitatem publicam ad beneficiorum pluralitatem ſunt extollendi, c. cùm ex eo, de electio. in 6. ca. ſuper Specula. de magiſt. & ibi Panormita. not. primo. l. prima, ibi optimos fideliſſimoſque com-

commilitones. ff. de milita. testa. vbi non omnes ad militiam assumuntur, sed is demum qui virtutibus euehetur. Alber. in l. fin. C. de offic. præfect. præto. affir. dicit, quòd inter ordinandos ad prælaturam debent præferri digniores meritis, & scientia, & non antiquiores, si huius qualitatis non existant, per text. in l. 2. C. de off. magist. officio. l. fin. de tyro. lib. 12. l. vnicuiq;. de proximis sacro. scri. l. 1. de Castren. & ministeria, eo. lib. §. ordinatione. in Authen. de monach. colla. 1. ibi etenim qui apparuerit prius optimus inter monachos optimos constitutus, &c. nempe, plus prodest vnus bonus literatus decem ecclesijs, quàm decem illiterati vni, & melius regulariter quàm nobilis & potens, teste Ioan. de Lignia, in tract. de plur. benefic. per c. constitutis. de appell. vbi Decius, & plura tangit Petr. Iesnauderius, in opuscul. de doctor. in 4. par. q. 88. hinc est quod pro literato præsumitur, quòd non ita vincatur malis affectibus, sicut illiteratus, per c. penul. de præsumptio. & c. in nostra. de procurat. literatura enim dignitati æquipollet, & tantum honorandus est, quantum alius in dignitate constitutus. c. perlectis. 25. distinct. glo. in l. societas. ff. pro socio, quippe scientia informat intellectum, sicut anima corpus, vnde inter hominem illiteratum, & statuam marmoream nihil quasi interesse videtur, vt dicit Cicero libro primo Officior. & prorsus ignari, vix possunt homines vocari, sed imagines hominũ, secundum glo. in verbo, nomen. in §. item. vt de cætero. de collatio. in pragma. & Ioannes And. & Panor. in c. prudentiam. in princ. de off. deleg. hom. certè multi sunt nomine, pauci re. c. multi. 40. dist. & Decius in c. sciscitatus. col. pen. de rescript. imò illiteratus est magis de iure odiosus, quàm homicida, cùm collatio facta illiterato non valeat, sed homicidæ sic, donec anulletur, vt tenet Innocent. in c. cum nostris. de concesso. præb. relatus per Felin. in c. per tuas. de symonia. & Decium in d. c. sciscitatus. licet communis opinio sit, quod non valeat, vt dixi in tracta. de pacifi. posse. in

4. limitat.nu.210. & seq. ideo dicit Panor. in ca. penult. de præb. quod peccat clericus habens defectũ scientiæ, si inopia eum non excludat à studio literarum, & illiteratus licet possit esse iudex, si habeat iudicandi peritiam. l. certi, C. de iud. tamen non potest promoueri. c. cum in cunctis, de electio. imò ab ordinibus repellitur, c. fi. de æta. & quali. & c. fi. de tempo. ordinan. in 6. & c. præcipimus, 34. distinct. & quãdo tales illiterati sunt iudices, tenentur sequi consilium, licet regulariter, in alijs secus, l. quidam, ff. de administra. tuto. & intelligo hoc quãdo statutũ, vel lex requirit, ꝙ consilium habeant, vt tenet Antho. de Butrio in c. cum olim, de arbi. refert Feli. in d. c. sciscitatus, col. 5. ver. illiterat⁹, &c. dixi in ordinaria reg.

Item aduocatus esse non potest illiteratus, l. 2. C. de postu. Bar. in l. 1. ff. de varijs, & extraordina. cog. Panor. in rubr. de postu. etiam si haberet exercitium, l. iubemus. C. de aduoca. diuerso. iud. Specula. in titu. de aduocato. in §. obijcitur, vers. item quod non habet, quod intellige, vt non possit inter aduocatos connumerari, sed bene potest præstare patrocinium lingua materna, vt ibi tenet Ioan. And. in additio. ad Specu. & ideo consuluit ibi Spec. quod illi illiterato loquaris verbis latinis, sed ego vidi in municipijs illiteratos admitti in aliorum defectum, & illi maiora mala cõmittunt, quam docti, sed in ciuitatibus illiterati nõ reciperentur ad postulationis officium, maximè in curijs supremis, quæ aduocatis doctissimis fulgere debent, imò in illis nullus recipi debet, nisi sit licentiatus in iure canonico, vel ciuili, & ille qui præsentat istum curiæ ad assumendum iuramentum solet asserere illum quem præsentat, licentiatum, aut doctorem, & bene studuisse, & hoc in senatu Parisien. in alijs curijs ostenduntur literę & leguntur.

Dispensari pōt cum scholasticis ad beneficia.

QVadragesimum est, quod scholares postquam sunt graduati, etiam baccalaurei possunt habere dispensationem ad quatuor beneficia, alij verò non, nisi fuerint magni

magni nobiles, vt statuit Innocen. in regula 50. & si fuerit doctor despensat Papa de non promouendo, vsq; ad quinquennium ratione studij, cũ alijs vero non, nisi vsq; ad biennium, vel ad plus vsq; ad triennium, & idem statutum est in regula 51. Ista tamen prærogatiua, seu priuilegium hodie non seruatur, vt tenet ibi glosator. Sed credo, quod facilius, & sine læsione conscientiæ dispensaretur cum docto re, quã cùm alio, & cum perito, quã cũ imperito. Imò quamuis per cancellariã Romanam non possit cum aliquo dispẽsari, vt habeat duas ecclesias parochiales, vt innuit regula cancella. 52. fallit tamen in scholaribus graduatis, vt ibidem dicitur, & in casibus ibidem positis, quia huiusmodi dispensationes facilius cõcedendę sunt literatis prudentib. & eloquẽtib. quã idiotis, & ignaris, vt ait Luc. de Pen. in l. 1. col. 4. C. de his q in exil. dati, ab ord. lib. 10. quẽ ibi vide consulo tamen, ꝙ si absq; dispensatione degere vitã possis, nõ quæras dispẽsatiões sed per adeptionẽ secundi relinquas primum, quia melius est in hoc mundo mediocriter viuere, quã supbè cum pluralitate in inferna deijci, audi quid dicat Bernar. in epist. ad Henric. Senon. archipis. missa, sunt nõnulli, cum prędident vrbibus, valde etiam populosis satagunt ciuitates, quatenus duæ, quibus duo vix præsules sufficiebant, sub vno redigantur antistite, rogo quæ tam odiosa præsumptio? quis hic tantus dominandi ardor super terram? & tam effrenis cupiditas? cur hoc? sed forte vt plures populos salues, sed in alienam messem tuam mittere falcem iniuriosum est, ecclesiarum sponso non placet vnius incrementum, quod alterius detrimentum sit, crudelis ambitio hæc, & incredibilis, si fidem oculi non abstruerent, vbi est terrifica comminatio, veh, qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, nunquam in his duntaxat exiguis istud me tuendum est, non autem cum vrbs vrbibus, ciuitates ciuitatibus, prouinciæ prouincijs, episcopatus episcopatib. abbatiæ abbatijs, prioratus prioratib. dignitates

Cancellaria dispensat cũ scholasticis.

Cõtra plura habentes sacerdotia.

tates dignitatibus, prælaturæ prælaturis connectuntur, copulantur, ab eodemq; huiusmodi dispensationibus mediantibus tenentur, possidentur, & retinentur, huius rei gratia, non pigritantur crebro terere Apostolorum limina, vt ibi, quod magis dolēdum est, inueniantur qui suæ faueant improbæ voluntati, nōn quod Romani valde curent, quo fine res terminentur, sed quia munera diligunt, sequuntur retributiones, ascendat igitur superbia tua, semper sequere regem tuum Luciferum, scilicet ambitionis patrem, & superbiæ, festina multiplicare præbendas, deinde ad Archidiaconatus euola, & decanatus, demum aspira ad episcopatum, nec ibidem requiem habiturus, quoniam sic itur ad astra, & ab altiori gradu fit casus grauior, neque enim paulatim decides, sed in impetu vehementi deijcieris, &c. hos plura habentes beneficia alibi conuenio, & vno debere esse contentos onere illis palàm facio, & vtinam tot dispensationes non concederentur, nec aliqua sine causæ cognitione examinanda per prælatos, vel vniuersitates, seu alios iudices, & sicut literæ regiæ verificantur, seu vt dicunt practici, interimantur, ita deberet esse in dispensationibus.

Episcopus quādo promisit pensionē scholari, quousque habuerit æquè bonū beneficiū, an & quā do liberetur.

QVadragesimum primum priuilegium est, quod si Episcopus studij causa concedat in annos singulos quinquaginta libras scholari, quousque beneficium habuerit æquè bonum, si ille durante tempore studij obtinuerit beneficium residentiam requirens, sine qua nihil possit habere, tunc & quinquaginta libras ab episcopo & beneficium habebit, prout sentit Philip. & Do. per illum tex. in cap. si tibi concesso, de præben. in 6. tum quia non videtur æquè bonum accipere, cùm nihil possit extra studiū consequi, tum etiam quia promissum est ob causam studij, quam diu nil pro studio haberet, sed nil habet, quando nil recipit, ideo episcopus tenebitur, arg. l. nec semel. §. si in habitatione. ff. quando dies leg. ced. & hoc fauore studij, ne cogatur studium deserere, quod publicè interest. Petr. de Anchar. in d.

c. si

c. si tibi, quod secus est in nominationibus, in quibus beneficia etiam residentiam requirentia solent computari, quo ad summam ducentorum florenorum, vt scripsi in §. volumus, de coll. in concor Fra. per illũ tex. Quod ergo intelligi velim, nisi is, cui facta esset hęc promissio, perfecisset studiũ, vt pote, qa studuisset per septẽniũ, & iam assumpsit gradum licentię, tum crederẽ episcopum liberatum, qa põt ille residendo victum cõsequi, ergo epũs nõ tenetur. Item qa actionem ad rem habet ipsam rem habere videtur, vt dicit regula, qa actionem. ff. de reg. iu. & ita intelligitur dictum Ioan. And. in d. c. si tibi concesso.

QVadragesimum secundum, Quod episcopus cum maiore parte capituli potest statuere, vt quilibet canonicus de suis præbendis quotannis contribuat certam summam in alicuius, scholaris pauperis docilis, & non vagi subsidium in studio existentis, etiam si minor pars contradicat, tex. elegans, & ibi Panor. in c. fi. de his q̃ fiunt à maio. parte cap. sequitur bologni. hic facit, super specula, ne cleri. vel Monach. c. cum ex eo, de electio. lib. 6. sequitur Henric. Boteus, in trac. de synod. epi, in 3. parte conclus. 17. in nona illatio. arti. 1. ꝙ etsi verũ de bonis & fructibus, quos ab ecclesia recipit, secus in bonis proprijs & patrimonialibus, in q. bus inuiti grauari non possunt, sed habet locũ regula, ꝙ oẽs tangit Ancha. in d. c. fin. sic consuluit Dom. in cons. 55. quidem populus, in Monachis vero sancti Benedicti est statutum, quod per beneficiatos quorumlibet beneficiorum monachalium soluantur pensiones illorum religiosorum, qui ad studia generalia sese conferunt, vt est videre in constitutio Benedictinis, capit. 8. rubric. de pensio. studentium. *Episcopus cum maiore parte capi tuli pensionẽ studenti constituere potest.*

QVadragesimum tertium. Scientia de paupere facit diuitem, in anthen. de hæred. & falcid. §. fina. colla. i. & in proœmio. ff. in §. nos vero, ibi ditissimi legum oratores efficiantur, vbi Alber. & alij citant hos versus. *Scientia ditat homines.*

Dat Gallenus opes, & sanctio Iustiniana,
Ex alijs paleas, ex istis collige grana.

Cui alludit dictum Dauidis, Psalmo 110. Suscitans à terra inopem, vt collocet eum cum principibus. Nam boni legistæ erunt consiliarij principis. §. fina. in proœmio institu. & diuites. Liber enim liberat studentem in eo ab ignorantia, & paupertate. Lucas in rubr. C. de iure fisci. lib. 10. & alibi definiuit sic: Liber est templum iustitiæ, per l. 2. §. ne autem. C. de veteri iure enuclean. vel est lumen cordis, & speculum corporis virtutum repertorium, vitiorum confusorium, corona prudentum, diadema sapientum, honorificentia doctorum, clarificentia rectorum, comes itineris (ergo studiosus in itinere debet portare libros) domesticus fidelis, socius colloquentis, collega præsidentis, vas plenum sapientiæ, via recta eloquentiæ, hortus plenus fructibus, pratum fluens floribus, mare sine fluctibus, principium intelligentiæ, fundamentum memoriæ, hostis obliuionis, amicus recordationis, alia prosequere, vt per Lucam, in rub. 11. lib. C. hodie in regno, vt quidam iactant, maiora lucra percipiunt artifices, quam aliqui iurisperiti, dicentes, quod nisi quis sit adulator, & de mundo, mundi opes non habebit, vt notat Luc. in l. vna. in fine. C. de muneribus. libr. 10. sed bonis pauperibus speranda est saltem merces in alio seculo, cùm in hoc seculo esuriant.

Quid sit liber.

Literatis multi seruient.

QVadragesimumquartum est, quod scholaribus effectis viris literatis multi inseruient, vt habetur Eccl. 10. cap. seruo sensato liberi seruient, & vir prudens & disciplinatus non murmurabit correptus, & inscius non honorabitur. & Ecclesiastes 7. Sapientia confortauit sapientem super decem principes ciuitatis. Et Prouerb. 17. Seruus sapiẽs dominabitur filijs stultis, & inter fratres diuidet hæreditatem. Et Tit. Li. in 2. de bello Pun. ait: Sæpe ego audiui milites eum primum esse virum, qui consulit, quid in re sit, secundum qui bene monenti obedit, qui nec ipse consulere,

nec alteri parere scit, eum extremũ esse. Et Sapien. 8. c. Propter sapientiam habebo claritatem ad turbas, & honores apud seniores, iuuenis, & acutus inueniar in iudicio. Et paulò post ait: Disponã populos, & nationes mihi erũt subiectę, timebunt me, audientes reges horrendi. Et c. 9. Disponã populum meũ iustè, & ero digniùs sediũ patris mei. Et Daniel. 12. c. Fulgebunt qui docti sunt, quasi splendor firmamẽti, & qui ad iustitiã erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Refert Paulus de Citadinis, in tracta. de iur. patr. in commẽdatione Maximiliani: Hodie literati pauperes algẽt, etiã in æstate, & diabolici diuites & magnates, literatos bonos odio habẽt, & dũ eos intuẽtur, timent, & vellent eos morti tradere, instar Herodis. Iuberem tales macte virtute esse, vt perfectè bonos amarẽt, decet enim regem legiferos honorare, religiosos venerari, sapientes sublimare, & cũ eis conferre. vtor verbis Floren. in 2. parte summæ, tit. 2. c. 6. de prudentia regnatiua. §. 1. in fi. & vide nouem personas, quæ honorandæ sunt, per eundem Flor. in eadem parte. titul. 5. cap. 10. §. 2. de virtute obseruantiæ.

QVadragesimumquintũ, quod scholares post adeptam scientiã possunt dici, & intelligi nobiles sciẽtia, tex. in l. 2. §. fi. nobilis ibi Vlpia. ff. de exc. tut. & ibi Bar. quia sciẽtia homines nobilitat. glo. in l. prouidendũ. C. de postul. non solũ exterius, sed etiã interius, Bonus de Curtili in tract. nobili, in 3. part. nu. 4. Albe. in procem. ff. in §. quib. Fel. in c. cũ adeò. de rescri. in fi. vide Hieron. in 3. part. epist. 22. de modo bene viuendi, & non solum scientia tribuit nobilitatem, sed etiam immortalitatẽ, & multa alia bona quæ ponit Lactan. Firm. in lib. 3. de diuina inſtit. ita dicens, nullum aliud esse virtutis præmium, quàm immortalitatem, vna est res, quæ immortalitatem donare potest, & pares dijs facere, videlicet scientia, & virtus, ideo Stoici dicebant, quem beatum effici non posse sine virtute. & Seneca ad Lucillũ. epist. 88. inquit: Virtus extollit hominem, & supra astra mortales collo-

Scholastici scientia nobilitari dicuntur.

collocat, nec ea quæ bona vel mala vocantur, aut capit nimis, aut expauescit, & epi.75. virtus regna, vrbes, prouincias, temperat, fert leges, colit amicitias, & inter propinquos, liberosq; dispensat. & Aristot. 7. ethico. ait, quod homines dij fieri dicũtur propter virtutem, causat etiam amicitiam inuisorum, & incognitorum. & Tullius libr. 1. de amicitia dicit: nihil esse virtute amabilius, & nihil quod magis alliciat ad amandum, quippe cùm propter probitatem & virtutem eos, quos nunquam vidimus, diligimus. Idem Pius Maximus, epistol. 84. inquit his verbis: nam virtus huiusmodi est, vt & quos nunquam vidimus amare nos faciat, hinc veteres illos fabios, scipiones, fabricios, cæterosq; virtute præstantes, qui multis ante nos seculis vitam exuerũt, etiam mortuos diligamus, sicut nostræ fundatores fidei, vel Apostolos, vel Martyres singulari deuotione, & affectu veneremur, quis non diligat Iurisconsultos nostros ac Doctores, Pet. de bella Pertica, Specul. Bart. Alex. Ias. Decium, & alios iuris semideos, qui in iuris explanatione tot noctes insomnes duxerunt, vt nos à tenebris ignorantiæ liberarẽt, alios pertranseo, & ad nobilitatem redeundo, dico quod virtus sui natura est amabilis, vitium verò odibile, & virtus & scientia est quacunq; re dignior, vt inquit bonus de curtili, vbi supra in 2. part. num. 37. igitur cui adhæret est etiam nobilior, quàm qui ex nobilium procreatur, nempè dicit glo. in extra. execrabilis, de præben. in communibus, quod disputare de nobilitate generis est disputare de nobilitate stercoris, si non sit iuncta virtuti & probitati. Salicet. in d. l. prouidendum. Benedictus in repet. c. Raynutius, in princ. in verba, de clera. de testa. & Daniel. 12. cap. qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti. Et Hiero. ad Paulinum epistola 4. & 7. sic ait: Discamus in terris, quorũ nobis scientia perseueret in cœlis, imò scientia & virtus faciunt quem nobilissimum, per glo. dictæ l. prouidendum, ac l. 1. C. de condit. in publi. horreis, lib. 10. item scholastici

docti

docti possunt dicere illud quod habetur de nugis philosopho. vbi cum quidam de patricio genere factus inferior, alicui virtutibus pleno nobilitatem generis obijceret, responsum ei fuit, gaudeo inquit, quia ego ex me surrexi, tu vero ex te cecidisti, amboq; nostri decus & dedecus sum⁹ cognationis nostræ. Iuuenal. malo sit tibi pater Tersites, & tu sis Eacide, quam si te Eacide similem producat Achilles, vide in mensa philosophorum, in rub. de nobilibus, & de bona curso. in Rub. de recusa. in prin. & Bonum de Curtili in trac. nobili. in 3. parte, nu. 97. & quamuis dici possint nobiles scientia, tamen non gaudent priuilegijs datis nobilibus genere, vt pote quoad breuius tempus studij, de quo in §. præterea, & §. cum vero, vbi scri psi de colla. in concorda. Franciæ, alia sexcenta argumenta & auctoritates possem adducere quas serio omitto, ratus has sufficere.

Consultes sine reuolutione librorũ recte pecunias capit.

QVadragesimumsextum, quod quamuis qui non laborat, non debeat manducare, nec aliquid habere, vt dicit Hierony. in 3. parte epist. in regula mona. ca. 13. epistola. 21. ad Marcellam, gloss. in l. quamuis, ff. de damno infecto, gloss. similis in clem. vt hi qui in verbo, in posterum, de æta. & quali. Fallit tamẽ in doctore, scholastico perito, qui quæstioni propositæ respondet sine reuolutione librorum, nam etiam habebit salarium, licet nil de præsenti laboret, vt firmat Archi. reprobata ibi, gloss. in c. non licet. 11. q. 3. sequitur specula. in titu. de salario in §. sequitur, vbi idem in aduocato scribit, ne sit deterioris conditionis peritus, qui non indiget reuolutione librorum in aliquibus casibus quam imperitus, qui in omnibus indiget. arg. c. eum qui de præben. li. 6. & in doctoribus ita tradit Barb. in proemio cle. in 2. lectu. in verb. salutem, col. 15. Soci. in tract. fallen. regula. 229. Ias. in §. sed iste, col. antepe. de actio. de Ripa in tract. de peste in 3. parte, fol. 137. idem concludens in Medico ex tempore infirmum curantem, quia ratio laborum præteritorum attendi debet. l. studiorum labor, C. de assesso.

Iudex scholasticos laborare nō cogit.

QVadragesimumseptimum, quod licet iudex possit cogere mendicantes validos, vt laborent & operentur, vt in rub. C. de medicam. valid. lib. 11. & allegatur tex in §. si verò alicui. in Authen. de quæstore. col. 6. per Amanellum, de claris aquis singul. 105. text. est quod homines, vbi dicit quod homines, qui nihil habent, & viuunt, & non operantur, & sunt validi, respublica potest compellere ad operandum, & si nolint operari, expellantur de ciuitate. Fallit in studentibus, quibus non potest imperari, ne studio deserto ad aliud opus se conferant, sicut in nobilibus, scribit de Ripa in tract. de peste, in 3. parte. fol. 21. multò minus seruiens poterit præcipere, vt scholastici eum adiuuent in capiendo alium, cùm non sint de eius iurisdictione, secus in laicis. tex. in l. liber homo. 2. ff. ad leg. acquil. Io. Masuer. in rub. de pœnis. vers. item si seruiens capiat. not. Lucas de Penna in rub. ne rust. ad vllum obseq. deuoce. lib. 11. C. & l. vna. C. ne quis liber, inuitus actum Reipub. gerere cogatur, & dixi in clerico, in repet. l. diuus. fol. 26. versicul. nota tamen. ff. de Senatusconsul. Syllan. aliquando Tholosæ audiui proclamari, vt quilibet teneatur laborare ad extinguendũ ignem, & ad ferendum aquam, dixi non comprehendi scholasticos, quod est notandum.

Scholastici an sapientib. præferantur.

QVadragesimumoctauum, quod si aliqua pertinent simul ad sapientes homines studij simul ad vniuersitatem scholarium, & discordant in eligendo, vtpote, quia vnum eligunt sapientes, alium eligit vniuersitas, si pares sint virtute isti qui eligunt, deferendum est scholaribus, ista est mens, verbaque Bald. in l. viduæ. per illum text. C. de nuptijs. intellige quando collecti essent pares, secus si vnus esset maioribus virtutib. præditus, quia tũc ille est præferendus, secundum eum, in c. insinuantes. nu. 70. de offi. dele. istud tamen intelligerem hic, videlicet quod sapiens intelligitur de eo, qui habet plenum animi iudicium, & discreionem sine scientia: & ita intelligitur text. in l. in diem

pro-

proferre. §. coram. ff. de recept. arbit. & ibi gloss. Lucas de Penna, in l. omnes. colum. 12. C. de decurio. lib. 10. sed scholastici habent vtrunque, & discretionem, & scientiam: ideo debent præferri, cùm duo vincula sint fortiora vno, cap. primo, de treuga & pace, quod facit contra mercatores Montispessulani, qui volunt ex suo sensu naturali studentibus, imò Licentiatis & Doctoribus præferri, arbitrantes & præsumentes ex eorum elatione, se melius posse ciuitatem regere in consulatu, quam literis præditi, & ita bellissimè rex erunt, vt eorum consilio ciuitatem & vniuersitatem penè destruxerunt, quod est dolendum. Inuenio tamen quod sapientia tripliciter sumitur: primò pro habitu infuso, per quem homo habet notitiam diuinorum & humanorum, ex inspiratione diuina spirituali & gratiosa: & illud sapientiæ donum præsupponit fidem, de quo scribitur Ecclesiast. 1. & 4. & 20. & Ecclesiastes 9. cap. & seq. & Seneca ad Lucillum, epistola 87. quid est quod non existimes eum futurum sapientem, qui literas nescit, cùm sapientia in literis non sit, res enim tradit, non verba, & hanc sapientiam amplexus est Dauid, 2. Reg. cap. 1. cui, cùm non posset calefieri, dederunt Sunamitem, id est, sapientiam, quæ eum calefecit. Ita exponit Hieron. lib. epistolarum, in 3. parte, epist. 7. sapientia quippe auxiliabitur iusto, super decem ciuitates, potestatem habenti sapientiam & disciplinam, & alibi Seneca dicit: Verè sapiens est, qui facit quod scriptura dicit, non qui nouit. Thomas in 2. secundæ. §. ad secundum. & Theologi communius sic accipiunt. Secundò accipitur sapientia secundum Peripatheticos, pro virtute intellectiua, & speculatiua inter omnes virtutes intellectuales nobilissima, de qua Aristotel. 9. Ethicor. & 1. Meta. dicit: Sapiens est, qui scit omnia, & difficilia per certitudinem, & causas, ipsum scire propter se quærens, & alios ordinans, & persuadens, & scire debet per causas altissimas, nō per quascunque. Lucas in l. fin. col. pen. C. de ponderato, & auri illatio.

Sapientia capitur tripliciter.

lib.11.& alibi Philoso. dicit impossibile esse, sapientem non esse bonũ: & iste apud Græcos sophos dicebatur, & sophia, sapientia. Vnde August. de ciuitate Dei, cap. 1. ait: quod ante tempora Pythagoræ omnes, qui se scientiæ mancipabãt, seu sapientiæ, sophi vocabantur, sed Pythagoras iudicauit aliquem elatũ vocari sophum: vnde cùm interrogabatur, dicere se non audebat sophum, sed Philosophum, id est, sapientiæ amatorem, idem dicti sunt Philosophi. l. 2. §. iuris Ciuilis. ff. de origine iuris. Tertiò sumitur sapientia secundum Stoicos morales pro collectione omnium virtutum moralium & intellectualium, & hoc modo sapiens idem est quod virtutibus prædītus, secundum intentionem Boetij & Senecæ, & virtus cum scientia est vera sapientia, secundum eos, & tales verè sapientes possunt regere Rempublicam: & de ista loquitur l. 1. §. est autem. ff. de varijs & extraord. cognitio. Specul. in tit. de aduoca. in §. tertio. vnde Lactan. in lib. de falsa sapien. inquit: Virtus sapientiæ coniuncta sapientia est, naturam enim hominis Deus hanc esse instituit, vt duarum rerum cupida esset, scilicet religionis & sapientiæ, sed homines ideo falluntur, aut religionem suscipiunt omissa sapientia, aut sapientiæ soli student religione omissa, cùm alterum sine altero verè consistere non possit, per duo quippe cognoscitur sapiens, vt Plato dicit: Sapiens cùm iniuria afficitur, non irascitur, & non extollitur cùm laudatur. Et Socrates ait: Sapientiæ præcepta esse duo, tacere & adiscere. Et Bias non ignorabat, imò dietim promebat, sapientiam omnibus alijs rebus certiorem, & securiorem, & sapientes tacent illud, quod probare non possunt. c. plerunque. 2. q. 7. & debet esse cautus in prolatione verborum. Bald. in c. verum. de iureiuran. & sapiens est, qui non petit illicita, dicit Bald. per illum tex. in l. non idcirco. C. de rescinden. vend. sapiens verbis producet seipsum, & homo prudens placebit magnatibus. Ecclesiast. 20. cap. alibi in Prouerbijs 10. cap. scribitur: In labijs sapientis inuenitur

Sapiens quomodo dignoscatur.

tur sapientia. Et Ecclesiast. 5. cap. Cum sapientia proferes responsum verum. Et alia ponit Lucas de Penna. in l. 1. col. 6. C. de lega. lib. 10. Postremò, Sapiens nulli nocere intendit. 6. q. 1. c. sapiens. prælationi & gubernationi sapiens conuenit. c. porrò. 84. dist. & qualiter sapientes à literatis differāt, vide per Archi. in c. vt commissi. de hæret. in 6. Si fueris sapiens, attende tempus & horam, non patitur stultus semper adesse moram. gloss. in Cle. pastoralis, de re iudic. & vide quæ ibi addidi. & Felin. in prooemio decret. col. 1. & nota hæc literarum studiose, vt sapiens efficiaris.

QVadragesimumnonum est, scholaribus post consummatum studium, debet committi Respublica gubernanda. §. fina. in prooemio insti. Caueant tamen ne faciant sicut Phæton, si fabulosè loqui liceat, de quo per Ouidium lib. 2. Metamorph. qui accepto regimine currus solis sui patris, quem gubernare ignorauit propter eius calores iuueniles, quos refrenare expedit. l. fin. §. penul. C. de bonis quæ lib. arbores, terram, & alia elementa deuastauit, sed Iupiter hæc conspiciens, equos aurigam, & currum, in mare præcipitauit: sic Deus Phaetonta, id est, malos iudices, vel prælatos sustinere non valens, nec equos, id est, familiares illorū, flammigeros flammis auaritiæ deditos, consumit, à quibus iudicibus & iustitiæ administratoribus totus inflammatur mundus, comburuntur montes, id est, nobiles, & alti viri, id est, literati, terra, id est, viri infimi, & pauperes, fontes, id est, pij & misericordes, mare, id est, amari viri, videlicet religiosi, flumina, diuites & deliciosi, cœlum & stellę, id est, sancti viri & luminosi, nec est qui euadat malicias eorum, & ideo de talibus terra conqueritur Deo, id est, patria dicto administratori subiecta, vt habetur Iob 31. cap. Aduersum te terra mea clamat. Esaiæ 14. cap. Tu terram tuam dispersisti, & populum tuum occidisti, ideo Deus iustus quandoq; mittit fulmina in tales, & in mare præcipitat, id est, in tenebras inferni. Exod. 15. cap. Cantemus Domino gloriosè, &c.

Scholaribus post perfectum studiū debet respublica gubernanda cōmitti.

quia currus Pharaonis & exercitum eius proiecit in mare, aduertant ergo iustitiæ administratores, & alij vt probè regere debeant, & euehentur ad magnos honores, vt patet de Ioseph. gene. 41. c. quia ostendit tibi omnia deus quæ locutus est, nunquid sapientiorem & tui similem inuenire potero, tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium, cunctus populus obediet, vno tantum regni solio te præcedam. Lucas de Penna in l. si quando, in fi. C. de diuer. offi. libr. 12. Sed quid vacamus in meritis virtutum? aut vitæ sic extollendis? hodie nihil sibi grauitas, nihil industria vendicat, totum auri prophanus amor obtinet, hodie honor vitia remunerat, & in locum vltoris seu iudicis is qui fuerat puniendus adijcitur, c. fertur. 1. q. 1. superbia peperit temeritatem, quę hodie placet potentibus, & non morum honestas, sed verborum venustas attenditur, non scientiæ visus, sed stultitiæ risus, non puritas manuum, sed quantitas munerum cõfouetur, & non virtutes sed vestes ad insignes honores, & vtilitatis officia promouentur, contra text. in l. vna, de anno. ciui. C. libr. 10. nec potest dici virtus quæ à præmio sequestratur secundum Cassiodo. 1. lib. varia rerũ, epist. 3. qui autẽ non meritis sed gratiæ defert honores, Christum spernit c. qui vos, 8. q. 1. nam proculdubio deus offenditur, si ad magnos honores quisquam non ex merito, sed ex fauore (quod absit) aut venalitate prouehitur. 1. qõ. 1. ca. pueri, & qui ad honores promouet indignum decipit eum, 61. dist. c. quid proderit, vide in l. si quando, de diuer. off. per Luc. de Penna, vbi per supradicta verba hæc profert ne plura.

Scholaris doctus doctori indocto præfertur.

QVinquagesimum est, quod scholaris doctus debet præferri doctori indocto, glos. in l. 1. C. de anno. ciuil lib. libro 11. singu. secundum Marcum Antho. in §. fin. in fine instit. de testa. milita. & illam gloss. sequitur Alexand. in additio. ad Bar. in l. 1. C. de dignitati. lib. 12. Henrc. Boi. & ibi in additio. ad eum in prœmio decreta. in verbo, Gregorius & Bernardi. de Bustis in suo mariali., de natiuitate. beatæ

Mariæ, ſermo. 1. parte, 2. litera K. Iaſon. in l. cum quid, in prima lectura, colum. 3. ff. ſi certum peta. Feli. in ca. paſtoralis, in princip. de officio delega. vnde dicit Barba. in proœmio clem. colum. 14. in 2. lectura fuiſſe deciſum, ſcholaſticum eſſe præferendum doctorello, qui impetrauerat beneficium ſub eadem data, ſub qua ſcholaſticus, huic ſentētiæ ſubſcribit Zochus gloſator regularum cancella. regula 15. plus dicens, iudicem in foro cōſcientiæ, iſtam debere ſequi, & illam regulam, videlicet graduatos non graduatis præferēdo debere intelligi de idoneis graduatis, ſecus de inhabilib. & aſinis comatis, ob id dicit Alexand. in additio. ad Bart. in d. l. prima, C. de dignita. doctorem non debere habere ſalariū ſi neſciat docte interpretari, ac Bar. per illum tex. in l. 2. C. de profeſſo. & medic. lib. 10. quod doctor qui præbet ſe inutilem auditoribus, poteſt reprobari, vtpote ſi continuet practicam, & non ſtudet vtilitate ſcholarium, tunc vix poteſt duobus commode preeſſe. arg. c. primi de conſuet. in 6. & fortius dicit Ang. in l. 1. C. de ſtud. lib. vrb. Ro. lib. 11. quod doctor qui facit intrare ſe cum famulos, eſt infamis, ꝙ intelligerem quando facit eos intrare, vt eū audiant, quia nō habebat ſcholares ſecus ſi ob malitiam aliquā auditores eū deſeruerint, vt vidi fieri Tholoſæ ſepius, & ita videtur innuere Gaſpar Valaci. in rep. l. imperium co. 27. ff. iuriſ. omniū iud. Ratio ſupradictorū pōt eſſe per. §. oportet, in autem, de inſtru. caut. & fide, vbi ille qui parum ſcit, & prorſus ignar⁹ æquiparantur, vnde dicit Bar. in auth. ſed nouo iure C. ſi cert. peta. quod mercatores qui tantū ſciunt ſcribere in vulgari, dicūtur illiterati, facit. l. quoties, & ibi gl. allegat multa iura ff. qui ſatiſd. cogātur, l. ſi plagij. C. ad leg. flauiā de plagia. ſcripſi in tracta. de pacific. poſſe. nu. 214. & ſequentibus. Ad probandam tamē ſcientiam illius ſcholaris contra doctorem requiruntur quindecim teſtes, per tex. ſing. in l. vnicuique C. de proximis ſacro. ſcrinio. li. 12. pro intellectu tamē illius gloſſ. d. l. 1. de anno. ciuili, vide Panor. & alios in c. clerici, de

iud.

iud.Feli.in Rub.de maior.& obediẽ.Bonum de Curtili, in tracta.nobilita.in 3.parte,nu.61.Ioan.*Montaigne*,in tract.de aucto.& præeminen.sacri mag. consi.fol.22.& Siluester de Prier.in sua summa,in verbo doctor. nu.3. hæc tamen non procederent quando pro forma requireretur gradus, vt in nominatis, & in beneficijs ciuitatum, & villarum murata-rum,nam tunc quantumcũque doctus sit scholasticus,non præferetur graduato,per §.præterea,de colla.in concorda.

Docendo quis doctior efficitur.

QVinquagesimum primum, quia licet donare sit perde re,l.filiusfa.ff.de donatio.l.2.C.de consul.lib.12.c. pastor.1.qō.2. Tamẽ scholaris dando doctrinam nihil perdit, imò doctior efficitur,quia omne artificium per exercitium recipit incrementum,l.legatis.§.ornatricibus.ff.de leg.3.l. milites in 2.C.de re milita.lib.12.nam intellectualia erogãtur,& erogãs nihil pdit,secus in corporalibus,sed spiritualia transferuntur,& non perduntur,sicut sol dat lumen, secundum Bal.in prœmio. ff.in §. itaq; vide Lucam de Penna in l.vna,col.1.in fi.C.de stud.liber.vrb.Ro.lib.11.dicitur communiter.

Discere si quæris,doceas,sic ipse doceris,
Alij,loco doceas ponunt studeas,
Nam studio tali tibi proficis aque sodali.

Glo.in l.1.C.de excusa.artifi.li.10. Si opponatur scholares docere non posse,quia addiscere debent nã dicit tex.in c.sic viue,16.q.1. longo tempore discas,vt postmodum doceas, Respon.Io.And.in regula cum quid,in 1.de reg.iur.in 6. in Mercuria,& Panor.in c.1.n.4.de ferijs, quod scholares possunt legere vt discant,potius quam doceant, & ita videmus fieri aliquando Tholosæ,& in Francia: nam simul atq; cursus suos audiuerunt,sumunt gradum cbacalaureatus,& legunt & hoc est bonum vtileque eis,& quidam baccalaurei legunt, vt discant & doceant, & sunt egregiè docti, vt mea memoria multos noui.

Quin-

QVinquagesimumsecundum, scholaris doctus debet habere maiorem dotem, quam alius laicus, vel mercator, quia pro qualitate personæ dos est constituenda, l. quæro. ff. de iure dotium. l. si furiosi. C. de nupt. nam patris interest viro literato, tradere suam filiam nuptui. Alexan. cõsil. 127. viso, col. 1. in 7. volu. arg. l. tertiæ. §. si emancipatus, ff. de bono. posse. contra tab. quia maiores dotes animi communiter habent literati, quam alij, quę sunt prudẽtia, iustitia, fortitudo, temperantia, secundum Paul. de cita. in tract. de iure patro. in 3. parte, q. 1. in 2. causa. facit, c. penul. de præsumpt. & ecclesiastici 7. c. trade filiam, & grande opus feceris, & homini sensato da illam, hodie si pauper est, etiam si scientiam Bar. haberet, vix amplam inueniret dotem, quia hodie de scientia vltima fit quæstio, & de bonis prima.

Dotem maiorem habere debet peritus quam alius.

QVinquagesimum tertium est, quod pater potest compelli ministrare sumptus & expensas filio suo volenti studere, per tex. in l. de bonis. §. non solum, ff. de carbo. edic. cuius verba subijcio, non solum alimenta præstari debent pupillo, sed etiam in studio, & cæteras necessarias impensas debet impendi pro modo facultatum, & licet non loquatur de parte, tamen tex. & ibi expresse doct. in parte loquuntur in l. Macedoniani, C. de Macedo. & Vitalis de Nemauso. in tract. de colla. q. 5. in fine, & Bolog. hic quod sic probatur, pater tenetur alere filium, l. si quis à liberis, ff. de liberis agnoscend. sed illud, quod discit, est vt in futurum possit se alere, ergo pater ad illud tenetur, l. stichus ibi tueri possit, ff. de lega. 3. Secundò qui tenetur aliquem alere, tenetur ad expensas magistrorum, & hoc quando obligatio alimentorum est iuris naturalis, vel iure sanguinis alimenta debentur, l. qui filium, & ibi Bal. ff. vbi pupillus educa. debeat, sed pater iure naturali ad alimenta tenetur, & iure sanguinis, d. l. si quis à liberis, ergo & ad studij expensas. secundum Hostien. in summa de infantib. languidis in §. qui parentes, secus ergo est dicendum, quando alimenta debentur ex legato, vel alia ex

Pater põt cogi filio suo studere cupienti ministrare sumptus.

causa, quia tunc non tenetur ille ad disciplinam, vt dicit tex.in l.legatis,ff.de alimen.& ciba.lega.Iaso.& Iacobi,in l. cum hi.§.qui trãsigit,ff.de transactio. & sapiens dicit Cato:

Cum tibi sint nati,nec opes,tunc artibus illos,
Instrue,quò possint inopem defendere vitam.

Intellige tamen posse compelli, quo ad Grammaticam,& vt faciat eum legere,& scribere,cum ista disciplina sit homini necessaria, vel vt doceat aliquam artem, secus quoad leges,nisi secundum qualitatem ingenij,& facultatem bonorum super quibus iudex arbitrabitur.Bart.& Ias.in l.quidam cum filium,ff.de verb.oblig.& d.l. Macedoniani, Riminal.in l.si donatione,col.penu.C.de colla.vnde lege Solonis sancitum erat, filium ad alimẽta necessaria patri non teneri,quando pater ei nullam artem contulisset,vt dicitur in vita Solo.per Plutarch.& Hely sacerdos, licet sanctꝰ fuisset, tamen quia filios suos non erudiuerat in omni disciplina & correctione,superius cecidit,& mortuus,verba refero Hiero.scripta in c.legant episcopi,37.distin.

Item sicut pater tenetur ad dotandas filias l. final. C. de dotis promissi.non minori ratione videtur,quod teneatur ad studij expensas, Paul. in d.l.sed Iulianus, §.proinde,ff.ad Macedo.prætereà istud videtur versum in vtilitatem patris cum scientia filij sit laus & gloria patris,gl.in auth. consti.q̃ de dign.co.6.in fi.post Salomonem,hinc dicitur ecclesiast. 7.c.si filij tibi sunt,erudi illos & Proue.23.c.noli subtrahere à puero disciplinam, nam & post mortem lætatur pater in filio glorioso.Thobiæ 13.c.beatus ero,si fuerint reliquiæ seminis mei ad vidẽdum claritatem Hierusalem, citat Lucas de Penna in l.1.col.1.C. qui æta.lib. 16. Idem dicas in eo qui tenetur tractare aliquem vt filium, quod etiam ad expensas studij teneatur, puta grammatices, si natura filij non repugnat,l.qui filium,ff. vbi pupil.& docto. in dict.l.quidam cum filium,vide in sophologio sapien. lib. vltim. ca. 12. Et sic ergo poterit cogi pater ad emẽdum libros,& præstandum

dum filio necessaria, l.3.§.proinde, ff. de in rem verso maximè quando voluntas patris ab initio interuenerit, & pater erat diues, qui hoc pati poterat, Bal. in d. l. Macedoniani, & in marga. in verbo filius, 24.q.&q.vltim. Alexand. in additio. ad Bar. in l. iubemus, C. de silentia, lib. 12. Barba. in prœmio cle. in verbo salutem, col. 2. & in tract. de præstãtia Cardina. in vlti. q. Basilica primæ partis, Decius conf. 177. quod supra. Imò sunt excõicati patres si hoc denegent. ca. si quis reliquerit, 30. distin. ipsius verba, vt aspicias, reddo, si quis reliquerit proprios, & non eos aluerit, & (quod pietatis est) necessaria non præbuerit, sed sub occasione continentiæ negligendos putauerit, anathema sit, vbi Archid. hoc firmat, & Lancel. in l. si longius, §.1. ff. de Iud. ac Bolog. hic ponderando verbum pietatis, quia pium est vt aliquis studeat. *patres denegantes scholasticis necessaria sunt excõmunicati.*

Secundò intellige, quando filius studeret, aliàs si in studio vagaretur, non tenetur pater illi expensas ministrare. d. l. sed Iulianus. §. proinde, ff. ad Macedo. quia non gerit tunc vtiliter negocium patris, & quia non tenetur dare perituro, l. si quis cum sciret, ff. pro emptore.

Tertiò intellige, quando filius nulla haberet bona materna, vel alia, alioqui ex illis deberet prius impensa fieri, vt infra dicam, & habetur per Bar. in §. nec castrense, l. 1. ff. de colla. bono. Bal. nuncupatim in rub. de off. iud. col. 2. in decreta, per l. fi. ff. de petitio. hæred.

Quartò procedit, quando pater esset diues, & potens ad expẽsas faciendas, alias charitas bene ordinata incipiet à seipso, l. præses. C. de serui. & aqua, ita Cy. in d. l. Macedoniani Riminal. in d. l. si donatione col. penul. C. de colla. & quando dicatur pater potens ad hoc faciendum, relinquo arbitrio iudicis, arg. l. 1. ff. de iure delibera. vt pro modo facultatum, & pro numero filiorum hoc arbitretur. *Pensio scholastici in principio mensis est tradenda.*

QVinquagesimũquartũ Quod in principio anni, vel mẽsis, pater, vel ali⁹, tenebitur studioso ꝓ toto mẽse, vel ꝓ quadrante, saltem pensionem tradere, secundum Bãld. in l.

non poteſt.ff.de adoptio.argu.l.fi.de liber.agnoſcend.alias quomodo filius poſſet ali, & viuere toto menſe, certe haberet neceſſe deſerere ſtudium, ob pœnuriam alimentorũ, vt multi faciunt, cum hoſpites in principio menſis, pro penſione aliquid velint habere, alias nolunt ſcholaſticos recipere, nec collegia ſolent eos admittere, non ſoluto primo quadrante, vide qnando quis in fine anni teneatur ſoluere, vel in principio, per tex.& nota.in l.1.C.quando dies lega. cedit vbi tales verſus inſcribuntur.

Annua ſi debeas, tunc inſpicies caput anni,
Anno ſi debes, in fine tenebris anni.

& per Bar.& alios, in l.qui hoc anno.ff.de verbo.obliga.

Sed an pater liberetur ponendo filium in hoſpitali, vt alatur? videtur quod ſic, per glo.in l.necare, ff. de libe.agnoſcen. quæ dicit ſufficere ei, qui tenetur alere quendam, vt procuret ei alimenta quoquomodo, vel aliquam præbendam ſibi conferri. Contrarium puto verius, nam honeſtum non eſſet ſcholari in hoſpitali viuere, & ita reperio tenere Bal.per illum tex.in l.vna.§.ſed ſcimus, C.de latina libe.tollen.& non obſtat illa glo.quia loquitur quando alendus eſſet vilis perſona, & poſſet ali ibi ſine dedecore, alias ſecus, Boer.in additio.ad Benedict.de plumbi.in l. Caſij Caij.ff.de fideicom.liber.imò ſi pater poſt natiuitatem expoſuit filium ſuum in hoſpitali, vel alio modo reliquerit eum ſine alimẽtis, pdit omne priuilegium patrię poteſtatis, & ius filiationis, tex.ſing.in l.2.C.de infan.expoſit.ſecundum Gerard.de Petra, ſing.2. quod bene notate vos patres, vide Decium, in l.1.C.de carbo.edicto.& Io.Lupum in repet.c.per veſtras.§.23.fol.97.de donatio.inter virum & vxor.

Scholares libros à patre datos, conferre non tenentur.

QVinquageſimumquintum eſt, quod ſcholaris non tenetur libros à patre datos poſt eius mortem conferre, licet cum fratribus ſuccedat, ſed eos habebit præcipuos, per text. & ibi gloſſ. in l. quæ pater, ff. familiæ herciſc. & l. filiæ. C.illo titul.& ibi Cyn.& Salice.Barto.in l.1.§. nec caſtrenſe.ff.

se,ff.de colla.bo.gloss.in prag.sanctio.in §.& vt liberius,tit. de colla.& hæc doctrina est communis,teste Ias.in l.filiæ,si cet,in fi.Alber.& Alex.in l.si donatione,in fi.C.de colla. Fabia.de Giochis,in repet. auten. nouissima,q.26.princip.C. de inofficio.testamen.Alexand.consilio 50. circa, num.17. in 6.volum.& consilio 149. viso themate, in fine volum.7. & hoc etiam de consuetudine seruatur, teste Domin. Ioann.Sainxon,in consuetud. Turo.articu.10.rubric.*des succeßione des gens roturiers*,tum quia pater intuitu pietas donare illi præsumitur, & non credere, d.l.quæ pater,tum quia libri armis militum æquiparantur,glosa.singu.in l.nepos proculo, ff. de verbor. signification. & text. in prœmio, institut.& sicut militum arma non conferuntur, tanquam peculium castrense, d.l. filiæ, sic nec libri, qui sunt arma scholarium.

Item quando pater aliquid expendit circa honorem,vel promotionem filij ad aliquam dignitatem,hoc videtur facere in filij prærogatiuam, l.1. §. sed an id, ff.de colla. bono. ergo filius id habebit præcipui, vt concludit Bal.cons.444. primo dicam,col.2.vol.3.Nicolaus de Vbaldis,in tracta. de successio ab intesta.in prima specie liberorum,in fi.ver.vlt. quæro pater &c.& Bonifa.in prœmio cle.Ioannes, nu.52.

2 Primo amplia,tam in liberis,quam in pecunia data,causa emendi libros, vel ob aliam studij causam,qui non minor est præsumptio donationis in pecunia, quam in libris, Cuma.consil.40.cuidam filio studenti,1.Deci.in d.l. si donatione,colu. vlt. quia idem de pecunia destinata ad emptionem rei iudicatur, sicut de illa re, cum pecunia destinata ad emptionem prædiorum inter immobilia computetur,tex.sing.in l.quid ergo.§.vsuras,ff.de contra.action.tutelæ,secundum Roman. sing.103. tu habes, & Franciscum Cremen.sing.59.pecunia,Corse.in sing.incipien.pecunia, Alex.& Ias.in l.1.§.fuit quæsitum,ff.ad Treb.

3 Secundo procedit etiam in expēsa doctoratus,quā etiam

non tenetur conferre studiosus, cum illa dignitas non possit vendi, nec ad hæredes transmitti, non veniet in collationem.l.omnimodo.§.imputari, & ibi Bal. C.de inoff. testa. quia per collationē fit translatio in alium, cū collatio sit in cōelatio, gl.in rub.ff.de coll.bon.& doct.in rub. C. eo. sed illa quæ personæ cohærent, non possunt trāsferri in alium, vt est doctoratus, gl.in l.4.ff.pro socio. Igitur doctoratus expensæ non conferentur, item quia istæ dignitates non concernunt principaliter commodum pecuniarum, ideo non attenditur expensa, arg.l.plane, in 2.§.fin.ff.de le.2.& quod principaliter fit, attendi debet, l. si quis nec causam, ff.si cer.pet, etiam quia pater filio suo donasse videtur, vt infrà dicetur.

Tertiò auge, procedere tam in scholarib.laicis, q̄ in clericis, tamē clerici nō tenebūtur conferre libros, nec aliàs res, quia videntur eis quasi castrense peculiū, Alb.in d.l.si donatione, in fi.Pe.de Lesnaud.in opusculo de doctorib.in 4.parte.q.88.Pet.Gerar.sing.54.tene mēti, vbi scholasticis consuluit, ꝙ imprimis accipiant primā tōsuram, & postea ista materia collationis cessabit in eis Ias.in d.l.filiæ, Hipp. in ru.ff. de fideiuss.q.12.n.125.scripsi inter priuilegia clericorū, in additio.ad Bonicontiū, in trac.de priuil.cler. Vltimo extēde, siue studēs compleuerit studiū, & fuerit effectus doctor, aut licētiatus, tunc cū possit habēre peculiū quasi castrense, & istud cedit in id, ideo nō confert, l.1.§.nec castrēse, ff.de colla.bon.& l filię licet, C.illo tit. Siue nō fuerit effect⁹ doctor secundū Bar. in d.§.nec castrēse, nam donatio facta filio in potestate morte confirmatur, q̄a in vita reuocari poterat, & q̄ morte cōfirmantur, non cōferūtur, d.l.filiæ, 2. & l.filiā, C. de coll. Itē hac donatio est magis priuilegiata fauore studij, quando donatio simplex, quæ non cōfertur, aut.ex testamēto C.eo. Igitur nec ista, insup qui vult antecedens, & consequēs ad illud, l.ad legatū, ff.de procura. sed pater voluit antecedēs, scilicet vt filius studeret, ēt vt haberet libros, sine quibus

bus sciētia haberi nō pōt,l.pen.ff.ad exhibend. Primo fallit, quando filius tēpore mortis patris nō studeret,sed esset pseudoscholasticus, seu ignarus & vagus,tunc libros cōferre tenebitur,ētsi pater in vita ei tradidisset, cessante enim cā studij priuilegium cessabit. Item in morte pater videtur reuocare donationē librorum præsumptā,quando videbat illum non studere,arg.l.3.§.fi.cū l.seq.ff. de adim.leg.& quādo nō studet,libri non sunt arma illius scholaris vagi sed ensis,ergo in illis priuilegiū non habebit,gl.sing. in d.l. nepos proculo,ff.de ver.sig.sic consuluit Alex.cōs.149.viso themate,col.vlt.co.Ias.in d.l.filiȩ licet.Istud tamen esset difficilimū obtinere cōtra scholares, cū vix sit aliquis, quin saltem modicū studeat,alias esset pecus Melibei, & requireretur ꝙ nihil studeret. Secundò limita,quādo esset vehemēs p̄sumptio,ꝙ pater non donaret,vtpote si pauper sit,& multos habet filios, adeo, ꝙ si scholaris haberet libros præcipuos, alij filij nil aut parum de hæreditate patris consequerentur,& libri erāt magni precij,tunc ne alij fame pereant, conferre tenebitur, quia nō est verissimile quod pater,qui oēs filios suos pari amore diligit, velit vnum ditare, & alios pauperes facere,arg.l.fi.C.familiȩ hercis.Bal.in auth. ex testamento, C.de coll.maximè cum his studiosus sciat iura,nō tanto indiget auxilio,quam alij simplices fratres,& ignari,quia iura non permittunt iurisconsultū & doctum paupertate viuere.§.fi.in auth.de hære.& falcid. coll. 1.nec enim debemus fauere studentibus,vt iniuriam alijs faciamus, arg. tex. in c. ex parte,de foro compe.Floria.in d.l.q̄ pater,col.2.sic cōsuluit Alex.cons.149.in vl.dubio vol.7.Dec.in l.si donatione col.vlt. C.de coll.vide aliàs cōiecturas,per Ant.Butriū, cōs. 38.quia maior &c. Tertiò non procedit quando esset magna inęqualitas inter filios ,tunc ēt scholasticus conferre tenebitur libros,nec isto casu p̄sumētur donanti, sed ad vsum tantū cōces.arg.l.cū pat. §.euictis.ff.de leg.2.l.3.& auth.vnde si parēs.C.de inof.testa.Bal,cōs.21.quinq;.vol.1. Antho.

de

deButrio,d.conf.38.Alber.& Decius,in d.l.si donatione,& quando dicatur magna inęqualitas, vel parua relinquitur arbitrio iudicis,arg.l.1.C.si aduersus vendi.pig. glo. in c.sedes,de rescrip.c.statutũ.§.insuper,de rescri.li.6. sic cõsuluit Barba.in consi.37.scribitur,colu.15.in 2.vol.& Barba.in addit.ad Bar.in d.§.nec castrense, & istud conuenit.2. limitationi supra descriptæ.

9 Quarto restringe,quãdo pater libros emerit,& non tradiderit,nec fili⁹ cõpleuerat studiũ,tunc nõ sunt pręcipui,quia in dominio patris ꝑmanserunt, ideo inter fratres diuidi debẽt Bar.in d.§.nec castrẽse,Bal.in l.Macedoniani.C. ad Macedonia. Nempe res empta, ẽt nomine meo nõ acquiritur mihi ante traditionem factam ab illo qui emit,l.res ex mandato.ff.de acq.rerum dominio,nota.in l. si vt proponis. C. de rei vend.Soci.conf.228.in causa,vol.2.traditionib.enim & vsucapionibus non nudis pactis dominia nobis acquirũtur,l.traditionibus.C.de pact.

10 Quinto nõ ꝓcedit, quãdo pater hoc in testamẽto dixisset, scilicet libros per scholarem cõferendos fratribus,tunc in certis non erit locus coniecturis,l.continuus.§. cum ita, ff.de verb. oblig. disponat testator, & erit lex.§.disponat,in authen.de nupt.collat.4. nam in materia collationum stamus dispositioni testatoris,l. 1. cum auten. ibi posita. C.de colla.

Libros à patre datos, scholastici in legitimam non imputant.

QVinquagesimum sextum. Quod scholastici non tenentur etiam computare in legitimam libros à patre illis datos, quia paterna pietate hoc factum videtur & datum l. quæ pater. ff. familæ herciscund. firmat Bartol. in l.1. §. nec castrense, ff. de colla. bono. Paul. in l. pactum. C. illo titu. & Alexan. in authen. quod locum, ibidem Barbar. consilio 37. scribitur, column. 14. & seq. in 2. volum. etiam quia libri arma sunt scholasticorũ,gl.in l. nepos ꝓculo,de verb.sign.& in dubio pater videtur dare libros scholastico,vt eos habeat in quasi castrẽsi peculio, expressè scribit Petrus

Petrus Iacob. in sua pract. rubr. de in integrum restit. vt possit agi rescissoria. §. item si filiofam. eunti, maximè si compleuerit studium secundum eos, & idem si non compleuerit: nam donatio facta scholasticis, valet, vt infrà dicetur, quia idem iudicatur de eo, qui est in via, sicut de eo qui est in actu, &c. vt suprà dixi, per l. qui mittuntur. ff. ex quib. causis maior, nec pater causa repetendi censetur dedisse, sed vt iste haberet eos sibi præcipuos, quod probatur ex natura studij, cogitauit pater, quod hic scholaris post studium perfectum, erit protectio aliorum & defensio, ob id voluit ei dare libros, vt alios protegeret fratres, & eis solatio esset per suam scientiam, quod non posset esse si libri eisdem auferentur. Insuper plus proderit hic frater fratribus, quam libri valebunt, ergo fratres ab eo collationem, vel vt sibi imputet, petere non debent, quippe si impensas & libros tenerentur conferre, vel imputare in legitimam, nihil haberent ferè vnquam ex bonis paternis, cùm magnas faciant in studio expensas, & cogerentur deserere studium, & mori fame, quare æquum videtur, vt etiam si non compleuerint studium, dummodò studeant, quod non teneantur conferre, nec in legitimam imputare, licet alio flectat communis opinio secundum Alex. in l. si donatione. col. 6. C. de colla. Petrus de Iesnaud. in opusculo de doctoribus, in 4. parte. q. 78. idem intelligendo, quando non expressè donauit, sed simpliciter tradidit, quia tunc etiam donare videtur, glo. in l. filiæ. C. fam. hercis. cogitare poterat pater, quod hic scholaris studendo illos macularet, vel scribendo in illis inter audiendum, aut aliàs, & sic non est verisimile, patrem illos libros voluisse repetere, & si de hoc fuisset interrogatus in vita, ita dixisset, sic & nos dicere debemus. l. citius. §. Lucius. ff. de liber. & posthu. & si filius vendidisset illos libros, non potuisset pater eos repetere, ergo nec hæredes hoc declara, ei limita, vt suprà dixi in 55. priuil. proximo.

Etiam si consuetudine vel statuto cautum esset, quòd

O omnes

omnes filij æqualiter in bonis patris succederent, nàm hoc ius commune statuit, l. vt liberis. C. de colla. & tamen ab eadem æquitate studij fauore limitatur, d. l. quæ pater. ff. fam. hercis. ita dicemus in statuto vel consuetudine, hoc expressim firmat egregius prouincialis Nicolaus Arelatanus, in addit. ad tract. de præsumpt. Alciat. regula prima, præsumptio iuris, in 7. præsumption. pag. 61.

Scholastici librorũ æstimatio nem præstando liberantur.

QVinquagesimum septimũ, Quia in quibus casibus filius studens tenetur conferre libros æstimationẽ illorum tradere poterit, & libros retinere, & hoc est in libris prę cipuum, secundũ Bal. in l. Macedoniani. C. ad Maced. Salic. in l. filiæ, fam. hercis. vital. in tract. de colla. q. 18. in fi. ne suis scholastici priuẽtur armis, per glo. in l. nepos. ff. de verb. sig. & per tex. à cõtrario in l. dotis. & Ias. in l. filię licet. col. vlt. C. de colla. l. 1. §. 1. col. pen. ff. si cert. peta. nam præiudiciũ nullum fit fratribus, quando æstimatio eis traditur librorum per alios æstimatorum, & sic conqueri non possunt, nempe collatio inuenta est propter æquitatem, l. 1. ff. de coll. bono. Doct. in l. si emancipati. C. illo tit. & ob æqualitatem. l. illud. C. de colla. bonorum. & is videtur prouisum dando æstimationem librorũ in pecunia, Decius in l. si donatione. C. de colla. Curtius in l. si emancipati. num. 36. illo tit. & ista est communis & tenenda sententia.

Intellige quòd tantũ tenetur tradere scholasticus, quantum fuerunt ęstimati libri, tẽpore diuisionis faciendæ inter fratres, non quantũ fuerunt empti, Alex. & alij in l. illud. C. de colla. vital. de nemauso, in d. tract. de coll. q. 5. & Doct. in l. omnimodo. §. imputari. C. de inoff. testa. & l. in quartã. ff. ad leg. Falc. quod facit ad consuetudinẽ huius patriæ, vbi cõquestus & bona nobilia sunt communia inter virũ & vxorem, & soluto matrimonio diuidenda, sibi libri reperiatur, vt debeant æstimari prout nunc valẽt, non prout empti fuerũt, & hoc sæpius vidi, tam apud Pitones, quàm hic Parisijs, quãdo vxor aduocati, vel senatoris moritur, & pro æstima-

tionis

tionis precio maritus retinet libros minus accipiendo ex alijs bonis mobilibus vxoris, per l. dotis. C. de collat.

Et nota quod scholaris debet habere libros suos charos, vt proprios oculos, nec debet eos vendere, vel alienare, nisi vrgente & ineuitabili necessitate, aliàs est infamis infamia facti, sicut miles qui arma alienat, nam capite plecti debet, l. desertorem. §. miles. ff. de re milita. & religiosi alienantes libros, nisi pro vtilioribus vel pluribus libris emendis, & tunc de licentia superioris petita & obtenta, eo ipso sint inhabiles per biennium ad quodcunq; beneficium obtinendum, & nihilominus ad claustrum suum de studio reuocentur, & in illorum locum alij subrogari debent, & etiam per superiorem suum, prout facti qualitas exegerit, alias grauiter puniuntur, vt est statutum in constitutio. Benedicti, c. 8. de pensionibus studentium. §. prohibemus insuper, & non est egregij animi vendere libros, nisi vrgeat extrema necessitas, sicut de anulo dicitur:

Scholares & religiosi vendentes libros, quibus afficiantur pœna.

Talibus à dominis post cuncta nouißimus exit
Anulus, & digito mendicat pollio nudo.

QVinquagesimum octauum est, Quod si filiusfamiliâs scholaris in scholis existens receperit pecuniā mutuo, etiam patre inuito, hoc mutuum poterit à patre repeti, per tex. iuncta gloss. in l. sed Iulianus. §. proinde. ff. ad Macedo. Alex. in l. fina. C. de negot. gest. nec potest opponi exceptio senatusconsulti Macedoniani contra creditorem vsque ad eam quātitatem, quam solebat pater subministrare, quàm si excedat creditor, vtile per inutile, non vitiatur, per regulam iuris, vt est de sententia Salic. in d. §. proinde. per illum text. nam Reipub. interest, l. vna. C. de studijs libera vrbis Romæ. lib. 11. idem si receperit libros commodato, & postea moriatur; quia pater tenebitur eos restituere, sicut mutuum, Ioan. de Ana. in cap. 1. de magistra. Rauen. in alpha. in verbo, scholaris, & in compendio iuris Canonici, in rub. de rescript. in fol. 310. colum. 1. publice enim interest in

Mutuum filiofamil. in scholis existenti datū à suo patre repeti potest.

Expensa quando cōtra volun-tatem domini facta est, an repetatur.

ciuitate studiosos habere. §.fin.in procemio insti. Socin.in tract. fallen.regula 137.& hoc est speciale. quod expensa repetitur facta contra domini voluntatem, licet regulariter contra,per l.fin.C.de nego.gest. hoc tenet Bald. nouellus. in tract.dotis.in 6.parte. priuilegio 46.idem in dote, & expensis funeris concludit Bal.de Barto.in repet.l.1.in 67.dotis priuilegio. nu.223. cum seq. ff.solut.matri.idem in Medico curante infirmum inuitum, vt possit ab eo expensas repetere,glo.sing.in c.1.80.dist. Rom.singul.123.& Ias.in §. tripli.in additio. de actio. in insti. Ang.in §.item.col.9. de exceptio. ibidem, & ista deberent prædicari mercatoribus, vt libenter scholasticis mutuarent: nam quandoq; ob defectum pecuniarum coguntur deserere studium, & ideo est eis vtile, quod pater teneatur, vt facilius pecunias accipiāt, aliàs neminem inuenirent,qui eisdem mutuarent, & sic fauore studij cessat Macedonianum,quia publice interest,ne scholasticus lōgè à patre distans ob pecuniarum defectum fame pereat,& studium deserat, quod si non prouideretur. hoc facere cogeretur, & fauore publicæ vtilitatis, potero ingredi fundum alienum eo inuito, glo.sing. in l.3. iuncta l.quosdam.C. de metalla.lib.11.Rauen.in c. inter.in fin. de rescript.Corse.in verbo,expensa, in primo, licet aliàs regulariter contra l.per agrum.C.de seruit.&aqua. decisio Neapol.321.in regia

Intellige quando filius erat aptus ad studium, & studebat,alioqui pater non tenetur.l.stichus.ff.de lega.3. & d. §. fin.dic vt statim scribam.

Secundo intellige, considerandas facultates patris,& aliam familiam, & secundum hoc debet iudex arbitrari, vt teneatur,& non vltrà.Alber.in d.§.fin.nam saltem tenebitur vsq; ad illam quantitatem, quam domi studens verisimiliter erat impensurus, quia ibi non viuebat vento, vt lupus,dicit glo.in l.fi.C.de alimen.pupil.præstan. & ista intellige quando contra voluntatem patris erat in studio, quod

in dubio mercator credens pecuniam ignorare præsumitur, l. verius. ff. de proba. Imò si filius contra voluntatem patris sit in studio, & bene studeat, & receperit mutuum, quia vtiliter gestum est negotium, tenebitur pater restituere, cùm scientia filij sit laus & gloria patris, glo. in Authen. consti. quæ de dignita. colla. 6. §. generaliter, & confusio patris est de filio indisciplinato, Ecclesiast. 22. & Ang. in d. §. item si. colla. 9. Si verò esset in studio ex voluntate patris, tunc siue filius bene studeat, siue non, pater tenetur, nisi pater crederet eum bene studere, & creditor sciebat eum non dare operam literis, tunc patri daretur exceptio contra mercatorem petentem pecuniam mutuatam, argument. l. si quis cùm sciret. ff. de vsucapi. pro empto. l. cùm quis. de solu. quod bene notent mercatores, & discolis non mutuent pecunias. de hoc tamen non tenetur mercator inquirere, & scrupulosam inquisitionem facere, vel an sit in scholis de patris voluntate, arg. l. si seruus vetitus. ff. de leg. primo. Angel. in §. item si in iudicio. col. 9. Instit. de except. Si præter voluntatem patris erat in studio, non contrà, & tunc aut tantum erat expensurus, & bene studebat, & tenetur pater, quia vtiliter est gestum negocium, aut non bene studebat, & tunc creditor eum putabat bene studere, & habet actionem contra patrem. l. 3. ff. ad Macedon. aut notorium erat illum malè studere, & sibi imputet creditor, l. penul. illo titul. Alber. in d. §. fin.

QVinquagesimumnonum, quod si filiusfamiliâs scholaris viuo patre contraxerit aliquod debitum honestum studij causa, postea patre mortuo, non tenebitur ipse cum alijs fratribus succedens de parte sua totum debitum exoluere, sed satisfieri de communi debet, tanquam æs alienum, postquam pater tenebatur, & ipsius hæredes, l. 1. C. si cert. peta. l. 2. de hæred. actio. probatur per text. in l. si vni. §. idem scribit. & §. Neratius. ff. famil. herciscund. & Bart. in l. 1. §. nec castrense. in fin. ff. de collat. bono. & in tract. de duob.

O 3 fratri.

fratri. q.1. Iacob. Rebuffus, patruus meus, in l.vna, de periculo succes.paren. lib.10.&ibi Io.de Platea.Bal.in l.omnimodo.§.imputari. nu,7.C.de inoff.testa.vbi dicit tunc demum habere verum, quãdo talis obligatio esset facta occasione studij,& ex causa licita & honesta.& idem tenuit Flor. in d.l.si vni.§.idem scribit,fortius docet Dyn.in d.§. nec castrense,quòd si pater fecit filium dare operã literis, & interim moriatur, hæredes patris tenebuntur de communi expensas filio erogare, quia munera cepta communi impensa,de cõmuni debent perfici.d.§.idem scribit. ff.fam. herc. glo.in l.& qui originem. §.final.de munerib.sed Bart. in d. nec castrense.in fin.tenet contrà,quia pater non tenebatur prosequi, ergo nec hæredes, vt sit eiusdem conditionis hæres,cuius erat defunctus,l.hæredem. ff. de reg.iur.& hæc opinio crebrior est,& recepta per communiter doct. cui etiã subscribo. Si tamen fratrer post mortẽ patris remanserint in communi,& in societate omnium bonorũ,tunc talis impensa etiam post mortẽ facta intelligitur facta de communi, nec debet inspici an vnus fecerit maius lucrum vel impensam. Bal. in l.si patruus. C.communia vtriusq; iudicij, refert & sequitur D.Io.Sainxon in cõsue. Turonen.in rub. des successions des gens roturiers. art. 10. licet contrarium consuluerit Rom.consil.155.præsentis, cuius fundamentis respondet D.Sainxon ibidem,vide si lubet.

Donatio per patrẽ filio studẽti facta, valet.

SExagesimum est, quod licet donatio inter patrem & filium in potestate non valeat, l.donationes quas parentes.C.de donat. inter virum & vxor.quia quicquid acquirit filius patri acquirit.l.placet.ff.de acqui.her.& per quas personas nobis acqui.in prin. in inst. ideo pater donando filio sibi ipsi,videlicet patri donare videretur, sed quia semel est patris, non potest amplius sua effici res.l.3.§.ex pluribus.ff. de acqui.poss.c.inter.circa finem.de fide instru. item pater & filius censentur vna persona,l.vlt.in fin.C.de impub.& alijs subst.& sic vna persona sibi ipsi censeretur donare,quod

iure prohibetur, nempe differentia esse debet inter dantem & accipientem, c. debitum de baptismo, &c. per vestras, de iure patro. c. fin. de iusti. sed bene confirmatur iuramento. Bal. in l. fin. C. de vsucap. pro donat. col. 2. & de Petrucia in suo primo effectu iuramenti, scripsi plenè in repet. l. si quis pro eo. ff. de fideiusso. Tamen donatio facta per patrem filio suo scholari, in potestate sua existenti, etiam sine iuramento, valebit, prout nuncupatim scribunt Ang. & Ias. in l. prima. ff. solut. matr. quamuis multi contra teneāt, tamen ista videtur verior fauore studij, & cōmunis, vt ibi dicit Ias. cui sententiæ subscribit Soc. in tract. fallen. reg. 103. donatio facta à patre. Alex. in l. in quartam. col. 11. ff. ad leg. Falc. Ioan. Crotus in repet. l. frater à fratre. col. 20. in 9. fallen. ff. de condict. indebit. quia sicut donatio causa dotis valet, l. Pomponius. ff. fam. hercis. ita causa studij, cùm æquiparentur, in d. l. 1. & in æquiparatis dispositum in vno, & in alio censetur, c. de multa. de præben. & c. si postquam. de electio. in 6. hoc sequitur Petrus Iacob. in sua practic. in rubr. de in integ. rest. vt possit agi rescisso. perso. actio. vers. item quòd est in armata, fol. 33.

Pater donationem filio scholastico factam non reuocat.

SExagesimum primum, quod donationem filio suo studenti factam, pater reuocare non potest, arg. militis, qui præcipua habere debet, quæ detulit secum in castra concedente patre, actionem persecutionemque castrensium rerum semper filius etiam inuito patre habebit. ff. de castren. peculio. l. 4. in princip. non potest episcopus dispensationem, quam fecit cum scholari docili reuocare, gloss. in verbo septennium, in c. cùm ex eo. de elect. in 6. & suprà scripsi. Primò fallit ex causa ingratitudinis. l. final. C. de reuocand. donat. vbi de Ripa multas super hoc quæstiones scribit. Secundò quando pater donando retinuisset se posse reuocare quando & quotiens vellet, quia contractus ex conuentione legem accipiunt, l. 1. §. si conueniat, ff. deposit. l. contractus. de reg. iur.

Sexa-

SExagesimumsecundum,quod pater in bonis à se donatis filio studij gratia, non habebit vsumfructum, arguendo de milite ad studentem, per tex.in l.3.ibi nec in eo vllum ius patris est.C.de castren.pecul.libr.12. quia pater donando videtur vsumfructum remittere, prout expressè tradit Pet.Iacob. in sua practic.in rub.de in integ.restit.vt possit agi rescissio.fol.33. quia hæc donatio facta fuit vt scholasticus in studio possit viuere, & studij onera, quæ magna & multa sunt, sufferre, quod vix posset fieri, si pater vsumfructum illius rei donatæ haberet. Imò cogeretur filius illam rem vendere propter magnas studij impensas, l. final. vbi Bald.C. de alimen.pupillo præstan.& quia pater tenetur filio expensas studij ministrare,ergo non debet auferre,argu. c.quanto.de iureiurand. Item sic suadetur in eo, qui donauit omnia bona præsentia, & futura retento vsufructu illorum, vt fructus postea percepti ex illis bonis, non comprehendantur in donatione, secundum Alexand. in l.stipulatio hoc modo, col.7.num.18.versi.quid si in casu,ff. de verbor.obligat.aliàs inuanis esset vsusfructus, imò plus asserit, quod si vendam omnia præsentia & futura certo precio, non comprehendetur hoc precium in bonis venditis, per l.damni. §. cùm parietem. ff.de damno infecto: sic consuluit Bertrand.in consil.175.non dubito.col.penul. num.4. vol.1.secundum nouam impressionē: sic in donatione bonorum facta filio studij causa,non cōprehendetur, vt vsumfructum pater habere in illis bonis debeat, nisi illū sibi expressim retinuerit, idē si alius studijs gratia filiofa. studenti donauerit,quia videtur prohibere ne pater vsumfructū habeat, cùm hoc faciat gratia studij, vt in scholis par oneri ferendo possit esse.quòd nō posset, si inter habētes vsumfructum,& qui relinquitur filiofa. vel datur res ea lege, ne pater habeat vsumfruct. in illa, tunc non habebit, Auth.excipitur.C.de bonis quæ liber.sic & quādo tacitè filiofa.relinquitur, vt hoc casu,cùm tacitū tantū debeat operari, sicut expres-

expressum.l.cum quid.ff.si certum pet.& propter onera studij,hoc est valdè æquum,&sic sequendum,cùm iudices ante oculos æquitatem habere debeant.l.quod si.Ephes.in fi. ff.de eo quod certo loco.

Sexagesimumtertium, quamuis donatio inter viuos,regulariter reuocari non possit.l.fi.C.de reuocan.donat. &in c.propter,de donat. Tamen si scholari donet suo hospiti,vel alteri,aliquam rem discedendi de studio,animo & proposito si non recedat,donationem illam reuocare poterit, quia tacita conditione, videlicet si discedat, censetur donatum, text. &ibi Benedictus de Plumbino in l. mortis, colum.2.ff. de manumissio. per illum text.idem dicens in venditione si facta,idem dico si religiosus donet, & postea de religione egrediatur, is enim poterit donatum repetere, nam hoc tacitè inerat,si in religione persisteret,arg.l.cũ quid.ff.si cert.pet. secus si resignaret beneficium, illud autem repetere non poterit, si egrediatur, quia titulus nõ datur à resignante,c.beneficium,de reg.iur. in 6.& ibi Docto. idem quando aliquis donat mortis causa, quia si reconualescat,rescinditur donatio.l.1.& seq.ff.de dona. causa mor. nec refragatur.l.si repetendi.C.de cõdict. ob caus. vbi propositum in mente retentum nil operatur.Loquitur autem quando propositum erat circa actum consistentem in persona alterius,quàm proponentis,hic erat in persona proponentis,vel hic est tacita conditio inter duos,ibi in vno tantum,vel dic vt per Alex. & Ias.in l.si ego,in 1. per illum text. ff.si cert.peta. ego tamen salua illorum pace, dicerem propositum in mente retentum,tunc demum operari, quãdo est à iure præsumptum,vt d.l.mortis.ff. de ma. vnde sæpius ex coniecturis propositum retentum elicimus, & secundũ illud maximè in vltimis volũtatibus indicamus. l. hæredes palam.§.sed si notam.ff.de testa.l.si seruus plurium.§. fi. de leg.1.secus si ius ex illo proposito nil præsumeret, tunc dicitur propositum abortiuum, quod nil parit, vt scripsi in

Donatio inter viuos per scholasticum reuocatur.

Propositũ in mente retentum quando operetur.

glos. concordato, in §. 1. in verbo, subire voluerit, de colla.

Falsa meritorũ expressio an vitiet donationem

Notandum est, quòd si aliquis donet propter benemerita, illa exprimendo in instrumento, & falsum sit, quod aliqua merita præcesserint, tamen ob hoc donatio non vitiatur, quia donatio non requirit causam, ideo sit error in causa, & non in obligatione, non vitiatur donatio, quod notandum dicit Ias. post Bal. in l. 1. in fine. ff. de condict. causa data, secus quando sine benemeritis donare non posset, vt per Bar. in l. si forte. ff. de castrens. peculio. & Doctor. in l. si donatione. C. de collat. Dubitaret quis, an si scholasticus postea proficiscatur, recõualescant donatio. respõ. quòd postquam semel fuit reuocata, nisi iterum studẽs illam rem dederit, illam donatarius primus non habebit, Doct. in d. l. fi. quod enim semel vitiosum fuit, non potest tractu temporis conualescere. l. quod in initio. ff. de reg. iur.

Donatio excedens summam quadringentorum aureorum scholastico facta insinuatione non indiget.

SExagesimumquartum est, quòd donatio excedens summam quadringentorum aureorum, quamuis sine insinuatione non valeat. l. sancimus. C. de donatio. Fallit tamẽ in donationibus scholaribus factis, secundum Bal. Ang. Alex. & alios in l. 1. ff. solu. matri. & ista est communis sententia, teste Ias. ibi, quem sequitur Anto. de Cauaro in tract. de insinuationib. vbi dicit in 9. q. fieri insinuationem, vt fraus euitetur, sed euitatus fraus, quãdo is cui donatur studij gratia studet, ergo cessat causa insinuationis, quare & effectus, item sicut valet donatio ad pias causas sine insinuatione. l. illud, vbi Bart. C. de sacrosan. eccles. ita fauore studij, nam pium est ministrare alimenta, & donare pauperibus scholaribus, vt in hac authen. habetur, & dixi in tex. & sicut donatio ob causam dotis non requirit insinnationem. l. fin. §. simili modo. C. de iure dot. Anthon. de Cauaro in tract. q. 37. ita nec donatio facta studij fauore, cum causa dotis & studij æquiparentur, vt suprà non semel probatum extitit, quod facit ad intellectum regiæ constitutionis nouissimæ promulgatæ, hoc anno 1539. & publicatæ Parisijs, die sexta

Septem-

Septembris. quæ est in numero illarum articul. 153. & seq. vbi vult omnes donationes insinuandas esse in hoc regno, ibidem, abundantius scribam, Deo auspicante, interea hęc nota.

SExagesimum quintum, quamuis filius doctoris Montispessulani, vel alterius ciuitatis natus sit alibi quàm in Montispessulano, vel alibi quàm in loco patris, vtpote in loco in quo pater publicè profitebatur, non tamen minus dicetur origenarius ciuis Montispessulani, vel alterius loci patris, & ideo priuilegijs originariæ ciuitatis patris gaudere debet, per text. in l. assumptio. §. filius. ff. ad municipales, glo. in rubric. C. de municipib. & original. libro 10. & l. ciues, de incolis. illo lib. quod facit ad statuta ciuitatum, quibus cauetur, vt nullus possit admitti in regentem, vel in consulē, nisi sit originarius ciuis, vt iste filius alibi natus nō prohibeatur, quia ista statuta, cùm nulli præiudicium inferant, sunt benigne interpretanda, ex eo quòd neminem lædunt, benignior via sequenda est, dicit Iurisconsultus in l. 2. §. item varus. ff. de aqua pluuia. arcen. Bart. in l. filios. C. de municipib. & origina. libro 10. Panor. & Felin. in cap. Rodulphus, de rescriptio. vbi Felinus dicit, fuisse hanc decisionem in eo seruatam Ferrariæ, quam etiam sequitur Ias. in l. huiusmodi. §. legatum, nota. 4. ff. de legat. 1. vnde dixi, quòd si pater erat Tholosanus, filius etiam Caturci, eo modo quo suprà dictum est, natus dicetur Mondinus, quasi filij Tholosæ nati Mondini vocantur, quasi mundo nati.

Scholaris in loco in quo legit pater natus, nō perdit originem.

Nati Tholosæ Mondini dicuntur.

Idem in nato extra ciuitatem tempore pestis, vt fingatur natus in ciuitate, à qua pater aufugerat ratione pestis, per tex. in d. l. huiusmodi. §. legatum. ff. de legat. primo, & facit ad statutum, dicens nullum debere admitti in collegiū, nisi sit natus in ciuitate tali, vel nisi sit ciuis originarius, vt etiā si alibi natus fuerit, dummodo in ciuitate conceptus, sufficiat. Rebuffus & Platea in l. filios. C. de incol. lib. 10. quia mater, quæ animum reuertendi ad ciuitatem habebat,

 fin-

fingitur ſemper in ciuitate fuiſſe.l.1.& l.retro.ff.de cap.& ſic fingitur peperiſſe in ciuitate, à qua fugit, de Ripa in tract. de peſte, in 18. peſtis priuilegio, nu.141.

Doctor an ſuum ſcholaſticum alere teneatur.

SExageſimumſextum eſt, quòd ſicut pater naturalis & legitimus tenetur alere filium.l.ſi quis à liberis.ff.de libe. agnoſcen.ita Doctor tenetur alere ſuum ſcholarem pauperem, teſte Ioan.Baptiſt.in additio.ad dictio. Alberic.in verbo, alimenta, & idem è contrario, videlicet, vt ſcholaſticus ſuum doctorē, & ita Sabinus fuit à ſuis auditoribus ſuſtentatus, vt teſtatur Iuriſconſultus in l.2.in fi. de ori.iur.glo.in c. reuertimini, in verb. à quibus doctus eſt.16.q.1. facit text. in l.cum tutori. §. cùm plures.ff. de administrat. tuto. Hoſtien. in ſua ſumma, titu. de magiſt §. vtrum. Paul. de Citadinis.in tracta.de iure patron. q.1.6.partis, artic.4.quæſt.6. Boër.in additio.ad Dyn. in regula, imputari, de reg. iur. in 6. Petrus de Leſnauderie in opuſculo de doctorib. in 4.parte, q.19. nec eſt ſymonia, quando aliquid exigit doctor, quia non vendit ſcientiam, ſed laborem, not. doctor. in ca. quia, de magiſt. gloſ. in cap. de quibuſdam.37. diſtin. & c. qui ſtudet.1.q.1.& c.vendentes. 1.q.3. abundantius infrà dicetur, ſicut epiſcopus ex neceſſitate exigit charitatiuum ſubſidiū, quamuis exactiones ſupra clerum non habeat, c. cùm apoſtolus §.prohibemus, de cenſib. c.cùm ſit, de ſymo. c. conquerente.de offi.ord. nempe qui ſeminat ſpiritualia, nō eſt magnum, ſi metat carnalia ex ſententia diui Pauli, quæ eſt in c.cùm ex officij, de præſcript. vide Corſet. in reperto. in verbo, alimenta, nu.26.& Syluestrem de Prierio in ſua ſumma, in verbo, doctor, num.10. Nam ſi merces non eſſet, credo quòd nemo ſtuderet, de Ripa in tracta. de peſte, in 3. par. fol.136 verſo. & ibi ponit hos verſus:

Nec facilè inuenies multis ex milibus vnum
Virtutem precium qui putet eſſe ſuum.

Et facit Prouerb.18.c. De fructu oris eius replebitur venter eius, & cap.12. De fructu oris eius, quiſque replebitur bonis.

nis. Limita, quando doctor esset pauper, quia tunc charitas à seipso incipit. l. præses. C. de serui. & aqua. glo. in cap. quicunque. 16. quæst. 7. faciunt, no. in l. sunt qui in id. ff. de re iudic.

Secundò hoc procedit ex vrbanitate, ex necessitate quidem non tenetur. Alberic. in l. 1. §. ius naturale, in fin. ff. de iustit. & iure, nec istud posset obtineri in forensi iudicio, vt doctor alimenta compelleretur scholari præbere, vel econtrario. l. non epistolis, & l. seq. C. de probat. aliàs esset mihi impossibile alere decem milia scholasticorũ, quos habeo, & vltra à tempore quo incepi iura publicè profiteri, sed arbitror omnes iam esse diuites. Si tamen doctor vel scholasticus esset multis bonis abundans, & in beneficiorũ fructibus, tunc sicut illorum quartam partem tenetur pauperibus distribuere, c. quatuor. 12. q. 2. ita istam partẽ suo præceptori vel doctor suis scholaribus egenis, impartiri tenetur, cùm vicissim maior pietas & charitas se exhibeat erga istos, quàm alienos, arg. c. est probanda, & c. cæterum, & c. non satis. 86. dist. & ita facerem si bonis abundarem.

Sexagesimumseptimum, licet pater pro filio nõ ferat testimoniũ. l. parentes, cùm simil. C. de test. scripsi abundantius in tract. de reprob. & fal. test. in verb. parẽtes. doctores tamen licet vocentur patres scholariũ. l. 1. C. de excu. artif. lib. 10. poterũt testimonium ferre pro suis auditoribus, de vita & peritia illorũ, & his credi debet Alber. in 1. consti. Cod. col. 3. l. nemini. C. de aduo. diuer. iud. & 12. q. 1. cap. 1. & hoc maximè attestari debent coram cancellario, quia nullus alius melius cognoscit sciẽtiam illorum, quàm doctor, vt in proœmio. ff. in princ. ibi quis amplius quã vos cognoscit, &c. Nota tamen quatuor requisita in volente suscipere gradum doctoratus. Primò quòd per doctorẽ præsentetur facultati, & quòd ille præsentãs eum teneatur, & dirigat, vt fit Tholosæ, & in alijs vniuersitatibus patriæ iuris scripti, sed in vniuersitatibus patriæ consuetudinariæ nullus est doctor

Testes esse possunt doctores pro scholasticis suis.

Requisita volẽti suscipere gradum docto ratus.

 ctor

ctor præsentans, requiritur etiam quòd ille doctor præsentans referat alijs istum scholasticum esse idoneum ad examen subeundum, quod nunquam in ciuitatibus Franciæ vidi seruari. Secundo, quòd examen fiat in loco, in quo ex consuetudine vel priuilegio iura legi possint, doct. in l. magistros. C. de profess. & medic. Tertiò, quòd in promouendo debent esse septem Doctores, & in approbando aliquem, d.l. magistros, & ibi Barto, de profess. & medic. & l. si quis, illo titu. quamuis in aliquibus vniuersitatibus non seruetur, & illo in numero possunt computari doctores præsentantes, c. 1.12.q.1. cùm ipsi assumantur tanquā proprij magistri scholaris examinandi, melius possunt ferre testimonium de peritia suorum auditorum, quam alius doctor exterus, qui non haberet notitiam de peritia illius extranei, nec ex illa notitia veniunt repellendi tanquam suspecti, idem dicit Panorm. in c. nemo, de symo. per tex. in c. omnis ætas, & testem. 12. q. 1. Specul. in titu. de probat. in 2. parte. §. 3. vers. quæque, gl. in prag. sancti, in §. item, quod vniuersitates, in verb. gradus, & in verb. benemeritis. §. item vt de cætero, in tit. de colla. Ias. in repetitio. l. admonendi, nume. 238. ff. de iureiur. Pet. de Lesnauderie in opusculo de doctoribus, in secunda parte, q. 35. & Bartol. in prima consti. ff. §. omnem, in fine.

Negantibus plus creditur quàm affirmantibus.

Aduertendum est, quòd si ex septem doctoribus quatuor negant illum doctorandum esse peritum, & tres cōtrarium afferant, quatuor negantibus creditur, & est speciale, quia deponunt de peritia artis, & sic limitatur gl. in l. diem proferre. §. si plures. ff. de recept. arbitr. Intellige tamen quando illi quatuor erant peritiores, alias secus, secundum Barb. in c. ex literis, col. fina. de constit. fortius dicentem esse standum peritioribus, licet minores numero sint, allegando Bald. in proœmio. ff. & in cap. primo, quib. mod. feu. amit. Specul. in tit. de probat. in §. fin. vers. quoque, & in titu. de homicid. §. primo, vers. sed pone, & Alexand. consil. 148. in prin.

prin. in 2. volum. Bar. in procemio. ff. nam is qui est magis in arte prouectus quàm alius, plus valet, text. & ibi Bal. numero 5. in l. prima. C. communia delega. quia qualitas melius subiectum reddit. l. aquilius. ff. de donatio. sed has controuersias raro vidi interuenire. Sed quæro si doctores iurant probandum habilem, & non sit, an possit de periurio puniri, videtur quòd sic, nam periuri sunt, qui contra veritatem iurant, ergo isti periuri debent pœnis iuris affici. l. si duo. §. fin. ff. de iurei. contrarium est verum, quia illa consuetudo, licet sit irrationabilis, quam habent, vt iurent tam de perito, quàm de imperito eos à pœna periurij excusat, firmat Rom. consi. 466. hoc expresse tenet Roch. de Cur. in repet. c. fina. col. 10. de consuetud. & in cap. denique. 4. distinct. vbi consuetudo excusat à pœna temporali, non à pœna gehennali, Ias. in l. de quibus. ff. de legib. & sic istos iurantes in foro contentioso liberarem, non quo ad Deum, qui nõ fallitur, ideo introductum est ex consuetudine, vt doctores non iurent, sed tantum verbo referũt aliquem esse idoneũ, nam si oporteret iurare, multi ignari repellerentur.

Pater multis modis quis dicitur.

Notandum est, quòd interdum aliquis appellatur pater naturalis, vtpote quando genuit eum, & hic genitalis dicitur, & de isto loquitur l. si quis à liberis, & totus titulus. ff. de liberis agnoscend. & quatuordecim onera, quæ hic pater subit pro filio, citat Ioan. Andr. in additio. ad Specul. in tit. qui filij sint legit. in rubric. sed non nouerat alia multa maiora, quæ coniugati sciunt, quibus relinquo tanquam istorum inexpertus.

Secundò dicitur pater spiritualis, de quo loquitur totus titulus de cogna. spirituali, quem susceptorẽ, vel patruum vulgus vocat, & hic filios nõ solùm gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis ædificare debet, cap. in decima, 18. q. 2. & fit per baptismi immersionem, & leuationem, sacriq; olei vnctionem & confessionem, c. omnes, 30. q. 1.

Tertiò dicitur pater curæ, quia illam curam quam pater

gerit

gerit pro filio, gerit & ille pro altero, & talis fuit Ioseph Christo, & loquitur. §. hoc autem, in auten. de armis, collat. 6. & idem dicitur de fratre, in l. alumne. ff. de adimen. leg. & hoc dicitur de Papa, vt scripsi in glo. filios, in proœmio concorda. Franciæ.

Quartò est alius pater, qui dicitur formalis seu doctrinæ, vt doctor & alius magister, qui informat discipulum bonis moribus, scientia & eruditione, & de isto hîc loquimur, & solitus erat dicere Aristote. vt in eius vita licet videre honorabiliores esse, qui instruũt, quàm qui solùm generant, quia hi dant viuere, ille benè. & sequitur patruus meus magnus Iacobus Rebuffus in l. 1. C. de excusat. artifi. lib. 10. & text. in §. sed & quod sancitum, in auten. de nupt. colum. 4. facit l. liberto. ff. de obsequijs à liber. glo. reg. cancel. in proœmio, folio 3.

Quintò est pater consilij, de isto habetur in Machabæo. c. 2. ecce Simon frater vester, scio quia vir consilij est, ipsum semper audite, & ipse erit vobis pater.

Sextò dicitur pater magistratu, vt princeps & magistratus ciuitatis. l. 3. C. de his qui sponte muner. publ. subeunt, lib. 10. & in rub. de ratiocinijs operum publi. & de patribus ciuitatum.

Item septimò dicitur pater liberatione, seu tuitione, vt si aliquis liberauit aliquem à periculo, vel à morte, certè vocabitur pater, de quo lex si pater. §. finali, ff. de donatio.

Octauò dicitur pater ætate, vt senex. l. semper. ff. de iure immu. et. 1. ad Timo. 5. c. seniorem ne increpaueris, sed obsecra. vt patrem.

Item nonò reuerentia, vel dignitate, nam illum, cui reuerentiam impendimus, patrem appellare solemus, secundum Lucam in l. 1. col. fi. C. de excus. artif. lib. 10. & l. 1. de decurio. & l. 1. de lega. co. lib. Bal. in d. l. parẽtes, C. de testi. Porcus in §. eadẽ lege, quib. excus. man. licet, nu. 10. in fin. in stitu.

ſtitu.& Eccle.3.& Hier.in 3.parte.epiſt.6. de honorandis parentibus, vide multos alios per Archid. in c.22.qō.2.& quæ ſcripſi in gloſſ. dilectis filijs in forma manda.in concorda. Franciæ.

SExageſimumoctauum, quod ſcholaribus teſtantibus de ſciētia doctoris creditur, vt tenet Io. de Platea in l.ex agentibus. C.de princip.agen.in reb.lib.12.& ille doctor dicitur doctus, quem ſtudioſi referunt doctum.l.quæſitum, in prin.ibi auditores referunt,ff.de fund.inſtru.l.cum ſcriptum.de dote prælega.l.ſi ædibus,de damno infecto.Barba. in rubric.de fide inſtrum. column. 15. in parua impreſſione verſic.quot autem.Bolog.in hac authen.habita, quod ego intelligerem quo ad famam bene legendi, ſed non quoad probationem & reprobationem,quia ad eos non ſpectat reprobatio,cum nō poſſint approbare,arg.l.3. ff.de re iud. & l.nemo qui non poteſt.ff.de reg.iur.tamen bene interdum reprobant de facto à lectura, quamuis doctores eos approbauerint, aliquando ſine iudicio & cauſa,quandoq; bene, ſed multoties luna dominabitur eis,& plurimi ſimiles ſunt matri filiorum Zebedei, eo quod neſciant quid petant. *Scholaſticus de peritia doctoris creditur.*

SExageſimumnonum, quod licet pater recuſari iudex in cauſa filiorum poſſit,l.qui iuriſdictioni,ff.de iuriſdictio. omniū iud.doctores tamē in cauſis ſuorum ſcholarium po terunt eſſe iudices,nec ob id licebit eos tanquam ſuſpectos reijcere per c. ſuſpitionis,de offici. delega.& c.2.de appella. in 6.cum haberent iuriſdictionem ordinaria inter ſuos auditores, vt hic dicit text. in fine, nota. in capit.cum regul. de offic. delegat. & quamuis iudex ordinarius recuſari non poſſit de iure ciuili, l. apertiſsimi, cum authen. ibi poſita, C.de iudic. ſcholaſtici tamen illum recuſari poterunt, vt dico infra,& hoc eſſe ſpeciale in eis, aſſerit Bal.in §.pen. in proœmio.ff. *Doctor nō pōt recuſari iudex in cauſa ſuorum ſcholariū.*

Aduertendum eſt,quod quando doctores in cauſis ſcholarium, iudicant, non dicunt facere illud quod dicit gloſſ.

hoc reprobando in cap.1. & fi. de concess. præb. in 6. videlicet iniustè pronunciare contra suos auditores, vt videātur, refert Ioan. And. ibi de quodam scholari Parisien. qui cùm esset ad patriam reuersus, pronunciabat pro extraneis contra suos iniustè, vt iustissimus videretur, & dicebat, quòd nec caro nec sanguis hoc ei reuelauerat, sed non dicebat de gloria, sed tales hypocritæ receperunt mercedem suam, vt habetur in Euangelio. Hinc est quòd inhibetur, ne minor 18. annis non possit doctorari. l. quidam. ff. de re iudic. & l. cum lege, de arbitr. cùm doctor habeat iurisdictionem, vt dictum extitit, & minor xx. non potest eam habere, nec iudex esse, cap. cum vicesimum, de offi. deleg. Benedict. in repet. 2. Raynut. in verbo, adiectæ, numero 17. de testamen. quòd intellige quando studentes adinuicem litigarēt, quia tunc par esset affectio, quæ suspicionem fraudis amouet. l. non solum. §. primo. ff. de ritu nuptia. secus si ageretur contra extraneum, tunc doctor nō posset iudicare, vt tenet Specul. in tit. de iud. deleg. in §. superest, vers. quid de magistro, quem hic reprobat Bald. quia paternitas doctoris remouet suspitionem, & istud communius receptum est, & seruatū, quando aliter est iudex.

Hodie doctores, quia scholares ad eos non veniunt, nullam inter eos exercent iurisdictionem, sed si venirēt ad eos, non inuenio illis ademptam, saltem in volentes, nisi in delictis per scholasticos commissis, quia super illis non cognoscunt doctores etiam inter scholares, nempe magistri doctores & scholares Bononiæ, quantū ad delicta hoc priuilegio renunciauerunt, quia per magistros non poterant plenè delicta puniri, vt citat glos. in §. deinde, in verbo, vti innocentes, in auten. de manda. princip. colla. 3. glos. in procemio. ff. §. fi. sed alij scholares non renunciarunt, ideo inspicienda est, quo ad hoc consuetudo. Panor. & alij in ca. cùm olim, de consuetud. & Felin. in cap. significasti, in fin. de offic. delegat. vnde longo tempore inualuit consuetudo

do apud Parisien. vt magistri, & doctores scholares suos à iudicibus secularibus requirerent, & requisiti non denegarentur, nisi in horrendis criminibus, verùm hodie magistri dormiunt, & scholastici suspenduntur, licet olim virga tantum corrigi, & dulcius solerent.

SEptuagesimum. Quòd scholares non possunt in ius vocare venia non petita suos doctores, à quibus audiuerunt, & scientia educati fuerũt. l. generaliter. ff. de in ius vocando, cuius verba refero generaliter eas personas, quibus reuerentia præstanda est, sine iussu prætoris, in ius vocare non possumus, sed reuerentia debetur doctori per scholares, vt scripsi in requisitis, ergo in ius vocari non poterunt iniussu prætoris, hoc expressè firmat Angel. in §. pœnales, instit. de actio. & Alb. in l. quamuis. ff. de in ius vocan. quia parens vocatur. l. ex diui. C. locati, & pater. l. 1. de excusa. artifi. lib. 10. post quam habet nomen, ergo & affectum habere debet, & huic sententiæ subscribit Lesnauderius in opusculo de doctoribus, in 2. parte, in princ. nec obstat quod dicit Ias. in præfatio. §. penales, quòd doctor non est de comprehensis in ædicto prætoris: cui respon. quòd licet non sit expressus, tamdiu ex mente comprehenditur, cùm non minor reuerentia ac patri illi debeatur. l. 1. & l. liberto. ff. de obseq. & infrà scribo quòd maior, ergo habebit locũ edictum prætoris. Item vassalus non petita venia ratione reuerẽtiæ, quam debet domino, non vocat eum in ius, tex: & ibi Doct. in §. fi. de milite vassal. Doctor. in d. §. pœnales, & Zasius in suo intellectũ singu. l. non sortem. §. libertus. ff. de condict. indebit. multò minus scholaris vocabit suũ doctorẽ, cùm maiorem eidem reuerentiã debeat quàm vassalus domino. Item licet patronus ecclesiæ nõ sit in edicto prætoris cõpræhensus, tamẽ sine venia non potest in ius vocari per presbyterũ, quem in ecclesia præsentauit, secundum Paulũ de Citadinis in tract. de iure patro. in 6. parte. quæst. 3. art. primo, & in criminali consentit Bartol. in l. si libertus. ff. de in ius vocand.

Non petita venia studentes in ius non vocant sum præceptorem.

vocand.ac Iaſ.in d. §. penales, in doctoribus,ſed non video vnum caſum magis expreſſum,quam alium, ideo tam in ciuilibus,quam in criminalibus,ſine venia in ius non vocabitur doctor per ſuum ſcholarẽ, nempe ipſe debet operas obſequiales ſuo pręceptori. Stephanus de coſta in tractat. de ludo,in §. 2. numer. 16.ergo &c.idem in actione famoſa,vt ſcholaſticus contra ſuum doctorem non poſſit agere, vt nuncupatim tradit Iacob.de ſancto Geor. in tract. de feud. in verbo, & dicti vaſalli, colum. 5. Sed hodie videmus aliquos ſcholares, qui tantum honoris ſuo præceptori tribuunt,ſicut cani rabido,imò eos verberibus aliquando afficiunt,& male, ſed illi ſunt & rerum, & literarum ignari,nam docti communiter honore afficiunt ſuos doctores, cenſes tu ſcholaris honorem inferre doctori,quando ſtrepitum illi facis,vel quando ſine lectione eum abire procuras,hæc in ſignis temeritas illorum,qui murmur inferunt doctoribus eſſet grauiter punienda, vt cæteris cederet in exemplum, & maximè Tholoſæ, & Aureliæ, vbi quidam ſcholaſtici eo audaciæ & temeritatis proceſſerunt, vt ſi duo lectionem doctoris audire nolint, cogant doctores nullo quidẽ verbo per ſtrepitum eorum emiſſo verecundè, in grande bonorum auditorum præiudicium abire, quæ malum tanta temeritas, dicet quis iſta potius concernunt ſtudioſorum incommodum fac eſſe veritatem dicere cogor,ſed quia (vt ſpero) reſipiſcent,nunc iſtorum amentium pœnas, cũ grauiſſimæ ſint,reticeo.

Contra ſcholares ſtrepitum doctoribus inferẽtes.

Doctor an poßit, & quãdo verberare ſcholares.

Septuageſimum primum. Licet pater poſſit verberare filium ſuum,& in compedibus adigere,l.congruentius, C.de patria poteſta. Rauen. in compend.iuris ciuilis,folio 133. & etiam detinere in carceribus, vltra viginti horas, & tandiu quandiu debito more corrigatur, vt ad bonum dirigatur,arg.c.penult.de apoſt.74.diſtinct.cap.conſuluit,23. quæſtion.6.ca.iam vero, & 24.quæſtio.3.cap. ſi quis, de potentibus & ca. ſeq. hoc expreſſim ſcribit Lucas de Penna in

l. 1. col.

l.1.colu.2.C.de coarta.lib.12. Tamen doctores licet patres scholasticorum dicantur,& discipuli filij,l.1.C.de excusa.artificum,non debent suos scholasticos verberare (quia forte ipsi,cum sint iam magni,redderent suis doctoribus quadruplum)nec dignitate priuare, testis est Ioan.de Platea,in l. 1. C.de priuileg. schola. lib.12. sed cum nomen patris doctores) vt prædixi habeant,quidem certe suos auditores paterna affectione tractare debent, arg.tex.in §.eos,in authent. vt iudices sine quoquo suffra.coll.2.nempe considerare debent parentes,quod & filij fuerunt,& filij quod parentes efficientur.iuxta.§.hæc autem,versi. considerare, in authen. vt cum de appellat.cogno. collat.8. studentes etiam tales debent se apud suos doctores præbere, quales vellent apud se esse discipulos,si ipsi doctores essent,ca.quorundam,74. distin. & miseri sunt illi qui tantum verberibus timeri volunt,cap.1.45.distinct.blandis enim verbis potius,quã asperis,aut verberibus iuuenes sunt ad scientiam pelliciendi, arg.text. in ca.qui sincera,45.dist.quod hodie bene seruant magistri artium Parisijs.Leuis tamen castigatio magistro artium est concessa,& docenti,l.sed & si §.fina. cum l. sequ.ff. ad leg.Aqui.quem tex.iuuenes toruo conspiciunt oculo, acrius audiũt,sed molestius sufferunt,& Prouerb.23.dicitur, Noli subtrahere à puero disciplinam, si enim percusseris eum virga, non morietur,tu virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis, & quibus personis sit correctio permissa, vide per Bonifa. in tractat. de malefic. in rubric.quibus est concessa correctio,& quando licitum sit artifici docenti castigare suum discipulum, vide in l. item quæritur.§.item Iulia.ff.locatio.maria. Socin.in repet. ca. ad audientiam, column. 2. de homicid. capit. debet homo.23. quæstion.4. capit. non putes,23. quæstion.5.Baldus in Marga.in verb. dolus, Claudius de Seycel. in repet. l. vt vim,column.15. in parua impressione, ff. de iustit. & iure, & ibi vide an sit licitum verberare vxorem, & in leg.con-

sensu. C. de repud. glos. in cap. quemadmodum, de iureiurand. text. in ca. placuit. 33. quæst. 2. conciuis meus. in hoc expertus D. Boërius in consuetud. Bituri. in §. 4. de consuetud. iuris status personã. & Ioan. de Neuisa in silua nupt. in 4. inconuenienti matrimonij. Nota tamen quòd quando is, cui concessa est castigatio, excedit modum, quod tantùm de excessu puniri debet, qui ex genere instrumenti, & alijs circunstantijs præsumitur, de quibus per Alexan. consil. 75. in 3. volum. Bartol. consil. 104. visis, vbi concludit, an discipulus possit actione iniuriarum agere contra magistrum, qui eum acerbè afflixit, vide ibi si non graueris, & hodie noli verberare sacræ theologiæ scholasticos decretorum, legum, vel medicinę, si nolis verberari, nec artium magistros, cùm ex consuetudine Parisien. sine rectore magistri artium per alios collegas & artium magistros, vel collegiarum primarios non soleant virgis cedi, quia dum zona fracta fuit, ab his sunt liberati, dicẽtes illud Dauidicum: Laqueus contritus est, & nos liberati sumus, & possent forsan volẽti eos verberare dicere, quòd sacra promere solebat, considera vter vestrum pluribus egeat verberibus.

Nota pro artium magistris.

Scholaris iudicans secundum sui præceptoris sententiam excusatur

SEptuagesimumsecundum. Si aliquis iudicet cõtra communem opinionem, facit litem suam secundum Bartolum & alios in l. finali. C. de pœna iudicis, qui malè iudicauit. Bartol. & Alexand. in l. cum prolatis. ff. de re iudica. Angel. & alios in §. primo de obligatio. quæ ex quasi delicto nascun. in institut. Nam minime mutanda sunt, quæ semper certam interpretationem habuerunt. l. minime. ff. de legib. speciale tamen est in scholasticis, qui si iudicauerint secundum sententiam sui doctoris contra communem tenentis, excusantur in sindicatu, & à condemnatione expensarum, nec facere litem suam dicantur, vt expressim asserit Panormitanus & alij in cap. primo, de postu. prælat. quem sequitur Felin. in cap. primo, de constit. qui studiosus iure sequitur opinionem sui præceptoris, tex. & ibi

& ibi glos. sing. in cap. cum beatissimus. 24. quæst. prima, & sui doctoris sententiam boni est discipuli tueri, instar Celsi in l. dicere sententiam. ff. de arbit. & dicit Vincent. Paliotus, quem refert Thom. Ferrar. cautella 31. manifestum, quod alias defendit quendam iudicem à sindicatu, & condemnatione expensarum, & interesse propter hoc dictum. Primò fallit, quando ille doctor esset quoddam pecus Melibei, asinus plumbeus, & durus sicut marmor, ac nullius nominis, tunc non excusaretur discipulus illius sequens sententiam, Barba. in Clem. 2. colum. prima, de elect. Gerard. sing. 62. scholares, & Felin. in c. cùm contingat, colum. 3. in prima conclusio. de rescript. idem si ille præceptor plus eloquentiæ, quam iuris scientiæ operam dedisset, sicut Antipater, de quo in l. 2. §. post hos. ff. de origi. iur. tunc excusaretur discipulus sequendo præceptorē in eloquentia, sed non in iure, in quo doctor eius parum præstat, per prædicta, iuuat ergo habere doctum præceptorem in scientia, quamvis addiscere.

Secundò fallit, quando ille doctor consueuisset sequi opiniones insolutas propter superbiam, vt multi faciunt, eo casu, cùm in eo præsumatur imperitia, Bald. in l. final i, colum. vlt. C. de pœna iud. qui malè iudicauit, per l. primam. ff. de senato. tunc non excusaretur, secundum illam opinionem iudicans, Barba. in repet. rub. de fide instru. colum. 16. in paruo volum. hypo. in l. patre, nu. 37. ff. de quæsto. Ioan. de Platea, in §. prætorum ædicta, instit. de iure natu. gent. & ciuil.

Tertiò etiam non procedit, quando doctor notoriè esset malæ conscientiæ, & solitus esset consulere omnibus deferentibus aureos, Felin. in cap. per tuas, de symon. vide alias limita, in verbo, examinatione, in text. elucidatione, infrà.

Post iuramentum scholasticus à patre vocatus discedit.

SEptuagesimumtertium. Quòd si studiosus iurauerit non exire districtum, nec territorium Pictauien. sine credi-

Post iuramentum scholasticus à patre vocatus discedit.

creditoris facultate, donec soluerit, poterit tamen exire, & recedere, si per patrem iussus fuerit venire sine metu periurij, prout sentit Paul. Ludo. & Ias. in l. fi. ff. qui satisda. cogan. quia in omni iuramento intelligitur excepta authoritas superioris, capit. venientes, de iureiurand. & ita dicit additio. ad Felin. in cap. constitutus. col. 5. de rescrip. Ioã. And. in regula, in malis promissis, de regu. iur. in 6. in mercurial. sed scholastici superior est pater, cui tenetur obedire, sub pœna peccati, igitur &c. Limita nisi scholaris talem iussum procurauerit, & affectauerit literas ad patrem destinando, vt eundem à studio reuocaret. §. item tria, instit. de excusa. tuto. ita tenet expresse in scholaribus Do. Io. Sainxon. in cõsuetu. Turonen. in rubric. *des retraictz*, articu. 25. post Imo. in c. cum contingat, colu. vlti. de iureiur. & c. veniens, in fin. ibidem, Alex. consi. 124. omissis, col. 2. in 1. volum. Thomas Parpalie in repet. l. si quis maior. not. 8. & 12. C. de transactio hoc ius cõmune est, sed firmius scholasticis competit, imò firmat Specu. in titu. de renuncia. & conclusio. §. 1. ver. item est beneficium, non valere renunciationem, quã facit scholasticus accipiens pecuniam mutuo, vt possit à creditore detineri, renunciando, l. ob es, C. de actio. & obliga. quia turbaretur publica studij vtilitas secundum Io. And. ibi in additio. etiam si à doctore acciperet secũdum eosdem, & cum eo conueniret.

Scholaris an rectorem comitari semper debeat.

SEptuagesimumquartum, quod licet scholaris iurauerit rectori eum comitari, vt fit in Montepessulano, tamen non dicetur venire contra sacramentum, nec erit periurus, licet illum non comitatus fuerit, si tamẽ apud ædes suas fuerit iusta ex causa, vtpote quia studebat, nam qui apud ædes suas sunt, ex iusta causa abesse videtur, l. cum vero, §. fi. cum l. sequ. & ibi expresse hoc dicit Benedict. de plumb. ff. de fideicommis. liber. quod bene nota tu de Montepessulano, qui quotidie non vis comitari rectorem, sed vis domi studere, si tunc sciusse, non in cassum centum amisissem horas,

quas

quas tunc perdidi eundem ſequendo per ciuitatem. Nam aliquando domini rectores volunt pompam ſuam oſtendere,& ire ad nuptias inſtar Chriſti, & ad dominas,& ad ſepulturas mortuorum, & impedire auditores, ne id temporis ſtudeant, maximè rectores ignari, tunc conſiliarij vniuerſitatis debent ei ſocietatem, & debent dimittere ſcholaſticos audientes, nec ipſi tenentur tempore quo audiunt venire ad eum, niſi pro vrgentibus negotijs vniuerſitatis, & quando vadit die dominico ad miſſam, imò malè faciũt rectores, dictos auditores, & lectores impedientes, maximè mea memoria impediebant collegiatos du Vergier, quibus ſemper inuidebant, & adhuc forte non eſt extincta inuidia, faxit Deus vt extinguatur, & quod vniuerſitas permittat illos in pace viuere, & proſperam vitam ducere, ſi literis vacent, quia eos magnopere vidi moleſtari, tam obloquendo in eos, quàm alio quoquo modo poterant, ſed non eſt mirandum, quia prius odio me habuerunt gratis, & quicquid potuerunt contra me fecerunt, Deus eis parcat, & gratiam iſta cognoſcendi tribuat, & inuidiam, quæ penè totam vrbem peruaſit, exilio mittat.

SEptuageſimumquintum, quod quamuis periurus ſit infamis, l. ſi quis maior. C. de tranſact. cum diſtinctione ibi tradita, & in l. Lucius. ff. de his qui notan. infam. Iaſ. in §. item ſi quis poſtulante. Inſtit. de actio. glo. in c. quærelam, de iureiur. c. venerabilem. de electio. c. infames. 6. q. 1. c. 2. de reſcript.

Scholares nõ Rectori obediẽtes quando ſunt periuri.

Fallit tamen in ſtudentibus, qui ſi non obediant Rectori, ſunt periuri, tamen non propterea ſunt infames, niſi per ſententiam condemnentur, vt not. Bald. & Iaſ. in d. l. ſi quis maior. & quidam ſcholaſtici non multum curant de periurio: nam ſunt ſcholares, ergo periuri. dicit Barba. in rubr. de iureiur. in Cle. ſed contra malos arbitror loqui, nam boni bene curant, aliàs facerent contra præceptum Domini, poſitum Leu. 9. cap. & Matth. 5. ibi: Non periurabis in nomine

meo, c. habemus. & c. si peccatum. 22. q. 1. c. & si Christus. de iureiur. nempe vir multum iurans, replebitur iniquitate, & non discedet à domo eius plaga, & quando sit peccatum mortale, vide per sanctum Tho. 2. 2. q. 9. artic. 2. & in 3. senten. distin. 32. ideo esset prouidendum, vt studentes non iurarent obedire, cùm facilè transgrediantur iuramentum, sed potius esset statuenda pœna contra inobedientes, sicut Papa facit in c. clericus, de iureiur. & Imperator in Authen. cui relictum. C. de indict. vidui. tollen. vt dicit Hyppo. in l. quæstionis. num. 86. ff. de quæstio. & in pract. sua. in §. postquam. nu. 4. sed ego dico minimè mutuanda esse, quæ semper certam interpretationem habuerunt, l. minimè. ff. de legibus. imò si scholaris non vult iurare, obedire Rectori, non debet haberi pro scholari, & ab vniuersitate scholastica potest expelli, cap. ex literis, de constitutio. Baldus in c. vno, de controuersia feudi apud pares terminanda, & quod nota in l. quædam. §. nummularios. ff. de edendo. Iacob. in tract. de feud. in verb. & dicti vasalli. col. 60. & potest rector præcipere scholasticis, sub debito iuramenti, c. veniens. de iureiur. & tunc in obedientes non sunt periuri, sed Rector posset eos mulctare, secundum Zabarel. & Soc. in c. ex transmissa, col. 2. de foro compet. quod est magnum pro studentibus, si est verũ, ipsis relinquo cogitandum, facit quod dicit Bal. in l. 1. ff. de iurisdict. omnium iud. prout refert Porcus & alij. Inst. de testa. milit. in princ. quod scholares contumaces & inobedientes Rectori, possunt legitimè matricula priuari, & sic priuilegijs vniuersitatis, d. c. ex literis, de constit. facit text. in simili, in c. cùm in ecclesijs, de maior. & obed. vbi monachus qui non vult obedire priori, priuatur consortio fratrum, ita scholasticus, qui nõ vult iurare obedientiam Rectori, debet priuari. Tho. tamen Ferra. cautel. 3. tradit vnam cautelam, per quam non erit periurus, videlicet, vt faciat se in aliorũ albo, hoc est in matricula describi die feriata in honore Dei, vel sanctorum, & illo die iuret statuta

tuta seruare, nam si postea nō seruet, non erit periurus, nec priuilegijs vniuersitatis erit priuandus, cum illud iuramentum nō valeat. c. 1. de ferijs, cui nō assentirē. cū tex. inhibeat ibi tantū sacramenta præstari, nisi pro pace, sed non dicit, si præstentur esse nulla, ideo tenerem illa iuramenta seruāda, postquā præstita sunt, igitur vobis consulo amantissimi studentes, vt sitis obedientes: nam in dubijs semper est obediendum, c. si autem. 11. q. 3. melior est obedientia quam victima, 1. Reg. 15. c. & Eccles. 4. c. quæ in tribus consistit, videlicet in reuerentia exhibenda, in mandato suscipiendo, & in iudicio subeundo, gloss. in summa. 93. dist. & nomen debet habere conditiones. c. sciendum. 8. q. 1. & ibi Arch. & multa ponūtur per Host. in summa, de maio. & obedien. & per doct. in l. veluti. ff. de iust. & iur. Tho. in 2. 2. c. 3. de obediētia. Ang. & Syluest. in suis summis, in verbo obedientia, & quando princeps quid præcipit, si ei non obediatur, non possidet nisi labia sua, secundum Barb. in additio. ad Bal. in c. vno. §. marchio, qui feud. dare possunt. vide Panor. in c. venerabilem, in fin. de elect. dixi in requisitis infrà, & in tex. ibi, ad obediendum Deo, &c. *Obediētia in tribus cōsistit.*

SEptuagesimum sextum est, quod si scholaris iurauerit (vt fieri in gradu baccalaureatus solet) sumere gradum in aliqua vniuersitate, eo non obstante tamen iuramento, & sine metu periurij, poterit in alia vniuersitate gradum accipere, propter nouū examen, quod ibi subire tenetur, & sic ex noua causa. ca. 2. de renuncia. & ibi gloss. & Doct. Georg. Natan in repet. c. quamuis. col. 4. de pact. in 6. Bartol. consil. 20. col. 12. in 2. volum. Ias. in l. nulli. col. 3. C. de iud. idem tenet Felin. in c. ex insinuatione, de symo. quia iuramentum intelligitur rebus sic stantib. l. fi. ff. qui satisda. cogan. l. fi. ad municipa. c. quemadmodum, de iureiur. Bar. in l. 1. §. & post operis. ff. de noui operis nunci. facit quod dicit Lud. Rom. consil. 22. incipiēte, prępositę mihi, &c. col. 2. ꝙ *Iurās hic sumere gradum alibi accipere pōt.*

si iurauerim de cætero non petere bona emphyteotica, intelligitur nisi ius mihi de nouo proueniat, d. c. 2. vtpote si petam ex noua concessione, scribit idem Rom. consil. 503. incipiente, diligenter inspectis. col. 2. aliud huic rei satis accommodum, adde quòd licet alienas rem videatur vsufructui renunciare, quem in ea re habebat, ex iure tamen de nouo superueniente poterit illam petere. Tertiò vide glo. in c. ad nostram, 2. de iureiur. dicentem, quod iurans non petere vsuras, potest illas petere, si testator iussit eas restitui in testamento, quia tunc ex noua causa petit. Huc accedit, quod si filia renunciet bonis paternis cum iuramento, excluditur à petitione, si pater moriatur ab intestato, c. cùm contigat. de iureiur. & c. quamuis. de pactis, in 6. Tamen si per patrem instituatur hæres, poterit ex noua causa, videlicet ex testamento petere bona, licet ea remisisset. Bart. & alij in l. stipulatio hoc modo. ff. de verb. oblig. Doct. in l. pactum quod dotali. C. de pactis. & de collat. Bald. in l. cùm archimedoram, vt in posse. legat. Imolaus & Ludo. in l. qui superstitis. ff. de acquir. hæred. Boer. in consue. Bituricen. in §. 6. de testa. Decius in regula quotiens duplici, de regu. iur. ff. & idem si non instituatur, sed filij moriantur omnes viuo patre, sola filia remanente: nam cùm illa renunciatio fuerit facta in fauorem filiorum, eis non existentibus succedet filia ab intestato, non contra testamentum. Quinto simile est, quod decidunt domini de Rota decisio. 32. licet in causis in nouis, quod licet nihil probante actore, reus debeat absolui, vulgata l. qui accusare. C. de edendo. c. fin. de iureiur. tamen si aliquis mouit mihi litem super beneficio, & nullum ius habet tempore quo mouit litem, tamen si pendente processu impetrat rescriptum, si neutri nũcupatum, & per illud ius eidem acquiratur de nouo, certè non debet absolui, quia ex noua causa ius habuit. Sexto non omitto quod dicit Hyppolitus de Marsi. sing. 142. quod si semel fuit facta excussio contra debitorem principalem, iuxta Auth. præ-

Ius de nouo proueniens quādo attēdi debeat.

præsente. C. de fideiuss. & repertus fuerit non soluendo, tūc creditor aget contra fideiussorem, vt ibi, tamen si de nouo incipiat debitor habere bona, potest iterum agi cōtra eum ex noua causa. ita tenet Cyn. in d. Auth. præsente. C. de fideiuss. vbi etiam scripsi. Bald. & Paulus in l. fin. §. fin. ff. si certum pet. Bald. in l. peremptorias. C. setentiam rescindi non posse. Alexan. consil. 100. in 5. volum. incipiente, discussis. vide D. de Petrucia, in tracta. de viribus iuramenti. in 4. effectu. Eodem tenore fluit, quod si in contractu matrimonij fuerit appositum pactum, quod maritus teneatur degere cum vxore in loco originis coniugis suæ, si tamen noua causa inde oriatur marito, vtpote, quia effectus est regius consiliarius, poterit ea non obstante conuentione illuc proficisci, & sequi eum tenebitur vxor, si velit habere nocti-ludium, arg. l. si conuenerit. ff. pro socio. & hoc firmat Iac. in rubr. ff. de iure dotium, dicens illud pactum valere, allegando Panor. & alios in c. 1. qui matrimo. accusa. possunt. Fuit tamen vt fertur prolatum arestum in ciuitate Tholosana, quo cauetur aliquem non debere gaudere priuilegijs gradus post iuramentum, nisi integra iura soluat illi vniuersitati, in qua iurauit alios gradus suscipere, & illud est statutum bona ratione, videlicet ad tollendas fraudes, quæ quotidie fiebant per ignaros minime valentes in vniuersitatibus, in quibus primo promoti sunt promouendi, sed vniuersitates minus famosas petebant, & ibi gradum suscipiebant in magnum præiudicium primæ vniuersitatis, ac totius Reipublicæ, q͞a hoc mō admitterētur, & docti & ignari. *Sapientia capitur tripliciter.*

SEptuagesimumseptimum est, quod si pater visitat suum filium studentem, non poterit in loco, in quo filius studet, pro contractibus alibi gestit conueniri, gloss. singul. in l. 2. §. legatis, in verbo, ob aliam causam, ff. de iud. expedit enim patribus proprios visere filios, tum vt videant an literis vacent cum eos plus diligant q͞ seipsos, l. isti quidē. ff. quod metu causa, Aufre. in stilo parlamē. in prima parte, ru. *Conueniri non pōt pater in loco studij quando visit filium.*

R 3 de

de adiourna.in causa appella.§.an autem.vbi hoc dicit esse verum, etiam si pater viseret filiū Lutetiæ,Parisijs, quæ est communis patria,sicut olim Roma.l.Roma.ff.ad mancip. nempe absens ex causa necessaria, vel probabili, nō dicitur absens voluntarie.c.fin. de foro compet. & qui non est voluntarie absens, non potest communiter conueniri extra domicilium.d.§.legatis.& ibi Paul. ergo hic pater non poterit conueniri, nam finguntur eo in loco non esse illi, qui sunt ex causis supra expressis,in d.§.legatis.& in d.c.final.de dilatio. sicut igitur si ibi verè non esset, non posset conueniri,ita quando fingitur non esse,quia idem operatur fictio in casu ficto: sicut veritas in casu vero.l. qui ad certum.ff. locat. vel qui casu in aliquo loco est, vel ad tempus adesse non videtur, & è conuerso qui ad tempus vel casu abest, non videtur abesse.l.quæsitum.ff.de lega.2.l. ex facto. §.rerum.de hæred. instit. Item sicut non conuenitur pro contractibus alibi gestis,ita non dicitur incola, licet sæpius visitet filium,tex.in l.2.C.de incol.lib.10.quia nō videtur habere ibi domiciliū,l.lex Corne.§.si tamen.ff.de iniur. ergo non tenetur ad custodiam portæ illius ciuitatis, vel ad alia munera ibidem imposita,vt patet in d.l.2. & ibi Bartol. patruus meus magnus,& alij. Idem in fratre, matre, & alijs nuntijs forsitan deferentibus pecunias scholaribus,alioqui nemo vnus inueniretur,qui ad studiosos deferret pecunias, quamobrem cogerētur studium deserere, secundum doct. in l.si longius.§.final. ff.de iud.quod est summopere vitandum.§.his ita.Instit.de iust.& iure.

Primò fallit quando pater promisisset soluere in loco studij, vtpote Tholosanus promisisset soluere Caturci, tunc non haberet priuilegium, quia datur personæ in loco, non extra locum, l.2. C. de priuileg. scholar.libr.12. & sequitur Ioan.de Platea,in dict.l.2.C.de incol.& contraxisse videtur eo loci, in quo soluere promisit,l.contraxisse. ff.de actio.& obligat.

Secun-

Secundò fallit, quando in loco studij verè contraheret, l. interdum. §. fin. ff. de iud. vel ibi alios conueniret, d. l. §. sed si agant. ff. de iud.

Tertiò limita, quando longo tempore ibidem moraretur, vt euitaret conueniri à creditoribus, tunc cum malitijs non sit indulgendum, l. in fundo. ff. de rei vend. posset conueniri. Alber. & Curtius in d. l. 2. §. legatis. & hoc residet in arbitrio iudicis, arg. in l. 1. ff. de iure deliberand.

Quartò limitatur, quando alia ratione sortiretur domiciliũ, vt origine, adoptiõe, vel alijs modis traditis, in l. ciues. C. de incol. Ioan. de Plat. d. l. 2. Bart. in l. 1. ff. ad municipales.

SEptuagesimum octauum, quod pater visitans filium nõ potest capi pro represalijs, glo. in verb. ob aliam, in d. l. 2. §. legatis, quam sequuntur ibi Doct. & Bar. in tract. de represal. q. 7. Alber. Prene in l. inter eos. ff. ex quibus caus. maior. Syluester Prierius in sua summa, in verbo represaliç. q. 8. Bal. & Bologni. hic, quia postquam non possunt conueniri pro obligatione propria, vt in proximo supra priuilegio dixi, multominus pro aliena: Moderni in d. §. legatis. etiam securè non dicerentur adire studia, stare & redire, prout permittit ista Authent. & possunt dicere scholasti, qui vos tangit deferentes quicquam nobis nos tangit, & qui vos spernit, nos spernit, & qui vos impedit nos impedit, vita vestra vita nostra, contrarium verò dicit Panor. de sacerdotibus, quòd laicorum vita est presbyteris passio, mors verò illorũ est sacerdotibus consolatio, sicut mors pullorum & caponum vita nostra dicitur: sic vita meretricum, & cohabitatio est mors perditio, & infamia scholarium maximè ecclesiasticorum virorum.

Pater visens filiũ studẽtem pro represalijs capi non põt.

SEptuagesimum nonum, quod sicut punitur in quadruplum damnum inferẽs scholari, vt in tex. huius Authen. dicitur, ita qui patri, aut fratri, aut nuncio illũ visitãti, quia nisi istud esset, impedirẽtur consanguinei studẽtis eundem visere, & sic nõ deferẽt ad eũ pecunias, quæ sunt studiorum nerui,

Damnum inferẽs cõsanguineis scholarium in quadruplum puniatur.

nerui, de quibus non pauca scripsi in procemio concord. in glo. res nummaria. & glo. seq. & sic esset causa, quod desererent studium: ideo statuitur vt hic Bald. in hac Authen. hoc nuncupatum firmat, & istud non contempsit Tiraquel. in 14. lege connubia. fol. 173. & seq. vers. facit. c. sciant. de electio. lib. 6. Ista pœna arr statuetur contra iudices, qui hoc vindicare neglexerint in tex. scripsi. Item famuli habent priuilegia propter scholasticos, vt in tex. & infrà etiam abundantius scribo, sic & multo magis consanguinei scholarium, qui studentibus alimenta subministrant: postremò quia temeratores huius constitutionis in quadruplum puniuntur, in vers. hac igitur, & ipsi impedientes consanguineos scholarium, & iniuriam inferentes sunt huius temeratores, igitur punientur pœna huius tex. quæ est quadruplum, dic tamen vt in tex. scribam.

Mandatũ re etiã integra fauore scholarium morte non expirat.

OCtuagesimum, quòd & si mandatum re integra expiret morte mandantis, l. mandatum, cum similibus. C. manda. dissimulatur tamen studij gratia instar dotis, per tex. sing. in l. si ego. §. 1. ff. de iure dotium, secundum Franciscum Cremensem sing. 143. mandatum, &c. & Hyppol. sing. 44. mandatum. Alex. in l. qui Romæ. §. Flauius. col. 4. ff. de verb. oblig. & Ias. in l. eius. vers. placebat. col. prima. si certum peta. idem fauore libertatis est statutum, in l. si pater. ff. de manumissis vindicta, & in pia causa. idem concludit Bald. in Authen. si qua mulier, circa finem. C. de sacrosanct. eccle. dicens: pro hoc esse casum vnicum, in cap. exijt qui seminat. vers. in eo verò casu, de verbor. significat. in 6. in d. l. mandatum. col. 4. Ex quo infertur, quod si Titius mandauerit suo institori, vel alteri, vt daret centum aureos pauperi scholastico, & mandans moriatur antequam fuerit tradita pecunia, & sic re integra, mandatum tamen non finietur, nec hæres poterit illud reuocare, sed ad illa centum tenebitur, vt d. l. si pater. & l. 3. ff. de seruis exportan. & l. fin. C. si mancipium ita fuerit alienatum, vt manu. sic in dote firmat

firmat Bald.de Bartolinis in repet.l.prauæ.nu.140.ff.ſolut. mat.&in ſtudio,cùm æquiparentur,vt ſcripſi ſæpius, æquũ eſt illa iura habere locum, & aliàs vidi ſeruari Tholoſæ pro quodam paupere ſcholaſtico.

OCtuageſimum primum,quando reſcriptum Papæ dirigitur alicui,debet illud reuerenter accipere, & illius tenorem executioni mandare, c. ſi quando. & c. cùm contingat. de reſcript. imò ſi aliquis non exequatur illud quòd ſibi mandatũ eſt, grauiter puniendus venit, c.prudentiam. §.adijcimus.de offic.deleg.c. ſciſcitatus.de reſcript. Fallit tamen in ſcholaribus, qui licitè ſe poſſunt excuſare, ſi ob id ſuam lectionem iacturam facerent,& illa excuſatio eſt iuſta & rationabilis,ſecundum Ioan.And.in regula,eum qui certus eſt,de reg.iur. in 6.in mercuria, ſequitur Fel. in d. c.ſciſcitatus.num.14.col.pen.verſic.ſimiliter,in impedimento incommoditatis, quia præſumendum eſt, quod ſi ſuperior ſciuiſſet ſtudioſum circa ſtudium ſuũ occupatum,illi non direxiſſet reſcriptum, nec eidem impedimẽto fuiſſet,cùm ſuperioris affectio conſiſtat ad peritos habendos ſuo tempore,idem in doctoribus conductis ad legendum,vt ea cauſa excuſari poſſint, Barba.ſcribit in prooemio Clem.in priuileg.docto.& aliàs apud Bituriges me excuſaui in cauſa mihi commiſſa,dum publicè ibi profiterer iura Ciuilia, & admiſſa fuit excuſatio mea,quia illud nõ dicimur poſſe, quod commodè non poſſumus.l. nepos proculo, in fin. ibi cùm commodum erit, hoc eſt, cùm ſine incommodo meo potero.ff.de verbor.ſignificat.§.fin.Inſtit.de offic.iud. facit l. auus.§.final. ff. de iure dotium. & c. faciat homo. 22.q.2.c. ſtatuimus.2.de offic.delega.in 6.& c.quamuis.de offic. ordina illo lib.

Scholaſticus ab executione reſcripti excuſatur.

OCtuageſimum ſecundum,quod ſi duo impetrauerint mandatum de prouidendo,& non appareat de prioritate datæ,nec de præſentatione,aliàs procederet,c.duobus de reſcript.in 6.ſed ſint eiuſdem iuris, tunc ſcholaris alijs in

Scholaſticus in mandatis eiuſdem datæ præfertur.

S dubio

dubio debet præferri,& sententia adiudicatoria pro eo ferri,l.in ambiguis,& ibi Decius.ff.de reg.iur. vbi in ambiguis pro dote respondemus. idem dicit ibi Decius in alia causa priuilegiata sicut in studio, quod est magis priuilegiatum, quam causa dotis,secundum Pan.in c.fin.in fi.de iud. nam in eo vertitur publicus fauor in communi,quia replet mundum sapientibus. & etiam in singulari,cùm quilibet possit eos audire, & addiscere, vt suprà dictum extitit,quod nõ est in dote,sed hoc est expresse cautum in regula Clementis septimi,vbi dicitur, quod quando sunt duo mandatarij eiusdem datæ & iuris, & æquales, tunc graduati non graduatis proferantur, inter æqualiter graduatos prius, sequitur Io. de Selua.in tract.de benefi.in 3.parte.q.15.sed non loquitur nisi de graduatis, sed idem dicendum videtur de scholasticis,qui superant alios non scholasticos per nota.in l.2.& ibi patruus meus Iacobus Rebuffus, & alij. C. vt dignita. ordo serue.lib.12.vbi si sint duo scholastici,studens actu prefertur non studenti,ergo à fortiori prefertur scholaris illi,qui non est,& studens nihil studenti,adde quod dicit Bar.in l.1.ff.solut. mat. quòd si duo instrumẽta debiti sint cõfecta eodem die,& non appareat de alicuius prioritate,quod illud censetur prius,quod est confectum causa studij, & licet loquatur de doctore, idem dicerem de scholaribus,cùm sit eadem ratio,ergo & decisio,l.illud, cum simil. ff.ad leg. Aquil. additio.ad Panor. in ca. pastoralis, de rescrip. & alij ibi hanc doctrinam sequuntur,quod me Caturci iura publicè profitente euenit in mercatore, qui bona sua obligauerat alicui,& eo die literarum studioso,nam cùm eius bona publicè licitarẽtur,scholastico prius fuit solutũ,& satisfactum, se alteri mercatori non,cùm nil superesset factam satisfactione studenti,quod est notandum pro primarijs collegiorum,& aliorum artium magistris,vide abundantius infra priuil.118.

Studium est magis priuilegiatum quã dos.

OCtuagesimum tertium, quod prætextu alicuius exactionis vel causæ, non debent à suis studijs reuocari.

Re-

Rebuff. & Platea in d.l.colonos nusquam, arg. illius text. C. de agrico. & censit. lib. 11. glo. in prag. sanctio. in verb. liberius, de collat. quia cedit in detrimentum totius Reipublicæ, quando scholasticus à studio abstrahitur, nam per eius scientiam mundus illuminabitur, vt hic dicitur, ideo existimarem non paulò minore pœna afficiendos eos, qui literarum studia perturbant, quàm qui res diuinas, vt alibi dico, imò Philippus sextus Franciæ rex, priuilegium concessit magistris & scholaribus Parisien. vniuersitatis, quod bona eorum, de quibus in studijs aluntur, capi aliqua ex causa, non debeant (verba priuilegij reddo) considerata occasione guerrarum, nec alia occasione quacunq;, per quoscunque, cuiuscunque conditionis, status, vel eminentiæ existãt, pro nobis aut nostris subditis non capiuntur, aut aliàs quomodolibet arestentur, ne magistri & scholares vniuersitatis præfatæ vagandi à studio assumant materiam, datum apud Vincenam anno 1340. mense Ianuarij: item alio priuilegio verbis Gallicis concepto, concessit idem Philippus, anno 1345. die 13. Febr. præfatis magistris & scholaribus in hæc verba: *Que des biens desdictz maistres & escoliers, ne daulcun deulx ne prenes aulcuns biens quelz quilz soient, pour les garnisons de noz guerres, ne pour nostre hostel, pour lhostel de nostre treschere compaignie la royne ne pour noz enfans, ne pour aultres quelz quilz soient de nostre lignage, noz lieuxtenans, capitaines, connestables, ou aultres veuillans ou soy disans auoir prinses a nostre royaulme par quelque autorite que ce soit, mais tous les biens desdictz maistres & escoliers leur laisses paisiblement, &c.*

Studentes à suis studijs non sunt auertendi, nec bona eorũ capienda.

OCtuagesimum quartum, quamuis ad gradum doctoratus aliquis admitti non debeat, nisi studuerit saltem per quinquennium, l. iubemus. & l. petitionis. C. de aduoca. diuer. iud. tamen quãdo scholaris esset magni ingenij, & spes esset vt efficeretur doctus, tũc nõ venit repellẽdus scdm Alex. in add. ad Bar. in l. magist. C. de profess. & med. lib. 10. & in l. 1. C. de dig. li. 11. gl. in ver. præcipitata. in §. vt de cæt. in

Scholaris boni ingenij ante quinquenniũ põt effici doctor.

 tit.

tit.de colla.in prag.Fel.in c.at si clerici.§. de adulteris,in fine, de iud. Io. Rugerius in repet. c. primi, de causa posses.& per hoc excusantur vniuersitates promouētes aliquos nondum laurea dignos, vt sub spe futuri studij videantur eos admisisse, facit quod dicit Innoc.in c. cùm in cunctis. col. 1.de electio.vbi si clericus non sit sufficientis scientiæ ad ordines recipiendos, tamen si sit spes, quod possit proficere, promoueri poterit, sequitur Barb. in Cle. 1. col.11. de iureiur.Præposit. & alij in c. illiteratos. 36.dist. ista tamen non procedunt quādo per ordinationem statutum vel arestum requireretur certum tempus ante promotionem, eo casu totum tempus completum esse debet, per tex. & quæ ibi plenè scripsi in §. præterea. de colla. in concor.

Superare alios volēs in scientia nō peccat.

OCtuagesimum quintum, quod licet alios velle superare, sit peccatum superbiæ, quod est appetitus propriæ excellentiæ, vnde superbus dicitur, quia super vult videri, secundum Isidorum in libr. Etimologiarum, tamen alios in scientia & virtute velle superare, non est peccatum. Ioan. Fab. in §. & quia. Insti. de fideicom. hæred. per §. cogitandū. in Authen. de monach. in verb. zelus. colla.1. & Hiero. in 3. parte epist.5. de institutione puero. loquitur ad Paulam his verbis, habeat in discendo socias, quibus inuideat, quarum laudibus mordeatur, non obiurganda est, si tardior sit, sed laudibus excitandum est ingenium, & vicisse gaudeat, & victa doleat, & hoc commune est, & Quintilia. ille detur mihi puer, qui victus flet, &c.

Scholaris notoriè peritus non examinatur, & maximè extraordinarij Tholosani.

OCtuagesimum sextum, quod scholaris notorie peritus, quando gradum suscipit Licentiæ, non debet examinari, c. nobilissimus. 97. dist. Cle. Romani, ibi aliqualem prius noticiam habebamus, &c. sub vers. nos verò. de iureiur. & ibi Barb. Lucas de Penna, in l. magistros. col. fin. nu. C. de professo. & medi. lib.10. Ias. in l.1. col.4.18. ff. qui satisd. cogant, additio ad Bal. in l. scire leges. ff. de legib. & sic infertur ad practicam studij Tholosani, in quo si aliquis fuerit

rit ſubrogatus in locũ doctorum, & approbatus in extraordinarium, vel commiſſum, amplius non debet examinari in examine publico, vel priuato, quo munere extraordinarij ibidem functus ſum, ſub peritiſſimo & egregio viro domino Chauanaco doctore olim ibidem regente, cuius anima cum beatis quieſcat, quia poſtquam eſt ſemel approbatus, non poſſet reprobari, l. in arenam. C. de inofficio. teſta. licet communiter nullus ſine examine promouendus ſit, c. per venerabilem. de elect. c. nullus. ibi populari teſtimonio. 24. diſt. vbi nullus clericus ſine examine eſt promouendus, niſi ſufficientia ſua eſſet nota populi teſtimonio, & ſic notoria per illũ tex. quem ſing. dicit Ro. in l. ſi verò. §. de viro, fallen. 30. ff. ſol. mat. Ego verò contrarium ſeruaui in vniuerſitatibus, in quibus fui regens, videlicet Caturci, Biturigibus, & hic Pariſijs, vt quilibet examinaretur, alioqui nemo vnus per vos fuiſſet admiſſus, ne aliquid ex ſolennibus omitteretur, l. diuus. ff. de in integ. reſti. nam quando examen pro forma requiritur, vt in doctore creando, etiam notoriè doctus debet examinari, vt forma ſeruetur, ſine qua actus corrueret, l. Iulianus. §. ſi quis. ff. ad exhibend. Bald. Peruſ. & Præpoſ. in c. cõſtitutus. de appel. & Bald. in c. ſcriptũ, de elect. Imol. & alij in d. Clem. vna, de iureiuran. Albertus Brunus in tract. de forma & ſolennita. actus. rub. de implemento formæ. verſ. vlt. facit, fol. 74. col. 1. ſed illud examen non debet eſſe tam exactum, quam aliud, licet ego contrarium ſeruauerim in multis, nam quãto quis eſt doctior, tanto delectabilius examẽ eſt, loqui enim cũ ignaris, & eos examinare, eſt caput aſini inſtruere, & cũ ſtatua loqui, eo paruo indigent examine, docti verò maiori, & ne poſtea glorientur ſe maiora ſcire, quàm doctores qui eos examinauerunt.

OCtuageſimum ſeptimum, quod ſcholaris poteſt reijcere doctorem ſuum ab examine, ſi ſit ei ſuſpectus, & cancellarius vel decanus prohibebit talem doctorem ſuſpectum ingredi examen, quandoquidem doctores ſunt in tali *Doctorem ſuſpectum ſcholaris ab examine reijcit.*

examine,vt teſtes.Bar.in procem. ff.omnẽ.in fi.prin.ſed teſtes ſine omni ſuſpitiõe eſſe debẽt,c.in literis,de teſt.& Pan. in c.cauſam.2.de off.dele.& alij cũ ibi ſequuntur,imò ſolus cancellarius põt approbare ſcholarẽ,ſi videat quod doctor eũ reprobet iniuſtè,& ex odio,vt tenet Corſe.in ſuis ſing.in verb.ſuſpitio:nam ſicut durũ eſt corã iudice ſuſpecto litigare,c.cũ inter,de except.ita durũ eſt ab inimico vel ſuperbo examinari,cũ plus q̃rat indoctus,quã ſciat ſoluere doctus, & cõmuniter dicitur,ꝙ affectio perturbat homines,& ideo ꝓpter affectionẽ nõ poſſent rectè,nec ritè deponere,quod debent facere doctores,l.nemini.C.de aduoc.diuerſo.iudicio.gl.in prag.ſan.in tit.de colla.Item vt de cætero in verb. approbatꝰ.& Roch.de Curt.in c.fi.col.10.de cõſue.doct.in l.magiſtr.C.de profeſſ.& med.lib.10.Do.Alciat.olim apud Bituriges,collega meus,in rep.c.1.in gl.2.nu.21.de iud.Qua pœna puniãtur Doctor. approbantes imperitum, dic quod pœna priuationis dignitatis,arg.tex.in c.quãdo epiſcopus. 23.diſt. hoc nuncupatim firmat Io. de Plat. in l. magiſtros. C.de profeſſ.lib.10.Barb.in c.ex literis.col. fi.de conſti. ſed hodie ferè oẽs amitterent, non eſt tamẽ exigenda nimis rigida & amara examinatio,ſed mediocris,arg.l.ſi q̃d.ff.de ædil.edi.quia qui nimis emũgit,elicit ſanguinẽ,gl.in l.ſciendũ.§.illud.ff.de ædil.edi. & cogitare debet examinãs, quod ſi examinaretur,fortè non reſpõderet. Sed an vniuerſitatis cancellarius teneatur inſequi dicta doctorum approbantiũ imperitũ,vide Barb.in d.c.ex literis,de conſt.in fi. vbi tenet ꝙ ſic,cùm adhibeantur vt teſtes,& ipſe vt iudex,ſi tamen videret,quod ex iniquitate reprobarẽt examinatũ,vel approbarẽt,ipſe debet ſeq̃ veritatẽ,ad ſimilitudinẽ iudicis examinare debẽtis,quãta fides ſit teſtib.adhibenda.l.3.§.tu magis. ff.de teſtib.Bal.in hac Auth.habita,quod eſt verũ,quãdo interfuiſſet examini,ſecus ſi nõ interfuiſſet:nã tũc tenetur admittere pſentatũ per doct. nulla alia facta inquiſitiõe, & ſic ſemp cũ cancellarius nõ ſoleat intereſſe in examinib.in his Frãciæ cõſuetudinariæ vniuerſitatib.ſecus in vniuerſitatib. reſſor-

Examinatio qualis eſſe debeat.

ressortus Tholosani, vt vidi iura in illis publicè interpretãs.

OCtuagesimũ octauũ, quod quãdo qs reprobet testẽ, debet causam allegare, & ꝓbare, c. causam. de off. deleg. & ibi doct. Fallit in scholarib. quib. sufficit eorũ iuramentũ, quod talem doctorẽ habẽt suspectũ, vt tenet Pet. de Rauen. in compendio iuris canonici, in d. c. causam. 2. de off. dele. in secunda parte. & ego vidi Tholosæ de quodã scholastico, debet tamen allegare ex qua causa illa suspitio processerit, quod est notandũ, qa nõ est verisimile, quod scholaris vellet suum doctorẽ reprobare sine causa, nisi esset ignarus, qui nollet suam detegere ignorãtiam doctori valde excellenti.

Iuramẽto scholaris creditur de suspitione doctoris.

OCtuagesimum nonum, quod doctores vel bidelli seu alij non debent exigere pastum à scholaribus primo legere incipientib. vel à nouis baccalaureis, etiã si cõsuetudo aliter disponat, vel statutũ, vt in Montepessula. c. 1. & ibi Io. de Ana. de magist. licet valeat statutũ, ꝙ collegiatus seu bursarius pro iucundo aduentu collegij debeat quicq̃ alijs, vtpote prandiũ soluere, vel aliud, l. his verbis. §. alũno. ff. de leg. 1. qui est sing. scdm Bal. in marg. in verb. legatũ. 8. q. huic sententiæ subscripsit Alb. in 1. part. statutorũ, q. 66. quãuis illa cõsuetudo reꝓbetur in ecclesijs, siue sint monasteria monialiũ, siue aliæ ecclesiæ, nec euitatur symonia, c. quoniam. de symo. & sunt excõmunicati, dantes pro ecclesiæ ingressu aliqd, & nõ possunt absolui ab alio, quã à Papa, nisi in mortis articulo, si pœniteãt, tex. in extraua. fin. de sym. in cõmunib. Limita tamẽ, quando pro victu personæ aliqd recipere tur in monasterio, vel ad fabrica ecclesiæ, vel ad aliã ipsi⁹ ecclesiæ vtilitatẽ, tunc ẽt si ex statuto fiat taxatio, vt tantũ soluatur pro vna cappa, videlicet 30. aurei, vt in ecclesia Bituri. tũc debetur, vt scribit Aufr. in decis. capel. Tholos. q. 311. itẽ &c. an ingrediẽs vbi allegat beatũ Thom. & theologos, vide ibi & Guid. Pap. q. 80. videmus & Fel. in c. cum M. nu. 20. de const. & consuet. dandi prandia per episcopũ, & alias dignitates, an valeat? quod sic scripsi in §. fin. vers. 5. ẽt de reseruatio. in concorda. vbi dixi approbatam fuisse per arestum, huius

Doctores à scholasticis prandium non exigant.

huius senatus, & illa collegialia loca, seu bursæ vt quidam vocant, non dicunt vendi, testis est Bened. in repet. c. Raynutius, in verb. duas, nu. 59. de testa. vbi asserit Tholosæ fuisse aresto, prohibitum.

Doctor collectam à scholasticis non exigit.

NOnagesimum, q doctor nõ potest exigere collectam à scholaribus pauperibus c. quia, & ibi not. de magist. arg. c. sicut, 47. distinct. & faciunt sequentia, quia à pauperibus nihil est exigendum, nec quidem portulæ authen. de manda. princip. §. si tibi, collat. 3. gloss. in l. omnes, in prima, C. de anno. & tribut. libr. 10. singu. secundum Ioan. de Platea ibi, & in l. ad subeunda de decurio, eo. lib. & Bald. in tracta. statu. in verb. minus, vnde consuluit Roman. consil. 369. circa numero, 32. in 6. dubio, quod officialis potest remittere collectam pauperi iure hoc approbante. Item conuenit tex. in l. fina. C. de anno. & tribut. libro 10. vbi compositio de non soluenda parte tributorum facta cum paupere valet, facit quod pulchre vult Bald. in Margarita in verbo inopia, quod pauper non valens soluere non potest excõmmunicari, eum refert & sequitur Celsus Hugo in additio. ad patruum meum in l. prima, C. de suscepto libr. 10. quod verum intelligerem, quando hoc iudici allegaret & probaret, secus si fuerit contumax, quia ex contumacia excommunicari potest. Hostien. In summa, de dolo & contuma. Præterea inanis est actio quam inopia debitoris excludit, l. nam is, ff. de dolo. c. olim. 2. de restitu. spolia. item notarius licet sit multum vorax. l. 1. C. de nume. & actu. lib. 12. tamen nò debet recipere mercedẽ p instrumẽto facto pauperi. Ro. in rep. §. de viro, l. si vero. fallen. 46. ff. sol. ma. Item sicut notarius nil debet à paupere recipere, sic nec iudex. c. statutum. §. insuper de rescrip. li. 6. in auth. de mand. priu. §. si tibi, coll. 3. imò iudex pauperi tenetur prouidere de aduo. l. 1. §. ait prętor, ff. de postulã. sed pauperi dabit aduocatum expensis publicis, vel regis in hoc regno Franciæ, & ita vidit Iacobus Bonaud. fieri in ciuitate Nemausen. & fortius dicit

Priuilegia pauperũ.

Boerius

Boerius in consue. Biturigum in §.24. de consue. feu. in addit. nouis quod si pauper habet litem cum rege, & non habet vnde faciat expensas, rex eisdem administrat aduocatum, vt veritas causæ seruetur. Idem dico in magistro, qui pauperes scholares gratis docere debet, c. primo, de magist. ideo tam in Montepessulano, quam Tholosæ, Cathurci, Pictauis, & hic remisi multis pauperibus non valentibus soluere pensionem, quam ab eis exigebã, tam legendo, rubri. de verbor. signification. extraordinariè, quam institutiones.

Item aduocatus nil à paupere recipiat, aliàs peccat in foro conscientiæ, Alber. in l. nec quicquam. §. fi. ff. de officio proconsul. l. vna, C. de suffra. quod est verum, quando soluere non possunt. Stepha. Aufre. in stilo parlamen. rub. de modo & gestu quem debet habere aduocatus, Ange. de Claua. in summa Angel. in verbo aduocatus, Petrus Iacobus in sua practica, in rubr. de actio. pro socio, & ibi in additio. Ias. in §. tripli. nu. 54. insti. de actio.

Item dicit Bal. in l. illicitas. §. illicita, ff. de officio præsid. quod maxima & capitalis est iniuria auferre illud modicũ, quod habent pauperes, ac si auferrent eis oculum. Prætereà iudex debet esse protector pauperum, ne iniustè molestentur, quia beatus est qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eũ dominus, vt dicit Dauid Psalmo 40. Vlterius pauperibus, qui laborare non possunt est subueniendum, c. episcopus, 82. distin. non minus crudelis est, qui à paupere vsuras exigit, quam qui diuiti rapit, c. quod dicam, 14. q. 4. & pauperum res fraudare est sacrilegium, 22. q. 2. c. gloria.

Item pauper potest implorare officium episcopi tempore penurię, seu caritatis, vt compellat diuitẽ ad faciendum ei eleemosynam, c. quiescamus, & ibi glo. 42. disti. pro paupere, in dubio iudicans non reprehenditur, glo. in l. qui filium, §. Sabinus, ff. ad Treb. per tex. sing. in l. non puto, ff. de

iure fisc. Item causam pauperis iudex citius debet expedire, quam diuitis glo.sing.in c.imprimis,2.q.1.Rom.in rep. l. si vero.§.de viro,col.20.fallen.25. ff. solut. mat. & sic audientia debet ei facilè concedi,vt dico in ordina. reg. iudex propter paupertatem potest mulctam remittere,l.illicitas.§.fi. alleg.

Item pauperes excusantur à prosecutore appellationis, per annum vel biennium. Panor.in c.ex tenore, de appella.Bald.in l.cui acceptam,penult.col. C. de vsur. licet contrarium tenuerit,in l. fin. C. de condit. insertis,primam tamen opinionem tenet Mathessi.no. vlt. & Franciscus Cremē.sing.121.dicens se liberasse pauperem à furca, cum non potuisset appellationem prosequi. Præterea paupertas impedit moram committi,l.quod te,ff.si cert. peta. & pęnam in spiritualibus,Inno.in c.1.&g. de offi. deleg.Item excusat à periurio, quando non potest pauper in termino soluere, Bal.in cap.1.§.porrò.quæ fuit prima causa benefi. amitten. Adde quod pauperes beneficiati non tenentur ad hospitalitatem,c.de Monachis, de pręb. Præterea non possunt cōpellit,vt ad ecclesiarum reparationem cōtribuant, c.de his de ecclesijs ædifican. Panor in quęst.inci.Sempronius, Aufre.q.499. Benedict.in rep.c.Raynutius,in verbo. si absque in 2.in substitutione fideicommissaria, nu.3. de testa. quod quidam iniqui iudices non seruant.Item omnia priuilegia, quæ ecclesię competunt,& pauperibus,Bal.in l.pen.§.cum autem,in fi.C.ad Treb.quod non firmo,Et paupertas nō est mala,nec in sorte malorū,ca. illa,in fine,15.q.1.ideo non est contēnenda,cum Christus eam dedicauerit.12.q.2.c.gloria vt sustinentes per patientiam coronētur,& diuites ipsis benefaciēdo mereantur,47.dis.sicut perfectius legimus Thebanum Epaminundam tot victorijs clarum imperatorem adeo diuitiarum abstinentissimum, vt vnica veste contentus,si quādo vetustate cōsumpta resarcire opus foret,domi clausum se tenere,quem Thebani publica impēsa & ære col lato,

Thebanus vna veste contentus fuit.

lato et inopiã extulerũt Ariſtides ſe magis gloriari in paupertate publicè teſtabatur, quam cæteri diuitijs, Hippias quoque Philoſophus Eleus ad id inopiæ deuenit, vt veſtem anulum, crepidas & ſoccos, quæque cultui erant neceſſaria, ne quid temporis deperiret, ſuis manibus elaberauerit, ſi Alex. lib. 3. genialium, ca. 11. credatur. Item paupertas prodeſt, glo. in l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſcopis & cleri. & in §. 1. inſt. quib. manu. licet vel non, & in l. cum non facilè, ff. ſi cui pluſquam, per leg. Falci. & in l. ſi quis qui & à quib. manu. libe. & in l. ſi procuratorem. §. penu. ff. mand. & in auth. de Eccleſiaſt. tit. §. ſi quis in nomine, colla. 9. Sed à tali prodeſſe liberet nos Deus, dicũt doctores, in d. l. ſi quis ad declinandam, & in d. §. 1. inſti. quib. manu. licet, & ſi diuinæ placeret clementiæ, volebat eſſe immunis ab hoc prodeſſe, & idem de filiolis ſuis, Barb. in c. ſignificantibus, de offi. dele. nu. 2. & ſcripſi in tract. nomina, in fine, quippe hodie paupertas eſt deriſui. Iuuenalis:

Nil habet infœlix paupertas durius in ſe,
Quàm quod ridiculos illa homines faciat.

Differunt tamen pauper & inops, quia pauper idem eſt quod parum habens, inops, qui nihil habet, ſecundum Alex. in l. ſi vero. § qui pro rei qualitate, in fine, ff. qui ſat iſda. cogant. & Iaſo. in l. ſi arbitro, in fine, illo titu. & ibi dicit, quod inops dicitur ab in, & opus, ſed male dicit, quia ſecundum hanc deriuationem, inops diceretur ſine opere, ideo dico quod inops dicitur ab in, & ops, quod hodie non eſt in vſu, quaſi ſine opibus, id eſt diuitijs, & ita exponit Sipontinus in ſuo Alphabeto. Aliquando tamen non ab opibus, ſed ab ope deducitur inops, & ſine ope ſignificat, vt inops conſilij. *Pauper & inops differunt.*

Sed cũ omnes ſcholares ſint pauperes vt hic, maximè finito ſtudio, quãdo reuertũtur ad patriã, qui poſſunt dicere:

Nunquã ære grauis domum mihi dextra redibat.

Vt dicit Virg. 1. Bucolico. ergo non tenentur aliqui ex eis ſol-

uere quicquam. Reſpondeo ſcholares eſſe pauperes poſt perfectum ſtudium, ſed in principio ſunt diuites, vt hic de diuitibus pauperes, alias poſſet dici, haud facilè emergunt quorum virtutibus obſtat res anguſta domi, Iuuenal. & Philoſophus primo Ethico. c. 8. inquit, Fieri enim nō pōt, aut nō facilè fit, vt is res agat præclaras, cui facultates deſunt, multa namque per amicos, per diuitias, per ciuilem potentiam, tanquam per inſtrumenta aguntur, & ſic ab initio non liberantur, niſi ſint pauperes, & non valentes ſoluere, tamen multi ob diuitias periêre, vt Satyricus clamat:

Nocitura toga, iam nocitura petuntur
Militia, & torrens dicendi copia multis.

Alia vide in c. 3. lib. 1. Ethico. c. 4. & ſequen. Ideo Phocion Athenienſis perpetuo fuit pauper, cum ditiſſimus eſſe poſſet propter frequenter delatos honores, & poteſtates ſummas à populo ſibi datas. Hic cum à rege Philippo munera magnæ pecuniæ repudiaret, legatique eum ad recipiendum hortarentur, quia ſi his ipſe facilè careret, filijs tamen ſuis difficile eſſet in tanta penuria gloriam paternam tueri, quibus reſpondit, ſi mei ſimiles fuerint, hic agellus eos alet, qui me ad hanc gloriam perduxit, ſi autem diſſimiles, nolo meis impenſis eos ali, fouerique illorum luxuriam, vnde hanc paupertatem intuens Philippus pulcher, olim Franciæ rex, magiſtris & ſcholaribus vniuerſitatis Pariſien. conceſſit, ne mutuare pecunias, vel aliud teneantur, etiam pro impugnatione inimicorum regni, quia vix ſibi ipſis ſuppeditare poſſunt, quomodo alijs mutuabunt? hoc fuit conceſſum anno 1295. die Martis, poſt dominicam Trinitatis.

Mutuari regi, ſcholaſtici non tenentur.

Quid ſit paupertas ponit Lucas de Penna, in l. 2. col. 6. & ſeq. C. quando & quibus quarta pars debeatur, lib. 10. Priuilegia alia paupertatis vide per Feli. in c. ſi qui, col. 4. de teſti. per doc̃to. in l. ſi conſtante, ff. ſolu. matr. in auth. præterea, C. vnde vir & vxor, & vide in additi. ad Alb. in verbo paupertas, quæ ibi addidi, & in reperto. Roſel. ad repet. Io. Croti. & ſi in

si in hac materia vltra morem solitum diuagatus fuero, me excusatum habebitis, quia hanc sororem meam, quæ mecum semper habitauit & adhuc indies me amplexatur, & quocunq; me vertam, sequitur, & in qua tandiu delectatus sum, non potui breuibus verbis compensare, in eaque non congaudere, & pro mea parte ei non satisfacere.

NOnagesimumprimum, quod si aliquis impetret rescriptum ad conueniendum scholarem, nominando eũ nomine proprio, & non faciendo mentionem de ordine scholastico, videlicet quod sit scholasticus, tunc illud rescriptũ non valebit, nec ratiõe illius poterit studẽs conueniri, c. cùm ordinẽ. de rescri. & hoc ibi nota. Barb. col. 2. & seq. & ratio est, qa cũ cõtra ius rescribitur, illud ius debet exprimi, aliàs nõ valet rescriptũ. l. fi. C. si cont. ius vel vtilita. public. secundũ Bart. in authen. ex complexu. C. de incest. nupt. Alex. in l. acta. ff. de re iud. gl. in c. 1. de rescrip. c. neminem. 3. q. 6. sed studentes sunt priuilegiati respectu fori, vt nõ possint conueniri, nisi coram suis iudicibus, vt hic, & in §. illud verò, in procem. ff. & per scriben. in c. ex literis. de consti. sicut Cistercienses, in d. c. cùm ordinẽ, ergo nõ valebit, nisi fiat mẽtio de ordine scholastico, cũ hoc priuilegiũ sit in corpore iuris insertũ, facit tex. in c. fi. no. 1. de præsum. vbi dicit nõ valere rescriptũ, in quo impetrãs asserit se scholarem, cùm non sit, quia non ita facilè Papa concessisset, si sciuisset eum non esse studentem, allegat Spec. in tit. de rescrip. præsentatione. §. ratione aũt impetrantis, vers. sed vbi scribitur pro scholari, sic nõ ita de leui, ne studio scholastici impedimẽto esset, rescriptũ cõcessisset cõtra scholarẽ, quã cõtra aliũ, arg. c. postulastis. de rescript. & aliàs in Montepessulano obtinui contra quendã qui literas impetrauerat regias cõtra Titiũ laicum, & alios, & illis literis volebat vti contra scholasticos, sed ex his fuit prohibitus, & per textum. & nota. in c. sedes. de rescript. Idem vidi apud Pictones, in literis inhibitionum à principe impetratis contra talem N. & alios, vt scho-

Ordo scholasticus in rescripto nominari debet.

scholasticos non comprehendant per supradicta, quod est valde notandum, & sequitur de Ripa in c. primo n. 100. de rescriptis, & hoc valere potest mille aureis scholasticis.

Scholasticus Parisien. si ibi studeat, dici potest.

NOnagesimum secundum, Licet non valeat rescriptum, si ciuis Mediolanensis, dixerit se Bononiensis, vel si aliquis Biterren. dicat se Tholosanum, c. significante. de rescript. nam si dicatur talis, de Florentia, vel à Montepessulano, denotat originem, Bar. in l. prouinciales, in fi. ff. de verb. signi. Bal. in l. 1. §. quod autem, de tuto. & curato. datis ab his, Alexan. consi. 150. viso themate, si vero dicatur Tholosanus, vel Aurelianus, intelligitur habere domicilium, vel originem, nec dicitur quis Aurelianensis, vel Bituricen. quamuis ibi habeat plura bona, nisi alterum istorum habeat, sic concludit Decius, consi. 550. iuridicam in fine.

Fallit tamen in scholaribus, qui si fuerint ciues Montispessulani, & tamen in supplicatione vel rescripto sic dixerint, talis scholaris Tholosanus supplicat, valebit rescriptum, licet non sit ibi ortus, dum tamen ibi studeat, Felin. in d. ca. significante, colum. penult. & fin. per c. quia in causis, de procurato. vbi Papa studentes Parisijs, vocat scholares Parisien. Nam ista denominatio qualitatis scholasticæ, potest cõgruere etiam nõ ciui, vt ibidem, & c. ex literis, de constitu. & ibi nota.

Fallit quando studium non esset ibi, vt si diceretur scholaris Lugdunen. tunc debet intelligi origine, & nõ valeret, si ibidem non erat ortus, quia verbum Lugdunen. debet naturaliter intelligi, & nõ accidentaliter, gl. in l. sed & reprobari. §. amplius, in gl. cõ maneus, ff. de excusa. tutor. Bal. in d. c. significãte. Igitur dum dico Titius Parisiẽ. hoc nomen proprium coniunctum cũ nomine soli est magis aptum importare ciuitatẽ illius soli, quã coniunctũ cũ qualitate scholastica, quando ibidem est studium, ideò sic intelligemus, licet Barb. in d. c. significãte, aliter teneat, cui ibidẽ respondetur.

Nonage-

NOnagesimum tertium, quamuis mutatio nominis sit prohibita, l. vna, C. de mutatio. nomi. & quando quis fraudulenter mutat, incidit in falsum, l. falsi prima, ff. ad leg. Corn. de fals. in scholasticis tamen non est prohibita, vt in §. nos vero, vers. cuius auditores, in proœmio, ff. & ibi dicit Bart. quod licet olim vocarent eos dispondios, vel dupondios, hodie nomine mutato Iustinianos appellant, & quamuis antequam operam dent legibus, vel iuri canonico, in lingua occitana, vulgus grimaldos Grammatice studentes appellet, vel artibus vacantes magistros, glo. in l. omne delictum. §. exploratores, in verbo metu, ff. de re milita. tamen postquam incumbunt legibus, vel iuri canonico, vocantur scholares, quod est nomen honoris. §. item precium, insti. de emptio. & vendi. vel domini, licet Bar. in proœmio clemen. in 2. lectura, col. 7. contra eos exclamet, qui volunt vocari *monsignore* indebitè. Et esto, quod nomen magistri nomen sit honoris, quia Christus voluit vocari magister. vt habetur Io. 13. & gloss. in cle. 2. de magist. tamē hodie ex consuetudine apud legum auditores vocari magister lingua materna patriæ occitanæ, vel prouinciæ iniuriosum illis videtur, ego vero mentem arbitrarer esse inspiciēdam proferentis, per l. si non conuitij C. de iniur. Et credo hoc euenisse ad constituendam differentiam inter incumbentes grammaticæ, artibus, & iuri, nempe hoc nomen sicut remansit penes artiū professores, ita apud Theologos, & Medicos, de Theologis nō est mirandū, debent enim esse imitatores Christi in effectu, ergo & in nomine, l. à nullo, C. de ferijs, vide Fel. in c. iurantū, de symo. Nota quod in Francia & Tholosæ, & fere alibi, scholares cuiuslibet facultatis, vocantur magistri, in lingua occitana, & prouincia scholares vtriusq; iuris vocantur *messires*, studentes in medicina, & alijs facultatib. *mestres*, & ita vidi, & audiui seruari in prædictis locis, in quib. alias habitaui, vidi quæ abundātius scripsi, in §. 1. in gl. magistros, de colla. in concord. Franciæ.

Mutatio nominis apud scholasticos, est laudabilis.

Scholastici an magistri vocari possint.

Nona.

Scholastici quibus vti vestibus possint.

NOnagesimum quartum, quod scholaribus etiam clericis licitum est portare vestes breues, & indumenta cuiuscunq; coloris sint, quòd sic probatur, bonum est argumentum de tempore ad locum, & è contrario, Ias. in l. vinum. ff. si cert. pet. gloss. in Cle. ad nostram, in verb. regularem, de censibus. & suprà in 2. priuileg. scripsi, sed tempore peregrinationis licitum est portare arma & vestes qualescunq;. c. si quis, ex clericis, de vita & honest. cleri. sic etiam loco incongruo, puta per studia peregrinando, c. clerici officia, de vita & honest. cleri. Item studentes sunt viatores, & peregrini, vt in hoc tex. & in l. cùm filiusfamiliàs viaticum. ff. si cert. pet. & sicut viatores possunt vestimenta ferre cuiuscunq; coloris, ita & scholastici, nota. in authen. omnes peregrini. C. communia. de successio. c. episcopi. 21. q. 4. & etiam quia nomen peregrini habent, ergo & effectum, l. à nullo. C. de ferijs. sic olim habebat consuetudo Auenionę, & in Montepessulano, vbi etiam vidi presbyteros in studio existentes portare tibialia, seu caligas rubeas, & alterius coloris etiam prohibiti, in Clem. fin. de vita & honest. cleric. prout placebat eis. Item de rigore iuris nullus color est prohibitus clericis secularibus non beneficiatis, gloss. sing. in Clem. 1. in verbo secularis, de electio. secundum Card. ibi, & eam sequitur Alex. consil. 149. in causa, col. vlt. in 6. part. & c. clerici. de vita & honesta cler. loquitur de honestate, secundum Innoc. & alios ibi, & Cle. final. illo titul. loquitur in sacerdotibus & beneficiatis, secundum Bonifacium ibidem, igitur super hoc consuetudo erit consideranda, vnde dicit Corse. in addit. ad Panor. c. cùm in consuetudinis, de consue. quòd defendit quosdam clericos accusatos de homicidio, quia deferebant habitum scholasticum, & ille habitus ex consuetudine regionis discernitur, nempe gloss. in summa. 21. q. 4. & Panor. in c. transmissam. de electio. col. 2. ait clericos posse vti vestibus preciosis, secundum consuetudinem suæ prouinciæ, & si consuetudo non haberet diuersi-

Clericis secularibus nullus color prohibetur.

uersitatem aliquam inter habitum clericorum & laicorum, ipsa attendi deberet, adeo, quod clericus diceretur tunc incedere in habitu clericali, quando incederet habitu honesto, & clericis consueto, & in dubio debemus interpretari vestem esse ecclesiasticam magisquam secularem, vt dicit Guiller. de monte Lauduno, in d. cle. 2. quem refert & sequitur, Maleret, in tracta. de electio. fol. 69. & seq. Consulerem tamen scholaribus honestis vestibus, & eis decentibes vti, quia talis quis præsumitur, in quali habitu reperitur, l. itẽ apud labeonem. §. si quis virgines. ff. de iniur. l. moueor, C. si seruus exportan. veneat, l. diuus. ff. de iure fisci. c. si iudex, de sent. excõmunicatio. in 6. c. contingit, illo tit. nã si breuẽ vestẽ cõiter in vniuersitate scholasticus aliã habens deferat, breuis sensu prȩsumitur, si Pennã in pileo, & hũc leuẽ præsumemus, si vestes graues, & grauibus personis & sapientib. cõuenientes detulerit, semisapientẽ eũ præsumes, si vestes tã polita detulerit, eum venereum, si vero vestes gerat immũdas, eũ coquũ, seu culinæ insidentem frequenter, seu suo studio insistentẽ frequenter, seu suo studio insistentẽ sub Saturno tamẽ natũ non male arbitraberis, vide Boetium li. 4. de consolo. prosa. 3. & Lucã in l. iudices, colu. 5. C. de digni. lib. 12. attendant aũt ne vtantur vestibus nimis preciosis, quia contra illos, qui vestes doctoribus congruentes assumunt, exclamat, gl. sing. in c. vt apostolicȩ, de priu. in 6. scd̃m Barba. in trac. de præstan. cardina. in 1. quæsto Basilica, 1. partis, nu. 60. imò dicit Pet. de Ancha. in d. c. vt apostolicȩ, ꝙ tales sumentes illas vestes, & eis vtentes, debent pœna falsi puniri, l. eos, & ibi Bar. ff. ad leg. Corn. de falsis, idem si assumãt vestes scholasticorum, & non sint scholares scd̃m eum, & debẽt vestes ab eis remoueri, & viliores q̃ eos decet dari, arg. c. præcipim⁹, 93. dis. hoc scribit Iac. Bonau. in addi. ad Io. de terra rubea, in trac. cõtra rebelles, reg. arti. 2. trac. 1. concl. 2. & in 2. art. 2. tractatus, ver. octauus effect⁹, in verbo, vt falsarius. 3. conclusio, plus addẽs ꝙ scholares bene vestiti

Præsumptio indumentorũ scolasticorum.

tempus consumunt ad vidēdas puellas & dominas, ꝙ nō facerent, si non ita induti essent sed honestè ſcđm eum, ꝙ partes cōsiderare debēt, vt auditorib. vestes griseas & viles suis filijs tradāt si velint ad frugē eos perducere. Hodie vero de cōsuetudine ista nō obseruātur, sed ad vnguem cōe vulgi ꝓuerbiū, facit qui pōt, nec obseruatur titul⁹ de vestib. oloberis, habetur tamē Ecclesiasti. 11. c. in vestitu ne glorieris vnq̄, nec in die honoris extollaris, congrue tamē & decēter qs debet esse vestitus, quia eū homines honorāt, quē vestimenta decorāt Helyas Rayner. in c. vt Apostolicæ, de priuil. in 6. & inter ignotos vestis est cā honoris, ſcđm, Spe. in ti. de aduo. in §. sequitur, dicens his verbis homines ęstimare bene, indutos maioris auctoritatis, & eis assurgere, & reuereri solere, hos describens versus.

Si careas veste, & non sis vestitus honestè,
Nullius es laudis, quamuis scias omnia quæ audis.

Licet hoc non esse faciendū dicat Seneca sic, quemadmodum stultus est, qui equū empturus ipsum non inspicit, sed sellam eius & frenū, sic stultissimus est qui hominem aut ex veste aut ex conditione quomodo vestis est circundata, ęstimat. refert Lucas de Penna, in l. 2. C. de vestib. oloberis, lib. 11. & l. 1. col. 2. C. de collegia. eod. lib. vnde Diuus Bernard. in epis. de cura & regimine dom⁹, sic inquit, relatus per Bened. in rep. c. Raynutius, in verbo, cuidā Petrō, n. 39. de testa. de vestib. scias, ꝙ vestis sumptuosa est ꝓbatio pauci sensus, vestis nimis apparēs cito viri odiū parit, stude bonitate placere, nō veste, ideò mulieris petitiό vestis habētis, & vestes petentis, nō indicat firmitatem, sed domus turbationem, vt ibi Bened. ꝓsequitur cōtra fęminas vestib. insatiabilis, & coitu Igitur vestis dēt esse conueniēs statui, ordini, & officio, c. Deus, de vita et honest. cle. et 21. q. 4. c. 2. & seq. extēde, vt per Bened. vbi s̄. & D. Io. le Cirier. in trac. de iure Primogenituræ, qō. 3. p̄roga. 7. lib. 2. & de his sunt multæ regis ordinationes, in quibus fortè abundantius dicetur.

Quæro

Quæro qua veste debent esse induti scholares, interrogatus Simachus Philosophus respondit, illa vestis decenter induitur, q̃ non trahit puluerē nec in humū demissa maculatur, vt in eius vita cōtinetur, & sic colore griseo indui dicūt q̨ cōiter nō maculatur, & ēt quia griseus color denotat spē, & ipsi debēt habere bonā, si bene studeāt, regendi Rēpublicā, vt habetur in ꝓœmio in. §. fi. & hoc vidi cōiter fieri Tholosę, vbi multos & prothonotarios, & alios studētes griseo panno vidi indutos, pseudo tamē scholastici veste nigra, cū scientiæ & futuris honorib⁹ mortui sint induti esse debent. Nota tamē ꝙ quādo scholaris degit in studio vestibus ipsis decentib. quando vero abit ad patriam vestib. peregrinorū, poterit vti, gl. sing. in c. ecclesiastica. 23. dis. secund. Ro. sing. 361. & Corse. in c. cum cōsuetudinis, de cōsuet. & Iacob. Bonaud. in addit. ad Io. de terra Rubea, in trac. 1. ar. cōtra rebelles regum, concl. 2. & ita p̄dicta intelligēda sunt, nam cum scholæ in ciuitatibus sint moribus illorum qui in ciuitatibus degunt vtatur, nam Diogenes corpore fuit seminudo, veste humili, & sordida, q cū Rhodios veste cōspicuos cerneret, illos nimiū insolentes dixit, rursus cū Lacedęmonijs in veste sordida & in honesta occurrisset, ēt hos in solentes nūcupauit, Pythagoras alba amictus veste, neq; ex mortuo animali quippiā ferens, aureā coronā gestabat, nōnunq̃ purpuratus, Crates manticam & sordidū paliolū, Aristippus Socraticus Milesiam clamidem, aliquādo amictū viliorem induebat, cætera nudos, Aristoteles vero decorus habitu, & nitido vestitu fuit tonsa coma, digitis auro redimitis, teste Alex. lib. 4. genial. c. 18.

Qua veste induti scholastici esse debeant.

Philosophi quibus vtebantur vestibus.

Quæro, si testator legauerit alicui vestes hyemales quo tempore debeant tradi, & assumit tex. in l. 1. C. de milita. veste, lib. 12. decidit hyemales Calendis Septēbris, æstiuas cal. tradēdas Aprilis, idē firmat Corse. in sing. in verb vestis vbi dicit hoc esse notandū ꝓ famulis, quib. ꝓmittūtur vestes æstiuæ & hymales, vt hoc mō debeant distribui, tamē quando ali-

do aliquis vult vestibus pro libito vti, est considerãda qualitas regionis, nam in Montepessulano ante Cale. Aprilis, in montaneis partibus, patriæ Lemouicẽ. vel Aluerniæ, nec quidem Calẽ. Aprilis, nec Maij, nec aliquando in toto anno vestes æstiuæ assumuntur, posset tamen famulus illo tẽpore vestes habere, si eidem ꝓmissę essent, vel scholasticus, si eidem sic deberentur.

Quantum & quot sit soluendum sartori pro veste, text. solennis, & non contemnendus, in l. fortissimis, C. de milit. veste, dicit vltra vnum florenum, non debet solui, illum allegat Ias. & dicit notandum: in §. tripli. nu. 53. inst. de act. de cõsuetudine tamen nõ seruatur, sed pro labore taxatur salarium, & pro locorum consuetudine, & plus Parisijs, quam alibi soluitur, vt expertus sum.

Scriptor præcisè cogi potest librũ quẽ promisit scribere.

NOnagesimumquintum, quod licet quis non cogatur ad faciendũ, sed si promittẽs non fecerit quod promisit tenebitur ad interesse, l. si quis ab alio, §. fin. ff. de re iud. l. stipulationes nõ diuiduntur. §. Celsus, & l. cũ stipulatus sim mihi. §. fi. de ver. obl. qa esset quædam species seruitutis, q̃ inter homines libros reprobatur, l. ob ęs, C. de actio, & oblig. Bal. in l. si traditio. colu. 2. C. de actio. emp. & alias rationes assignant doctores in locis supra citatis. Fallit tamen, quando scriptor promisit librum scribere scholastico, tũc enim interesse præstando nõ liberatur, sed præcisè potest cogi ad scribendum ratione vtilitatis publicæ, glos. sing. in l. stipulatio. §. opus, ff. de operis noui nunciatio. quam sequuntur Bar. Alex. & alij in d. l. stipulationes in 8. quæstion. & Specu. in titulo de renuncian. & conclusio in §. 1. versi. item est beneficium, & Pet. de Bellaperti. in l. si hi contra quos, C. loc. Bal. in d. l. si traditio, col. 2. C. de actio. empt.

Amplia procedere, vt etiam possit scriptor, si non scribat, in compedes confici, gloss. in d. l. stipulatio. §. siue, & ibi miratur Bart. cur scriptores eam non cancellauerint, sed eo quod illam non intelligebant, factum esse arbitror.

Intellige

Intellige procedere, in ſcribente libros legales, vel medicinæ, aut Theologiæ, & ſimilibus, ſecus in ſcriptore, qui promiſit ſcribere fabulas Bocatij, vel facetias Pogij, ſeu Areſta amorum, vt firmat Bal. in l. nec patronis, in fine. C. de operis liber. quia in his vtilitas publica ceſſat, ſecundum eū ibi, in l. vna, C. de ſentē. quæ pro eo quod intereſt, ſequitur Vincen. in l. in executione, in 7. fallen. nu. 167. de verbo. obliga. Rauen. in alpha. in verbo facere. Et non ſolum poteſt præciſè cogi, ſi in ſeculo remaneat, imò etiam ſi iurauerit ſcribere, & poſtea fuerit effectus Monachus, nam in religione exiſtens tenebitur libros, quos promiſit, & iurauit ſcribere, niſi à diuinis retraheretur, per gloſſ. & ibi Archid. in cap. præterea, li. diſt. Panor. & Fel. in c. cum I. & A. colu. penult. de re iud. ratio eſt, quia ſtudere in illis libris, & ſcribere, publica verſatur vtilitas, l. 1. C. qui ætate, lib. 10. vt ciuitas peritis hominibus repleatur, ſicut dicitur verſari, vt hominibus liberis repleatur, l. 1. ff. ſolut. matri. & Lucas in l. 1. colu. 2. C. qui æta. lib. 10. ſecus in iſtis figmentis Bocatij & aliorum, ergo ceſſante publica vtilitate ceſſabit hoc priuilegium, l. quod dictum, ff. de pact. c. cum ceſſante, de appel. item quia ſcholarium in his legalibus libris non intereſt in pecunia, quia iſtud intereſſe eſſet inæſtimabile, ad quod agere non poſſunt, quare præciſè cōpellent ſcriptorem, l. penult. & l. ſi liber. ff. ad exhibendum ſequitur Lucas in l. 1. C. de colo. Illyricia. col. 1. lib. 11. Vlterius ex legum intellectu mundus illuminatur, vt hic non ex intellectu fabularum, inde dicit tex. in l. poētæ, C. de profeſ. lib. 10. poētę nulla immunitatis prærogatiua iuuātur, quia eſt ārs mentiendi, & Cato dicit:

Nam miranda canunt, ſed non credenda poetæ.

Et Philo. primo metha. multa mentiuntur poētæ, & huius artis tres ſunt ſpecies, hiſtoria, fabula, & argumentum, ſiue comedia, & ſub hiſtoria continentur ſatyra & tragœdia, de quibus per commentatores ad Perſium, Iuuenalem Horatium, & in tragœdijs Senecæ poēta vates nūcupatur à vaticinā- *Poēſis tres ſunt ſpecies.*

ticinando, quia olim & hodie quasi in quandam vesaniam in scribendo commouentur, sicut veri cantores, qui semibreuibus repleti tantum indies diminuunt, quod ferè penitus sensu carent, & officiū poëtæ est, vt quæ verè gesta sunt, alia specie obliquis figurationibus cum decore aliquo conuersa traducant, secundum Lucam in d. l. poëtæ, & hi verè garruli sunt secundum Philosophum, in 3. Ethico. sic pictores & poëtæ, quantum ad libertatem mentiendi comparantur, in cap. quanto. de iureiurand. per glos. ibi, nempe Alanus, de complanctu naturæ sic ait: An ignoras quomodo poetæ sine omni paliationis remedio auditoribus nudam falsitatem prostituunt, in quadam mellitæ dulcedinis delectatione velut incantatas audientium aures inebrient, ipsam falsitatem sub quadam probabilitatis hypocrisi pallient, vt per exemplorum imagines hominum animos inhonestè morigerationis mentiendo suggillent. Augustinus de ciuitate Dei, libr. 14. sic ait: An Græco forte Catoni potius palma danda est, qui cum ratione formaret, quales esse ciuitates debeant, tanquam aduersarios veritatis poetas vrbe pellendos censuit, inde legimus de beato Hieronymo, quòd ab Angelo fuit percussus, dum libros Ciceronis legeret, cap. legimus. 37. dist. de quo multum admiratur Laur. Vall. in 4. libr. elegan. sed fortè hoc factum fuit, quia dimittebat studium Theologiæ, & etiam quia libri poetarum aliqui incentiuum tribuunt delinquendi, sicut liber Ouidij de arte amandi, secundum Alber. in dictio. in verbo poetæ, & ibi Ioan. Baptista in additio. per text. in cap. ideo. 37. distinct. vno etenim ore Iouis laudes cum Christi laudibus se non capiunt. c. cum multa. 86. distin. Lucas in procœmio trium libro. C. in fine. Fatendum tamen est hanc scientiam legistis valdè prodesse, videlicet poesis, historia, & maximè Rhetoricæ, imò nihil de his intelligentes simplices appellantur, per Ioan. Fab. in §. item precium. Instit. de emptio. & venditio. & vulgò dicitur, vbi desinit Physicus, inci-

incipit Medicus, & vbi desinit Rhetoricus, ibi incipit iurisconsultus, vnde idem faber vbi suprà dicit, quod elegans est adducere authoritates Philosophorum, Poëtarum, & Historiographorum, & Hiero. in 2. parte, episto. 70. & quia omnes scholares cuiuscunque sint facultatis habent hæc priuilegia, vt infra concludam, ideo adduxi hic authoritates & Poëtarum, Philosophorum, tum Theologorum tum canonum, vt inter legẽdum quilibet ex his exerpere possit, in quibus est versatus, multo maiora scripturus, ni timuissem lectorem fastidire.

Limita tamẽ, nisi dictus scriptor ad tales aspirasset dignitates, in quibus libros scriptoris instar scribere illi dedecori esset, vtpote, si à tali artificio in præturam aduolasset, vel ad maiorem, aut similem dignitatem, de qua promotione scribit Aeneas de Falco. in additio. ad Panor. in ca. 2. de pigno. Bonus de Curtili in tracta. nobilita. in 3. parte, nu. 114. cum seq. & ista induxi contra impressores, qui promiserunt excudere librum, vt non liberentur soluendo interesse, cum successerint in locum scriptorum eodem iure debent vti, l. si eum. §. qui iniuriarum, ff. si quis cautio, & quia rationes supra adductæ habent in ipsis locum, vt notoriè cõstat ergo expresse possunt compelli ad imprimendum postquam promiserint, & nouissimè fuit per regem, & in suo consilium decisum, quod typographorum famuli, librum quem excudere ceperunt, non debent dimittere, & si dimiserint, possunt cogi etiam pœna corporali, & alia fuêre statuta, etiam per supremam curiam, hoc anno. 1540. die 15. Aprilis, contra impressores Ludunenses.

Typographi præcisè sunt cõpellendi.

NOnagesimum sextum, quod non solum scriptor tenetur præcisè scribere librum, sed etiam tenetur suo atramento, gloss. Angel. Alexand. & Iason. in l. stipulationes commodissimum, ff. de verborum obligationem item suis calamis & alijs instrumentis ad scribendum necessarijs, per illũ tex. ad hoc nam si commodissimũ est exprimere, &

Qui promisit scribere suo atramento tenetur, & per se & rubricas, & interdiu.

re, & non exprimitur, ergo veniunt de natura contractus, & idem in impressoribus, & alijs operarijs, arg. l. suo victu, ff. de oper. liber. gl. in l. quoniam, C. de testi. Itē dictus scriptor obligatus ad scribendum, scribere non poterit noctu, nam opera diurna est melior, l. 2. ff. de verbo. signifi. l. 2. de operis liberto. Bal. in rub. C. de operis liberto. facit gloss. in l. more Romano, ff. de ferijs, quæ dicit aliquem non compellendum ad recipiēdum solutionem de nocte, & sequitur eam Bal. in Marga. in verbo oblatio, in 2. q. Item non potest scriptor per discipulum scribere, nam suauius & melius fit per magistrum, l. 1. C. de mancip. & colo. lib. 11. quia non est discipulus nisi in sectoribus, supra magistrum, Matth. 10. c. sed substitutus ita idoneus esse, sicut ille in cuius locum substituitur. l. parabolani. & ibi glo. C. de eps & cleri. & l. primas in verbo substitutum, C. de præposi. agentium in rebus, libro 12. Ioan. And. in regula, qui per alium, de reg. iuris in 6. ideo pronunciauit dicta die 15. curia suprema Parisien. quod deinceps discentes ante tres annos non poterunt fungi officio impreßionis, postea sic, nec libros mendis inficiant. Vlterius qui promisit scribere librum, tenetur etiā scribere rubricas dicti libri, quia sunt de tex. in glo. in proemio sexti, in verb. titulis, sequitur Ias. in proemio actio. Fel. in rubr. de accusa. additio ad Nicola. de Milis, in reperto. in verbo scriptura, & sic potest inferri, quod sicut vitium libri facit, vt redhiberi poßit, ita & vitium rubricarum. Cogita, quia hodie librorum scriptores non habemus, sed in eorum locum impressores, qui correctiones non curant, & cantando literas iungunt, quod non potest fieri nisi modo, se, sicut narrat destructorium vitiorum de quodam, qui cū alijs loquēdo scribebat libros semper mēdosos. Animaduertite igitur impressores, nā à vobis depēdet potestas bene dicēdi, opiniones n. affirmatiuas sæpius negatiuas ponitis, & ecōtrario & ideo si bene imprimatis, datur potestas bene dicēdi, ob id bonum esset serēißimū regem statuere nemi-
nem.

nem posse imprimere, nisi haberet doctissimos correctores, quia dicit gl. in procemio regularum cancella. infinita mẽdacia esse in impressionibus, tam in grammatica, quàm in alijs, ideo tot intellectus dantur per doctores, & tot obscuritates emanant, quæ cessarent, si absque correctionibus libri imprimerentur, scio, quòd hæc Parisien. vniuersitas suis librarijs iuratis præcepit, vt correctores idoneos haberent sub pœna priuationis, & melius corrigunt nunc, quàm olim faciebant.

NOnagesimumseptimum. Quamuis non valeat pactum, quòd liceat creditori propria authoritate capere debitorem non soluentem, Bartol. & alij in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matrimo. quia esset quædam seruitutis species, quæ est improbata. l. ob æs, & authen. ibi posita. C. de actio. & oblig. l. 2. ff. de libero. homi. exhiben. Item per pactum quis se subijcere non potest. l. nec si volens, & l. liberos. C. de libera. causa, ob id tale pactum non valet, quia iudex non potest partibus demandare licentiam exequendi propria authoritate, vbi resistentes interuenirent, vt dicit Barto. in l. creditores. C. de pigno. Docto. in l. iuste. ff. de acquir. possess. Bal. & Salic. in authen. ei qui. C. de bonis authoritate iud. possiden. Bald. in l. etiam, de executio. rei iud. Panor. in c. de cætero, de re iudic. item tale pactum non potest valere. §. si verò, in authen. de exhiben. reis, colla. 5. vnde dicit Bald. in l. 2. ff. de iurisd. omnium iud. quòd præhensio siue captura est meri imperij, ideo delegari non potest, ergo nec super ea pacisci. Bart. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furt. reprobata glo. ibi, quæ dicit, quòd valet pactum, quod quis ab homine priuato torqueatur, quàm reprobat ibi Bartol. & in l. 1. §. 2. ff. de iniur.

Conuẽtio valet vt propria authoritate scholasticus capiat scriptorem.

Fallit tamen in scholaribus, quibus si promisit scriptor in certo loco stare, & ibi scribere librum, poterit propria authoritate capi, & in vincula detrudi, iuxta suam obligationem, cùm iure permittente fiat, vt tenet Specu. in titu. de

conclusio.&renunciatione. §.primo, vers. item est beneficium,& ibi sequitur Ioan. And. in additio. quia debitorem de fuga suspectum authoritate propria capere creditor potest. l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in fraudem credit. Iason instit. de actio. in princip. ergo & per pactum potest conuenire vt fiat. l. penult. C. de pignor. action. d. l. creditores. C. de pigno. glo. in d. l. alia. §. eleganter. ff. solu. matri. glo. in l. si qui. C. locati. Alex. in additio. ad Bart. in l. stipulatio. §. fine. ff. de operis noui nuncia. & in d. l. eleganter, in lectura, num. 7. cano. in c. 2. de pigno. & hoc etiam videtur fauore studij, vt scholasticus non sit sine libris, sine quibus viuere commodè potest, secus in discolis, quibus ensis pro libris est, quem aliquando sequitur testis, ista etiam in typographis habere locum, qui eadem existit eis ratio, vt suprà dixi, arbitror.

Imperator in terris etiam ecclesiæ legitimat scholares.

NOnagesimumoctauum, quamuis Imperator in terris subiectis ecclesiæ, quo ad temporalem iurisdictionem non habeat potestatem legitimandi spurios, vel naturales, secundum Bald. in prima constitut. C. & ibi Salice. & Bald. in l. prima, colum. 2. C. de iure aureo. annulo. Pet. de Ancha. in consil. 320. incipien. primum dubium non est nouum. Alex. in consil. 67. consideratis his, vol. primo, & communiter Docto. in l. Gallus. §. & quis si tantum. ff. de libe. & posthum. & in cap. per venerabilem, qui filij sint legit. nec è contrario, Papa in terris imperij, quoad temporalia, quia iurisdictiones sunt distinctæ, cap. nouit, & ibi nota, de iudic. d. c. per venerabilem, & *Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet*, & sic nullus potest extra territorium iurisdictionem exercere. l. fi. ff. de iurisdict. omnium iudicum, cap. fina. de constit. in 6. & quia præiudicare fisco ecclesiæ, qui succedit loco incestarum personarum. l. 1. C. de natura. liber. & ibi nota. quod Imperator non potest hoc facere, quia fiscus ecclesiæ est maior Imperatore, Baldus in l. eam quam, columna septima. C. de fideicommis. versic. consueuit esse quæstio. Imperator

tor tamen poterit legitimare scholasticos naturales tantū, quos vocamus bastardos, in studijs publicis studentes, quo ad temporalia, licet studia sint in terris ecclesiæ, tanquam suos filios speciales, per hunc textum ita tenet hic Bal. & alij, & Philip. Francus in c. si duobus. §. denique, col. pe. de appella. Card. Alex. in d. c. per venerabilem, colum. 30. nu. 80. ratio videtur esse, quia cùm omnes scholastici sint sub speciali protectione, & vt practicè loquar, saluagardia principis, vt dicit hic tex. ergo tanquam suos speciales filios, & ei commissos poterit legitimare, & sic dixi Regem Franciæ posse scholasticos Auenoniæ studentes, quò ad temporalia legitimare, licet illa sit de terris ecclesiæ ciuitas per supradicta, quia tantam potestatem habet Rex Franciæ in suo regno, quantam habet Imperator in suo imperio, vt omnibus est obuium. *Rex Auenoniæ legitimat.*

Amplia, non solùm quando pater non haberet filios, sed etiam si haberet legitimos & naturales, secundum Thomam Ferrar. cautela prima, licet Bald. in cap. vno. §. filij, si de feud. defuncti contro. sit inter domi. & agna. vassal. in vsibus feudo. dicat Imperatorem esse vnum pecus, quando legitimat naturales existentibus legitimis, & naturalibus, sequuntur Doctor. in d. §. quid si tantum, hanc tamen gratiam poterit facere Imperator suis proprijs filijs, videlicet studentibus eos legitimando, licet alij supersint, & hoc vt augeatur studium, & naturales ad scientiam incitentur, licet communiter hoc non debeat facere in alijs, & si faciat, literæ non verificantur in hoc regno, sed de quo proderit ista legitimatio? & breui respon. quòd talis legitimatus cū suis fratribus, legitimis & naturalibus poterit succedere, cùm Imperator legitimet quò ad hæreditates, vt dicit Panormitan. in d. cap. per venerabilem, & doct. in d. §. & quid si tantum.

In regno Franciæ Imperator non posset legitimare, nec etiam papa, quò ad temporalia legitimatio in eo recipitur,

sed solus rex Franciæ hoc facere solet, vt scribit Ioã. Ferald. in 25. priuilegio regis Franciæ. in tracta. de iuribus & priuileg. regni. Tamen talis legitimatus per regem vel imperatorem non censetur esse legitimus, quo ad ordines, glos. in c. lege. 10. distinct. & in c. peruenit. 161. dist. Bart. in l. qui in prouincia. §. finali. ff. de ritu nupt. & in authen. ex complexu. C. de incestis nupt. sed benè proderit quo ad honores, nam licet generaliter dicatur. l. generaliter. §. spurios. ff. de decurio. spurios non debere admitti ad honores, tamen legitimati benè possunt, cùm pro legitimis habeantur, cap. tanta, qui filij sint legitimi, & sic legitimatio papæ quò ad ordines & spiritualia valebit, legitimatio verò Imperatoris vel regis, quoad temporalia per supradicta, quæ notes.

Perfecta emptione incommodũ ad scholasticos nõ spectat.

NOnagesimumnonum, quia licet commodum & incommodum perfecta emptione spectet ad emptorẽ. l. cum similib. C. de periculo & incommodo rei vendi. Fallit in scholaribus, qui si emerint à rustico, vel ab alio vinũ, quod fortè non potest seruari, & tamen ipsi ignorantes seruauerint, & vinum inutile factum sit, tenetur venditor, qui naturam vini dicere debebat. l. dolum. C. illo titu. & ibi gl. & Petrus de Bellaperti. & l. fin. vina quæ in dolijs. ff. illo tit. §. planè, sed istud est ius commune, cum omnibus competat, sed pinguius studentibus, cùm communis ignorent naturã vini, sed non aquæ bonæ, quæ eorũ est amica studijs, & ista in singulos dies deberent proclamari vini venditorib. vt scholasticos deinceps super his bona fide, qua pauci vti solent, monerent.

Cogitur dominus locũ scholis aptum vendere.

CEntesimum, quamuis quis non cogatur vendere. l. sicut. C. de actio. & obliga. l. inuitum, & l. dudum. C. de contrahen. emptio. & l. nec emere. C. de iure deliberan. l. 11. §. cura carnis. ff. de offi. præfect. vrbis, c. primo, cum similibus, de emptio. & vendit. Scholasticis tamen cogitur quis vendere locum aptum, ad scholas ampliandas, vel ad collegium.

gium. Bart. Cæpol. in tract. de seruitu. vrba. prædio. cap. 82. rubri. de sepul. idem firmat Alexand. in additio. ad Bart in l. vna. C. de stud. libera. vrb. Ro. lib. 11. Pet. de Lesnauderie in opusculo de doctoribus, in 2. parte, nu. 26. & ratio est propter publicam vtilitatem, quia interest reipu. habere iurisperitos ad gubernandam rempubl. vt in proœmio inst. §. fi. idem in furnario siue pistore, qui non vult coquere panem, nam potest eadem ratione publicæ vtilitatis cogi officio iudicis. Porcus in §. præterea, in fine, instit. quib. mod. re contra obl. idem in hospite, vt hospites recipere teneatur, & notarius pro omnibus, qui eum cogant scribere. Bartol. in l. 1. furt. aduersus nautas. ff. Roma. in repet. l. si verò. §. de viro, colum. 42. fallen. 45. ff. solut. matrimon. Bauer. in §. possunt, colum. 10. instit. de testa. Valaci in repe. l. imperium, colum. 79. ff. de iurisdictio. omnium iud. alibi dixi.

Centesimumprimũ, quia inuito scholari nõ debet quis occupare locũ suum, quem in studio habet, etiã alius scholasticus, glos. in l. fina. C. de offi. magist. off. eam approbant docto. licet corruptè allegent de offi. magist. militum, in §. apum, instit. de rerum diuisio. & credo istud esse introductum ratione pacis & concordiæ inter eos seruandæ, & ob scandalum vitandum, nam antequam ista seruarentur in ciuitate Tholosana, hora tertia post mediam noctẽ, seu circa ibant scholastici ad studia, vt haberent loca apta, & aliquando mittebant famulos, vt ea custodirent, & ipsi in lecto dormiebant, & famuli expellebantur per alios studẽtes, & demum dominis venientibus controuersiæ inter eos durissime oriebantur, quamobrem fuit introductum, vt ante occupationem vacua occupantibus acquirantur, facta demum occupatione, nullus illum locum inuito primo occupante accipiat, imò potest dici, quòd olim Perusius, fugite hinc pueri, locus sacer est, quod limita nisi scholasticus & corpore & animò deseruerit locum illũ, & reuertendi consuetudinem omiserit, tunc demum primò occupanti traditur,

Loca scholasticorũ nullus occupare debet.

ditur, per §. pauonum, instit. de rerum diuisio, vidi Tholosæ obseruari, tempore conductæ (quam vocant) quia id temporis lectores conducuntur ab scholasticis, quòd si auditor non accedat ad suuum locum per tres dies, locus erat contra eum præscriptus, arg. l. primæ. ff. de glande legenda, facit l. 1. §. biduum quando appellan. sit, cap. biduum, 2. q. 6. l. 3. C. de erro. aduoca. l. fina. de iud. nec habet locum de consuetudine inter studentes, l. fina. C. vnde vi. quò ad loca in studijs existentia, tempore verò ordinarij non prescribebantur loca studiorum scholasticis debita ante quindecim dies, qui non computantur de momento ad momentum, per notab. in l. 3. §. minorem. ff. de minoribus, idem dic in aduocato, qui habet vnum locum in foro, nam ei est relinquendum, vsque dum habet consuetudinem reuertendi. Domin. Ioan. Sainxon in consuetud. Turonen. rub. *Des droictz de basse iustice*, in artic. 14. quod non seruatur in palatio Parisiē. nisi in antiquis, qui habet primum scamnum secundum eorum antiquitatem, & per curiam assignatum, idem dixi Pictauis de hora alicui assignata legenti, vt non debeat ab eo sine causa auferri, quando benè legit, vt alij de nouo venienti de nouo concedatur, quod maximè debent seruare doctores regentes, quando vellent æquali dare, secus si maiori, vtpote si auferant à baccalaureo, vt doctori famoso assignent, tunc minor maiori cedere debet, cap. cùm inferior, de maiorita. & obedien. idem baccalaureo alteri, qui auditoribus est valdè gratus, & alter non, hoc arbitrio doctorum relinquitur.

Scholastici intra scholas capi nō possunt.

CEntesimumsecundum, quia sicut domus est cuilibet tutissimum refugium. l. plerique. ff. de in ius vocan. ita domus scholasticorum, quæ vocatur studium, siue scholæ, ita vt auditor ibi non possit capi, siue sint scholæ Theologorum, siue decretorum, siue aliæ, nam sicut domus episcopi habet immunitatem, c. id constituimus, 17. q. 4. ita & multò fortius studium, & etiam ad vitandum scandulum,

& tu-

& tumultum aliorum scholarium, & quamuis hodie domus episcopi non habeat immunitatem, vt habetur in magno consuet. in rub. *des cas qui peuuent toucher le roy*, folio 147. de quo fuit prolatum arestum Parisijs, vt ibi refertur, tamẽ studium ex consuetudine gaudet immunitate, vide text. in cap. quisquis, & cap. constituit, 17. quæst. 4. quòd quis non potest capi in claustro, à fortiori, nec in studio, etsi quis habet gratiam acceptandi in ecclesia, poterit acceptari in cœmeterio, vel in ambitu, vel capellis exiguis eccle. Nicol. de Milis in repeti. in verbo, gratia, in §. 53. & vide Panormitan. & ibi in additio. ad eum, in cap. 2. de consuetu. quod hospitale gaudet immunitate, sic & scholæ, & per hoc fuerunt laqueo suspensi aliqui seruientes, ducti à quodam magistratu Tholosano, quàm vulgo Vignerium vocant, ad studium legale, & Vignerius ad mulctam condemnatus, eo quòd ingressi scholas iussu magistratus scholarem quendam interfecerant, quia si quis possit capi vbicunque repertus fuerit, non tamen potest capi in studio, seu in scholis publicis, tum ratione vitandi scandalia, vt suprà visum extitit, tum tumultus, propter quem vitandum crimen aliquando remanet inultum, cap. latores, de cleri. excommun. ministran. quod non procederet in criminibus hæresis, & læsę maiestatis, quia tunc potest dici: Ab altari meo euelles eos, vt moriantur, cap. 1. de homicid. & propter criminum atrocitatem, de quibus in cap. cùm secundum leges, de hæreti. in 6. l. quisquis. C. ad legem Iul. maiesta. tutius esset expectare captionem extra studium, etiam in his enormibus, si fieri posset, commode alioqui vbicunque, posset etiam in scholis capi scholasticus suis rebellis doctoribus, & omnes alij deberent tunc deijcere eundem ex scholis, vt pœna illius esset metus multorum. l. prima. C. ad leg. Iul. repetund.

Iniuria vni facta, omnibus scholasticis cẽsetur facta.

CEntesimumtertiũ, quòd iniuria facta vni ex scholaribus vna habitantib. censetur omnibus alijs facta, & sic pote-

poterunt agere actione iniuriarum, quia in aliorũ contemptum censetur facta, vt dicit Bartol. in l. cùm scimus. C. de agric. & censi. lib. 11. & ibi Iacob. Rebuff. & Platea. & iura loquentia de amicis, possunt intelligi etiam in scholasticis, per gl. in c. innotuit, de electio. sicut iniuria facta vni de cognatione, censetur facta toti cognationi. l. vna. C. de senatuscon. Silla. Bald. in l. 1. C. si quacunque præditus potesta. Hyppo. consi. 68. visa accusatione, etiam scribit Bartol. in l. prohibitum. C. de iure fisci, libro 10. quòd si vicinus patiatur iniuriam à Cæsarianis, potest conuocare amicos & vicinos, & clamare, dicendo, succurrite, & vicini iure illi succurrere poterũt, multò fortius scholasticus suo socio. Dec. cons. 469. visa, inde firmat D. Grego. de officijs, c. 19. de fortitudine, in hæc verba: Qui enim non repellit à socio iniuriam, si potest, tã est in vitio, quàm ille qui facit, vnde Moyses hinc prius orsus est tentamenta bellicæ fortitudinis, nam cùm vidisset Hebræum ab Aegypto iniuriam accipiẽtem, defendit, ita vt Aegyptium sterneret, atq; in arena absconderet, Exodi cap. secundo, quod benè seruant scholastici Tholosani, qui mutuo se contra extraneos iuuant, licet rixæ inter eos sint, inde dicit Alber. de Gandino, in tracta. de malefic. in rubric. de defensio. à reo facienda, in versic. sed quid si inferatur, quod si vnus studens in societate aliorum sit aggressus, poterunt iure omnes alij socij eum defendere, & aggressorem offendere, defendendo socium, sequitur Angel. in tract. de malefic. in glos. & dictus Titius se defendendo, versic. quæro, per textum, iuncta glo. in l. item apud. §. tenetur. ff. de iniurijs. Bartol. & alios in l. vt vim. ff. de iustitia & iure, & l. 1. C. vnde vi, non tamen possunt socij alium circunstantem vel mediatorem occidere, vel defendere. l. scientiam. §. qui cum aliter, & ibi Florian. ff. ad l. Aquil. vbi in additio. habetur, quòd licitum est ponere alium ad suam defensionem, & si ille occidatur, non teneor, vel si pono me post tergum, Angel. in l. 2. C. ad legem Cornel.

Scholasticus socium suum defendere potest.

nel.de ficca. Petrus Cerard. sing.9. incipiente,tene mente &c.arg.de rebus ad personas,c.olim primo,&ibi Docto.de resti.spolia.sed causa incendij vitādi possum destruere medias vicinorum ædes,l.item si quis fumo,ff.ad leg.Aquil.& ibi latè Flor.ita obijcere alium hominem causa meæ defensionis,quia ego non occido eum,sed alius aggressor,& licitum est me redimere,Iacob.Rebuff.in l.nulla, C. de delato lib.10. & dixi in rep.l.diuus,ff.de senatuscosul. Sylla.

CEntesimumquartum,quia noticia scolastica multum prodest,subijcio verba, gloss. in c.innotuit,de electio. Feli.in c.quoniam, col. 2. de off. deleg. dicens,quod maxima amicitia inter scholasticos,in scholis acquiritur, per d. gl. & sicut fraternam dilectionem haurit militia terrestris, ita legalis,l.cum allegas,&ibi Rebuff.C.de castre.pecu.milit.lib.12.& nō absurdè poterit socius vocari frater,l.nemo. §.1.ff.de hæred.insti.glo.tamen, in c.prophetauit,1.q.1.ait, quod aliqui scholares (vt quidam deParisien. fabulantur) dum sunt in propria patria,dicunt suis notis & socijs,nō noui vos,nec quod peius est, loqui volunt cum eis. Imò quādoque alij etiam præceptori dicunt,nescio vos, ca.diaconi, in 5.93.dist.& dedignantur eos habuisse in præceptores, vel socios, & maximè quando sunt positi in dignitate quibus potest dici, quod ait Dauid, Psalmo 58. Ecce loquentur in ore suo, & gladius in labijs eorum, & tu domine deridebis eos,& ad nihilum reduces delictum oris eorum, sermonem labiorum ipsorum & comprehendantur in superbia, & de execratione, & mendacio annunciabūtur in consummatione, in ira consummationis, & non erunt, & ratio est secundum Barba.in clemen.prima,col.13. de iureiur. quia sensus ex pinguedine crassus efficitur, & ideo memoriam status pristini non retinet, nam mutantur mores, dum committantur opes, c.fi.44. dist.& tales sunt sicut Bonifa. octauus, qui (vt fertur) intrauit dignitatem Pontificiam vt vulpes,regnauit vt leo mortuus est vt canis, prout scribunt

Scholastica noticia de quo prosit.

Contra superbos.

doct. in procemio, 6. lib. & hi superbi prius seruent, postea deficiunt, 7. q. 1. ca. Nouatianus, & Lucanus ait: Graues sub pondere lapsus. & Seneca sequitur: Superbos victor à tergo Deus. inde Ioan. Fab. in §. quibus, instit. de capit. dimin. ait: quòd sunt nonnulli, qui prouecti in altum credentes se glorificatos non dedignãtur post se respicere quosdam socios, atque pares, contra quos dicitur:

Animo degeneres, cùm qui prouehuntur in altum,
Hos nouißimè negant, quos habuere pares.

Sed considerare debent, quòd ipsi & scholares & pauperes fuerunt, tex. in §. hæc authen. disposuimus, in vers. considerare, in authen. vt cùm de appellat. cognosc. collat. 8. facit, quod dicit Iaco. Recuff. patruus meus magnus, in l. 1. C. de murileg. lib. 11. quòd sunt nonnulli, qui dum opibus abundant, adeo superbia inficiuntur, quod vix loqui volunt, & tanquam Dij incedunt, sed debent memorari pristinæ conditionis per illam legem.

Tamen inter egregij animi scholasticos magnũ in scholis amoris vinculum coalescit, de quo loquitur glos. sing. in l. 2. C. in quibus causis colo. lib. 11. inquiens, quod amicus dicere solet amico, omnia mea tua sunt, quam singu. dicit Barba. in repe. l. cùm acutissimi, col. 11. & 41. & 49. C. de fideicommis. & in repet. ca. Raynaldus, colum. 118. de testa. & Antõ. Bauer. in §. pater, col. 12. inst. de testa. & in §. planè, col. fi. de testa. milit. ibidem, & Benedict. in repe. ca. Raynutius, in verbo, testamentum, in 3. nume. 46. de testa. & Paul. de monte Pico, in repet. l. Titia. §. Titia, col. 1. ff. de lega. 2. & propter hoc inter bonos studentes socios, & vnà cõmorantes vnica crumena est, vel esse debet, & cuius illorum aperta, sicut inter fratres, & tales amicos melius habere quàm aurum, vt habetur in apophtheg. Laco. quòd cùm quidam aperiret malum Punicum, Xerxses interrogatus, quidnam tantum habere vellet, quantum esset granorum multitudo, respondit Zophiros, nam Zophirus erat vir

Vna crumena inter bonos scholasticos.

vir tum bonus, tum amicus, veruntamen hi amici non tam subito, sicut oculus mouetur, acquiruntur, imò amicos tam cito non possideas, dicebat Solon, addens, quòd si possideris, nec reprobes, insuper amici æquiparantur consanguineis. l. cum alienam, & ibi Iason C. de legat. ideo sicut legatum factum consanguineo, de re aliena valet secundum leges, cap. filius, de testamen. idem si fiat studioso iuncto magna amicitia, vt videtur tenere ibi Iason. Et legatum factum rectori alicuius ecclesiæ ab amico præsumitur factum contemplatione personæ, sicut si à consanguineo relictum esset, cap. requisisti, de testam. Do. Alcia. in tractat. præsumptio. regula prima, præsumptione 28. folio 113. vbi plus dicit amicum posse prosequi iniuriam illatam amico, ac si esset facta consanguineo, & pro eo appellare, Archi. in cap. primo, colum. 5. de electio. in 6. & Didacus de Segura, in repet. l. Imperator, in princip. versic. tertia fuit ratio. ff. ad Trebel. nam veri amici sunt vna anima in pluribus corporibus, vt dicit Aristo. & habetur in epito. vniuer. hyst. in vita Plauti, folio 45. in hæc verba: Amicitiam & fidem stultorum ne receperis, insipientium atque improborum, nam facilius sustinetur odium quàm collegium, nemini te nimis sodalem feceris, res nimium singularis est homo, parem ferre non patiens, minores despiciens, maioribus inuidens, ab æqualibus dissentiens. Illi tamen non præsumuntur amici qui simul conuersantur, glos. in §. cogitandum, in authen. de monach. colla. prima. Bal. in marga. in verbo, amicitia, in fin. vnde infert per illum text. Ias. in d. l. exigendi. C. de procurato. quod amicus iunctus magna amicitia, potest agere sine mandato, sicut coniunctus, & cõsanguineus, Alexand. & Vincent. in d. l. prima. §. primo. ff. ad l. Falcid. Idem dicit Barba. in tracta. de præstan. cardina. in 3. quæstio. primæ partis, quòd sicut prælatus potest de donatis sibi per coniunctos testari, ita & de donatis per amicos magna amicitia, nempe amicorum præsentia facit

cessare fraudis ac metus præsumptionem, sicut consanguineorum. l. transactionem. C. de transact.

Item facit amicitia homicidam præsumi, non dolo fecisse homicidium, sed fato. l. 1. C. ad legem Cornel. de sica. Cæpola cons. 29. in Christi, &c. viso processu, & per ista alias defendi quēdam scholasticum, qui interfecerat suum socium.

Præterea prodest amicitia scholastica, in eo quod dicit Iason in l. prima. ff. de in litem iurand. quòd quis potest alteri stipulari, & valebit stipulatio ratione amicitiæ, licet regulariter non possit. l. stipulatio. §. alteri. ff. de verborum obli. quia bonus amicus, quod potest amico suo, etiam ignoranti acquirit.

Item in alio prodest, quia testimonio amicorum credendum est de facto, fama, scientia, moribus, & bonitate socij, secundum Iacobum Rebuff. in l. 1. C. de præposit. agent. in reb. lib. 12. licet socio communiter non credatur, sed hodie proh dolor scholaris suo socio inuidet, & detrahit, ideo potest præsumi, quòd difficulter daret de suo, cùm velit occultare laudem sui amici, & sic furi par est. l. hæreditatum. ff. ad leg. Falcid. & Ias. in fi. tit. instit. de actio. caue ne cum his habites, ne mala de te vbique spargant, ac in te obloquantur. Etiam de alio potest prodesse, quia vltima voluntas, in qua testator relinquit aliquid coniunctæ personæ, vel dilectæ producit actionem, ac si esset solennis in legatis & fideicommissis, casus est sing. in l. in testamento, iuncta glos. ff. de fideicommiss. libert. secūdum Barba. consil. 22. colum. 2. nu. 6. in 4. volumine. Matthes. sing. 41. nota mirabilem doctrinam ibi dicens, quòd pauci scholares hoc sinunt, & est sing. secundum Bald. in margar. in verbo, codicillus, in 7. quæst. quod ardor liciti amoris operatur vim clausulæ codicillaris. l. si iure. C. de testam. manu. vbi Bald. & Roma. in repetit. l. si verò. §. de viro, colum. secunda, fallen. 25. ff. solu. matrimonio. Barba. in repetitio. cum acutissimi, colum. 21. C.

de

de fideicommiss. vbi scribit, quòd si amicus instituat amicum, & velit, quòd post eius mortem bona veniant ad substitutum, si amicus habuerit liberos, excludetur substitutus, quia postquam prædilexit patrem substituto, & filios illius, ibi vide fusius, & in rub. de rescrip. in cle.

Item prodest, vt in l. duo sunt Titij. ff. de testamen. tutel. & amicus omnia quæ petit, ab amico obtinet, cum iusta petat, & iustè petentibus non est denegādus assensus. l. 2. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & lex amicitiæ prima est, vt ab amicis honesta petamus, teste Cicero. de amicitia.

Item & in alio, quia amicus pro alio impetrare potest literas ad beneficia sine mandato, glos. in ca. ad aures, & cap. nonnulli. §. fin. de rescript. Corset. in sing. incipen. mandatum & confirmationem electionis petere, gl. in verbo, petere, in c. quamuis, de electio. in 6. Etiam ratione iudex amicitiæ potest pœnam remittere suo amico, glos. sing. in c. nisi, de offic. lega. quam sequitur Barba. in rub. de rescript. colum. 10. in clem. & in c. Raynaldus, colum. 117. de testam. & in repet. l. cùm acutissimi, col. 12. C. de fideic. Aduertendum est etiam super eo quod dicit Rauen. in alpha. in litera C. fol. 25. colum. 2. & in verbo, amicus, vbi dicit quem grauari ex consanguineo, & ex amico damnum patiente, argu. l. hæres. 2. §. fi. ff. de condit. & demonst. l. si stipulatus fuero, de verborum oblig. & sic in amico locum habeat. c. sciant, de election. in 6. quod videtur æquum per prædicta, licet in practica difficilè esset obtinere. Præterea in arbitrarijs, de quibus in §. præterea, instit. de actio. iudex multum pro amicis potest etiam salua conscientia, vt ibi fusius nota. & fortè posset dici, quòd pœna promissa ab amico causa matrimonij contrahendi non debeatur, per c. genua, de sponsa. & ibi nota.

Insuper scholasticus receptans suum amicum scholarem bannitum mitius debet puniri, secundum Bart. in l. fina. ff. de recepta. & Alexand. consil. 144. post reditum, in fine, in

2.volum. faciunt quæ ſcribit Roma.in repet.l. ſi verò. §. de viro.ff. ſolu.matrimo.colum.21. in 26.fallen. Item quando aliquid dicitur amico ſub ſigillo confeſſionis, non debet id enunciare, etiam ſi fierent ſub pœna excommunicationis monitiones generales, ſecundum Franciſc. de Ripa, in tracta.de peſte, in vlt.parte, fol. 158. verſic. inſuper ſi videat, quòd amicus iuſte rem detineat, alias ſecus, vt firmat Pan. in cap. is qui cum fure, de furt. & c. cùm dilectus, de exceſſi. præla.& Felin.in cap. intimauit, de teſtib. Ex his patet veteres amorem ſatis commode depinxiſſe, primò autem pingebatur per Poëtas, forma viri, facie iuuenili, capite diſcoperto, indutus tunica viridi, & in eius fimbrijs ſcriptum erat aureis literis, vita & mors in fronte erat ſcriptum, æſtas, & hyems, & iuxta cor erat quædam apertura, per quem totum corpus poterat videri, & ibi ſcriptum erat longè & prope: Ob id forma virili depingebatur, licet ſapientia, & aliæ virtutes in forma fœminea pingi eſſent ſolitæ, ad denotandam conſtantiam, quæ ineſſe vero amori debet, quæ magis conſiſtit in viro, quàm in muliere, quia mulier varia & mutabilis. l. ſi filia. C. de inoffic. teſta. cap. forus, de verbo. ſignifica. varium & mutabile ſemper fœmina dicit Virgil. ergo non conſtans. Item facies iuuenilis ſignificat, quod verus amor perdurat ſicut iuuenis, & permanet, fictus verò ſtatim cadit, præterea aperto pingebatur capite, quod ſignat inter amātes, nil debet eſſe coopertum, ſed omnia palam, & ideo Cicero de Amicitia dicit, tria eſſe ſigna veri amoris, videlicet vniformitas indumentorum, frequentia cibi, & potus, tertiò reuelatio ſecretorum.

Forma pingēdi amorem veterum.

Tunica viridis, ſignificat viriditatem veri amoris, nam herba & arbores virides continuo creſcunt, ſicut & verus amor, Literæ aureæ, videlicet vita & mors, notant, quòd verus amor diligit in vita, & morte, vnde Salomon: Omni tempore diligit, qui amicus eſt: & habetur in ſermone Paſchali, quòd Mariæ veniebant poſt mortem vngere Chri-

ſtum,

ctum, & ibi Pepin. explanat verum amorem durare etiam post mortem, quia amicus pro amico saltem orat post mortem.

Item æstas, & hyems, descripta in fronte, denotant statũ prosperitatis, & aduersitatis, in quibus verus amicus semper diligit, & in aduersitate, & in prosperitate, sed ficti amici faciunt quod scribit glos. in l. rem legatam. ff. de adimen. lega.

Cum fueris fœlix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Et Horatius:

Horrea formicæ venient ad inania nunquam
Ibit ad amissas nullus amicus opes.

Intellige nullus amicus fictus, de quo loquitur Seneca ad Neronem de clementia, nemo potest diu ferre personam fictam, omnia enim ficta celeriter tanquam flores decidũt, nec simulatum quicquam potest esse diuturnum, refert Ancharan. in cap. literas, nota. vndecimo, de præsumptio.

Apertura cordis significat, quod veri amici habent cor apertum adinuicem, & sciunt inuicem voluntatem amici, & cor eius, ac cordis intima, & secreta, vt suprà dixi, de capite discooperto.

Longe & prope significat, quòd veri amici absentes, tanquam præsentes se mutuo diligunt, hoc citat Alberi. in dictio. in verbo, amor. Ideo dicit Hieron. lib. 3. epistolarum, epistola 15. litera I. nihil tam contrarium, nihil tam execrabile Deo, quàm aliquem odijsse, vel lædere velle, nihil tam probabile, quàm omnes amare, & Theophrastus solitus erat dicere, vt in eius vita continetur: Expedit tam probatos amicos amare, quàm amatos probare, amicitias immortales esse oportet, orationes breues, amicitias verò longas. Ita amicus esto, vt inimicus esse non timeas, fortunato amico vocatus, infortunato inuocatus

præ-

præsto sis: amicum blandum fuge, cuius verbum semper est dulce, bonus amicus non temere irascitur, & amicum lædere, nec ioco quidem oportet, amico ea te exhibere decet, quæ tibi exhiberi velis, amici fides vinculum est amicitiæ, pro amico occidi expedit magis, quam cum inimico viuere, amantium cęca sunt iudicia. Ideo Theophrastus amicitiam omni charitati pręfert, sed raram in hominibus humanis attestatur. Postremò si multa de his videre cupias, lege Lucam, in l. quicunq;, C. de coartali. lib. 12. & Io. de terra Rubea, & ibi in addit. ad eum, in tract. contra rebelles regum, artic. 3. tertij tract. in fi. fol. 55. & lib. 8. Ethico. c. 1. & seq. & in l. latè, & quæ ibi addidi, ff. de verb. sig. Ecclesiast. 6. c. & 9. & 22. & 25. Bar. in l. 1. §. mandatum, ff. mand. Bal. in c. vno, col. 3. de prohibi. feud. aliena. per Feder. Benedict. in repe. c. Raynutius, in verb. testamentum, in 3. nu. 47. de testam. D. Chassa. in consue. Burgund. in rub. *des droictz*, in §. 5. nu. 23. & Hyppo. in l. vna, nu. 206. cum seq. C. de rapto. virg. Io. de Ligniano, in tract. de amicitia, & vt semel dicam, vide Grego. in lib. de offi. c. 18. in fi. de beneuolentia, dicentem tantum valere beneuolentiam, vt plęrunq; pignore vincat naturę, quod ad me attinet, ego ipse mallem vnum fidum amicum quam decem malos consanguineos, qui mihi omnimodo infesti essent, & amicitiam præferendam sanguini alibi dicit idem Tullius, lib. 1. de amicitia, & iurisconsultus etiam præfert amicum consanguineo, in l. si plures. §. in arrogato, in fine, ff. de vulga. & in alijs multis locis, vide Valerium lib. 4. c. 7.

Iudex inquirere debet ex officio contra molestantes scholasticos.

CEntesimumquintum, Quod pro iniuria scholaribus illata, iudex ex suo officio procedere, & inquirere potest contra iniuriantes nemine petente, quod non est in alijs, Ioan. de Platea, in l. medicos, C. de professo, & medi. lib. 10. & in l. ius senatoris, C. de dignita. lib. 12. Alex. in additio. ad Barto. in l. 2. §. si publico, ad leg. Iuliam, de adult. vnde Ludouicus Rex Franciæ eos volens in suo regno tueri, concess-

concessit anno dominicæ incarnationis 1229. in mense Augusti, regni sui anno tertio, vniuersitati scholariũ Parisiẽ. in hæc verba: Pręterea præpositus noster vel iustitiæ nostrę, pro nullo fore facto in scholarem manum mittet, nec in ceptionem nostram mittent, nisi forefactum scholaris tale visum fuerit, vt debeat arestari, & tunc iustitia nostra arrestabit eum in eodem loco sine omni percussione, nisi se defenderit, & reddet eum ecclesiasticę iustitię, quę eum custodire debet pro satisfaciendo nobis, & iniuriam passo, & cæt. & alia sunt descripta in libro facultatis decretorum, & in cartophilatio vniuersitatis prædictæ.

Item Imperator offert se in hac authen. habita defensioni scholarium, ibi speciali dilectione ab omni iniuria defendamus, ergo ex officio, & ita tenet Bald. hic, & communiter Doctores, & non solùm in actu iudiciali, sed etiam in extraiudiciali defendi debent, imò offendere domum studiosi, est committere sacrilegium, secundum Bal. hic, quem sequitur Bolog.

Et idem priuilegium comperit doctoribus. l. medicos. C. de professo. & medic. lib. 10. vbi etiam Iuris interpretes aliqua adducunt, & hodie in multis vniuersitatibus, prout vidi, melius defendunt viles, seruientes per iudices, quàm studentes, quia ignari ignaros defendunt, & dissimiles odio habent, iuxta ea, quæ dicit Cicero de senectute: Pares cum paribus, & similis similem diligit, adagio dictante, similes habent labra lactucas, & nisi senatores eos tuerentur, cederent in irritum vniuersitates Franciæ plurimæ.

CEntesimumsextum. Quòd si iniuria fiat scholastico, & alteri existenti in eius societate, si scholaris agat coram conseruatore ratione iniuriæ illatæ, poterit & alter non scholaris coram eo agere, probatur argum. text. in l. si communem. ff. quemadmo. seruit. amittan. vbi si maior habet fundum cum pupillo, & non vtatur seruitute, non perdit

Quãdo nõ priuilegiatus agere posit coram cõseruatoribus vniuersitatis.

perdit eam propter minorem, & sic habet priuilegium maior ratione minoris.

Secundò facit quod notat sing. Innocen. & alij post eum in cap. ad audientiam, de præscript. quòd licet præscriptio habeat locum contra priuatum spacio decem annorum, tamen si priuatus habeat rem communem cum clerico, vel ecclesia, iuuabitur, vt contra eundem non currat, nisi præscriptio quadraginta vel centum annorũ, sequitur Hyppo. in rub. ff. de fideiuſ. q. 12. nu. 130.

Tertiò facit, quòd ipse Hyppo. notat in d. quæst. quod si clericus, & laicus sint simul obligati, debebunt conueniri coram iudice ecclesiastico. Bart. in l. præcipimus. §. eodem obseruando. C. de appella. quod est verum, quando causa esset indiuidua, quia tunc maius dignũ trahit ad se minus dignum, c. quod in dubijs, de consecr. eccleſ. Mattheſ. not. 144. nota. quod si.

Quartò, si laici cum clerico commiserint homicidium, omnes conuenientur coram iudice ecclesiastico ratione cleri, & punientur, ne diuersæ & contrariæ sequantur sentẽtiæ, vt docet Ferratius caute. 10. si contingat, quem sequitur Boër. in §. 9. de iurisd. om. iudi. dicit tamẽ nunquam fuisse practicatum, sed Chassa. in consue. Burg. in rub. *des iustices*, in gl, *s'il n'a grace*. §. 5. nu. 70. dicit se vidisse obseruari Mediolani, Hyppo. sing. 180. plura. In Francia ego ipse vidi contrarium in forensi iudicio exerceri, videlicet vt laicus à suo iudice puniatur, clericus coram iudice ecclesiastico. nam oportet iuxta dictum saluatoris nostri Iesu Christi reddere quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.

Quintò probat l. nulli. C. de iud. & c. 1. de causa posseſ. vbi petitorium coram illo iudice decidi debet, qui cognouit de possessorio, ne causæ continentia diuidatur, & quia verissime est, quòd qui cognouit de possessorio, melius cognoscet de petitorio, quàm alius qui nullo modo est informatus, sicut in casu isto, postquam scholaris agit coram cõserua-

seruatore super illa iniuria,& alius vult agere pro eadem,coram eodem iudice debet,ne illa causa diuidatur,& ne sequatur absurdum,videlicet vt ferantur sententiæ contrarię,vel diuersæ,pro eodem facto,secundum Doctor.in d.l.nulli,& dixi in arbore exceptionum.

Sextò facit gl.sing.secundum Philip.ibi,in c.vno,de iure patro.in 6.quæ dicit,quòd si laicus habet ius patronatus commune cum clerico,habebit sex menses ad præsentandum ratione clerici,sequitur Panor.in c.eam te,de iure patron.in verbo,ius,in 7.q.

Septimò facit tex.sing.in c.per tuas,de arbitris,secundũ Barba.in repe.ca.Raynaldus,col..85.de testa.& Bauer. in §. testes,col.6.insti.de testa. quòd laicus iunctus cum clerico, potest cognoscere tanquam arbiter de re spirituali,licet alias non posset,c.contingit,illo titu. & ibi addidi multa,de Rota decis.266.nota quòd Papa in antiq..

Octauò facit,quòd si causa sit communis monasterij & laici,poterit monachus esse aduocatus & monasterij.& laici,in illa causa,vt tenet Imol.post alios,in c.fi.col.2.de postul.& idem dicit,si laicus habet rem communem cum ecclesia,tunc sacerdos in illa causa etiam erit aduocatus pro vtroque,Barb.cons.36.sapienter,col.8.in 2.vol.vbi multa ad hanc rem facientia cumulat.

Nonò potest adduci glos.sing.in clem.vna,de testa.quæ vult,quòd licet constitutio respiciat futura.l.leges & constitutiones.C.de legiti.c.2.& fina.de constit.tamen quando habent annexionem cum præteritis,ad præterita extenditur,ibi citaui Doctor.eam gl.dicentes singularem,& hanc sententiam sequentes.

Decimò facit,quod tradunt Bartol. Alexand.& Ias.in l. stipulatio.§.primo.ff.de noui operis nuncia.vbi licet ædificatum post denunciationem debeat demoliri,etiam si iustè.l.prima,& l.prima.& l.prætor.ff.illo titu.Tametsi vna

pars est facta ante satisdationem, quę debet demoliri, altera post, quæ non debet demoliri, tunc factum ante ratione adiunctæ partis non demolietur, & sic vna non demolietur, quando vna non posset sine altera dirui, secundum eos.

Vndecimò adduco dictum Bald. in l. respublica. C. quibus ex causis maior. vbi inquit, si in vniuersitate sint aliqui minores, & alij maiores, fauore minorum non curret præscriptio contra vniuersitatem Maleret. in titulo de electio. folio 19.

Duodecimò potest facere, quod dicit Domin. in c. cum aliquibus, colum. 3. vers. quid si canonicorum, de rescript. lib. 6. quòd si canonicorum receptio spectat ad prælatũ tantum, & mandat papa, tam prælato quàm capitulo, vt aliquẽ recipiant, tunc ille receptus censetur authoritate apostolica receptus, & omnibus alijs venit præferendus, per textum in c. hi qui, de præben. libro 6. scripsi in forma mandati, in gl. conferatis, in concord.

Decimotertiò dicit Bartol. in l. solent. ff. de alimen. & ciba. lega. quòd si clerici & laici sint hæredes, & ab eis petantur alimenta coram iudice ecclesiastico, debent peti ratione clerici.

Decimoquartò conuenit Bart. solenne verbum, in l. prima. §. si quis, nume. 13. ff. de appella. quòd si ex causa iudex ecclesiasticus & secularis iudicent, appellari debet ad superiorem iudicis ecclesiastici, sequitur Alexand. consil. 183. viso processu, in 2. volum. & consil. 12. videretur, colum. 1. in 6. volum. Purpur. in l. imperium, colum. 3. ff. de iurisd. omnium iudicum.

Decimoquintò facit quod dicit Roma. conf. 262. quòd si petatur reductio ad arbitrium superioris à duobus arbitris, vno clerico, & altero laico, tunc adeundus erit iudex ecclesiasticus, Ias. in d. l. imperium.

Decimosextò si arbiter iuris iudicet cum alio dissimilis qua-

qualitatis, à quo non possit appellari, poterit tamen ab vtroque appellari, Alex. consf.122. viso, nu.16. in 4. vol. allegat Roma. in l. arbitrio. ff. qui satisda. cogan.

Decimoseptimò facit, quòd dicit Cardin. in c. Ioannes, col.1. & 2. de testa. quòd si clericus & laicus sint relicti executores in testamento, poterunt compelli per episcopum ad exequendum.

Decimooctauò, quòd licet quis possit alteri in quærendis præiudicare. l. quæ autem. ff. quæ in fraudem credi. l. seruus. C. de pact. l. si sponsus. §. si maritus. 2. ff. de donat. inter virum & vxo. tamen quando quærendum esset quæsito cõnexum tunc non posset. Corset. in sing. in verbo, lex de natura, & cumulaui in d. l. seruus.

Decimononò, quòd licet appellans non deferens appellationi non possit eam prosequi, c. an sit, de appell. (qui fuit mihi datus in punctis meæ licenciæ) si tamẽ appellatus prosequatur, poterit & appellans fauore appellati, per tex. sing. in c. ex parte. C. de rescrip. secundum Perusf. in c. ex ratione, col.18. nu.64. de appella.

Vigesimò, quòd licet appellans non possit post annum prosequi appellationem, vel ex causa biennium, c. Romana, de appell. Fallit si appellatus prosequatur, quia tunc appellans potest per illum textum d. ca. ex parte, & ibi glos. & Doctor.

Vigesimoprimò facit lex Iulianus. ff. qui satisda. cogan. vbi si cepisti agere nomine meo citra mandatum, & lite cõtestata ego te constituam procuratorẽ, videor ratificare gesta ante mandatum, & ratione constitutionis nouæ valent ante gesta, & ad hoc illum tex. dicit sing. Alex. consf.146. nu. 9. in 5. vol. & Barb. in rep. c. Raynaldus, col.128. de testam. hodie solent notarij, & est tutius, clausulam cum ratificatione gestorum scribere sic: Talis N. constituit Titium procuratorem in tali causa, cum ratihabitione gestorum, &c.

Vigesimosecundò, non erit absonum adducere tex. in c.

super eo, de præben. lib. 6. vbi quis propter connexitatẽ potest habere duo beneficia curata, seu incompatibilia.

Vicesimotertiò facit l. si quis. §. cogentur, & ibi Bald. & alij. ff. de eden. quod si sint duo testes, vnus integerrimæ opinionis, alter vilis, quod hi duo faciunt plenam fidẽ. nam fides vnius supplet imperfectionẽ alterius, & ibi multa cumulaui, vide Alexand. in l. sæpè, numero 71. ff. de re iudica.

Vigesimoquartò facit, quod dicit Bald. in l. Imperator, numero 4. ff. de statu homi. quod si sint duo notarij, vnus officio priuatus, alter non, & conficiunt instrumentum, valebit illud instrumẽtum propter bonam famam vnius, per illum. §. cogentur.

Vigesimoquintò, si vnus habens fundum emphyteoticum, decedat pluribus relictis filijs, & vnus soluat canonẽ, pars alterius non soluentis, non incidet in commissum ratione soluentis; quia solutio illa habet vim solutionis perfectæ, Bart. in l. fraudati. ff. de publica. licet contrarium teneat glos. in l. communi diuidundo, in princ. ff. communi diuid. primæ sententiæ, tamen inhæret Matthes. de Afflictis in decisio. Neapoli q. 153. venditur. Item si duo fratres habeant feudum, & vnus committat feloniam, alter non, vterque retinebit feudum in totum, Bald. in c. 1. nu. 16. quib. mod. feud. amitta. Alexand. consil. 122. viso, nu. 16. in 4. volum.

Vigesimosextò non ineleganter docet Anto. Bauer. in §. testes, col. 6. insti. de testa. in testamentis ad pias causas sufficere, si masculus, cùm fœmina interuenerint, quia testimonium fœminæ supplebitur ex habilitate testis masculi.

Vigesimoseptimò facit quod dicit Angel. consil. primo, vbi inhabilitas testis domestici ex adiuncto suppletur, idem dicit Petrus de Ancha. in ca. super eo, de testi. quòd quando commodum & incommodum sunt adinuicem admixta, potest domesticus testificari pro domestico, scripsi in

tra-

tracta.de reprobatio. testium,& salutatio. in verbo, domesticus.

Vigesimooctauò facit casus sing.in c. multorum, de Iudæis, quòd Iudæus videlicet adiuncto videlicet emendo agrum cum ascriptitijs, potest possidere seruum Christianũ, licet regulariter contra, in c.Iudæi, in 2.de Iudę. & illum casum in d.c. multorum, dicit sing. & mirabilem Barb. in ca. Raynaldus, col.185.de testa.

Vigesimononò facit l. prima, & 2. C. si vnus ex pluribus appellauerit, vbi si vnus ex condemnatis appellauerit, alijs perderit hæc appellatio, quamuis si plurium causa appellationis sit connexa, & quidam se præsentauerint in parlament.& alij non, præsentatio vnius vel duorum non releuat alios à contumacia, vt habetur in stilo parlamenti, in 1. parte, rub.de contumacia.§.item si plurium, & in forensi iudicio, in diuiduis, appellatio vnius alteri non prodesset de consuetudine.

Trigesimò sententia lata pro vno ex fratribus, ex eodem patre natis, quod vnus sit ciuis Mediolanen. probat quò ad alios, Angel.in authen.vt licet matri & auię. §. in fi. per illũ tex. sequitur Catelia. Cotta in 2. parte, memoria, in verbo, sententia dicta.

Trigesimoprimò firmat glos. sing.in l.fin.C.de hono. & muner.non continuand.lib.16. quòd ille qui est immunis à collectis & talleis, si contrahat societatem cum alio non exempto, ratione coniunctionis, vterque nil soluet, secundum Barb.consil.44.sapienter, col. pen. in 2. volu. Georg. Nathan in repe.c.quamuis, fol.15, col.4. de pact. in 6. quod non seruatur in regno.

Trigesimosecundò dicit Bonus de Curtili in tract.nobilitatis, in 3. parte, num. 186. quòd si nobilis nubat ignobili habenti bona, non soluet collectas ex illis bonis, sed contrarium seruatur in regno.

Frater nõ priuatur feudo propter fratrem.

Trigesimotertiò facit dictum Bald.in c.vno, in princip. col.

colum.2.nu.16. quib.mod.feu. amit. quòd si sunt duos fratres habentes feudum,& alter defendat dominũ,alter non, defensio vnius excusat alterum,vt non priuetur feudo propter personarum coniunctionem,& feudi,argum.l.si is qui duos.ff.de libera.lega.l.si ita.2.de manu.testa.Cotta in verbo,Vasallus,quod non esse verum,asserit Roma.singu.241. si vassalus,& si ciuitas habens nobiles,& populares, si nobiles sint rebelles, & non populares, propter talem mixtionem,feudum non applicabitur domino, teste Ias. in l. si emancipati,colum. 4.nu.21. C.de colla. 60. hoc sinunt cautelam cauti tali,vt si sint duo fratres, alter erit pro duce, alter contra,vnus pro imperatore erit,alter contra, & sic defendunt bona sua.

Trigesimoquintò,quòd si collatio spectat ad episcopum & capitulum, communiter, & mandatum seu nominationes fuerint præsentatę alteri tantùm,ligatur etiã ille cui nõ est facta insinuatio,arg. l. de pupillo.§.si plurium. ff. de no, ope.nuncia. ita not. Compostel. in c.capitulum,de rescrip. quia si vnus ex pluribus iudicibus vel arbitris impediatur, alij non possunt procedere.l.si in tres,& seq.ff. de arbit.c. vno delegatorum,de offi.deleg.sic nec conferre, ita expressè ponit Cosma *Guymier*,in tit.de colla. in §. statuit, in verbo, spectat,in pragma. sanctio. dixi in tracta. nomina. quæst.14. num.80.

Trigesimoquintò facit tex.in c.sacris, de sepul. vbi si ossa excommunicatorum sint cum non excommunicatis,& non possint discerni, nulla debent ab ecclesia euelli ratione connexitatis.

Trigesimosextò non omitto tex.in c. clericus solus, & c. in omnibus,& ca. clerici.81.dist. vbi non licet soli sacerdoti accedere ad mulierem,sed cum alio sic, hodie non obseruatur,nam sacerdotes eunt soli interdiu noctuq;, & mulieres veniunt ad eos fronte interdum rugata & gemmata.

Trigesimoseptimò adduco notabile dictum Panor. in c.

primo,

in c.primo,col.2. de præscript. vbi si res est communis episcopo & capitulo,& vacat sedes episcopalis,non curret præscriptio contra capitulum propter mixturam, quam cum episcopo habet.

Trigesimooctauò, non committetur solenne dictum Panor.in c.cum dilectus,& c.finali, de iure patron.quòd licet legatus possit conferre beneficium patronatum à clerico præsentandum, vt ibi, tamẽ si ius patronatus competat, & laico & clerico simul,non poterit legatus,sed Papa solus. Ioan. de Selua. in tracta.de beneficio,in 3.parte,quæst.11.in 12.qualitate.

Trigesimononò facit glos.sing.in l. quæ dotis. ff. soluto matri.secundum Barba. in repet.cap. Raynutius, col. 49. & 185. de testa. quòd si debitum sit ex causa mixta, videlicet hæreditaria & propria, proderit inuentarium propter admixtionem.

Quadragesimò adducetur text. in l. si is qui duos. ff. de libera.lega. vbi spurius potest habere à patre suo partem ratione societatis contractæ cum habili instituto, quem text. sing. exclamat Bald. in margar. in verbo, connexitas, & in verbo,liberatio,& Roman.singu.241. si vassalus, Corset. in verbo,spurius,in primo, in suis sing. Barba.consil. 80. illud referam,col.4. in 3. volu. & consil. 5. illud in medium,col. 7. in 4. volumine.

Quadragesimoprimò, si minor sit læsus ex cõtractu, quẽ cum alio minore,qui iurauerat,fecerat,& is qui nõ iurauit, petierit restitutionem,alter licet iurasset,propter communionem alterius poterit petere, & iudex debet illũ restituere.l.ab administratione.C.de leg.quia aduersarius aperit sibi viam.l.si iudex.ff.de minor.l. si duo.§.1.ff.de iureiu.Pantha.Calder.in repe.l.2.col.45.C.de rescin.vendit. in 3. parte.gl.quod in Francia nõ seruaretur in rebus diuiduis, cum inuito non conferatur beneficium,per regulam iur.& non petenti nihil datur.

Quadragesimosecundò, si vniuersitas vel collegium clericorum & laicorum in pari numero, tunc censetur ecclesiasticum, & maius dignum, id est, clerici trahunt ad se laicos, Bar. in l. fina. colum. 3. ff. de colleg. illici. & in l. cum senatus. ff. de rebus dub. Ias. in l. imperium, colum. 3. not. 2. ff. de iurisd. om. iud. vnde ista vniuersitas vel collegium est coram iudice ecclesiastico conueniendum. Doct. in c. ex literis, de constit. D. Ioan. le Cirier in tract. de iure primogenituræ, q. 10. col. antepen.

Quadragesimotertiò facit glos. sing. in c. primo, de offic. delega. libro 6. vbi si Papa rescribat collegio cardinalium, vocat eos fratres, licet sint ibi aliqui, quos non nominaret nisi filios in specie, quia sunt cardinales diaconi, cap. quam graui, de crimine falsi, vide gl. in proœmio decreta. in verbo, filijs, & glos. in Franciæ concordat, in verbo, fratri, in forma mandati.

Quadragesimoquartò adducitur glos. in l. vna. C. si in communi eademque causa resti. postu. vbi in re indiuidua restitutio minoris prodest maiori. vide Florian. in l. loci. §. si fundus. ff. si serui. vendi.

Quadragesimoquintò potest acquiri possessio hæreditaria per seruum hæreditarium pro parte, & sic per communem, per tex. in l. 1. §. veteres. ff. de acqui. posses.

Quadragesimosextò non omitto textum in l. eum actum. ff. de nego. gest. vbi actus factus in seruitute valebit, si habeat connexitatem cum alio actu facto tempore libertatis.

Quadragesimoseptimò facit l. fœminæ. ff. de senato. & l. mulieres. C. de incol. libro decimo, & de dignita. lib. duodecimo, vbi mulier ignobilis ratione coniunctionis viri erigitur.

Quadragesimooctauò facit quod dicit Bertachi. in trac. de gabellis, in vltima parte, quæst. 30. vbi si duo emphyteotæ ecclesiæ debeāt duos denarios singulis annis, & duobus

annis

annis solueret vnus simpliciter, alter non, soluens non priuabitur, quia illa solutio duorum nummorum pro vno anno censetur esse facta, Baldus in lege solennibus. C. de rei vendic.

Quadragesimononò, cap. vnicum, de statu regularum, lib.6. dupliciter inducendo, primò quòd moniales non debent exire claustra monasterij. Secundò, quòd nullus debet ingredi monasteria earum, ca. monasteria, de vita & honest. cleric. tamen quando monialis præstat societatem abbatissæ, potest egredi, sicut abbatissa, item sicut visitator intrat monasteria, ita & eius famuli & necessarij, cle. attendentes, illo titu. sed Ioan. And. in prædicto ca. primo de statu regula. dicit non fuisse receptum illud, ca. in regno Franciæ, quem sequitur Guiller. Benedict. in verbo, & vxorem, nu. 233. de testa. vidi tamen seruari communius in religionibus reformatis, & turpe est & mali exempli res moniales à monasterio animi causa egredi posse, & scio c. illud fuisse apud Parisien. & in senatu semper seruatum, quando procurator regius hoc requirit,

Quinquagesimò facit l. princeps. C. de legibus, quòd Augusta propter Augustum est legibus soluta.

Quinquagesimoprimò, sicut donata à principe sunt castrensia. l. cùm multa. C. de bonis quæ liber. ita & ab Augusta, vt ibidem abundantius tradunt doct.

Quinquagesimosecundò, sicut valet donatio per Imperatorem vxori. ita & per vxorem Imperatori. l. donationes quas diuus. C. de dona. inter vir. & vxor.

Quinquagesimotertiò facit l. abesse. ff. ex quib. caus. maiores.

Quinquagesimoquartò, l. ex liberis. §. si duo, & l. duobus. ff. de liber. causa.

Quinquagesimoquintò, ca. cum inhibitio. §. 1. de clandest. desponsa Barba. consil. 5. illud, colum. 7. in 4. volum. Io. Ma. in l. ex conuentione. C. de pact. & ca. ex tenore, qui

filij sint legitimi, Corse.in sing.in verbo communitas, Lanfran.in c.quoniam, in verb.testium, col. 15.de prob.Roma. sing.80.tu habes, de Monteferrato, in c. 1. 4.not.de rescrip. in 6, Iason.in l.quominus, 10. nota.ff. de flumi. Barto.in l. ad probationem, C.de probat.Io.And.& alij in c.fi.de confess.lib.6.Iaso.in l.1.in princip. gl.2.in 4.conclu.ff.de acqui. poss. Catelia.Cotta.in 2.patre memoralium, in verb.connexorum, & digiti non consecrati tangunt calicem propter consecratos.

Quinquagesimosextò possessio naturalis iuncta cum ciuili animo retinetur ratione vnionis, licet aliàs secus secundum intellectum, Ias.in l.1.num.45. & seq.ff.de acquir. posse.

Quinquagesimoseptimò facit, l.cum res, C. de contrah. emp. Alex.cons.113.in 6.volu.Hippoli.in l.1.§.diuus Adrianus, & l.de minore.§.tormenta, ff. de quæstio. l. fundus, de contrahen.empt. l. multum, C. si quis alter. vel sibi, c.1.de consecra.eccles.libr.6.c.penult. de concessio. præb.l.3.§.si quis ex liberis, ff. de bono. posse. contra tabul. vide Corsetum multa congerentem in reperto. in verb.compromissum, nu.31.

Vide decem & septem per Ias. cumulata in l.illud. C. de colla.Io.Brunellum in tract. de dignita.lega. in 23. conclu. 3.declaratio.in forensi tamẽ iudicio hoc esset periculosum, & vix in Francia seruaretur scholaribus in indiuiduis, sed in indiuiduis deberent saltem hoc priuilegium iudices seruare, & nota prædicta, quæ vsu sæpius venire vidi, ideo ea cumulaui, si fastidiat legere saltem facias ad alia.

Societas scholasticorum potest cõgregari, & syndicum creare.

CEntesimumseptimũ, quia societas ẽt quinque scholarium potest syndicum creare, & procuratorem, c. quia, de procur.gloss.in l. prima, in princip. in verbo aliorum, ff. quod cuiusque vniuersit. nomine, Lucas de Penna in l.fin. C.de Curial. vrb. Romæ, libro 11. & quamuis in isto regno

ex

ex consuetudine, ciuitates, opida, & municipia, non possint cōgregari ad constituendū etiam syndicū, vel procuratorē sine licentia superioris, Ioan. Fab. in §. vniuersitatis, instit. de rerum diuisio. idem in delphinatu seruari testatur Guido Papæ, in decisio. delphin. qō. 106. omnes villæ, quia Galli homines faciles sunt ad tumultus, & dissentiones & nouarum rerum cupidi, vt nobis in hac re est testis Liuius, & Cæsar in commentarijs, ideo possent facilè insurgere contra eorum dominos, & monopolia facere. Tamen scholares & vniuersitates scholarium in hac consuetudine non comprehenduntur, cum libere congregentur, sed vniuersitas Parisi. sine magna causa congregari non solet bis in hebdomada, vt vidi statuto prohibente, sed deputati sic quoties opus est qui causas paruas decidunt, magnas vero ad vniuersitatem referunt.

CEntesimumoctauum, quod si scholaris in aliqua via occidatur, vel maleficium in persona eius cōmittatur & malefactor non capiatur, nec puniatur, tunc decem domus proximè sunt interdictæ vsque ad quinque annos ex statuto Bononiæ, vt refert Alber. in dictio. in verbo præbenda, versi. de optione præbendarum, col. 3. & in tract. statutorum, in 2. parte, quæstio. 165. Thomas, &c. & istud fortè statutum fuit, vt omnes vicini haberent protegere, & defendere studentes à lenonibus, & maleuolis, & maximè bonos, qui indies in vniuersitatibus interficiūtur; & esset bonum quod hoc statutum vbique esset, & obseruaretur, sed mala pars hominum inuidet scholaribus, & eos odio prosequitur à minimo vsque ad maximum ex defectu iudicum & conseruatorum, qui illos miserò oppressos non tuentur, non dico ꝙ mali & pseudoscholastici non debeant puniri, sed moderatè & secundum qualitatem delicti, nā aliquando vidi scholares non iure verberatos condēnari & in carceres detrudi, & idem statutū est Bononiæ, vt si scholari sit furtum factum ꝙ vicinia teneatur ad res amotas sacramēto studio-

Ex morte scholastici decem domus interdicuntur.

Pro scholasticis Motispessulani.

si declarandus, secũdum Bal. in l. si quando. C. vnde vi, prius tamen constare de furto debet, vt ibi, & plenè dixi in repe. l. diuus. ff. de senatusconsul. Sylla. in 3. not. Item est statutum in Montispessulano, quod iurium studentes non capiantur antequam informationes rectori vniuersitatis ostensæ fuerint.

Scholaris in literis excellens debet gratia donari ob maleficium ab eo commissum.

CEntesimumnonum est, quod si scholasticus egregius, & inter alios in aliqua scientia excellentissimus, vel doctor occidat (quod Deus auertat) aliquẽ, & is postea propter homicidium, vel aliud maleficium per eum patratum ad mortem damnatus sit, vel cõdemnari iure possit, in hoc casu princeps consuli debet, qui isti alioqui in literis excellenti gratiam mortis facere debet, text. sing. in l. ad bestias. ff. de pœnis, vbi ob excellentiam artificij hoc procedere potest multò fortius ob literarum excellentiam, nempe si publica vtilitas faciat, vt tolli è medio possit, qui eam lædit. l. ita vulneratus. ff. ad leg. acqui. multò magis facere debet, vt seruetur is, qui reipublicæ prodesse potest, hoc expressim firmat Oldendorpius in suo tract. de iure singulari, rub. de priuilegijs, quæ bonarum literarum professoribus & studiosis data sunt in fine, vbi scribit, sex illis data priuilegia, ista aliquando adduxi pro quodam viro doctissimo, & de lingua latina benemerito, qui sic obtinuit.

Arma ferre in cœtu scholariũ non debẽt seruientes

CEntesimumdecimum, quod licet familia potestatis possit deferre arma. l. nam salutem. §. sciendum. & ibi Bal. ff. de offi. præfect. vigil. & viatores. §. si quis rusticus, de pace tenenda, & eius violato. & nobiles. d. §. si quis rusticus, & ita tenet Lucas de Penna in l. vna, col. pen. C. vt armo. vsus, inscio princip. sit interdict. lib. 11. & Bonus de Curtili, in tracta. nobili. in 5. parte, priuilegio 39. Item doctores, Barto. in l. medicos. C. de professo. & medi. libro 10. adde vasallos nobiles, nisi quando iurant fidelitatem domino, tunc zonam & arma deponere debent & calcaria, vt videtur notare Domi. Ioannes Sainxon in consuetud. Turonen. in Rubrica,

ca, *comment hommage se doibt offrir*, arti.1. & ita vidi fieri de con suetudine. Sed hoc non procedit apud studētes, inter quos non poterunt seruientes maximè portare arma. l. qui dolo. §. item qui cum telo. ff. ad leg. Iul. de vi publ. & ibi hoc not. Ang. & Imol. de Pla. in §. item lex nulla, de vi publica, instit. de pub. iud. Barb. in tracta. de præstan. card. in quæst. vlti. secundæ partis. Socin. in suis fallen. regula 430. Iason in §. ex maleficijs. nu. 86. instit. de actio. ratio potest esse, vt scandalum inter hosce iuuenes euitetur, & tumultus, nempe illis armis scholastici seipsos, vel fortè portantes interficerent, ideo prohibetur, cap. nihil cum scandalo, de præscriptio. vbi multa prohibita ob scandalum per Felin. congeruntur, & sic vide an benè fiat Tholosæ, quòd die sancti Sebastiani, & in festo corporis Christi præfectus vigilum incedat armatus ad supplicationes cum ducētis alijs armis stipatis, sed hoc fuisse introductum quidam afferunt ad euitandum rixas & scandala, quæ inter scholasticos oriebantur, oriebātur autem sæpè super honoribus habendis inter eos, & inter nationes, quæ illarum postrema in supplicationibus incederet, & à longe Deum sequi posset, quæ terrore armatorū vitabuntur, ideo permissum fuit, vt per Benedict. in repetitio. cap. Raynutius, in verbo, & vxorem, numero 437. de testa. vbi explicat de portu armorum, & Iacob. Rebuffus in rubr. vt armo vsus inscio princip. sit interdict. lib. 11. & scholares portantes quotidie arma, ensem & alia, præsumentur mali, & animum habere maleuolum, glos. in §. si quis rusticus, de pace tenen. & eius viola, per §. sin autem, in authen. de armis, colla. 6. & raro isti veniunt ad magnam eruditionē, cùm potius circa arma bellica, quàm literas versentur, si sint sub Marte nati potissime.

Contra scholasticos arma deferendi.

CEntesimum vndecimum. Quòd si scholaris exponat pecuniā falsam, falsi tamen puniri non debet, quamuis mercator sic exponens, puniretur, Iacobus Rebuff. in l. prima. C. de murileg. lib. 11. per l. qui falsam, & l. lege Cornelia,

Scholasticus falsam exponens pecuniā, falsi non tenetur.

nelia, & ibi Bart. ff. ad leg. Cornel. de falsis, quod est verum, si ignoranter exposuerit, argu. l. 1. ff. de recepta. iuncta gl. in l. item apud. §. si quis virgines. ff. de iniur. l. qui contra. C. de incest. nupt. l. nullus. C. de fabricen. libro 11. ca. à nobis, de exceptio. Hyppo. multa de hac materia scribit, in d. l. qui falsam, num. 72. & sequen. & ignorantia in eis præsumitur, argu. l. 3. §. si plures, & l. qui cum vno. §. fi. ff. de re mili. ideo qui allegaret studentem, scienter exposuisse falsam pecuniam, oporteret quod probaret, Barto. in l. omnes. C. de agric. & censit. lib. 11. Barba. consil. 51. illud, col. 2. in 3. vol. per l. quotiens. §. qui dolo. ff. de probatio. cùm magis iura quàm pecuniam scire præsumantur, argumen. l. finali. C. de iure deliber. imò posset hæc ignorantia probari iuramento illorum, tanquam dependeat ab animo, tex. in cap. nulli, de electio. in 6. hoc expressè tenet Hyppo. in d. l. qui falsam, num. 96. & sequen. & alias per hæc liberaui aliquem Pictauis scholasticum captum, qui postea mihi plurimas habuit gratias.

Studẽs nõ tenetur bonis cedere.

CEntesimumduodecimum, quia si aliquis cessit bonis, & postea peruenerit ad pinguiorẽ fortunam, ex integro conueniri iure potest. §. fi. de actio. in instit. & in l. 1. C. qui bonis cede. possunt. Fallit in scholaribus, qui si emant libros post cessionem, non sunt ab eis auferendi, cùm sint illorum arma, glo. sing. in l. nepos Proculo. ff. de verb. sig. huius sententiæ est Socin. in tract. fallen. regula 47. & Ias. in §. item Seruiana, num. 66. de actio. in insti. imò fortius si tales scholastici sint clerici, nõ debeant arctari ad cessionem. tex. & ibi Pan. in ca. Odoardus, de solu. nam sicut miles seculi non cogitur cedere bonis, ita nec miles Christi, nec conueniturnisi inquantum facere potest, tex. iuncta glos. in l. miles. ff. de re iud. & in c. studeat, in fi. 50. dist. & sicut miles nõ potest donare concubinæ. l. 2. C. de donat. inter virum & vxor. ita nec sacerdos. Bar. in l. mulierẽ. ff. de his qui. vt indig. & l. affectionis, de donatio. & l. miles ita. §. mulier. ff. de testa. mi-

sta.milit.Fel.in c.cum ex officij, de præscript. idem in scholaribus nō clericis, id est non tonsuratis, vt non teneantur, nisi inquantum facere possunt, per gl. in d.l.nepos, & ita inuenit expressim tenere Io. de Tremolis in additio. ad practicam Vberti, de Bonacurso. in ru. de exceptio, & Benefi. quæ post diffiniti. senten. oppo. fol. 77. colu. 1. in verbo & cæteri. practica tamen erit, nam si sit excommunicatus pro illo debito, & habet beneficium, quod fiat sequestratio fructuum beneficij congrua portione illi reseruata pro suo victu, si vero non habeat beneficium, sed alia bona immobilia vendentur, si sint sufficientia, reseruabitur tamen pro sustentatione, & si nihil habeat scholaris, & sit excommunicatus debet absolui, etiam non satisfacto debito. Ita firmat nuncupatim Colecta, in c. olim. 2. de resti. spoliat. & ista opinio seruatur de consuetudine secundum Aufre. in decisionibus capel. Tholosa. q. 245. verum eminuero hodie iniqui iudices exilio dant studentes, & eos odio sine causa prosequuntur, & cum sint ignari, doctos non diligunt, in hoc maximè cognoscuntur ignari, & mali, quia profligant doctos & bonos nam similis similem diligit, & pares cum patib⁹ (veteri prouerbio) facilimè congregantur, vt suprà dixi.

Liberi scholasticorū nō debent ex aliqua causa ab eis auferri.

CEntesimum decimum tertium, Quia libri scholasticorum non possunt capi ex aliqua causa, etiam pro executione rei iudicatæ, sicut nec arma militum. glo. sing. in l. nepos Proculo, ff. de verborum significatio. secundum Bal. im Margar. in verbo, scholaris, & Alber. in dictio. in verbo, scholaris, Barba. in tracta. de præstant. cardina. in. 5. quæst. secundæ partis, col. 7. nu. 26. Ias. in §. item Seruiana, nu. 65. insti. de actio. & in l. 2. §. mutui datio, ff. si certum peta. D. Io. Sainzon delphinalis parlamenti præses in consuetu. Turonen. in rub. *des successions des gens roturiers*, artic. 10. & quando capta sunt arma militis, solent ad cautionem illius cuius sunt reddi constituendo se emptorem iustitiæ, ita fuit dictum anno 1522. die 27. Iunij, multofortius in libris fieri

Arma militibus solent reddi.

debet, nam liberi dicuntur res preciosæ, dum duplæ pro illis possit promitti. §. illud, in procemio, ff. q̃ non præstatur nisi pro rebus preciosis, ff. de euictio. l. emptori, Alber. in 2. parte statu. q. 96. quid si statuto, quæ stipulatio dupla hoc in regno raro promittitur, & minus exercetur.

Amplia etiam si studens non haberet alia bona, vt nota. Doct. in d. §. item Seruiana, licet contrarium scripserit Hippolit. ea ratione sola, ne locupletaretur cum aliena iactura, in rubric. ff. de fideiusso. q. 27. in fin. per gloss. in l. executores, C. quæ res pigno. oblig. possunt, quæ loquitur in agricultoribus, qui non reperiuntur tot priuilegijs ditati, sicut scholastici, nec locupletantur studiosi cum aliena iactura, quia id spes est quod hic scholasticus habebit bona, cum studium non permittat viuere in paupertate, nec in anxietate mori. §. fi. in authen. de hæred. & falci. colla. 1. & breui postquam studuerit, & ideo creditor poterit expectare, nam in mora modici temporis non habebit magnum præiudicium, l. si debitori, ff. de iudic. Ratio est, ne studium ob librorum amissionem deserat, nam studiosi interest habere libros, per quos doctrina & scientia repleatur, & ob id melior fiat, l. penult. ff. ad exhibend. & in studio huius scholastici vtilitas publica versatur, & sic etiam vtilitas huius creditoris, ideo expectare debet quousq; scholasticus bona alia habuerit, & quod differetur, non auferetur, l. quotiens, C. de precib. impera. offerend. quod secus in agricultoribus esset.

Fallit quando scholaris esset discolus, vel mortuus, tunc & pro expensis funeris, & valetudinis aduersæ, poterunt libri capi, quia cessante causa, cessat effectus, cap. cum cessante, de appellatio. & hoc nuncupatim tradit Baldus in l. de restituenda, C. de petitio. hæred. & l. fi. commoda, sequitur Petrus de Vbaldis, in tracta. de duobus fratribus, 11. parte quæst. vltima.

Item libri scholarium pro expensis victus retineri possunt,

sunt, & indies per hospites retinentur, Bar. in l. si non sortem. §. si centum vbi etiam notat. Iason. ff. de condictio. indebit. suprà dixi an possint pro pensione domus retineri.

CEntesimumdecimum quartum, Quamuis procurator admittatur cum cautione rati, quando dubitatur de mandato, l. 1. C. de procurato. tamen quando aliquis tanquam procurator, seu consanguineus, vel amicus repetit libros scholastici, non debent eidem restitui, nisi plene probet mandatum speciale, ad hoc, quamuis dare cautionem sit paratus, ita dicit Alber. in l. qui ita. §. primo, in fine, ff. ad Trebel. nam in liberis versatur magna affectio, l. nummis, ff. de in litem iurando, gloss. in cap. primo, de electio. in 6. & illud interesse est petibile, vt dixi in repet. l. vnice, C. de senten. quæ pro eo quod interest, pro quo scholaris posset multa hospiti petere, igitur fragilitati cautionis non debent se hospites scholarium committere, l. cogi. §. si pater, in fine, & melius in l. qui ita. §. primo, ff. ad Trebel. & vbicunq; non est plene cautum parti per hanc cautionẽ, vt in armis, & in hoc casu non recipitur cautio, Ias. in d. l. prima, per nota. in d. l. iusiurandum, quod ex conuentione, §. fina. ff. de iureiurando. *Libri scholarium alicui sine mandato nõ sunt tradendi.*

Quod scholasticus dicat hospiti, traditis libros, & vestimenta mea illi, quem mandauero, aliquis illa verba audiens, venit postea nomine illius scholastici, cui libros, & alia tradit hospes, an sit liberatus? quod non probat tex. singu. in leg. si quis vxori. §. primo, ff. de furt. & ibi Barto. quia non debebat tradere sine mandato, secundum Gerard. de petra sancta, singu. 87. nota. quod si quis, nam imprimis apparere debet, quod is habet mandatum, & est is, de quo est conclusum inter partes, l. non ignorat, C. qui accusatio. non possunt, Bartho. Brixien. in quæst. dominica, qõ. 51. vbi hinc inde disputat, vide si non graueris.

Quid si cõmẽdauero libro, vel deposuero penes te, & postea

mitto literas, vt eosdem libros mittas, tu tradis portanti literas, an sis liberatus, si aufugiat, vel vendat? Respondeo non, nec videor ad te mittere, vt illos libros des literarum latori, sed idoneo, tex. in l. eum qui. §. fina. ff. de commoda. sed postquam tu elegisti eum, teneris, nec liberaris cedēdo actionem aduersus illum, Bald. consil. 132. Franciscus volumin. 5. Anthon. in cap. significante, 2. notat. de pignor. Cardina. Alexand. in cap. significauit, column. 2. de appellatio. & istud, est mente tenendum, quia sæpius de facto accidit, & multi in hoc decipiuntur, tradentes rem portitori literarum, quod non est faciendum, Hippol. sing. 430. cauti & oculati, quia aliquando literæ perueniunt ad illos, qui nunquam restituerent libros, vel si nuncius moriatur in itinere, possunt literæ peruenire ad aliquem, qui illos libros retineret, vel venderet, ob id statuitur, vt hic, & ideō sis cautus quando scribis literas, vt non dicas, mittas illos decem aureos, quos debes per præsentium latorem, quia cum elegeris eum, erit debitor liberatus illi tradendo, sed dicas, mittas, ad me dictam pecuniam, tunc sidet portanti literas, vel alteri, qui ad me non deferat, non liberatur debitor, dict. l. eum qui. §. fin. cum l. seq. ff. commoda. Porcus in §. item is cui, institut. quibus modis re contrahi. obligat. istud fallit in soluente officiali publico, thesaurario vel receptori collectæ, seu tallearum, nam licèt thesaurius aufugerit, tamen non imputabitur soluenti, imò erit liberatus, tex. solennis in l. pro his, C. de naufrag. libr. 11. & ibi patruus meus Rebuff. & Corset. in sing. incipien. collecta. in 3. vide latè per Marcum Antonium Bauerin. in §. possunt, colum. 6. & seq. insti. de testa. & quæ addidi ad dict. l. si quis vxori. §. apud, ff. de furt. imò fortius si is, pœnes quem deposuero libros, promiserit restituere illos cuicunq; portanti literas meas, si dedero literas meas alicui, illi non quæritur actio contra depositarium, licèt hospes nō tradat, hoc expressim tradit Pet. de Bellapertica, in l. ad probationem. 1. C. de probatio-

Soluens thesaurario liberatur.

batio. quem ſequitur Gerard. d. ſing. 87. vide Præpoſitum in d.c.ſignificauit,col.2.de appella. vbi dicit quod ſi ſcholaris librum ſuo ſocio mittat per famulum,vel alium,ſi ille cui mittitur,neget ſibi eſſe traditum, non poterit eſſe teſtis mandans,nam teſtis exonerans ſe,non auditur,l.omnibus, C.de teſti.Lanfran.in repe. c. quoniam contra,in verbo teſtium depoſitiones,col.23.extra,de prob.Fel.in c.cum contingat,de offi.delega.vide Rauen.in Alphabeto,in litera,F. fol.49.colu. 4. & Alex.in addit. ad Barb.in d.§.apud,dixi in trac.de reproba.teſtium,in verbo,propria in cauſa.

CEnteſimum decimumquintum, quamuis Iudæi habeant priuilegium, vt poſſint res furtiuas eis pignoratas,vel venditas retinere, donec per veros dominos precium reddatur, quod Iudæis datum extitit, licèt contra ius l. inciuilem, C. de furt. & dixi in repetitio. l. Diuus, folio 24. verſicul. tertio quæro. ff. de ſenatuſconſul. Silla. quo priuilegio contra ſtudentes vti non poſſunt, quippe ſi famuli ſcholaſticorum ſurripiant libros eorum, & vendant Iudæo, non poterit Iudæus illos retinere, donec ſcholaris precium reſtituerit, quia tale priuilegium non afficit ſcholaſticum exterum, & priuilegiatum, nam priuilegiatus non vtitur ſuo priuilegio, contra priuilegiatum, authe. quas actiones,C.de ſacroſan.eccle. Ita expreſſim ſcribit Panor.in c.quod clericis,de fore cõpet. Fraciſ.de Crema.ſing. 81.pone Iudæi &c.& Decius in c.cum venerabilis,col.5.nu. 12.de exceptio. & hoc priuilegio tunc demum vti poſſint, quando bona fide emunt,ne detur materia calumniandi,l. conuenire,ff.de pac.dotal.& videtur mala vide emere, poſt quã ſine mandato venduntur per alium, quã per ſcholaſticum,per ea quæ ꝓximo ſcripſi priuilegio, & ſic obtinui pro amico meo ſcholaſtico Auenione & iſtud non ſolum habet locum in Iudęis priuilegiatis,ſed et & multo fortius in Chriſtianis nõ ad hoc priuilegiatis, & ſic tenebũtur mediatores,

Iudæi libros ſcholaſticorũ retinere non poſſunt.

ac librorum reuenditores restituere non dato illis precio per scholares, d.l. in ciuilem, aduertant ergo hospites Tholosani, & Parisien. ne libros pro prandijs & cœnis quandoque sumptis retineant, quod mea memoria fuit senatusċõsulto etiam prohibitum apud Tholosates, & ideo Iudæi & hospites tenebuntur edere dictos libros scholaribus petentibus, l.1. & ibi Alexa. & Ias. C. de eden. & ostendere, l. quamuis, ff. de pigno. actio. vt sequitur.

Mercator librũ scholari edere tenetur.

CEntesimum decimumsextum, licet non teneatur quis regulariter actori edere ad intẽtionem fundandã, l.1. & fi. C. de eden. Tamen libros tenebitur quis edere scholasticis ad intentionem ẽt eorũ fundãdam, & hoc fauore studij, & vtilitatis publicæ ex studio prouenientis, quippe in fisco, hoc inuenitur statutum, in l. ne quisquã. ff. d eden. l.2. §. diuus, ff. de iure fisci. Bal. in l. in fraudem. §. neq; ibidem, & in dote, quæ studio ęquiparatur, ita scribunt Ant. Im. & alij, in c.1. de probatio. Bal. de Bartolinis in rep. l.1. in 124. dotis priuile. nu.319. ff. sol. mat. Item si habeat librum penes mercatorem, fortè pignori datũ poterit illum cõpellere ad ostendendum sibi librũ, tex. in auth. hoc ita, vbi Bart. C. de pig. & in l. à diuo Pio. §. insuper, in fi. ff. de re iud. & in hac sentẽtia manet idem Bar. in l. quamuis, ff. de pig. actio. & Bal. in marga. in verb. scholaris, & ista induxi contra reuenditorem librorum, qui emerat libros ab aliquo, & postea scholasticus illo petebat sibi exhiberi, vt videret an sui essent, & ita fuit iudicatum, & hoc expressum scribit Purpura. in d.l.1. C. de eden. & Dec. in d.c.1. col.10. de proba.

Iudæi scholas Christianorum intrare possunt.

CEntesimum decimumseptimum, Quod licèt iudæi non debeant cohabitare cum Christianis, cap. Iudæi cap. sæpe. cap. nullus, 28. q. prima, & dicit Apostolus 2. ad Corinth. 6. cap. Nolite iugum ducere cum infidelibus, obid Diuus Ioannes, dum balnea intrare vellet aufugit, dum ibi Cherintum veritatis inimicum vidisset, tex. in c. omnis, 24. q. prima Hieron. epistola 22. in tertia parte litera B. in fine,

schola-

scholares tamen Iudæi causa addiscendi, poterunt ingredi scholas Christianorum, ita notat Panor. in c. primo, de Iudæis, & Syluester in sua summa. in verbo, balneum, quia in scholis Christianorum poterunt quædam audire, per quæ fortè ad Deum conuertentur, nec eos possemus lucrifacere CHRISTO, si eorum colloquium prorsus vitaremus, c. multi, 2. q. prima, & melius est vitare hos pestiferos hæreticos, quam Iudæos, quia de eis scribitur, cum homo Dei ad Hieroboam missus esset, vt peccata sua exprobaret, atque vltionem suam futuram prędiceret, panem apud illum edere, & aquam bibere est prohibitus, quæ cum non custodisset, diuina sententia inde rediens, morsu leonis in itinere interijt, 1. Regula 12. c. & seq. c. si quis inquit, 1. quæst. 1. ca. Anastasius, 19. distin. Lucas de Penna, in l. 1. col. 6. C. de priuileg. scolarium, libro 12. Paul. Griland. in tract. de hæret. lib. 1. q. 1. & 2. scripsi in bulla cœnæ domini, art. 1. in verb. hæreticos, vbi etiam inuenies quomodo hæretici dignoscantur, & quibus ex causis oriantur hæreses.

CEntesimum decimūoctauum, Quia sicut mulier ratione dotis prȩfertur omnibus creditoribus tacitam hypothecam habentibus, l. assiduis, C. qui potio. in pigno. habeant, ita & scholastici in debitis causa studij alijs creditorib. quibuscunque præferuntur, Angel. & Ias. in l. 1, in fine, ff. solu. matri. cum causa dotis & studij ibi æquiparentur, ideo si doctor, vel scholasticus legerit in aliqua vniuersitate conuentione facta de certo honorario, bona ciuitatis erunt tacitè hypothecata pro dicto salario cum priuilegio prælationis, Angelus & de Ripa in d. l. 1. in fine, ob id consului cuidam primari, cui debebantur salaria & victus, vt se opponeret venditioni bonorum mobilium alicuius artificis, & licet creditores alij essent anteriores tempore, tamen hunc primarium dixi præferendum, & dicti creditores eidem soluerunt, quod est bene notandum pro regentibus in collegijs, & alijs præceptoribus, vt facilius eisdē soluatur, *Debitum scholastici omnib. alijs præfertur.* *Nota primaria.*

non

non tamen creditoribus præferuntur expressam hypothecam habentibus, sicut nec mulier d.l.assiduis, de his hypothecis abundantius scribo in ordina.regis, vide supra priuileg.82.

Restitutionem petit studens durante studio læsus.

CEntesimumdecimumnonum, quod literarum studiosus poterit petere restitutionem in integrũ, si eo in studio existente res sua fuerit præscripta, cum cã probabili dicatur absens de quib. causis scribit, glo.in l.fi.ff.de in integ. restitu.&ibi Albe.&hoc nuncupatim firmat Cosma *guymier*, in prag. sanctio.in titu.de collat.in §. & vt liberius, post glo.primam,& Albert.in l.sed & si per prætorem.§.primo, ff.ex quibus causis maio. Idẽ dico si habeat rem cõmunem cum fratre, & pręscribatur tota, quod possit restitui etiã in totum, per l.si cõmunem, ff.queadmo.serui.amittan.& supra multa similia scripsi, priuileg.106. quod procedere in indiuiduis, in diuiduis aũt non seruaretur in forensi iudicio, per gl.in l.vna, C.si in cõmuni eademq; cã, in integ.rest.po stu.restituẽtur etiam, si alio mõ id tẽporis lædantur, etiam si essent maiores, quia studij causa sola est sufficiens, Alber. in l.nec non,&l.inter, ff.ex quibus causis maior. Nec refragatur, l.professio, C.de munerib. patrimo.li.10.vbi doctor non petit restitutionem, sed dic esse verum, quãdo læditur contrahẽdo tempore doctoratus per ignorantiam iuris, secus si tempore quo studebat lædatur,& sine contractu & facto suo, nam tunc poterit etiam tempore doctoratus petere restitutionem, de his quibus fuit antea deceptus.

Primò fallit, quando ille scholaris recederet à studio cum meretricula, per gl.in auth. vt clerici qui recedunt, in princip.colla.5.quia maleficium non debet alicui præstare restitutionem, argum.l.primæ, C.vbi senato. & cessante studio, cessabit restitutio. Secundò limita, quando non studerent in studijs publicis, vt habetur in proœmio ffo rum in §.hæc autem tria, nam priuilegia cõceduntur studentibus in locis priuilegiatis, Docto.in c.fina.de rescript. libro 6.&

tex.

text. hic ibi ad loca, in quibus literarum exercentur studia, &c. dixi in rub. de collat. §. primo. in verbo, vniuersitate, in concord. Sublimita, nisi esset à studio absens tempore pestis. Doctor. in l. recusare. §. final. cum l. seq. ff. ad Trebel. de Ripa, in suo tract. de peste latissime. Secūdò sublimita quando esset in ciuitate non vt studeret, sed vt addisceret idioma patriæ, vt sunt multi Germani in Gallia, vel vt vexet debitores, tunc enim non restitueretur, quia cessante studio, &c. c. cum cessante. de appella. Petr. Iacob. in sua practic. in rubr. de in integrum restit. vt possit agi perso. actio. fol. 33. Igitur scholasticis in studio sic læsis non debent negari literæ restitutionum à cancellarijs, etiam si essent maiores per prædicta, quæ non conceduntur ob defectum ætatis, sed studij fauore, & scio multis studiosis restitutionum literas fuisse concessas.

CEntesimum vigesimum, quod licet contrahentibus sit licitum inuicem decipere, l. in causæ. 2. ff. de minor. l. item si precio, in fin. ff. loca. c. dilecti, de emptio. & ibi latè Anton. de Burgos. Fallit in scholaribus, quia si bibliopolis decipiantur possunt restitui, vt si emant libros defectuosos, vel falsos: nam poterunt contra bibliopolam actione redhibitoria, vel quanto minoris agere secundum Petr. Iacob. in sua pract. in rub. de actio. redhibitoria. vers. attamē. fol. 98. sequitur Pantha. Calder. in repet. l. secundæ. col. 39. C. de rescind. vend. glo. in l. 1. in princ. ff. de ædil. edict. quod crederem verum, quando deficeret vnum folium, vel quaternus, secus si defectus esset vnius literæ, vel syllabæ, vel nominis, quia non solet succurri contra ius commune, pro re minima. l. scio, & ibi Bart. ff. de in integ. rest. & pulchrè Corset. in suo tract. de minis, intelligē quando emerent in studio, seu in loco vbi est studium, aliàs secus vt firmat addit. ad Pet. Iacob. in rub. de in integ. rest. vt possit agi rescis. pers. actio. versic. item oportebit, fol. 33. cui non assentirem, imò generaliter intelligerem, siue in studio, siue extra emerint,

Scholasticos bibliopolæ decipere non debēt vendendo libros vitiosos.

cùm generaliter is agat redhibitoriã, vel quanto minoris, qui emit vitiosam rem habentem vitium latens, l. 1. ff. de ædil. edict. imò si emerim librum, & comperiam illum maximè vitiosum, non teneor soluere precium, gloss. in §. penult. in verbo, præstat, de excusa. tuto. in insti. quam sing. dicit Bal. in marga. in verbo, venditio. q. 6. aliàs ipsi deterioris conditionis essent, quam non studentes, quod non est dicendum, arg. l. Seruius. ff. quod vi aut clam.

Conueniri non possunt studiosi in loco, in quo studēt, nec puniri.

CEntesimum vigesimum primum, quòd studentes ex contractibus in sua patria, vel alibi initis, coguntur in loco studij respondere. Cyn. in l. 2. C. de iurisd. omnium iud. q. 2. quia sola habitatio non facit eos sortiri forum. Bar. in l. hæres absens. §. proinde post glo. ibi. ff. de iud. Panor. in cap. quod clericis, de foro comp. quia ad hoc quod aliquis possit conueniri de alibi gestis, requiritur, quod habeat domicilium in loco, in quo conuenitur. Soc. in c. fin. in princip. quæst. in 2. effectu, de foro compet. sed scholaris in loco studij non habet domicilium. l. 2. C. de incol. lib. 10. l. lex Cornelia. §. si tamen. ff. de iniur. ergo, &c. Anto. de Tremolis in additio. ad Hubertum, de bona curso. in rub. quibus modis examen iudicis, in vers. vel est scholaris. in glo. euitare.

Scholastici ex obligationib. & debitis ante studium contractis in studio conueniri nō possunt.

CEntesimum vigesimum secundum, quod ex obligationibus cōtractis, antequam iuissent ad studium, non possunt conueniri etiam extra studium existentes, sicut non possent, si essent in studio, in quo censentur esse, licet absint ad tempus statim redituri ad studiũ, hoc expresse tradit per illum tex. Io. de Pla. in l. in sacris, 2. C. de proximis sacro. scri. lib. 12. ideo si in patria sua sit honestè, quia compleuit suum studium & gradũ doctoratus est adeptus, vel fortè fuit missus iusta ex causa, vtpote infirmitatis, tunc id temporis priuilegijs debet gaudere, vt dictum extitit per l. si cui. §. final. ff. ex quib. caus. maior. quia per eum non stat, quin studeat, secus si fuit remissus à loco studij ignominiosè, vtpote, quia fuit bannitus, l. 3. ff. de re milita. l. testamenta eorum. ff. de

testa.

testa.milit.arguendo de milite terestri ad scholarem,quod argumentum,glo.admittit,in §.sed hactenus,insti.de testa. militis,& ibi Porc. vol.3. & de excusa. tuto. in fine princip. vbi dicunt,quod si deserat studium propter voluptates qui inuoluitur tempore hilariorum,seu carnispriuij, illa causa est ignominiosa,& eum infamat, quod intelligerem quando omnino desereret, secus si ad modicum tempus statim reuersurus, quia in mora modici temporis non est magnum præiudicium,l.si debitori,ff.de iudi.& idem si sine iusta causa discesserit vel aufugerit,l. Paulus. §.Caius, ibi aliquantulum temporis.ff.de libera.causa.

CEntesimum vigesimum tertium est quod literarum studiosi non poterunt in locis,in quibus student,ex delictis alibi etiam in vniuersitate commissis puniri.l.2.C.vbi de crimine agi oporteat,&l. 2. C. vbi senatores reprobata glo. ibi tum quod scholasticus sit in via,& aduena,qui non potest conueniri extra domilium,d.l.hæres.§.proinde,tum quod sola habitatione non sortiatur forum,Salic. in d.l.2. C.vbi de crimine agi oporteat,reprobando,gl.ibi,& ne cogatur studium deserere,& extra vniuersitatem vagari,& ista est communis opinio secundum Bolog. hic, quam sequitur Ioann.Baptista in addition.ad Alber.in verbo scholaribus,& Domi.in c.quæ contra.8. distin. Feli.in c. dilectus in 2.vers.ad domicilium,col.7.de rescri.ꝙ intellige verũ in criminibus leuibus, & leuitate ingenij perpetratis cum leuia sub dissimulatione transeant,secus in enormibus & grauissimis, vt læsę maiestatis & hæresis,per nota.in l.si quis non dicam,C.de episco.& cleri.vel intellige nisi cõtraheret vel delinquere in loco studij,nam ibi tunc posset conueniri & puniri.Imol.in c.ex parte,B.de foro compet.per l.2.§.sed si agant,ff.de iudic.

CEntesimum vigesimumquartum, quod licet in delictis non admittatur pœnitentia , l.si pecuniam,&

 ibi

In delictis quandoque pœnitentia inter studentes admittitur.

ibi doctor. ff. de condict. causa data, si tamen scholasticus causa commedendi accipiat pullos alienos, & postea pœnitentia ductus eos restituat, non committit furtum. Bart. in l. qui ea mẽte. ff. de furt. Floria. in l. quintus. ff. ad leg. Aquil. & ratio est. quia forte erat instigatus à re, super qua delinquitur, vt quia pulli & gallinæ quotidie accedebant ad suum cubiculum, vel ad cameram, vt in simili dicitur, in l. scientiam. §. qui cùm aliter. ff. ad leg. aquil. quod nõ tenetur incitatus, si verberet, vel occidat se defendendo cum moderamine. glo. & ibi doct. in l. 1. C. vnde vi. & idem in scholastico, qui incitatur ad adulterium à sua hospita: nam arbitrator minus peccare, quàm si eam multum sollicitasset, qui sollicitando amitteret tempus, & postea etiam adulterium committeret, & sic dupliciter peccaret, idem si aliquo dicto tuo vel facto iniurioso sim prouocatus ad irã, ob quam aliquid tibi iniuriæ dixero, vt iniuriarum non tenear. Spec. in tit. de accusato. §. 1. vers. quid si vocaui. Ang. in tract. de malefic. in glo. verba contumeliosa versi. qui d si aliquo, vide Fel. in c. dilecti, colu. 4. de exceptio. & Hippo. in l. prima, nu. 6. ff. ad leg. Corn. de Sicca. & hæc communia sunt, licet pinguius in scholaribus procedant.

Scholastici ciuium priuilegijs gaudent.

CEntesimum vigesimumquintum licet scholares non habeant domicilium in loco studij, tamen adhuc gaudent priuilegijs ciuium illius ciuitatis, in qua student, Io. de Platea, & alij in l. ciues, col. 1. C. de incol. lib. 10. quos doct. sequuntur, & hic, quod facit pro statuto Montispessulani, quo cauetur aliquem in prima instantia non posse extrahi à ciuitate hoc etiam debet obseruari in scholasticis non ciuibus, & hoc est eis expresse concessum per Carolum, pater in priuilegio quod transcripsi infra studentibus in vniuersitate Montispessulani, simile priuilegium concessum est studentibus Parisijs, quod vidi, & legi, & idem vidi Caturci ratione consuetudinis obseruari, idem de statuto alio Montispessula-

tiſpeſſulani, quo cauetur quod ciues cum literis clamoris vnius ſolidi poſsint debitorem forenſem, etiam ad corpus non obligatum capi facere, & in carceres detrudere, donec dederit fideiuſſores deſiſtendo, eum, & ibidem elegerit domicilium, & ipſe iudicatum ſoluere promiſerit, & hoc ſæpius obtinui in Montepeſſulano, dum ibi ſtudens reſidebam, quamuis non ſim ciuis originarius, natus enim ſum in loco de Balhaniſſis iuxta Montempeſſulanum, & iſta poſſunt eſſe maximè vtilitati ſtudentibus in vniuerſitatibus, & ciuitatibus priuilegiatis, vide gl. in tit. de colla. in §. item quoad dictas in pragma. ſanctio. in verbo habendi, & ſic facit pro conſuetudinibus Pariſien. in quibus dantur priuilegia Burgentibus Pariſien. vt etiam competāt ſcholaſticis, vt in priuilegio ſeq. dicetur.

Statutū volēs ſcholares habe ri pro ciuibus, intelligitur quo ad vtilia, & nō quo ad incommoda

CEnteſimum vigeſimum ſextum, quod ſtatutum vel cōſuetudo dicens ſcholares haberi pro ciuibus, intelligitur in his quæ ſunt in priuilegium ciuium conceſſa, non autem in his, quæ ſunt in ciuium damnum, ſeu grauamen inducta, nam priuilegia militum non tollunt legem eorum fauore inductam, l. ſi à milite. §. primo, & ibi Angel. ff. de teſta. milit. l. ſi Rufinus, C. illo tit. & l. nulla. & ibi plenè Paul. ff. de legib. idem ſi dixerit, quod diſcipuli & ſcholares tractentur vt ciues, quia tunc non perdunt priuilegia, quæ vltra ciues habent, Barto. in l. 3. §. ſi emancipatus, ff. de bono. poſſe. contra tabu. tum quod fauore eorum introductum eſt, non debet in eorum odium retorqueri, l. quod fauore, C. de legib. tum quia conceſſum iure ſpeciali non excludit beneficium iuris communis, l. in bello. §. ſi quis ſeruum. ff. de capt. Bar. in l. fina. col. 3. nu. 16. C. de ſacroſanct. eccl. nec per ſuperueniens priuilegium videtur alijs derogatum priuilegijs. l. decurionibus, C. de ſilentia. lib. 12. nempe inducta ad augmentum non operabuntur diminutionem, l. legata, ff. de lega. primo, ſic conſuluit Decius conſil. 457. in cauſa, col. penul.

Ex quo infertur, quod scholaris nõ poterit conueniri ibi, tanquam ciuis pro debito, alibi contracto, per tex. ibi in curialibus, tamen permaneat, & ibi notat Bar. & patruus meus Rebuffus, in l. Alexandrinis. C. de decurio. lib. 10. vbi dicitur quod licet doctor. qui legit per viginti annos, efficiatur comes, l. vna. C. de professo. qui in vrbe constanti. comiti. meruerunt, libr. 12. si tamen ante erat popularis, vt dicunt, poterit etiam postea admitti ad honores, & officia, vt popularis, quia assumptio specialis nominis non facit generale nomen amittere, vt ibidem dicitur. Item honor superueniens non mutat qualitatem personæ, vnde monachus factus episcopus non desinit esse monachus, glo. in c. de monachis. 16. q. prima. c. fin. de symo. & ibi plenè Panor. & Fel. & tabellio factus doctor, non desinit esse tabellio. Bald. per illum tex. in l. falsa. §. si cui. ff. de conditio. & demonstratio. & si per statutum nobiles fiant populares, tamen non perdunt nobilitatem generis, sed accessit eis popularitatis beneficium Bald. his verbis vtitur in l. per adoptionem. ff. de adoptio, quia nunquam interpretandum est priuilegium, vt priuilegiato possit esse nociuum, tex. in l. diuus. in fine ibi nec vllorum magis interest quam ipsorum, quibus id priuilegium datum est eiusmodi exemplum non admitti. ff. de testa. milit. sic consuluit Alex. consil. 32. visa concessione, colum. 2. in 5. vol. Secundo infertur, quod si ciues maiori pœna quàm extranei punirentur pro delictis ab eisdem commissis, scholastici non sic punientur, sed si minueretur pœna delicti ciuibus, minuetur tunc studentibus, vt pulchrè concludit Ang. in tract. de malefic. in glo. de Bononia, col. vltima. & in §. ius autem Ciuile. col. 16. ver. ad vnum tamen aduerte. Instit. de iure natu. gent. & ciuil. Fel. in c. dilectus. col. 5. vers. quarto. facit de rescrip. vide septem limitationes per Ias. & recentiores in l. si Rufinus. C. de test. mil. Et an sint veri ciues an ficti, vide Bar. & alios in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuca. & Card. in cle. quod circa. col. vlt. de elect.

CEntesimum vigesimum septimum, quod scholastici non possunt ad munera illius ciuitatis aliqua compelli, in qua studij causa degunt, quia non constituunt ibidem domicilium, l.2.C.de incol.lib.10.& ibi Rebuffus, & alij, & qui habent animum redeundi domum, à domo non videntur abesse.l.quæsitum.ff.de leg.3.Barb.in Clem. ne Romani.col.101.vers.adde secundo de electio.Soc.in c.fi.col. 10.in fine secundi membri, de foro compe.etiã si statutũ diceret, quòd stans in tali loco sex annis, vel tali tẽpore debeat tanquam ciuis haberi, secundum Alber.in prima parte statuto.q.175.item pone, &c. Et ratio est, quia quando quis studet, non videtur esse in loco in quo studet, quamdiu habet animum redeundi, d.l.quæsitum.in prin.ff.de leg.3.l.Seiæ. §.Pamphile.ff.de fundo.instruct.sequitur Fel.in c.dilectus. in 2.col.7.vers.ad domicilium, de rescript. etiam si sic staret per mille annos.Bart.in l.lex Cornelia.§.si tamen. ff.de iniur.glo.in §.primo.de colla.in concord.in verbo habeatur. Et ideo non tenetur ad custodiam portarũ ciuitatis, etiam tempore belli, vel pestis, nec ad excubias, nec ad alia quæcunq; onera ciuitatis, & hoc specialiter concessum est scholaribus vniuersitatis Montispessulani, ac Parisien. per Carolum sextum Franciæ tunc Regem, anno 1419. die 12. Iunij. apud Pontisaram, & idẽ priuilegium confirmauit anno sequenti, vt inter priuilegia vniuersitatis Paris. quilibet potest videre, imò fuit per eundẽ regem declaratũ, quod non obstantibus priuilegijs (quæ vocant chartam Normanorum) Normanis datis, prædictis gaudeant priuilegijs veri Paris. scholastici, anno 1459. die 29. Maij, imò etiam non coguntur munera in propria patria subire studio durante. Bar. per illum tex.in l.1.C.qui ætate.lib.10.& infrà dico.

Studentes non possunt compelli ad munera subeũda.

CEntesimum vigesimum octauum est, quod filius in patris potestate existens, testari non potest. l. qui in potestate. ff. de testament. l.Seruium. C.qui testament.facere possunt, nisi sit scholasticus, qui de bonis donatis per

Scholasticus in patris potestatu existens testari potest.

per patrem vel alium poterunt testari, vt firmat Petrus Iacobus in rub. de in integrum resti. vt possit agi rescisoria per sonali actione. §. item arma. in sua practi. & idē in alijs acquisitis intuitu studij propter lecturam, aut alias, quia videtur illis quasi castrense peculium, & hoc maximè quando perfecerint studium, vtpote effecti sunt doctores, vel aduocati, seu licentiati, vel artium magistri Ioan Sainxon in cōsuetu. Turonen. in rub. *des successions des gens roturiers*, arti. 10. in fine, vel clerici primæ tonsuræ, auth. presbiteros, C. de episcopis & cleric. extendendo illud, quod in milite statuitur, vt testari possit. §. fina. inst. de test. milit. ad milites inermes, vt falit gl. in l. prima. §. est alius. ff. si quis à parēte manu. fuerit, & in l. miles, de re iud.

Item filiusfamilias ea ratione testari non valet, quia non est integra persona l. fina. §. necessitate, C. de bonis quæ liber. Bar. & alij in l. interdum. ff. de condic. indebit. sed quādo est in studio, censetur integra persona, quia sine patre studet, & proficit, ideo agit & omnia facit sicut paterfami. quamobrem loco patrisfamilias habetur, l. 2. ff. de Macedo. & infrà dicam, ideo testari poterit, hinc est quod filiusfamilias seorsum habitans à patre, vt communiter scholastici emancipatus reputatur. §. si filiusfamilias, de obliga. quæ ex quasi delicto, in insti. Benedic. in rep. c. Raynutius, in verbo matrem, nu. 26. & in verbo, si absque, in 2. nu. 45. de pupilla. de test. & sic testamentum facere poterunt studentes, si aliud extra potestatem patriam eis impedimento non fuerit, vide alias limitationes, per Soci. regula, 153. filiusfamilias, & quæ ibi addidi, & doct. in l. senium, C. de testa.

Scholastici peregrinorum priuilegijs gaudere debent.

CEntesimum vigesimum nonum, scholastici dicuntur peregrini, l. cum filiusfamilias viaticum, ff. de reb. credi. & l. si longius. §. primo, de iudi. c. consultationibus, de offic. deleg. & in hoc text. poterunt igitur testari sicut peregrini, & sic coram duobus testibus, auth. omnes peregrini, C. communia, de successio. Boliog. hic expressè hoc asserit, & pu-

&putarem quod licet peregrini bona.i.exteri morientis in regno Rex Franciæ capiat iure (quod practici dicunt) Albinagij, tamen non capiet bona scholaris exteri, nam ratio, quare rex illa capit est, quia exterus illa acquisiuit bona in in suo regno, sed ille scholasticus nihil acquisiuit, imò fermè omnia, quæ habebat, in ludo literario consumpsit, igitur dicerem, non habere locum in eis, ius Albinagij, licet scriptum non reperiam, cogitet doctus, sed apud Parisien. ex priuilegio concesso vniuersitati bona mortuorum scholasticorum reseruantur suis consanguineis, vt est priuilegiũ Gregoriæ Papæ IX. de quo in libro facultatis decretorum, quod per supradicta vides omnibus scholasticis, etiam aliarum vniuersitatum competere.

Arma scholasticis an ferre liceat.

Item peregrini possunt arma deferre. §. si quis rusticus, de pace tenend. & eius viola. quid in scholaribus, non inuenio, sed benè in doctore, quod non debet scrutari de armis, tex. in l. medicos. C. de professo. & medic. libro 10. Insanirent seruientes Tholosani, si hoc nostris concederemus, & præfectus vigilum, ideo illos relinquo, quorum imagines seditiones & furta lambunt, tamen in studiosis dico, quod eadem ratio non militat in peregrinis, quo ad arma, cùm sint in locis tutis, quando sunt in studijs generalibus, vel præsumuntur esse, ideo non est verisimile, quod ibi patiantur vim, licet sæpius contrarium fiat, l. non est verisimile. ff. quod metus causa, & quando patiuntur vim, possunt deferre arma ad vim repellendam, sicut dixi suprà in alijs priuilegijs, in libro tamen facultatis decretorum extat priuilegium Gregorij datum in ecclesia Lateranen. idus Aprilis pontificatus sui anno quinto, quo inhibetur scholaribus Parisijs degentibus, ne armati per ciuitatem vagentur, simulatque præcipit, ne præfata vniuersitas tales vagos pacisque turbatores ac studij defendat, sed eos iudicibus laniandos relinquat, igirur vniuersitas istos monere solet, vt à prædictis desistant, quod si perstiterint, amplius

eos non tuebitur. Porro ficut peregrini ab ecclefia debent tueri, & quicunque eos offendit in perfonis, vel in rebus, eft excommunicatus, nifi faciat, cap. fi quis romipetas, 23. q. 3. & fcripfi in bulla cœnæ Domini, ita & fcholares debent ab omnibus tueri, maximè ab ecclefia, fed hodie tuentur quidem magis meretrices concubinarijs feruientes, ob id dicit Specula. in titu. de competen. iud. additio. in §. primo, verfic. 28. quod peregrini funt de foro ecclefiæ, & ficut dominus Deus amat peregrinum, & dat eis victum, & veftitum, Deuterono. 10. cap. ita & omnes maximè ferui Dei debent fcholafticos amare, & fic voluntati diuinæ fe conformabunt, & ille dicitur peregrinari, qui non eft in loco fuæ habitationis. l. ciues, in fin. C. de incolis, libro 10. quare ftudentes extra locum habitationis funt peregrini, & ab ecclefia tuendi.

Serui Dei fcholafticos diligere debent.

Item præfumuntur ignorare confuetudines ciuitatis, ficut peregrini, nifi in ciuitate fteterint per decem annos. glo. in l. fecunda, in fin. C. vbi de crimi. agi oporteat. Sed quòd fcholares non poffint teftari, vt peregrini tenebant quidam à ceffante ratione, quæ ceffat in fcholafticis, ergo, &c. cap. cum ceffante, de appellat. Ratio, quare peregrini poffunt coràm duobus teftibus teftari, eft, quia in via exiftẽtes non poffunt habere teftes, fed fcholaftici in ciuitate exiftentes teftes habere poffunt, ergo debent iure communi teftari. Dicerem aliam effe rationem, quia ideo peregrinis conceditur teftandi priuilegium propter vtilitatem publicam, & pietatem, quam exercent, fed non minorem exercent ftudentes vtilitatem publicam, vt fuprà probaui, ergo habebit locum in eis, item verfatur caufa pietatis, Antho. *de Burgos* in cap. primo, colum. 4. & cap. fin. de emptio. nam Exodi 24. c. habetur, peregrino moleftus non eris. l. 1. C. de epif. audientia, igitur & fcholares humanius tractari debent, & ceffante vna ratione non ceffat lex. §. affinitatis, inftitu. de nupt. fic nõ ceffabit hoc priuilegium, peregrini enim funt inter-

Interdum in ciuitatibus, & vbi est magnus numerus hominum, ergo tunc debet cessare hoc priuilegium, quod non fit sic, nec scholaribus, licet possint testes habere, quod est notandũ, nisi esset consuetudo quod duo notarij in omnibus actibus interessent, vt in hac consuetudinaria patria, de qua dico in ordina. reg. & alia priuilegia peregrinorum, quę ipsis studentibus conuenire poterunt, & in quibus erit eadem ratio.

CEntesimum trigesimum est, quòd si testator legauerit scholari libros legales, si efficiatur doctor in iure ciuili, & medicinæ, si in medicina, si in vtraque facultate efficiatur doctor, debet habere tam libros legales quàm medicinæ. l. Titie testores, & ibi expressè Alex. & Iason ff. de lega. primo, quia sub simplicibus compræhenditur casus mixtus in fauorabilibus. l. si ita. ff. de liber. & posthu. nota. in l. 2. in princ. ff. de verb. oblig. Marc. Antho. Bauer. in §. sed cum aliquis, colum. 11. insti. de testa. milit. & dignitas superueniens non tollit priuilegium præcedens. l. 3. C. de dignita. lib. 12. Sufficit tamen vni homini in vita vna dictarum scientiarum etiam si haberet excelsum intellectum, quia vita breuis, ars verò longa, Hyppocr. in prin. aphorismo. facit l. Stichus. ff. de lega. 3. hoc expressim tradit Bal. in l. si duobus, in prin. C. communia, de lega. nu. 6. &

Scholasticus quandolibros legum & medicinæ habere possit.

Vna scientia in vita sufficit.

Qui binos lepores vna sectabitur hora,
Vno quandoque, quandoque carebit vtroque.

l. fina. C. de assesso. & l. fina. de excepto. & exac. lib. 11. glos. in cap. diuersis fallacijs, de cleric. coniuga. sed cùm leges & canones sint coniuncti, vt dixi in tracta. nomina. quæstio. 5. potest quis vno tenore prosequi vtrunque, & idem esse dicendum, quando testator legauit illis, qui sunt doctores in legibus & medecina centum, nam licet vnus doctor non sit in vtraque facultate, tamen habebit centum, tenet Alexan. cons. 20. ponderatis, num. 8. in 3. volum. quia in materia fauorabili, quando copula cadit inter duo adiectiua,

vel inter duas qualitates, & non constat quod sint adiectæ, vel adiecta respectu vnius & eiusdem substantiui, vel diuersorum, in dubio ad diuersa referri debent, si hoc fieri potest, ad hoc vt augeat, videlicet vt doctor in medicina centum habeat, & totidem doctor legum, Alexand.consil. 101. super eo, num.8.eod.volum.& consil.25. consideratis, nume. 14. in 7.volum. colum.4. Baldus in l.prima, in princip. col.2. ff.de iust. & iure, Ioan.Crotus in repet. l.re coniunctl, col.11.ff.de lega.3.

Primò fallit, quando salarium deberetur ratione oneris, & vnus vtrunque onus subire non posset, tunc non habebit nisi pro onere suscepto.l.hac parte, in fin. C.de proximis sacroscrinio.lib. 12. vnde si rex constituat dari cuilibet magistro in theologia centum, doctori verò cuilibet decretorum quinquaginta, is qui est doctor theologiæ, & decretorum habebit centum & quinquaginta, quãdo salarium eisdem datur ratione magisterij, quia dignitas concernit fauorem personæ, in authen.constitut. quæ de dignita.collat.6. ideo non debet operari contrarium effectum.l.legata.ff.de lega.primo, secus si stipendiũ daretur ratione lecturæ, quia tunc nisi in vtroque legeret, non haberet vtrunque, sic expressè concludit patruus meus Rebuffus in l.eos, in fi.C.de excusa.munerum, lib.10.

Secundò limitatur, quando sine studio, & sic non iure vtrunque gradum reciperet, quia tunc vtrunque salarium non haberet. Ancha. & Barb. in c.clerici, de iudi. vbi in iure canonico promotus, quamuis ignoret canones causa tamen honoris, vt esset doctor in vtrunque, non debet gaudere priuilegio illius gradus, in quo nihil scit, scripsi in tractat. nomina. quæstio. quinta, numero nono, vnde si legatum sit relictum alicui, cùm doctorabitur, intelligitur præcedente examine rigoroso, nec sufficit, si à principe vel à Comite Palatino obtineret absque examine.l. finali. C. de his qui veniam ætatis impetrauerunt, vbi Angelus,

lus, Bonus in tractatu nobilitatis, in tertia parte, numero vigesimoquarto.

CEntesimum trigesimumprimum, quòd si alicui scholari legetur aliquid in subsidium sui studij, debet solui loco studij, licet hoc non fuerit expressum. Bart. & Iacobi, per illum tex. in l. sed & si susceperit. §. si libertis. ff. de iud. quamuis in alijs secus sit. l. quod legatur. ff. de iud. nempe legatum debet solui vbi testator voluit, vel est verisimile voluisse. l. cum res, in princi. ibi, nam si alibi voluerit, ibi præstanda est, vbi testator voluit, vel vbi verisimile est eum voluisse. ff. de legat. primo, sed verisimile est, quod illi legetur fauore studij, etiam si non exprimatur, igitur in loco studij debebitur, licet non fuerit dictum, & hoc ne studiosus studium cogatur causa habendi legatum deserere, vel intermittere. Iacobinus in dicto §. si libertis, imò hoc legatum sumptibus hæredis præstabitur, nec minuetur propter expensas factas ad deferendum illud, per textum, & ibi no. in l. si quis seruum, in princip. ff. de lega. 2. nam studiosus plus detrimenti haberet ex amissione temporis, in quærendo legatum, quam commodi ex pecunia legata, igitur non est onerandus, vt tempus amittat, cuius temporis sola auaritia est honesta, & Deo grata, idem si aliquis reliquerit alimenta scholastico, tunc etiam in loco studij præstabũtur, Ias. & Iacob. in l. cum hi. §. vult. ff. de transact.

Legatum scholastico factum in loco studij solui debet.

CEntesimum trigesimumsecundum, quod si testator reliquerit alimenta scholari pecunia in vniuersitate debebit solui pro alimentis, & non species, id est, vinum & frumentum, quia est legatum in genere, & magis videtur legata æstimatio. l. 1. in fine. ff. de auro & argen. lega. l. cum aurum, & l. Titie, & ibidem dicunt doctores, quando alimenta debentur nobili, vt etiam æstimatio debeatur. l. cum hi. §. si in annos. ff de transact. nam licitum esset debitor dare in specie alimenta scholastico, daret fabas, caseum, & cepe, quæ sunt cibi rusticorum, glos. in l. seruis vrbanis. ff. de

Pecunia pro alimẽtis scholastico solui debet.

lega. 3. & tamen studentes debent comedere bonas escas, & bono vino vti, vt ingenium acutius habeant, quod ex illis si medicis credimus, generatur, nec tenebitur scholasticus viuere in domo hæredis, qui tenetur præstare alimenta, sed in vniuersitate hæres pecuniã dabit arbitrio boni viri. Bal. & alij in l. prima. C. de lega. alioqui impediretur scholastici studium.

Legatũ in certũ studentibus factum valet. CEntesimum trigesimumtertium, quamuis legatum incertum non valeat. l. quidam, in prima. ff. de lega. 2. l. quidam, de reb. dub. c. nos quidem, & ibi Doctor. de testa. Tamen legatum incertum scholari factum benè valet, vt si legentur expensæ studij, vel aliud studij causa. Alex. in additio. ad Bart. in l. si quis annuum. ff. de annuis lega. Ias. & alij in l. ita stipulatus, num. 13. ff. de verb. obligatio. sicut in dote scribitur, in l. cum post. §. gener. ff. de iure dotium, & abundè per Bald. nouel. in tracta. de dote, in 6. parte priuil. 11. folio 12. & causa dotis & studiorum æquiparantur, vt suprà non semel dictum extitit, & etiam quia relictum studij gratia dicitur quodammodo relictum ad pias causas, Alexand. in dicta l. ita stipulatus, colum. 8. num. 28. ff. de verbo. oblig. per hunc tex. ibi hoc nostræ pietatis beneficium indulgemus, & legatum ad pias causas etiam incertum valet, gl. & doct. in d. c. nos quidem, de testa. Hyppo. in rub. de proba. fol. 49. versic. item adde, & quando studij expensæ relinquuntur, non solùm veniunt illæ, quæ dantur pro libris & victu, sed etiam pro matricula, Bart. in l. his verbis. §. fi. ff. de lega. 3. & Soci. in l. quibus diebus. §. primo. ff. de conditio. & demonstra. & expensæ doctoratus, & omne id, quod legitimè expenditur. Alexand. consil. 77. capio primum, num. 6. in 4. volum.

Expensæ studij quæ dicuntur.

Quæro, si hæres grauetur, vt expensis hæreditatis faciat Titium studere, nec dicitur in qua facultate, quomodo teneatur? Respondeo, hæredem teneri facere eum instruere, vt legat, & scribat, & demum vt grammaticè studeat, & alias

lias secundum capacitatem ingenij scholastici, per l. Stichus. ff. de lega.3. Bolog. hic. & Petr. de Ferra. in sua pract. in forma libel. pro leg. rei singula. versic. condescendendo ad decimum articulum, & alibi dicetur, idem in promissione facta studioso, Alex. in d.l. ita stipulatus. ff. de verborum obligat.

Notandum est, quod secundum rigorē iuris ciuilis contractus regulariter ratione incertitudinis vitiatur, tamen de æquitate canonica omnis contractus, promissio & dispositio etiam facta super alia re quàm dote, & studio, valet, & tenet, nec vitiatur ratione incertitudinis, sed ex tali incerta promissione agitur, vt declaretur secūdum arbitrium boni viri, est solennis sententia Archi. in ca. sunt nonnulli. 1. q. 1. quam sequitur Iac. in d. §. gener, col. 2. in scholasticis, etiam in foro Cæsaris, & secundū eius rigorem, prædicta seruarentur.

Centesimum trigesimumquartum, quod de legato facto alicui literarum studioso, non detrahitur falcidia, sicut nec de legato dotis. l. cum dotē. ff. ad leg. Falci. ita expresse scribit Barb. in rep. c. Raynaldus, col. 149. in 33. casu, de testa. & maximè quādo pro studio Theologiæ relinquitur, Bal. in l. 1. col. 6. q. 2. ff. de lega. 2. sed Alex. in l. ita stipulatus, col. 8. ff. de verb. oblig. dicit idem in studio alterius scientiæ approbatæ, vt nulla ex eis detrahatur falcidia, cùm de legato ad pias causas non detrahatur, authen. similiter. C. ad legem Falci. & quod sit pium probat hic textus, dicens, pietatis beneficium indulgemus. Item non debet solui de hoc legato gabella, si ex statuto, vel consuetudine de legatis esset soluenda, Barb. vbi suprà, nec detrahetur de illo legato quarta episcopalis, Bald. in l. si quis. §. in omnibus, col. 3. & 7. C. de episcopis & cleric. glos. in clem. dudum. §. huiusmodi, in verbo, indirectè, & ibi notant Docto. de sepult. quia studentes legatum benè consument sine aliqua detractione, etiam si esset maximum. Item non detrahitur falcidia,

De legato facto scholasticis, falcidia non detrahitur.

quando

quando voluntas testatoris non posset impleri, si falcidia detraheretur, tex. sing. in l. decem. ff. de fideicom. liberta. Corset. in sing. incipiente, falcidia, sed si detraheretur quarta de legato facto scholasticis, non adimpleretur voluntas testatoris volentis scholarem proficere in scientia debere, quod non posset facere, si pecunia ei defalcaretur, cùm vix possit viuere, etiam si non defalcetur. Item quia legatū pauperibus factum, dicitur pium l. illud. C. de sacrosan. eccle. l. id quod pauperibus, de episc. & cle. atqui scholares sunt pauperes, vt hic, ergo, &c. scripsi in tex. infrà.

Legatū relictū fratri prædicatori, vel alteri mēdicāti studenti valet.

CEntesimum trigesimumqüintum, Licet legatum annuum factum fratri minori, prædicatori, seu alteri mendicanti, cum repugnet mendicitati, non debeatur, cle. exiui. §. cumq; annui, de verb. sign. Bald. cons. 416. visa, in 4. vol. & sic fuit prolatum arestum Parisijs, vt legatum redditUum factum etiam conuentui non valeat, teste Io. Gallo, in quæst. per aresta. q. 56. tamen factum fratribus mendicantibus pro libris emendis, & alijs oneribus studij supportandis fauore studij valebit, prout consuluit Pan. cons. 63. quædam domina, in secundo vol. per gl. in cle. dudum, in §. huiusmodi, in verbo, indirectè, de sepult. & ratio est, quia illud legatum dicitur factum ad augendum diuinum cultum, c. fi. de testa. & per hoc non releuatur mendicitas, nam dicuntur mendicantes, quò ad victum solum, & non quò ad disciplinam, Feder. cons. 12. fratres, Bal. in authen. ingressi. C. de sacrosan. eccl. & succurritur eis officio iudicis, Bar. in l. nec quicquam. §. obseruare. ff. de offi. proconsul. vide eum in l. ciuitatibus, de lega. 1. Guido. Papæ, in decis. 327. an fratres, huius sententiæ fuit Felin. in c. cùm dilecta, col. 21. vers. fallit sextò, de rescript. & Rauen. in alpha. in verbo, frater minor, idem in donatione, vt valeat facta fratri minori studij gratia, censet Catellia. Cotta. in 2. parte memora. in verbo, abbates, Purpu. in l. 1. §. qui mandatā, col. 2. ff. de officio eius cui mand. & iurisd. quia legatum donatio est, l. legatum, ff. de

ff. de lega. 2. Fallit quando tanta relicta eis esset quantitas, quæ verisimiliter factum, in fraudem fuisse detegeret, Bart. in tracta. minorita. lib. 2. q. 1. & seq. vbi plenius vide, & in 4. dist. ca. 1. & 2. per §. ad hæc cùm fratres, ca. exijt qui seminat, de verb. signif. in 6.

CEntesimum trigesimum sextum. Quia licet legatum in annos singulos non debeatur, nisi anno finito. l. 1. C. quando dies lega. cedit. l. qui hoc anno. ff. de verb. oblig. l. si in annos. ff. de conditio. & demonstra. fallit quando aliquid scholasticis legatur habitationis fortè causa, vel mercedis, vel victus, tunc propter coniecturam voluntatis, quia statim egere incipiunt, in anni cuiuslibet exordio debetur, tex. & ibi glos. in l. nec semel. §. si in habitatione. ff. quando dies lega. ced. & quia est pium, & quando ratio pietatis inest, tunc debetur in principio. l. si ita fuerit. 2. ff. de manu. testa. quem tex. no. Rom. in repet. authen. similiter, col. 13. in 5. causa. C. ad legem Falcidiã, idem in contractibus tradunt Docto. in l. qui hoc anno, vbi abundantius vide, & in l. 1. C. quando dies lega. cedi. multa alia de industria omittam, ne in immensum hæc nostra crescant priuilegia, ista interim si lubet, boni consule.

Legatum annuum in anni principio scholastico debetur.

CEntesimum trigesimum septimum. Quod legatum annuum scholari etiam in minus solenni voluntate relictum, per triennium præstitum, debebitur de cætero præstari. argum. l. primæ. C. de fideicom. & ibi Ias. in 2. col. extendit ad dotem, cum dos, studium, & alimenta æquiparentur, vt suprà dixi, ergo etiam in studio procedet, & multò fortius, hic multis probarem, nisi lectorem timerẽ ob prolixitatem fastidire, sed proba tu es multis quæ suprà scripsi, quæ hic ne repetam transcribere nolui, sed tu ad ista confirmanda pro repetitis habeas.

Legatum scholasticis in minus solenni voluntate relictum, quando debeatur.

CEntesimum trigesimum octauum. Quòd si pater, vel actus, leget studenti libros, vel cursum iuris ciuilis studij causa, tunc pecunia censetur legata ad emendum illos libros,

Legatis libris scholastico pecunia pro eis legatis censetur.

libros, nam pecunia destinata alicui negociationi, censetur eius negociationis, etiam antequam sit exposita, & in legato rerum talis negociationis pecunia continetur, Bald. in marga. in verbo, pecunia, per tex. sing. in l. ex facto, in magna, in fine, versic. proinde & si pecuniam, ff. de hæred. instit. facit l. item legato. §. item interest, & l. quæsitum, ff. de legat. III. Bald. in l. sed & si susceperit. §. si libertis, in fine, ff. de iud. quod intellige, quando testator nullos haberet libros, secus si doctor, vel licentiatus suos legaret libros, tunc viderentur illi libri, quos habebat, legati, non pecunia, not. in l. librorum, ff. de leg. III. quod etiam intelligerem, quando illi libri essent alicui, vsui, secus si scholasticus illis non posset vti, vtpote quia sunt in pargameno, & non possunt legi, vel veteres & attriti, tunc pecunia, si constat de mente testatoris, de alijs intelligentis nouis debetur, vt noui & prædictis meliores emantur, alias secus, l. non aliter, ff. de legat. III. imò quando testator legaret alicui literarum studioso chartas, deberet intelligi de libris ex mente testatoris, & qualitate legatarij, licet aliàs appellatione chatarum libri non veniant, l. librorum. §. quod tamen Cassius, ff. de legat. III. vbi alia huic rei accommoda scribuntur.

Studiosi quibus cõfiteri debeant. CEntesimum trigesimum nonum, quia licet quis teneatur suo proprio sacerdoti confiteri, c. omnis. de pœniten. & remissio. Fallit in scholaribus, qui dimisso sacerdote in patria possunt in loco studij confiteri. Syluester de Pierio, in sua summa, in verbo, confessor, in primo, numero, 6. Tenebuntur tamen confiteri sacerdoti illius parochiæ, in qua habitant, gloss. sing. in cle. prima de priuileg. in verb. parochialis, secundum Panor. in cap. cum contingat, col. II. de iudic. & in repetit. §. qui vero, cap. extirpandæ, colum. 3. de præben. facit gloss. in cap. fin. de pœniten. distinct. 6. dicens, veh scholaribus qui vadunt ad inclusos pro pœnitentia, & non vbi audiunt diuina, gloss. in cap. quæ contra, 8. distinct. Hostien. in summa de parochijs. §. quis. versf. quid de

de parochijs ſcholarium, poſſunt tamen in conuentu aliquo mendicantium etiam ſine petitione licentiæ ſui ſacerdotis parochiæ confiteri vni ex electis per ſuperiorem, iuxta cle. dudum. §. ſtatuimus, in verb. liberè, ergo ſine licentia, dicit gloſſ. de ſepul. Item quia illi religioſi habent licentiam ab epiſcopo, vel eius vicario, & priuilegium à Papa, ergo ſine petitione licentiæ, & hoc communiter obſeruatur, ſed tutius eſſet quod peterent licentiam, quam faciliter habebunt, d. c. omnis, vbi multa ſcripſi, ſed iſtud priuilegium competit etiã viatoribus, & alijs exteris, qui proprio ſacerdoti cõfiteri dicuntur confitendo, vt ſuprà eſt expreſſum.

CEnteſimumquadrageſimum, quod licet vnica citatio pro tribus ſufficiat, l. ad peremptorium, cum l. ſeq. ff. de iud. l. tres denunciationes, C. quomodo & quando iudex. Fallit in ſcholaſticis qui ter debent moneri, antequam priuentur matricula, ita Barb. in c. ex literis, per illum tex. col. 6. nu. 17. cum ſeq. de conſti. quia quando agitur de priuilegij amiſſione, requiritur triplex citatio, ſeu monitio, gloſſ. ſing. in cle. prima, in verbo, tertio, de vita & honeſta. cleri. quæ dicit clericos exereentes vile officium macellariorum vel carnificum non perdere priuilegium per vnam monitionem etiam peremptoriam, quam gloſſ. ſequitur Panor. in c. ex tuæ, de cleri. non reſiden. vbi etiam dicit tres monitiones requiri contra non reſidentem, antequam poſſit beneficio priuari. Item ad priuandum militem feudo propter contumaciam requiruntur tres citationes, gloſſ. ſolennis, in c. vno, de mili. vaſſa. qui cõtumax eſt, huic acquieſcit ſententiæ Alex. in l. contumacia, ff. de re iud. & Præpoſ. in cap. præterea 1. de ſponſal. Fel. in c. conſuluit, de offi. deleg. & ca. contingat, in 2. de ſenten. excomm. dixi abundatius in practi. mea.

Trina monitio contra ſcholaſticos requiritur.

CEnteſimumquadrageſimumprimum, Si ſtatutum certam pœnam imponat offendenti ſcholarem, & rector ſcholarium iuſſerit aliquem in albo aliorum, quod matri-

Iuſſus deſcribi in matricula pro ſcholaſtico habetur.

 culam

culam vocant, describi, & ante descriptionem contigerit cum offendi nulla mora facta per scholarem, offendẽs tunc punietur, ac si ille esset descriptus, vt est de sentẽtia Alex. in l. si quis id quod, colum. 1. ff. de iurisd. omnium iudicum, quia proxime cingendus habetur pro cincto. l. penult. ff. de testa. milit. & quæ de proximo instant, inesse videntur. l. lecta. versic. dicebam. ff. de reb. credi. & paria sunt aliquid factum, vel fieri destinatum. l. vestimentum. ff. de auro & arg. lega. Alex. cons. 97. alias de fecto, colum. 1. in 3. volum. multa ad hanc rem facientia, de more congerit Felin. in ca. cum adeo, colum. 3. de rescrip. & Ias. in l. admonendi, colum. 10. nu. 54. & seq. in lectura. ff. de iureiuran. & paulò abundantius. D. Tiraquel. in tract. de legib. connubia. fol. 164. & seq. Sic in peregrinis causa indulgentiarum Romam euntibus, ac in itinere obeuntibus statuitur, vt indulgentias consequantur, ac si Romam iuissent, declarauit Papa tempore iubilei anno 1 3 5 0. quam declarationem tradit Alber. in dictio. in verbo, iubileus, & in l. qui mittuntur. ff. ex quibus causis maior, hodie scholares ante sex mẽses, postquam studere inceperint, non gaudent in hoc regno priuilegio conueniendi suos debitores coram cõseruatoribus, verum alia priuilegia per ordinationes regias non restricta habere pos. sunt, vidi in Hispania esse declaratũ, quod scholasticus non potest gaudere priuilegijs, nisi prius fecerit vnum cursum & audiuerit cursum integrum, in singulos dies audiendo duas saltem lectiones, vt est videre in constitutionibus Hispaniarum, in concordia facta cum studio Salamantino, anno 1 4 9 2. quæ non seruatur ita strictim.

Scholaris matricula rasus an gaudeat priuilegijs.

CEntesimum quadragesimum secundum, si scholastici nomen à matricula deletum sit, tamẽ adhuc gaudebit priuilegijs scholarium, donec alteri diuersè inscribatur, & illi se addixerit, casus sing. in l. vna. §. fin. ibi est enim miles, quamuis in muneris non sit. ff. de bono. posse. ex testa. mili. secundum Ro. sing. 275. non potest, & Bauer. in §. sed hactenus.

nus, col.2. insti. de testa. milit. & hoc intelligerem in mercatoribus, vel artificibus, secus in scholaribus, qui non solent describi in alia matricula diuersa, sed in alia vniuersitate sic, & priuatus scholasticus matricula in vniuersitate, nõ gauderet priuilegijs illius vniuersitatis, c. ex literis, & ibi plenè Doct. de constit. sed si inscribatur in alia vniuersitate, gaudebit priuilegijs illius vniuersitatis, vt scripsi in §. monemus, de colla. in concord.

Centesimum quadragesimumtertium, Licet ciuitas sit interdicta, poterunt tamen studiosi suas lectiones audire, quamuis in eis de diuinis tractetur, nec etiam peccant audiendo tempore interdicti, Alber. in dictio. in verbo, interdictum, in 4. vers. de pœnis violantium, & ita consului quibusdam Theologis tempore interdicti Tholosani, ad instãtiam fratrum minorum concessi, quia hoc interdictum cẽsetur quædam prohibitio administrationis sacramentorũ, & celebrationis diuinorum, vel executionis aliquorum spiritualium, & non prohibitio lectionum, vt tenet Angel. de Claua. in sua summa, in verbo, interdictum, in primo, plus dicens, quod si interdicantur Doctores, scholares non censentur interdicti, vide glos. in pragma. sanctio. in titu. de interdict. indif. non ponend. *Interdicta ciuitate scholastici lectiones audire possunt.*

Centesimum quadragesimumquartum, Quòd si scholaris verberauerit clericum in sua patria modicè, demũm adeat studium, vel in studio verberet socium, potest ab illa manuum iniectione, & sic excommunicatione (ca. si quis suadente. 17. q. 4.) in studio à suo conseruatore apostolico absolui, c. quoniam, de vita & honesta. cleric. ita tenet Stephanus Aufrer. in decisio. Capel. Tholos. q. 231. gl. & ibi Panorm. in cap. final. de offic. ordina. quæ est valdè sing. secundum Corset. in verbo, absolutio, in 55. q. sui reperto. & scholares Parisienses potest Cancellarius ex priuilegio sibi dato absoluere, vt in priuilegijs vniuersitatis Parisiensis inueni, Imò si talis verberans sit clericus, & conueniatur actione *Conseruator absoluit excommunicatos propter manuum iniectionem scholasticos.*

 iniu-

Clericus ad emendam honorabilem condemnari non debet

iniuriarum, non potest contra eum concludi ad emẽdam quam practici dicunt honorabilem, vt no. Ioan. Masuer. in rub. de iniurijs, in §. primo, & sequitur Boër. consil. incipiente, si quis animo iniuriandi posito, post consuet. Biturig. pro hac facit textus in cap. in capite, & in cap. clericis, 50. distinct. cap. vno, ne cleric. coniuga. quia laicis secundum eos in clericos nulla est attributa facultas, seu potestas condemnandi, nec infamandi, cum laici obsequi clericis debeant, non imperare, vel diffamare, cap. ecclesia sanctæ Mariæ de constitu. scripsi in glos. concord. in fine. Quidam intelligunt verum, nisi curiæ inferret iniuriam, quia tunc secundum eos ad emendam honorabilem condemnari posset, & ita fuit prolatum arestum Parisijs, vt habetur in quæstio. per aresta. quæst. prima, aresto. 2. & quæst. 153. aresto. 2. & vidi quendam clericum condemnatum ad emẽdam honorabilem, eo quod furtum fecerat in Palatio, Item alium ad similem pœnam condemnatum, eo quod falsum cõmiserat in taxando expensas nomine alicuius senatoris, cuius nomen falso inscripserat.

Expositũ studij gratia censetur in ecclesiæ vtilitatem datum.

CEntesimum quadragesimumquintum, Quia illud quod exponunt scholares studij causa, dicitur expositum, quasi in vtilitatem ecclesiæ. Domi. in c. cum ex eo, de electio. lib. 6. Feli. in c. cum M. col. 11. in gl. in verbo, per industriam, de constit. Item præsumitur in dubio exposuisse studij gratia, Bar. & Saly. in l. fina. C. de nego. gestis Bolog. hic, quod est notandum, nam probatio incumbit dicenti contrarium, & vtilitas est, quia si scholaris locauerit fructus sui beneficij, pro vno anno, vel duobus, vt posset proficisci ad studium, & ibi moriatur ante tempus locationis finitũ, tenebitur ille qui habebit beneficiũ stare illi locationi, postquam erat ad vtilitatem ecclesiæ facta, text. & ibi Pan. & Ana. in c. fi. ne præla. vices suas, Docto. in l. emptorem. C. locati. Alexan. in l. si filiosa. §. fin. ff. solu. matrimo. & suprà dixi, priuil. 26.

Cen-

CEntesimum quadragesimum sextum, Quòd dum studiosi deferunt libros, non tenentur ad vectigalia, quæ vulgus pedagia vel gabellas vocat, ea nempe quæ exercendi iuris gratia deferuntur, immunitate horum munerum gaudent, text. in l. vniuersi. C. de vectiga. ibi exercendi iuris gratia, sing. secundum Barb. in procemio cle. in verbo, salutē, in 2. lectura, colum. 16. sequitur Alber. & Salic. in d. l. vniuersi, & Bartol. hic, & in l. fina. §. diuus. ff. de publica. Cardin. in cle. fi. 4. q. de censib. & quia ad vsum proprium studiosi libros deferunt, & quæ ad vsum proprium deferuntur, vectigalium immunitate gaudent, vt dicitur in d. l. vniuersi, docto. in c. quanquam, de censib. lib. 6. & clem. vlt. eo. tit. Bertach. in tracta. de gabellis, in 7. parte, q. 29. & speciale priuilegium concessum est scholaribus euntibus Parisios, & redeuntibus, vt nullum vectigal soluere teneātur, in hæc verba: Concedimus de gratia spirituali & certa scientia, & de nostræ plenitudine potestatis, ne quisquam laicus cuiuscūque conditionis, vel eminētiæ existat, siue priuata persona, præpositus vel baillius, præfatos magistros & scholares, aut ad ipsum studium accedentes, aut ad propria redeuntes, de quorū scholaritate constabit per propriū iuramentū, in persona, familia, siue rebus, occasione pedagij, taliæ, impositionis, constumæ, vel aliorū huiusmodi personaliū onerū, aut alterius exactionis cuiuscunq; personā inquietēt, molescēt, aut alias quouismodo extorquere præsumant, hoc concessit Philip. VI. Valesius dictus, olim Rex Franciæ, an. 1340. in mense Ianua. apud Vincennam. Simile priuilegiū cōcessit Rex Franciæ Ioannes, an. 1360. die 12. Februa. quod direxit dominus generalibus, vt prædictis priuilegijs gaudere faciant magistros, & scholares, hoc priuilegium ampliauit Carolus V. vt sint immunes tam in aqua, quàm in terra, & bona ipsorum, & bona suorum beneficiorum, quæ ad vsum habent, datum anno 1369. die 26. Septemb. apud Vincennam, &c.

Vectigalia studiosi nō soluunt.

Li-

Limita nisi diu à studio se absentassent, Bart. in l. naturaliter. §. apum. ff. de acqui. rerum dominio. quod intellige, si studendi animum abiecissent alios actus exercendo. Bar. in l. aut facta. §. tempus. ff. de pœnis, Bertach. vbi suprà q. 30. declarat ordinatio regia, quando est absens per sex menses, vt est videre in ordi. reg. rubr. *des priuileges des escoliers*, artic. 2. & suprà declarauimus.

Secundò limita in rebus alienis mixtis cum libris, vnde si scholaris prudens portaret cum libris merces patris, vel consanguinei, vel alterius etiam exteri, & dignoscatur fraus certè illa bona confiscabuntur. l. 1. & ibi Doct. C. de nauib. non excusand. lib. 11. & Bolog. hic Bart. in l. cotem ferro. §. dominus. ff. de public. & vectigal. vide tamen Bal. in l. cum proponas, col. 2. C. de nautico. feno. quando licitum propter illicitum in publicum redigatur, & Bertach. vbi suprà in vlt. parte octauæ partis, q. 8.

Quomodo probetur quòd scholares deferãt libros

CEntesimum quadragesimoseptimum, Quòd iuramento scholarium statur, an portent libros nec ne, vel iuramento nuncij libros deferentis, seu mulionis, vel aurigæ, quando scholaris non est præsens, gl. in cle. si. de censib. solennis, secundum Alexã. & Ias. in l. cętera. §. sed si quis ad opus, col. 2. ff. de lega. 1. & sequuntur Doct. hic, & Bal. in l. cùm proponas. C. de nautico fenore, & l. vniuersi. de vectig. vt in proximo priuileg. dictum extitit.

Fallit quando ex tempore de contrario constaret, arg. l. si is à quo. ff. vt in possess. lega. Bonifac. in d. cle. præsenti, col. 3. magistris verò & scholaribus Parisijs studentibus est cõcessum per Carolum sextum, anno 1383. die 11. Ianuarij, apud Vincẽnam, quod sint immunes ab omnib. impositionibus & subsidijs, tam super vino habito ex hæreditatibus eorum, vel ex beneficijs, siue illud vendant minutatim, siue alias, siue ex frumento, & alijs quibuscunque bonis, sic prouenientibus,

Item in omnibus bonis emptis ad suum vsum, & de his vult

vult credi literis rectoris vniuersitatis Parisien. qui non debet attestari, nisi scholasticus iurauerit in manibus suis emisse ad suum vsum, vel bona esse ex hæreditate, vel beneficio, & hoc quādo scholares degunt apud Parisios, sed quando sunt in itinere migrādo ad aliam vniuersitatem, vel migrandi ad suos gratia, tunc debet credi iuramento illorum, & an præsumatur esse meus is liber, in quo nomen meū reperitur scriptum mea manu, scribit patruus meus in l. 1. C. de nauib. non excusand. lib. 11. tu illum ibi. si non graueris, legito.

Quæro, quid si publicani velint aperire scrinium, siue archam, in qua sunt libri repositi, & videre, an permittatur? videtur quòd sic, per l. requirendi. C. de seruis fugit. quæ loquitur quando fit auctoritate iudicis, aliàs secus, & sic consuetum est fieri, videlicet vt non aperiantur cistæ, quia inhumanum est paupertatem alicuius detegere. l. 2. C. quando & quibus quar. pars deb. lib. 10. nam aperiens posset subtrahere & impedire scholasticos, vel muliones libros deferentes, & sic eis non permittitur postquam iuramento ipsorum vult credi, alias ad interesse & expensas tenentur dicti publicani, vt in proximo priuilegio dicetur. *Aperire archam an publicani possint.*

Quære, si gabellarij negent eum scholarem, quomodo succurretur, dic quod scholaris probabit per literas matriculæ, quas debet portare, vt not. hic Bolog. nā clericus probat se clericum literis, l. si qua, per calumniam, C. de epis. & cler. & mandatū literis probatur, l. 1. C. de mand. princi. alia multa, quæ literis probātur ponit D. Chassa. in cōsue. Burg. in rub. *des iustices*, in gl. *sont creuz*, §. sexto, licet cōsuetudo sit hodie, vt non petantur literæ matriculæ, sed si sit in habitu scholarium, talis præsumitur. c. si iudex, de senten. excommunic. lib. 6. l. item apud. §. si quis virgines. ff. de iniurijs, & qualis est habitus scholarium suprà declaratum extitit priuilegio 94. vel poterit probari per mulionem, qui vidit eum in habitu in vniuersitate, vel stabitur iuramento il-

lius, qui dicit se scholasticum, postquam vult credi quò ad libros, ita & quò ad hoc d. cle. præsenti.

Publicani cogentes studiosos soluere, capitali pœna puniũtur.

CEntesimum quadragesimumoctauum, quòd si publicani (quantæ audaciæ, quanteque temeritatis sint publicanorum factiones, nemo est qui nesciat, reddo verba iurisconsulti, in l. quantæ. ff. de publica.) cogant scholares soluere aliquod vectigal, perdunt priuilegia, si qua habent, textus in capitu. dilecti, de priuilegijs, quem sing. ad hoc dicit Rom. sing. 695. violans, præterea capitali pœna puniuntur. l. vniuersi. C. de vectigal. & ratio videtur, quia istud tendit contra voluntatẽ principis, qui hæc priuilegia scholaribus concessit, sicut in iure dicitur, in l. 1. 2. & 3. C. de vesti. olober. lib. 11. vel ad reprimendũ audaciam publicanorum, in d. l. quantæ, vide l. si quis ab aliquo. §. fi. de calumnia, & l. vlt. vectiga. noua institui. C.

Notandum est tamen, quòd non puniretur pœna mortis, sed tantum deportationis, tex. in l. penul. & ibi gl. in verbo, capitali. C. de nauicula, lib. 11. nam appellatione pœnæ capitalis, intelligi debet de mitiore. l. si præses, & l. si de interpretatione. ff. de pœnis. l. hos accusare. §. omnibus, de accusa. appellatione pœnæ capitalis, venit etiam vltimũ supplicium. §. publicorum, instit. de public. iud. Item amissio, ciuitatis & libertatis, gl. in l. transigere. C. de transact. gl. in l. pe. quæ res vendi non possunt, & ibi Bal. Hyppo. in practi. sua crimi. in verbo, opportune, num. 40. & seq. & consil. libro 39.

Item debent condemnari in expensis, damnis, & interesse scholarium, non solùm isti publicani, sed etiam alij cõductores (quos firmarios vocant) & quicunque alij molestantes super hoc scholasticos, vt scripsi in l. vna. C. de sentẽ. quæ pro eo quod interest, & hoc expresse concessit Carolus VII. tum Franciæ Rex vniuersitati Parisien. anno 1460. die 25. Nouembr. vt constat ex priuilegijs in Chartophylacio vniuersitatis repositis.

Cen-

CEntesimum quadragesimumnonum, quòd ad collectas, siue taleas non tenentur, nec ad alia munera ordinaria, vel extraordinaria, vt hic est text. vbi etiam notant doctor. & in l.1. & 2. C. qui æta. lib. 10. cle. fi. de censi. nec ad munera personalia, vt tenet Ange. & alij in §. item si maior, insti. de excusa. tut. Parpalia. in repet. l. placet. C. de episc. & cler. ideo à custodia portarum, quæ fit communiter tempore pestis, sunt immunes, d. l. 1. & idem expressè ponit de Ripa in suo solenni tract. de peste, in 3. parte, fol. 109. & sequ. & hoc maximè priuilegio vtuntur scholares Montispessulani, cùm Carolus VIII. expressim hoc concesserit eis priuilegium, cuius verba subijcio:

Studentes ab omnib. munerib. exempti sunt.

CAROLVS Dei gratia Francorum Rex, ad perpetuam rei memoriam, in solio regiæ maiestatis supremi regis clementia constituti, ad illorum qui literarum stud o iugiter insudant, in quibus preciosa reperitur assiduè quærentibus sapientiæ margarita, statum prosperum, & quietum regia sollicitudine vigilantes, eorum profectibus libenter intendimus, & illa quæ ad dicti studij augmentum & tranquillitatem fore conspicimus, opportuna fauorabili concedimus liberalitate, hinc est quòd nos dilectorum nostrorum Gutifredi de sancto Habundo, genere nobilis, Rectoris Moderni, necnon magistrorum, doctorum, licent. baccalauriorum, & scholariorum vniuersitatis studij villæ nostrę Montispessulani, in hac parte supplicationibus inclinati, attendentes insuper quòd ab ipso famoso studio tāta exactis temporib. manauerint, salutiferæ fluenta doctrinæ, vt quàm plurima eiusdē membra insignia apostolicæ dignitatis gloria donati, decoratiq; extiterūt, à quorū paterna prouidētia, etiam à claræ recordationis prædecessorum nostro strorum Franciæ regum ampla munificentia, supplicantes prædicti, plurimis sunt priuilegijs prærogatiuis, libertatibusq; præmuniti. Cōsiderantes etiā quod thesaurus sciētiæ preciosissimus, per quem rationalis creatura à terrenorum

Priuilegij vniuersitatis Montispessulani verba.

desideriorum illecebris abducitur, iustitia colitur, & ecclesia militans fructiferis stipitibus spiritualiter & temporaliter illustratur, non nisi animi tranquilla quietudine contẽplationisque dulcedine liberè adipiscitur, memoratorumque antecessorum, qui regni huius florentissima studia suis temporibus amplissimis prosecuti sunt fauoribus, vestigia imitari volentes, habita etiam cum nõnullis magistratibus & alijs de magno consilio nostro viris peritissimis deliberatione matura, prælibatis supplicantibus libertates, prærogatiuas, immunitates, exemptiones, franchisias, & priuilegia infrà scripta dedimus, & concessimus, ac serie præsentium damus & concedimus eisdemque imposterum, vti pariter & gaudere ipsos regia volumus liberalitate.

Et primò quod rector, doctores, magistri, licentiati, baccalaureati, ordinariè & continuè legentes, alijque veri studentes, cursus & actus scholasticos pro adeptione scientiæ & graduum exercentes, ab omnibus impositionibus, gabellis, quarta aut octaua parte vini, & aliorum fructuum excretorum, tam in suis prædijs patrimonialibus, quàm alijs ratione beneficiorum ecclesiasticorum sibi competentibus, & pertinentibus, etiam & alijs personalibus vectigalibus, pedagijs, angarijs, & perangarijs, sint & remaneant in perpetuum quitti, liberi, franchi, immunes, pariter & exempti.

Item quod dicti supplicantes possint & valeant debitores iniuriatores, iurium detentores, inquietatores & molestatores suos in patria occitana commorantes, necnon in diœcesibus Ruthenen. & Vabren. degentes à loco prædicto Montispessulani, per quinque dietas vulgares distantes facere conueniri, & tractari coram conseruatoribus prędicti studij infra villam nostram ante dictam Montispessulani, in & super iustitia & iure responsuros.

Item quòd officiarij & curiales præfatæ villæ nostræ Mõtispessulani, minimè possint prænominatorum supplicantium domos siue domicilia, aut habitationes intrare sub quo-

quouis colore, nisi duntaxat eodem modo quo priscis temporibus vsi sunt, iuxta & secundum tenorem transactionis, ob idipsum olim factæ & concordatæ.

Item, & quod præfati supplicantes non possint extrahi citari, vel adornari per quoscunque iudices ordinarios, commissarios, vel extraordinarios, pro quibuscunque causis ciuilibus, vel criminalibus, extra villam prædictam, in qua pro tempore degunt, seu commorantur, quas quidem prærogatiuas, libertates, franchisias, immunitates, exemptiones, & priuilegia prædescripta sæpefactis supplicantibus, & eorum cuilibet concedimus, & concedentes laudamus, & approbamus auctoritate regia, & ex potestatis plenitudine per præsentes. Quæ omnia & singula vt perpetuæ stabilitatis robur obtineant præsentes literas sigilli nostri in absentia magni ordinati fecimus appensione muniri, nostro iure & in omnibus quolibet alieno semper saluo, datum in Pedenacio mense Maij, anno Domini, millesimo quadringentesimo tricesimoseptimo, & regni nostri decimoquinto, per Regem comite de Marchia, & de Pardiaco Archiepiscopo Tholosano, episcopis Claramonten. Magalonen. Malleacen. Christophoro de Auricuria, magistris *Gaufrido* vasalli, Ioanne *de Montmorni*, & pluribus alijs præsentibus, N. *de Febrois*, visa contentor, E. *du ban*.

No. per hanc clausulam in fine priuilegij positam, ibi nostro iure, in omnibus & quolibet alieno semper saluo, quod dum fit compositio, & datur pecunia, tunc priuilegium non potest reuocari, quia quando princeps concedit priuilegium mediante pecunia, seu precio, illud nõ est propriè priuilegium, sed dicitur conuentio & contractus irreuocabilis, itaque princeps non poterit postea reuocare, Baldus & Iaco. in l. qui se patris, in fin. C. vnde liberi. Paul. in l. liberti, de libertis, & eorum liber. scripsi in tracta. nominatio, quæstio. vltima, in fin. & in præfat. ad rub. de collat. in concord.

Intellige supradicta esse vera vsque ad septem annos inclusiuè, quibus scholares Galli gaudere possunt priuilegijs, vltra verò non, vt habetur in ordinat. regis, in princip. ibi, *lettres patentes du Roy Loys, touchant la reformation des priuileges des vniuersites,* & audiui in vtilitatem scholarium multa aresta data per dominos generales Parisien. & Montispessulani super hoc. quia post illud tempus communiter dedunt se practicæ, maximè in hoc regno, & non possunt gaudere priuilegijs scholarium.

Ita fuit decisum aresto Parisien. vt refert Gallus in quæstio. per aresta, quæst. 78. quod est verum circa collectas, & alia priuilegia in ordina. regijs expressa, secus fortè in alijs, vt scribo in ordina. reg. rubric. *des priuileges des escolliers*, artic. 5. nisi legerent post septem annos, vt in d. ordinationibus continetur, quia tunc etiam post septem annos ad collectas non tenentur.

Et quando scholares cessant soluere ob eorum priuilegia, an rustici vel alij habentes bona confinia, teneantur soluere totam collectam, non diminuta portione exemptorum, vide Lucam de Penna in l. actores. C. de exacto. tributo. lib. decimo, vbi concludit quod sic. argum. ff. de leg. primo, l. ab omnibus, in princip. l. vacuatis. C. de decurio. lib. 10. facit, cap. cupientes. §. cæterum, & §. si verò, de electio. in sexto, vbi si ius excuset electum à præstatione sumptuum necessariorũ in prosecutione electionis, totum onus impensarum incumbit electoribus, dicam fusius in ordina. regijs, vide Barb. consil. 13. sapienter, in 2. volum. Sed an scholares vxorati sint exempti pro bonis dotalibus vxoris, vide in l. doce ancillam. C. de rei vendica.

Scholastici pro represalijs capi non possunt.

CEntesimum quinquagesimum, quia studiosi non possunt pro represalijs capi, vt in hoc tex. patet, ibi nec alterius odio prægrauari, & hoc tenent passim omnes doctor. hic, & Bart. in tract. de represalijs, in 7. q. Alber. in tract. statuto, in 1. parte, q. 53. modò represaliæ appellantur, quando ciuis

ciuis alicuius ciuitatis damnum patitur in alieno territorio, & ciuitas nō facit illi fieri restitutionem, tunc iudex territorij damnum passi mittit literas potestati illius loci, vbi moratur damnum, inferens, quòd faciat sibi restitutionem fieri, aliter concedet represalias, quod si potestas hoc non faciat, iudex concedet, vt quiuis mercator vel alius talis loci damnum inferentis capiatur suis bonis, donec satisfactum plenè fuerit alteri mercatori damnum passo, & hoc fit quādo ciuitates sunt diuersorum dominorum, & ciuitas Auenionen. & villa noua, vna est Papę, altera Regis, & alias fit secundum praxim locorum, eodem priuilegio vtuntur clerici, Alber. vbi suprà, d. q. 53.

Sic nec peregrini pro represalijs capi possunt, authen. omnes peregrini. C. communia, de successio. nec bidelli, vel scriptores, secundum docto. hic, sed cùm hodie non sint librorum scriptores, impressores loco librariorum haberi, & scriptorum crederem, & istud videtur de mente Syluestri. de Prier. in sua summa, in verbo, represaliæ, & hoc intellige, quando sunt iurati vniuersitatis, alias non, cùm nō sint famuli vniuersitatis, nec scholarium, sed tantum sunt mercatores, ergo priuilegijs non gaudebunt, quod notes pro bibliopolis iuratis huius vniuersitatis Parisien. idem in patre & fratre visitante scholasticos, vt nullo casu possint pro represalijs capi, Ioannes à Canibus in tract. de represalijs in prima parte fallen. 21. & 26. vbi vide hanc materiam fusius elucidatam, & in c. vno, de iniurijs, lib. 6. & suprà dixi priuilegio 77. *Librarij iurati tantum gaudent priuilegijs.*

CEntesimum quinquagesimumprimum, quòd studentes nō solùm sunt immunes in adeundo studium, sed etiam in stando, & redeundo, tenet Bart. in l. vtimur. ff. de sepul. viola. & l. 1. ad leg. Iul. maiesta. & in l. relegati, de pœnis, arg. c. statutum. §. pro ferendo, de rescrip. lib. 6. tex. & ibi Ange. in l. 1. C. de nauicula, lib. 11. Alex. cons. 46. ponderatis, in prin, in 2. vol. Feli. in c. ego N. de iureiu. & c. innouamus, *Immunitas datur eundo, stādo, & redeundo scholasticis.*

de hæ-

de hæred. Corſet.ſing. incipiente ſecuritas,Ioan.de Platea in l. ſi quis decurio. C.de decurio. lib. 10. & in l. fina.C.de dignita.libro 12.neque enim minus abeſſe reipub.cauſa intelligendus eſt, qui ad id negotiũ vel ab eo reuertitur.l.tẽpus.ff.de vaca.& excuſa. mune.Item iſte tex.præbet immunitatem omnibus ſcholaribus,qui cauſa ſtudiorum peregrinantur, ſed quando recedunt, peregrinantur cauſa ſtudiorum,vt eſt notorium,ergo etiam redeundo his vtentur priuilegijs.

Quia non venit ſecurè, qui non poteſt ſecurè redire,l. ſciendum.ff. de legatio.&l.ſed ſciendum,ad Trebel.&d.l. vtimur,&l.qui mittuntur.ff.ex quib.cauſ. maiores,Decius conſ.51.&pro tenui,col.2.

Facit quòd ſi quis conduxerit equum, vt eat ad patriam pro certo precio in ſingulos dies dandonon tenebitur dare precium maius in redeundo, ſed idem preciũ dabitur, quia idem eſt labor in redeundo,ideo idem debet eſſe prẹmium l. Seio.ff.de ann.legato. quod facit pro commiſſarijs.Ioan. Pirrus in l.comperimus,& Rebuffus in d. l. prima, numero 5. per illum tex. C. de nauicula. lib. 11. hoc ſpecialiter Pariſijs conceſſit Ludoui. Rex Franciæ,9.in hæc verba: Concedimus & volumus, quod omnes & ſinguli, de quacunque regione vel natione oriundi,de huiuſmodi corpore vniuerſitatis Pariſien.exiſtentes,& eſſe volentes ad eam accedere, morari, redire,& ſe nuncios ſuos,reſque ſuas vbilibet transferre pacificè, & liberè abſque aliqua inquietatione poſſint, ſicut melius eiſdem videbitur expedire,&c. anno Domini,milleſimo trecẽteſimo quintodecimo, Pariſijs actũ, die 2. Iulij.

Fallit ſi eſſet bannitus,quia tunc illi non datur ſecuritas, Bologni.hic, ſecuritas autem à lege data, non cenſetur eſſe tradita hoſtibus, Bartol.in l. prima. ff. ad l. Iuliam maieſta. nam reatus omnem honorem excludit.l. prima. C. vbi ſena. vel clariſſimi.

Limita

Limita ſecundo, vt per Alex. conſil. 29. ponderatis, in 6. vol. circa finem, & per Ioan. de canibus, in d. tract. de repreſalijs, in 1. parte.

CEnteſimum quinquageſimum ſecundum, quod ſcholaſtici habent tres iudices, poteſtatem, doctorem, & epiſcopum, vt hic, & dixi in tex. infra, & in procemio. ff. ſequitur. Coſma Guymier, in prag. ſanct. in tit. de collat. in §. verumtamen. verſi. vt liberius, Petrus de Leſnau. in opuſculo de doctoribus, in 4. parte. q. 82. licet Steph. Aufre. in deciſ. Capel. Tholoſ. q. 169. dicat quatuor habere epiſcopum, videlicet poteſtatem, rectorem, & doctorem, & in hac vniuerſitate Pariſien. rector cum procuratoribus tribus diebus in hebdomada, ſcilicet lunæ, mercurij & veneris, hora ſecunda poſt meridiem ſolet congregari, & iuriſdictionē in ſuos exercere, tam pro iuribus primariorum, regentium, & bidellorum, quàm pro locatione domorum, in quibus ſcholaſtici morãtur, tam pro eo, qui alteri domum locauit, quæ qui ab altero conduxit. Item ibidem tractari ſolet de ſcholaribus, diſcurrentibus de collegio ad collegium, de Pergameno, cuius confiſcationem habet rector, de papyro, de libris, de ſcripturis, de religationibus, de illuminationibus, & cæteris ad ſcholaritatem pertinentibus, iſta ſunt verba D. Rober. Gouleti in ſuo compendio. Limita in ſcholari clerico, qui non poterit conueniri coram iudice laico, per texr. in c. ſi diligen. de foro compet. Specul. in tit. de reo. §. primo. verſ. ſed quid ſi ſcholaris.

Studentes tres habẽt iudices.

Rector in quibus exerceat Pariſiis iuriſdictionē.

Limita ſecundo, non procedere in fideiuſſoribus ſcholarium. Bald. hic per l. 2. de primipilo, lib. 12. C. hi enim coram ſuis iudicibus conueniri poterunt, & non coram iudicibus ſcholarium. Sed quod non ſit priuilegium, probatur de l. ſi plures. §. apparet. ff. de adminiſtra. tuto. vbi dicitur ſegnius, expediunt commiſſa negocia plures, vnde melius eſſet habere vnum bonum iudicem & conſeruatorem, qui bene eos tueretur, quam plures inutiles.

Item c. cùm ſit generale. de foro compet. dicit eſſe intro ductum in fauorem actoris, ergo non in fauorem ſcholarium. Solut. verùm credo contrarium, quando omnes cumulatiuè, & ſimul iuriſdictionem haberent, ſecus ſi quilibet inſolidum vt hic, quia tunc ſi vnus ſit negligens, fortè alius erit diligens, ſi vnus conſeruator odio proſequatur ſcholares, alius diliget, & iuſtitiam miniſtrabit, & ſic citius adminiſtrabitur iuſtitia, arg. l. decurio fortunam. C. de decurio. lib. 10. Item quando eſt electio actoris, tunc benè reſultat pluralitas iudicum in fauorem eius, ſecus ſi electio ſit rei vt hic, nempe ſcholares conuenti poſſunt eligere ſub quo conueniantur, & ſub quo conueniant ſuos debitores, ita Soc. in d. c. cùm ſit generale, col. prima. nam reipub. intereſt quam plurimos ad defendendum cauſam ſuam admittere, l. 4. & ibi vide doct. ff. de noui oper. nuncia. & Lucam de Penna in l. final. col. prima. C. de dela. lib. 10. ideo ſolent dari vniuerſitatibus plures conſeruatores, notant doct. in c. fin. de offic. deleg. in 6.

Scholares Pariſienſes trahũt alios corã ſuis conſeruatorib.

Fuit etiam conceſſum, quod magiſtri & ſcholares Pariſiis ſtudentes, per quoſcunque iudices regni noſtri ſeculares extra muros Pariſien. inuiti in cauſa perſonali ad eorum iudicium vel examen non trahantur, non citentur, nec hoc procurent facere laici ſubditi ipſius regni noſtri, per regem Philippum ſextũ, prędictis verbis, anno 1340. in menſe Ianuarij, & propter iſtud priuilegium Pariſiis ſtudentes, trahunt alios intra reſortum, etiam ſcholares coram conſeruatoribus Pariſien. & interim pendente proceſſu, qui eſt in curia Parlamenti, inter Pariſien. ſcholaſticos, & aliarum vniuerſitatum, ſolent ſcholares Pariſiis ſtudentes, per Senatum remitti ad conſeruatorem Pariſienſem, vt ſæpius vidi, vel imperantur literæ Regiæ, vt pendente illo proceſſu inter vniuerſitates, cauſa remittatur ad conſeruatorem Pariſienſem, quæ facilè concedi ſolent, & verificari.

Cen-

CEntesimum quinquagesimum tertium, licet vbi sit cęptum iudicium, debeat & finem accipere, l. vbi ceptum, ff. de iud.

Lite etiã cepta studentes remittũtur ad suũ iudicem.

Fallit in scholaribus, qui possunt eligere sub quo iudice malint conueniri, ita tenent docto. hic per hunc tex. sequitur Feli. in c. ex tenore, de rescrip. vers. lex vbi, &c. & in c. dilectus, in 2. col. 6. ver. oriebatur, eo. titu. debet tamen docere se matriculatum, & sua interesse, tex. in cap. veniens, 2. de testib. & nisi scholaris producat literas matriculæ, seu testimoniales non potest conseruator retinere causam, etiam si scholasticus iuraret se matriculatum, vel probaret se scholarem, ita fuit dictum per arestum, anno, 1528. die, 28. Iulij, per l. non ignoras, C. qui accusa. non possunt.

Fallit quando conueniretur ratione feudi, & coram domino feudi, quia tunc eum declinare non poterit, & alium eligere, si idem feudi dominus iurisdictionem habeat, secus si coram alio conueniretur, c. cęterum, de iud. Luc. in l. in sacris, 2. col. 1. C. de proximis sacro. scrinio. lib. 12.

Post litem contestatam causa scholastici ad conseruatorem an remitti debeat.

Et illa electio durat vsque ad litem contestatam, post vero, non poterit variare, Aufre. d. quæst. 169. gl. & doctores in c. nõ licet, de reg. iur. in 6. & in ordin. reg. rubrica, *des priuileges des escolliers*, artic. 3. si tamen lis nõ sit contestata cũ scholari, sed inter alios, poterit ẽt post litem contestatam, petere causam ad conseruatorem remittit, vt pluribus arestis fuit confirmatum, quia quo ad eũ non est lis cõtestata, & fuit ita prolatũ arestum, anno, 1525. die 5. Iulij, in hoc senatu Parisien. vide Bart. in l. si quis libertatem, ff. de petio. hæred. fusius in ordinatio. scripsi.

Amplia ẽt, quando metu fuisset contestatio facta, vt pote iudex cõpulit scholarẽ ad litẽ contestandã coram se, adhuc poterit forũ declinare postea, qa pro nõ facta habetur, arg. l. 1. & p totũ, ff. ꝙ met. cã. nec tenebitur iurare de calumnia, quando declinat iudicẽ quia non videtur calumniã committere, cum ius eidem pmittat, Bal. in procemio. ff. §. pen.

Item dicunt quidam ſtudentes hanc non habere optionem, quando prius ſub rectore conuenirentur ratione iuramenti, quod illi præſtiterunt, & ſe adſtrinxerunt, ad illi obediendum in omnibus licitis. Tamen adhuc putarē poſſe eligere alium, ſi de his iuriſdictio ad rectorem non ſpectaret, vtpote ſi ſtudioſus conueniatur in reatibus, in quibus poterit petere cauſam ad conſeruatorem regium remitti, ſecus in alijs, & ita in forenſi iudicio ſeruatur.

Ad hæc ſi ſemel elegerunt, non poſſunt poſtea iterum eligere, tum ne variare poſſint, & reprobare, quod ſemel approbauerint, l. in arenam. C. de inoffici. teſtamen. & optione legata ſemel optare poſſumus, l. ſerui. ff. de legat. primo, tum etiam, ne ſemper eligendo nunquam patiantur litem conteſtari, & ſic locis detur maliciæ. l. tertia. §. primo. ff. de eo quod certo loco, deinde quia per electionem ius acquiritur aduerſario, quod poſtea non poteſt eidem tolli, l. huiuſmodi. §. ſtichum. ff. de legatis primo, facit textus in Authent. offeratur. C. de litis conteſtatio. & huius ſentētiæ eſt And. de Iſernia, in hac Authen. in verbo, litem. arg. l. boues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſignif. l. apud. de optio. lega.

Studioſi non tenentur priuilegium allegare.

CEnteſimum quinquageſimum quartum, quamuis citatus coram non ſuo iudice teneatur comparere, ſaltem ſuum priuilegium allegaturus. l. ſi quis ex aliena. ff. de iud. l. 2. ſi quis in ius voca. non ierit, glo. in c. vno, de inueſti. in maritum facta. & Corſet. in ſuis ſingul. in verbo, iuriſdictio, in primo. Imò ſi quis non alleget per contumaciam, perdit ius priuilegij ſui, vt dicit Alex. in additio. ad Bart. in d. l. ſi quis ex aliena, & ſententia lata contra tales priuilegiatos non comparentes valebit, per gloſſ. & ibi Doct. in cap. cùm ordinem, de reſcript. vel mulctari non comparens poterit l. vna. ff. ſi quis ius dicenti non obtempera.

Fallit in ſtudentibus, qui ſi citentur à prætore, vel à non ſuis iudicibus, nō tenentur comparere, etiam priuilegium allegaturi, ſolenne eſt verbum, Dec. in d. c. cùm ordinem,

per

per glo. ibi, ratio est, quia quando notoriè constat aliquem esse priuilegiatum, tunc is non tenetur priuilegium suum allegare, gloss. sing. in c. super literis, de rescript. sed priuilegium scholarium est notorium per hanc Authen. & alia iura, ergo non tenebuntur illud allegare. Idem dicendum est in clericis etiam primæ tonsuræ, c. conuenior. 23. q. 8. & in c. placita. 15. q. 4. Oldra. consil. 83. an episcopus, Petrus Iacobus, in pract. in rubr. de successio. feud. vers. item quia certum est clericum.

Idem in mendicantibus tradit Panor. in c. si duobus, de appella. ista intellige quando constaret illum esse scholasticum, vt pote quia in citatione diceretur, citetis talem. N. scholasticum Parisien. coram nobis iudice Melden. sed hodie inoleuit practica notariorum apponentium in citationibus, & alijs literis, citetis talem assertum vel prætensum, vel se dicentem clericum, vel scholarem, his casibus tenebitur scholasticus allegare, & probare se scholarem, cùm illud dubium sit: nam quamuis priuilegium notorium sit, tamen debet constare, quod sit scholaris, ex sententia Iasonis, in l. 2. col. 7. ff. si quis in ius voca. non ierit. Et istud est tutius. quod semper priuilegium allegetur, vt quis qui citauit contra priuilegium puniatur in expensis, & scholasticus ad suum conseruatorem & iudicem remittatur, & ita in praxi seruatur.

CEntesimum quinquagesimum quintum, licet filiusfamil. in potestate patris existens, non possit in iudicio stare sine cõsensu patris, l. fin. §. necessitate. C. de bonis quæ liber. quia non est integer homo, sed medius secundum gl. ibi fallit in studentibus, qui tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, in studio existentes agere possunt, l. si longius. §. primo. ff. de iudic. & in l. cùm filiusfam. si certum petat. ne dum patris consensus expectatur, fame pereant, & delicta remaneant impunita, vt ibidem dicitur, & in c. vt fame, de sententia excommunicationis, tum quod patres mittendo

Studẽs dũ in scholis degit sine patris consensu agere potest.

illos ad literarum studia, videntur eisdem concedere omnia, sine quibus studium non possent perficere, arg. l. cui iurisdictio. ff. de iurisd. omnium iud. præterea de offic. deleg. tum etiam quia absente aliquo potest actus fieri, præsertim quando periculũ est in mora, vt hic. l. filiusfa. ff. de procura. l. si vnius. §. ait pretor. 2. & §. filio. ff. de iniur. plenè scribit And. Tiraquel. in tract. de leg. connubia. in gl. 6. *de son mary*, vbi quærit, an in absentia mariti possit vxor contrahere, & quod sic concludit, licet in mariti potestate existat, vide ibi multa huic rei valdè accommoda.

Monachus in scholis existens, sine abbatis facultate, agere potest.

CEntesimum quinquagesimum sextum, quamuis monachus non habeat personam legitimam standi in iudicio sine licentia Abbatis, vel alterius superioris, quia in persona eius non consistit obligatio, cùm sit sub potestate Abbatis, 18. q. 2. c. Abbates. nam habere actionem, est habere proprium, sed habere officium iudicis non. l. seruos. ff. de alimentis legatis. Bald. in rub. de offic. iud. col. 2. tamen quando est in studio, poterit implorare officium iudicis, vt sibi monasterium alimenta præstet, cum expensis monasterij monachi doceri debeant, text. in Clem. 1. in fine, de statu monach. Panor. in consil. 88. facti contingentia, col. secunda, in primo volum. & in cap. tertio. colum. secunda. nec clerici, vel monachi, & describitur in constitutio. Benedictinis, capit. septimo. rub. de studentibus ad generalia studia mittendis, & in scholis existentes, non solum possunt agere contra monasterium, sed etiam contra quemlibet alium, glo. in c. ex parte, de accusa. gloss. in dict. l. si longius. §. fin. ff. de iudic. etiam sine licentia Abbatis, dum tamen sit in studio, de consensu illius, additio ad Dom. de Rota, decisio. 304. monachus, in not. Panor. in cap. cùm contingat, colum. septima, de foro competen. Stephanus Aufre. in decisio. Capell. Tholos. q. 20. & q. 88. & agit in actibus studium tangentibus, gloss. & Doctor. in capit. primo, 12. q. prima. Felin. in capit. cùm dilecta, de rescript. versicul. quin-

quinto fallit, col. antepenult. numero 18. & ibi Panormit. colum.5.

Item potest monachus docilis compellere Abbatem ad dandam facultatem accedendi ad studium, & si nolit dare, Episcopus superior Abbatis, seu Papa in exemptis concedet, Philippus Perus. in c.2. col. secunda, ne clericus vel monach. lib.6. & in summa summarum, in verbo, excommunicatio, in numero 25. per Siluest. de Prierio, scripsi in glo. concord. in verb. religiosus. §. volumus, de collatio. & ratio est, quia quando aliquid conceditur, omnia videntur concedi sine quibus concessum explicari non posset, vt suprà dixi, in proximo priuilegio. Sed abbas concedendo missionem, videtur etiã concedere facultatem exercendi illa, quæ veniunt in consequentiam studij, gl. in c. nolo. 12. q.1. Barb. consil.86. illud. col.3. in 3. vol. Iacob. in l. seruus. C. de iudic. de Turre Crema. in summa 14. q. 1. nu.7. ne monachus vel alius religiosus, fame in studio pereat.

Abbas põt cõpelli ad dãdam facultatem eundi ad studia monacho docili.

CEntesimum quinquagesimum septimum, qui conuenit eos alibi, quam coram iudicibus suis, vt hic, versic. veruntamen cadit causa, & est ratio, ne à suis studijs auocentur propter lites alibi motas, idem in clerico dicitur, in Authen. statuimus. C. de episcopis & cleric. c. si diligenti, de foro compet. vbi gloss. dicit quod per sententiam non ipso iure, facit glo. in l.2. C. de iure emphit. dic tamen, vt scripsi, infrà super tex.

Trahens scholasticum ad iudicem vetitum causa cadit.

Idem si statutũ alicuius ciuitatis simpliciter dicat, quod scholares non possint conueniri coram alio iudice, quàm coram rectore, intelligetur non solum in ciuili, sed etiam in criminali. Bart. Rebuff. & Plat. in l. fin. C. de agentib. in rebus. lib. 12.

CEntesimum quinquagesimum octauum, quod licet dominus non habeat iurisdictionem in suos domesticos, & famulos, l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. omnium iu. Fallit in doctore, qui habet iurisdictionẽ in suos scholares, vt in

Doctores habent in suos discipulos iurisdictionẽ.

vt in procem.ff.§.illud.& in hoc text.sed hodie sunt constituti conseruatores, qui iurisdictionem in scholasticos habent, & exercent, & sunt duo dati, vnus à rege, vel plures, alter à Papa.

Si tamen scholares irent ad doctores, possent ipsi inter scholares cognoscere etiam hodie, & ego hac iurisdictione vsus sum in multis vniuersitatibus, & in hac Parisien. vniuersitate, adhuc quælibet facultas, & natio habet iurisdictionem in concernentibus factum facultatis, seu nationis, & à facultatis, seu nationis sententia, licet grauato ad vniuersitatem appellare, sed ab vniuersitate non licet appellare, & pro monstro olim habebat vniuersitas, quod appellaretur etiam ad senatum, cùm periuri sint appellantes, & quia in omnibus licitis vniuersitati acquiescere subditi debeant, & obedire, & statuto vniuersitatis prædictæ cautum est, ne ab eius sententia inter suos subditos lata appelletur, quod est notandum pro degentibus in hac vniuersitate, sed eo nunc per hominum malitiam ventum est, vt ab ipsa sacrosancta vniuersitate ad Senatum appelletur, non tamen sine periurij reatu, c. breui. de iureiur.

Ab vniuersitate Parisien. nō appellatur.

Magistri artium inter suos discipulos sunt iudices.

CEntesimum quinquagesimum nonum, quod artium magistri sunt iudices inter suos discipulos, ita tenuit Alber. in l.1. in 5. col. ff. de iud. & sequitur Bolog. hic, & hæc opinio seruatur in Parisien. vniuersitate, vbi regentes suos scholares in carceribus etiam detentos requirunt, & rectè hoc iure dictante, & consuetudine approbante, & possunt eos castigare, pro grauissimo tamen crimine, vt hæresis & maiestatis nō obseruaretur hoc priuilegium, sed talis scholaris puniretur vt quiuis alius, & sic vidi semper seruari ibidem: Imò etiam possunt requiri, etiam si sint in carceribus episcopi, & requirentes non possunt excommunicari pro his quæ gerunt vniuersitatis nomine, & hoc Innocentius concessit magistris, & scholaribus Parisiensis, in hæc verba, vt nullus in vniuersitatem vestram magistrorum & scholarium,

Excommunicari non possunt magistri, nec scholares Paris.

rium,aut rectorem,vel procuratores vestros, cuiuscũq; aut quarumcunque facultatum, seu quemquam alium pro facto,vel occisione ipsius vniuersitatis excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententiam audeat promulgare absq; sedis Apostolicæ licentia speciali,& si fuerit promulgata ipso iure sit irrita & inanis,&c.datum Perusij, Calend. Iunij,Pontificatus nostri, anno nono,vt est scriptum in libro facultatis decretorum.

Studẽs coram suo iudice cõuẽtus reconuenire potest.

CEntesimum sexagesimum, Quod si scholaris fuerit coram suo iudice conuentus, coram illo potest fieri reconuentio, licet actor non assumpserit illum iudicem sponte, Panor. in cap. 1.in fine,de mutuis peti. Baldus in authen. & consequenter in fi. l. de senten. & intell.omnium iud. nam scholaris est reus, ergo poterit reconuenire, per totum titulm,de umutu.petitio.&c.dispendia.§. fi. de rescrip. lib.6.

Item priuilegium non aufert ius commune,arg.l.tertię §. si emancipatus, ff.de contra tab. nam alias sequeretur, quod aut perderet priuilegium, aut ius commune, quod nec lege,nec ratione probatur,l.3. ff.de test.milit.idem tenet Ioan.And.in d.c.primo, de mutuis petitio.in conuento coram magistro artis suæ, per l.magisteriæ,C.de iurisd. omnium iud.& Soci. in d. c.primo,col.4.in 4.priuil.artic. vbi multa dicit,tum cum lege hodie in hac patria consuetudinaria reconuentio sine literis regij, in curijs secularibus fieri non solet.

Studentes vsque ad quatuor dietas suos trahunt debitores.

CEntesimum sexagesimumprimum,Quod licet iure nouo non valeat quis aduersarium suum vltra vnam dietam trahere,c.statutum,§.cum vero,de rescript.lib.6.olim vsque ad duas,c.nonnulli,illo tit.

Fallit in scholaribus qui possunt suos debitores coram suis conseruatoribus, & inuriatores vsque ad quatuor dietas conuenire, teste Ioan.And. in additio. ad Specul. in tit. de iudic. delegato, vers. sed nunquid conseruator,& Boer.

in consuetud. Bituric. in §. 3. de iurisd. omnium iud. & habetur in ordina. regis, rubr. *des priuilleges des escolliers*, articul. septimo, hoc etiam est declaratum per leges Hispaniæ, & quod quælibet dieta sit decem leucarum, quæ faciunt viginti miliaria. l. 1. vbi Doct. ff. si quis cautio. & Papa Innocentius, in Hispania ad ius decretalium reduxit, vt tantum scholarium priuilegium extendatur ad duas dietas, vidi restrictionem datam, anno 1486. quinto decimo Calend. Februarij, pontificatus sui anno tertio, & meminit Io. Fab. in l. 1. colum. 8. C. de summa Trinitat. sed scholares in Montepessulano studentes, possunt conuenire suos debitores, iniuriatores, & iurium detentores, distantes per quinque dietas vulgares, vt patet in priuilegio Caroli suprà descripto, quæ debent intelligi in conseruatore Apostolico, sed coram conseruatore regio poterunt scholastici conuenire suos debitores, quantum protēditur illius senatus, sub quo degit regius conseruator iurisdictio, quam ressortum vocant, fuit declaratum in hoc senatu Parisiensi, anno 1525. vltra non, vt in dict. rubr. *des priuilleges des escoliers*, articul. vltimo.

No. pro Hispanis.

Actor quo ad scholasticos, non sequitur forū rei.

CEntesimum sexagesimum secundum, quod & si actor debeat sequi forum rei, cap. cum sit generale, de foro compet. l. in criminali. C. de iurisd. omnium iud.

Fallit tamen in scholaribus, qui suos debitores coram suis conseruatoribus possunt conuenire, vt hic. Doct. in c. 1. & fin. de offic. deleg. in 6. alioqui frustra dati essent eis, vide octo limitationes ad illam regulam actor forum rei sequitur per Soc. in tract. fallen. regula 10. actor, &c. & per Felin. & alios in d. c. cùm sit generale.

A qualibet interlocutoria scholasticus appellare potest.

CEntesimum sexagesimum tertium, quòd licet ab interlocutoria non sit iure Ciuili regulariter licitum appellare, l. 2. ff. de appella. recipien. l. 2. C. de episcop. audien. l. penul. C. quorum appella. non recipiantur.

Fallit tamen in scholasticis per hunc tex. ibi ab omni iniuria

iuria defendamus, & sic siue fuerit grauis, siue parua, quia qui totum dicit nihil excludit, l. à procuratore. C. manda. l. Iulianus. ff. de leg. 3. hic dicit ab omni iniuria, ergo & à parua, facit quod scribit Corset. in tracta. de minimis. & suprà in text. scripsi, in verb. aliquam, hoc etiam firmat expressim Panorm. in quæst. incipien. Gaudulphus. col. 13. & fuit istud introductum, vt à quotidianis iniurijs, quæ eis inferuntur, defenderentur, vt scripsi in titul. de friuolis appell. §. 1. in 3. regula, in concord. Franciæ.

Sed hodie vites, alij quòd seruientes potius tuentur per aliquos *iustices administratoires*, quam studentes, ideo ipsi clamant, quòd ante eos, Dauid Psalm. 59. Da nobis auxilium de tribulatione, & vana salus hominis, in Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet tribulantes nos, quia habetur primo Pet. 3. cap. quis est qui vobis noceat, si boni æmulatores fueritis? Ideo bonum agite, nempè constituet dominus legislatorem super eos, & sciant gentes, quoniam homines sunt. Dauid Psalm. 9. & vos prouinciæ rectores negligentes, videre pœnas, in text. infra descriptas, & alias per me ex iuribus elicitas, & eas, si non virtutis amore, saltem metu pœnæ timete, & vobis bene erit.

CEntesimum sexagesimum quartũ priuilegium, quia cesto quod omisso medio de iure Ciuili ad superiorem non sit appellandum, l. Imperatores. ff. de appellat. l. ad dictos, l. eo. & in Authentic. de appellat. §. final. collat. 4. idem per ordinationes Regias, imò prohibetur in rubric. *des appellations* articul. secundo, & nouissimè per concordata, in titul. de friuolis appella. in §. primo, nisi in casibus positis, per Hostien. in summa, in rubric. de appella. §. à quo. & gloss. Felin. & alios in capit. super quæstionum. §. porrò. de offic. delegat. Præposit. in c. dilecti filij. in 3. colum. 2. de appella. Philip. in cap. Romana. §. ab archidiaconis, eodem titul. in 6. Ias. in l. qui Romæ. §. Scia. ff. de verbor. obligat. *Omisso medio literarum studiosus appellare potest.*

Soc.in tract.fallen.regula 23.quos scripsi in ordina.reg.rub. *des sentences executoires*, ratio est, ne lites prorogentur, & vt materia vexationis conquiescat, in d. §.1. in concorda. & vt laboribus partium, & expensis parcatur. Barb.in cap. super quæstionum.§.porrò.de offic.deleg.& non solum in rebus prophanis, sed etiam in ecclesiasticis & spiritualibus non appellatur, omisso medio, vt asserit Hostien.vbi suprà, ideo dicebat Spec.in tit. de appella.in §. nunc tractemus, benedictus sit Imperator, qui licet sit mundi dominus, l. deprecatio.ff.ad l. Rhodiam, de iact.& omnes prouinciæ sint sub eo, c. Adrianus.63.dist.& omnes principes, c.in apibus.7.q.1. dempto rege Franciæ, c. per venerabilem qui filij sint legitimi, tamen non patitur in præiudicium ordinariorum inferiorum, & in damnum & laborem incomparabilem litigatorum ad se omissis medijs appellare, quod si fiat, remittit appellantem ad iudicem competētem, licet olim secus in Papa, quia ad eum omisso medio appellari poterat. c. ad Romanam, & c. quotiens.2.q.5.c.si duobus, de appella.glo. & Doct.in c. Romana.eo. tit. in 6.

Et ratio erat, quia Imperator cū haberet iurisdictonem à populo. §. sed & quod princip. Instit. de iure natur. l.1.ff.de consti.princ.non mirum si causas remittebat cum benefacienti, & c. l. sed si lege. §. consuluit.ff. de petitio.hæred.l.si non sortem.§.libertus. ff. de condict. indeb. quia aduersus populum, inhumanus non debuit esse, nec illiberalis, cùm sibi populus fuerit munificus, in eum iurisdictionem transferendo. ideo minus debuit potestati populi derogare, quam potuit, sed Papa à Christo habuit potestatem, c.in nouo. 21. distinct. c.quodcunque.24.q.prima.cap.translato, & ibi glo.& Doct.de constitutio.& in Euangelio patet. Ideo cum maiori honestate potuit sibi plura in pręeminentiam, quam Imperator reseruare, gloss. in c. primo, de translatio. prælato. Præpositus in rubr. de appellatio. col. 6. licet satis inconsideratè. Bart. in l. prima. §. si quis.ff. de appella. dicat

Papam

Papam eo statuisse, quia voluit curiam suam impinguare, vt maiorem curiam haberet, cui acquiescit Paul. in l. addictos. C. de appel. potest etiam alia dari ratio, quia Papa est omnium ordinarius, c. per principatum. & c. cuncta per mundum. 9. q. 2. & cum omni prelato concurrit in potestate, & iurisdictione, secundum Io. Monachum. in c. si eo tempore, de electio. in 6. Bal. in c. 1. in 1. not. qui feud. dar. possunt. & in cap. 1. quis dicatur dux, vel marchio, & in prooemio decreta. col. 1. vnde Bald. in c. dilecti. 2. de appell. ponit differentiam inter Papam & Imperatorem, quia Papa, cùm pater omnium patrum sit, immediatè cum omni prelato concurrit, etiam in eadem iurisdictione, in maiori autem, & in propria papali per se stat, quæ non minuitur, per concursum alterius iurisdictionis, arg. c. 1. de concessio. præb. in 6. & l. falsa. §. 1. ff. de condit. & demonst. *Differētiā inter Papā & Imperatorē.*

Sicut mare non augetur, nec minuitur, per concursum fluminum, vnde Papa habet iurisdictionem, non per viam cumulationis, quia sic esset collega, vel haberet parem, nec per viam gradualitatis, quia sic haberet priorem præsidentem, & potiorem se, sed per viam, quia Papa est totum continens omnia, iuxta illud, omnia Cæsar erat, Imperator autem magnificus & gloriosus, sicut Aquila distribuit prædam suam, & non curat in omnibus epulis os suum apponere, tanquam sit insatiabilis, hinc est quod secus est in Imperatore, ad quem non debet appellari, nisi gradatim, non quod Imperator non possit de plenitudine potestatis non procedere, sed quia non vult propter commodum subditorum. §. super hoc. in Auth. de quæstore, colla. 6. refert Alex. in l. qui Romæ. §. Seia. ff. de ver. oblig. vel ideo sibi retinuit Papa, vt eum tanquam superiorem recognoscamus, & Dei vices gerentem, quod iure facere potuit.

Fallit tamen in scholaribus, quia cùm Imperator de gratia speciali offerat se spōtè ad defensionem illorum, vt hoc text. patet, ibi ab omni iniuria defendamus, poterunt ipsi

appellare ad Regem, vel eius supremam curiam in regno Franciæ, vel ad Imperatorem, in terris imperij, etiam omisso medio, seu ad eius supremam curiam secundum Bal. Sali. & alios hic, Panor. in sua quæstione, incipiente Gradulphus, col. 13. Alexan. in additio. ad Bar. in l. 1. §. si quis ab appellatione, in vers. omissis medijs, ff. de appellat. Bartho. de Belenzinis, in additio. ad Panor. in d. c. dilecti, de appella. Soci. in tract. fallen. regula 23. fallen. quinta, Aufre. in decisio. Tholosa. q. 169. Nicol. Boerius in consuetud. Bituri. in §. 1. de iurisdictio. omnium iud. Thomas Ferra. cautella. prima. Io. Baptista in additio. ad Alber. in dictio. in verbo, appellatio. in versi. ad Papam, Feli. in d. c. super quæstionem §. porro, in fine, & scripsi in. §. primo, de friuo. l. appella. in concord. sed cum ibi expresse sit prohibitum ad superiorem, omisso medio, appellare, tam in foro canonico, quam seculari an scholastici comprehendantur in illo tex. videlicet quo non possunt hodie appellare, & videtur quod sic, quia lex noua, etiam non faciens mentionem de veteri, contraria eam corrigit, capit. primo, de constitutio. in 6. sed concordatum est lex vltimo facta, & contraria huic tex. ergo corrigit.

Item generaliter loquitur, per hæc verba, si quis, &c. ergo &c. Contrarium tamen tenet glos. in §. Romanę, in verbo, comprehendi, in fin. in tit. de causis, in pragma. sanct. & ratio est, quia in generali cessatione omnium beneficiorum, seu priuilegiorum, non videntur includi priuilegia, in corpore iuris clausa, vt sunt ista, gloss. in l. secunda, §. legatis, in verbo, non compelluntur, ff. de iudic. & in lege hæres, in verbo, excusatur, eodem titu. gloss. in verbo, de iure, dict. titu. de causis, & infra fusius scripsi, igitur studentes etiam hodie ex speciali priuilegio, omisso medio, appellabunt, & & ita alias obtinui in Montepessulano, nam omisso medio, ad Senatum appellaui Tholosanum, & recepta fuit mea appellatio.

Cente-

CEentesimum sexagesimumquintum, Quod quamuis studiosus non intret scholas, sed domi repetendo studeat, & gaudebit tamen priuilegijs scholarium, gl. & ibi Domi. in proœmio sext. per illum tex. in verbo, commorantibus qui non dicit studentibus, Idem firmat Card. in c. quod clericis, de foro competen. per illum text. ibi Parisios commorantes, Bal. in l. si cum dies, §. si arbitr. Ioan. Riminal. & in l. scrinianos. C. de milita. testamen. Bauer. in §. sed hactenus, col. secunda, institu. illo titu.

Sed contrarium tenet Panor. in ca. 1. in fine, de iudic. per tex. & ibi Alber. in l. necnon, ff. ex quibus causis maior. Alber. in l. generaliter, col. vlt. C. de episcep. & cleri. & l. si quis C. de domesticis, li. 12. ibi, indignum quippe est, desides tandiu à proprijs munijs aberrantes, quos conuenit assiduos munerari, &c. Ita tenet Syluester de Prierio in sua summa, in verbo, argumentum. in vltima quæstio. & in summa Angelica, in eodem. verb. quia scholaris vagus non fiet magister, l. 1. & ibi glo. C. de tyro. lib. 12. nempe paria sunt non residere, & officium negligere, cle. 1. de celebra. missa. & de cler. non resid. per totum. facit text. solennis, in c. cùm ex eo, ibi literarum studio insistentes, de electio. libr. 6. l. semper. §. quibusdam, ibi, nec omnibus promiscue, qui assumpti sunt in his collegijs immunitas datur, sed artificibus duntaxat. ff. de iure immun. & §. negociatores, ibi quamdiu in huiusmodi actu sunt, ibidem l. si duas. §. decet ibi, & circa operationem se negligenter non habeant, de excusa. tuto. l. ne quidem. C. de testam. milit. vbi miles non habet priuilegium militare, nisi occupetur circa militiam. sic nec scholaris, nisi occupetur erga studium, nempe qui altari seruit, de altari viuere debet, c. cùm secundum, de præbend. ergo qui non seruit, non debet viuere, quippe familiares Papæ non gaudent priuilegijs familiarium, si non exerceant in famulatu. Barb. consil. 82. clementissimi, col. 3. vol. 4. sic nec scholastici non studentes.

Con-

Consiliando opiniones potest dici, quod si scholaris nil prorsus studeat, nec intrat scholas, tunc non debet potiri priuilegijs scholariũ, quia cessante studio, debet cessaer priuilegium, c. cum cessante, de appe. l. Titia. §. vsuras. ff. de lega. 2. c. generaliter, 16. q. 1.

Si vero studeat domi, sed parum, vel est profectus, & dubia per se potest explicare, tunc non priuabitur priuilegijs, etiam si non audiat, vel scholas non intret, Bart. in l. prima, C. de tyronib. libro 12. (si Bart. lectura possit dici) Lucas de Penna, in l. in sacris, in 3. C. de proximis sacro. eodem libro, Rebuffus in l. vna. C. de collegia lib. 11. gloss. in pragma. sanctio. in. §. item quod ad dictas, in verbo, residebunt, de colla. Rauen. in Alpha. in verbo, matricula, Bonus de Curtili, in tracta. nobilita. in tertia parte, numero 88. de Ripa, in ca. primo, in fine. de iudi. & etiam gaudebit benedictione posita in procæ. decre. secundum Bolog. hic, & Barb. in d. cap. quod clericis, de foro compet. Bonaud. in addit. ad Ioan. de terra rubea, artic. 2. secundi tract. versic. octauus articulus conclu. 3. vel potest dici, quod si scholaris parum studet, tamen honestè viuit, quod est ei difficile, aliorum priuilegijs debet gaudere, si verò viuat in honestè, nõ l. per id tempus, C. de curio. & statio. lib. 12. ibi, erga eos verò qui inhonestè, & contra decus seculi, vel honorem militiæ versabuntur, non solum condemnatio mãsura est, verum grauior pœna statuenda huic sententiæ subscribit Barba. in procemio cle. in verb. salutem, col. 2. & seq. & est æquitati consona, hodie tamen, licet resideat in vniuersitatibus propter alios actus, non vtetur priuilegijs aliorum, nisi causa studij, in ordina. reg. habetur, in rub. *des priuileges des escolliers*, artic. 4. si tamen quandoque, scholasti studia publica intrant, non dicuntur scholares de quandoque, secundum Aegidium de bella mera. in consil. sexto. vers. præterea. Ioan. Marie, in d. l. scriniarios. Roma. in l. si verò. §. de viro. col. 32. ff. solut. mat. in 34. fallen. Galiaula, in repet. l. Centurio. col. 8. ff. de vulga. in

Hispa-

Hispania requiritur quod in singulos dies audiat duas lectiones, aliàs non debet gaudere priuilegijs scholarium, vt patet in eorum constitu. & in concordia facta cum studio Salamentino, de quo suprà, non tamen ita exactè debet intelligi, vt si aliquo die non audierit, quòd non debent gaudere priuilegijs, sed quanto frequentius potest, audire debet, c. significatum, de præb. & sic seruatur.

CEntesimum sexagesimum sextū, quod priuilegia quæ competunt scholaribus, competunt etiam eorum famulis, & nuncijs, vt hic sequitur Rebuff. in l. in vna. §. fin. de collegia. lib. 11. C. Philip. Francus in procemio sexti decretal. in verb. scholaribus. Fel. in c. 2. de foro compet. doct. in l. scriniarios. C. de milita. testa. Rauen. in Cle. vna. de vsur. idem in clericorum famulis cantat tex. in l. 1. & 2. C. de epis. & cler. nam priuilegium extēditur ad personas accessorias, sine quibus priuilegium inutile remanere posset, c. licet. vbi Dom. de priuileg. in 6. Dec. in regula. in omnibus causis. ff. de reg. iur. & priuilegium datum hospitali, porrigitur ad eius ministros. Oldr. cons. 11. thema est, & per exemptionem ecclesiæ ministri ipsius exempti censentur. c. per exemptionem, de priuileg. lib. 6. quia nemo potest stare sine aliqua familia. l. non aliàs. §. primo. ff. de iud. vide text. in c. extirpandæ, in princ. de præbend. & ibi Panor. dicit quod secundum qualitatem personæ, & bonorum debet habere seruitiores, & famulos, non enim debet sibi coquere carnes, vel alia vilia facere, quia ab studio distraheretur hæc faciendo, etiam quia scholasticis ista non decent.

Famuli scholariū habent priuilegia, et quæ vide hic.

Amplia etiam habere locum in scriptoribus, Alber. in l. inter eos. ff. ex quibus causis maiores, Rebuffus in l. congruit. de loca. prædio. ciuilium. lib. 11. Bald. in procemio, ff. §. hæc autem tria. Rauenna in alpha. in verbo bidelli. Alex. in l. scriniarios. C. de testament. milit. nam omnes qui in procinctu versantur, cum eadem pericula experiantur, iura quoq; eadem merito sibi vendicāt, ideo in classibus omnes

remiges & nautæ milites sunt. Item vigiles militis, & iure militari posse testari eos nulla dubitatio est, l. vna, ff. de bono. posse. ex testa. militis supra scripsi.

Amplia non solum habere locum in famulis, quos tenebant tempore huius, authenti. sed etiam in præsentibus, & futuris, ita tenet patruus meus vbi suprà, quia & nunc, & in posterum quādo seruiunt scholaribus, sunt famuli scholarium, quibus hoc priuilegium competit, vt hic, siue sint temporales, siue perpetui, cum hic nō distinguat, igitur nec ego, sequendo, l. de precio, ff. de publicia. in rem actio. Item iniuria facta famulo censetur domino facta, l. & si prætor, ff. de off. eius cui mand. est iurisd.

Iniuria famulo facta quando domino facta censeatur.

Intellige verum, quādo fit famulo in executione officij, alioqui secus, vt ibi tenent doctores, & tradit Ioannes Masuer. in rubrica de iniurijs. §. item si seruiens, Guido Papæ in quæstio. delphi. quæst. 557. Lucas de Penna in l. 1. in fin. C. de coarta. lib. 12.

Idem in iniuria facta militibus, iuxta latus principis existentibus, nam inferens crimine læsæ maiestatis conueniri potest, l. quisquis, ibi pars corporis nostri, & ibi D. Buynardus, C. ad leg. Iuliam, maiesta. & curiæ facta regi, quoque facta dicetur, vt scripsi in gl. extra Romanum, in forma manda. in concorda. ideo Parisijs fuit dictum, quod dominus potest prosequi delictum in personam subiectorum commissum, refert Io. Gallus in quęst. per arresta, q. 41. imò si in contumeliam domini iniurietur famulus, vel occasione domini, potest iniuriās criminaliter puniri, Bar. in l. prima. §. idem ait. ff. de iniur. Bal. in l. si quis homicidij, C. de accusa. Card. in cle. de excessib. præla.

Et ex hoc sumpta est practica in regno Francię, per quam verberantes officiales regios commissionem suam exequētes, capite puniuntur aut saltem manus ei amputatur, vt attestatur Guido. d. decisio. 557. & dominus Boer. in tracta. de seditio. folio 34. sed Masuer. in dict. titu. de iniurijs dicit

dicit pœnam esse arbitrariam, & practica Franciæ recepit istam, & hoc crimen dicunt esse priuilegiatum, vt si clericus hoc faciat, condemnetur per iudicem secularem, in pecunia, vel ad emendam, vt aresto.113. per Ioan. Gall. cauetur.

Item pro iniuria facta monacho, competit actio iniuriarum monasterio, & quando fit clerico censetur facta ecclesiæ. glo. quam ibi sequuntur Panor. & Felin. in c. Parochianos. de senten. excommunica. idem tenet Aufr. in decisio. capellæ Tholosanæ. q. 145.

Item illata vxori iniuria, actio competit marito. l. prima. in fin. ff. de iniur. §. patitur. Instit. illo titul. Et quando famulus gaudeat priuilegijs domini. vide Guido Papæ, consil. 30. quod nobilis. Bald. in l. 1. C. de vxor. militum. Rauen. in alpha. in verbo bidelli. idem dicens de bidellis, & Barb. consil. 44. sapienter. col. 5. num. 8. in 2. vol. abundantius scribo, in ordina. reg. Rub. *des sergens*.

Præterea qui tenetur alere dominum, tenetur & seruitorem, vt tenet Panor. in c. quanto. de censib. sed in hac Francia consuetudinaria, qui inuitat dominum, non inuitat famulum, licet contrarium seruetur in Montepessulano, ac in tota lingua occitana, atque in prouincia, & in Italia, vt dominus semper habeat vnum saltem famulum secum. *Alere tenetur famulum qui dominum alit.*

Item sicut non potest scholaris capi, vel eius valisia siue bogetæ, vt vulgari sermone vtar, ita nec nuncius vt hic, & si opponatur de regula priuilegium, de reg. iur. in 6. respon. verum esse, quod priuilegium personale non egreditur personam nõ accessoriam, secus in accessorijs, vt tenet Decius in l. in omnibus causis id obseruatur. ff. de regul. iur. etiam quia est expressum in hoc text.

Si tamen famulus sit malus, & fraudator, poterit expelli ante tempus, & perdit salarium totius temporis. l. iudices. & ibi patruus meus. C. de anno. & tribut. lib. 10. quod distingue vt ibi per eum.

Limita non procedere, quando exemit de seruitu. scholarium,

larium, & alijs seruiunt, tunc non gaudebunt priuilegijs, Alber. in tracta. statu. in prima parte. q. 114. quia finita causa priuilegij cessat priuilegium. l. hi. & l. sequen. §. 1. ff. ex quib. caus. maior. l. 2. §. planè. ff. de iud. nam vxor repudiata non habet priuilegium repudiantis. l. quòd ait. ff. de diuortijs. vide pulchrè Barba. consil. 82. clementissimi. col. 3. in 4. volum. Item qualitas iuncta verbo, debet intelligi secundum tempus verbi, l. in delictis. §. 1. ff. de noxa. actio. si tamen processus esset inchoatus per contestationem coram conseruatore, ibidem finiretur per supradicta. Hodie tamen in Francia non vtuntur omnibus priuilegijs istis famuli, nisi fuerint matriculæ adscripti, & studuerint, ac studeant sicut magistri, & ita etiam est in constitutionibus Hispaniæ declaratum, in concordia facta inter regem Ferdinandum, & vniuersitatem Salamantinam. Tamen Carolus quintus vniuersitatem Parisien. & eius famulos, his sequentibus priuilegijs donauit in hæc verba. Eandem vniuersitatem eius collegia singula, magistros, videlicet scholares, & bidellos quoscunque, necnon & librarios, qui sub protectione, tuitione, & custodia ipsius vniuersitatis, de officio librariæ, absque alia mercatura viuunt, de & pro suis domibus, quarum domini seu proprietarij existunt, de quibus etiam locagijs, vel censum recipere, aut ad suum proprium commodum facere possint, necnon & de domibus seu scholis proprijs, non ab alio locatis, ad quas idem magistri, scholares & bidelli vadunt quotidie scientias, videlicet artes docturi, & alias audituri, à iuuaminibus seu auxilijs nuper, & de nouo super domibus, seu locagijs Parisijs situatis, vel redditibus earundem pro facto guerrarum dicti regni indictis, ac etiam ab omnibus alijs iuuaminibus, tam super vino & sale, quàm super quibusuis rebus alijs, pro dicto facto guerrarum nuper impositis, vt profertur, ipsos & eorum quemlibet omnino quittos & liberos esse volumus, & immunes, &c. datum Parisijs, anno. 1563. die decimaoctaua

Collegia gaudent priuilegijs.

Aprilis

Aprilis, hoc priuilegium ampliauit idem Rex, anno. 1369. die vigesimaquarta Septembris apud Vincennam, postea taxauit & limitauit ad vigesimũ quartũ, librarios, & ad alios seruitores vniuersitatis, vt in priuilegio continetur, dato Parisijs anno. 1368. die quinta Nouembris, & Ludouicus 12. hos vniuersitatis famulos ad trigesimum redegit, anno 1513. die 9. Aprilis, vt est in priuilegijs vniuersitatis scriptum, & omnia priuilegia dictæ vniuersitatis confirmauit Franciscus Rex modernos Franciæ. anno. 1515. in mense Aprilis. Et sic collegia etiam gaudent priuilegijs, & hoc fuit declaratum per senatum Parisiensem, hoc anno pro collegio sancti Victoris.

CEntesimum sexagesimum septimum, quia si longo tempore stetit famulus cum studioso, illo inseruiendo nulla de salario facta mentione, nec conuentione, non poterit postea in fine salarium petere, quia speciale est in aduocato, & alijs numeratis in leg. 1. ff. de varijs & extra cognition. ergo in contrarium est ius commune, leg. ius singulare, ff. de legib. quod firmat Feder. consilio 218. domine Federice, & Alexand. consilio 109. super eo, colum. 2. in sexto volum. imò scholaris poterit eidem famulo recedere volenti, auferre vestes, quas dederat, vt sibi seruiret, si simul atque factæ eidem sunt, discedere vellet, l. penult. & ibi glo. Barto. & alij, ff. de solutio. matrim. & gloss. in l. id vestimentum, ff. de pecu. quod intellige, vt per Bar. in d. l. penul. imò si famulus relinquat dominum culpa suà, perdit mercedẽ Iason in l. diem functo, numero 28. ff. de assesso. & Rebuffus in l. iudices, C. de anno. & tribu. lib. 10. intellige futurũ, sed non præteritum secundum eos.

Famulus scholaris non potest ab eis salarium petere.

Limitat Alexan. procedere, quando famulus esset consuetus habere salarium, & operas locare, quia secundum consuetudinem poterit petere à scholastico salarium, l. exceptio. C. loca. sed contrarium videtur verum, nam quali

tas scholarium, qui sunt soliti dare stipenda, est inspicienda, text. in l. in summa. § in frumento, ibi quanti tu conducturus fuisses, & glo. in l. si non sortem. §. libertus, ff. de condictio. indebi. l. fin. C. de fund. patrimo. libro 11. Item consuetudo ipsorum, quia non sunt communiter soliti dare salarium, maximè Tholosæ, vt vidi ibidem, argu. l. vel vniuersorum, ff. de pignor. action. Rauen. in alpha. in verbo, qualitas, & Corse. in reperto. in verbo, aduocatus, ideo considerata qualitate, & domini & famuli, quia ille solitus erat dare salarium, & famulus erat solitus habere, his concurrentibus procedet Alexand. limitatio, etiam puto consuetudinem regionis super his attendendam, argum. l. si seruus plurium, §. fina. ff. de legat. primo, sed valde pauci famuli à scholasticis habent stipendia, sed victu tenui, & vestitu vili, his contenti esse debent, iuxta diui Pauli sententiam, inspecta tamen dominorum qualitate, vt prædixi.

Compensatio nō fit in his quæ scholasticus debet.

CEntesimum sexagesimumoctauum. Sicut contra dotem non recipitur compensatio, l. 2. §. taceat, C. de rei vxoriæ actio. plenè Bald. de Bartolinis in repetitio. l. primæ, ff. solut. matrimo. ita nec contra doctores, vel scholares sua penitentes stipendia, vel alimēta, hoc expressim scribit de Ripa, in d. l. 1. colum. vlt. qui allegat Albe. in l. 4. C. de compensa. vbi non inueni, ratio tamen huius dicti est, tam æquiparatorum videlicet studij & dotis, quam æquitatis, nam si fortè compensatio obijceretur contra studentem, mercatorem deferentem pecunias, cogeretur scholasticus perire fame, & studium deserere, & ideo in hac pecunia tradita per patrem alicui pro viatico scholaris, arbitrarer compensationis exceptionem opponi non posse, nam postquam pro contractibus initis in patria non conuenitur, multo minus debita compensabit aliquis contra eum, hoc etiam est valde æquum, nam scholasticus interim studebit, & mittet ad patrem, vt satisfaciat isti, de alia pecunia, & licet studiosus non soluat nunc mercatori, ad patriam

postea

postea reuersus soluet, & sic quod differetur non auferetur, l. quotiens, C. de precib. impera. offe. alioqui daretur materia deserere studium, quia inuidus, & maleuolus emeret à mercatoribus omnia, quæ illi debet scholaris, & procuraret deferre pecuniam, vt compensaret omnia ista debita, ob hoc cogeretur scholasticus studium dimittere, quod non est permittendum, & per hoc respondi cuidam bursario, qui primario tenebatur ratione processus in decem, vt non possit compensari debitum cum pecunijs, quæ pro victu singulis hebdomadis dantur, ne collegiatus famæ interea pereat.

Limitarem quando illam pecuniam recepisset in studio, vtpote mercator pro primo quadrante, non habebat tradere studioso, nisi viginti aureos, tamen dedit illi triginta, si pater uoluerit restituere illi mercatori decem poterit in altero quadrante compensare, tamen ratione æquitatis, tum etiam quia nullus vellet isti scholari mutuum dare, ad hæc quod primum debitum priuilegiatum reperitur, & secundum pariter, ob id vnum non vtetur priuilegio aduersus aliud, per ea quæ Barto. & alij notant in authen. quas actiones, C. de sacrosanct. ecclesi. sed supradicta intelligerem in debitis ante studium, & ob aliam causam, quam studij, quod est singulariter notandum.

CEntesimum sexagesimum nonum, Quod licet sit peccatum ambitionis & præsumptionis petere honores, vt est in Euangolio Matthæi, 23. cap. & nota. Archi. & alij in summa 48. distinctio. scholasticus tamen doctus & dignus potest petere citra peccatum honorem & dignitatem doctoratus, capit. in scripturis, 8. quæstio. prima, capit. quanto, de magist. clemen. 2. illo tit. ratio est, quia hoc petendo gratiam communicandi alijs scientia petit quam habet, quod est laudabile, & ad charitatem pertinet, Sapien. 7. capit. quam sine fictione didici, & sine inuidia communico, & honestatem illius non abscondo & primæ *Scholasticus doctus rectè doctoratum petit.*

Petri,

Petri c. 4. Vnusquisq;, sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, &c. sequitur Ioan. Andr. in clem. fin. in verbo, honorem, de magist. Lucas de Penna, in l. si quando. C. de diuers. offic. & appa. & l. contra. in fine. de re milit. lib. 12. l. 1. in fin. de agentib. in rebus. eod. lib. Bald. in l. Barbarius. 1. & 2. col. ff. de offic. prato. Panor. in c. cum ecclesia, in fine. de immunita. eccles. indignus verò benè peccaret, & tanto plus, quanto peteret in ecclesia, arg. c. grauia. 13. q. 2. vbi dicitur quos grauia peccata deprimunt ad maiorem cumulum damnationis potius, quam ad absolutionem eorum corpora in ecclesijs ponuntur. hæc Panor. vbi suprà, & in c. cùm in cunctis. de electio. §. 1. col. 2. plenè tractat Benedict. in repet. c. Raynutius, in verbo, duas habens filias. num. 60. & seq. de test. an liceat appetere officia, & beneficia? breui dicam tibi, quòd Iesus fugit in montem, quando volebant eum facere regem, Io. 6. c. tu qui uis sequi eum, sic facias, sed paucis, quos æquus amauit Iupiter, hoc concessum est: nam domina ambitio totum possidet orbem, multa scribit Petrus Falco, in suo tractat. de appetitu prælaturarum.

Scholastitus pro suo amico testis esse nō prohibetur.

CEntesimum septuagesimum, Esto quod amicus pro amico non possit esse testis, nec socius pro socio, l. testium. in princ. ff. de testibus. c. si testes. vers. testium. 4. q. 3. scripsi in tracta. de reproba. testium. in verbo amicus. Fallit in scholaribus, qui pro suis socijs & amicis testificantes non repelluntur propter amicitiam scholasticam (licet sit magna, vt suprà dixi) glo. & ibi Panor. Barb. & Felin. in c. cum R. de offic. deleg. ideo indies testificantur de tempore studij suorum sociorum, & in alijs causis, verùm est quòd extra studiorum causas eis creditur plus, aliquando minus secundum qualitatem affectionis, & amicitiæ, vt not. ibi Panor. assignando rationem quare non reprobātur, quia vnicuiq; in sua arte credendum est, l. semel. C. de re milita. lib. 12. sed ipsi deponunt vidisse socium in studio, & lectiones audientem,

tem, ergo illis credetur potius, quam non ingredientibus ſcholas, imò etiam in re communi credi ſcholaſtico ſocio aſſeris Io. And. in additio. ad Specul. in tit. de teſte. §. 1. verſ. ſed nunquid ſocius, hodie quia in hac vniuerſitate Pariſien. quælibet facultas habet ſuum librum matriculæ, ſi inueniatur ſcholaſticus ibi deſcriptus, & poſtea in ſingulos annos iura ſoluiſſe, non debent ei negari literæ temporis ſtudij, quod eſt eis vtile, vt ſimul atq; in vniuerſitate degunt, matriculæ adſcribantur, quæ non perditur, ſed ſocij quandoq; moriuntur, & diſcedunt, ob id teſtificari non poſſunt. *De matrī cula cuius libet facultatis.*

CEnteſimum ſeptuageſimum primum, licet non videatur dare fideiuſſorem idoneum, qui dat priuilegiatum, l. de die. §. qui mulierem. ff. qui ſatiſda. cogant.

Fallit in ſcholaribus, qui ſi fuerint in loco ſtudij conuenti, non coguntur dare extraneos fideiuſſores, ſed ſufficit dare alios ſtudentes priuilegiatos, licet ipſi ſint ad conueniendum difficiles, text. in l. final. C. de priuileg. ſchola. lib. 12. ibi eos minimè extranei fideiuſſoris ex actione vexari, ſed pro conſuetudine vetuſtiſſima, & iugiter obſeruata numerarium videlicet ſuæ ſcholæ fideiuſſorē præbere iubemus, &c. qui text. licet loquatur in milite. Idem erit & in milite legalis militiæ, & ſcientiæ, poſtquam æquiparantur, in l. aduocati. C. de aduoca. diuerſo. iudicio. & ſuprà dictum extitit, & huic ſententiæ adſtipulatur in literarum ſtudioſis, Spec. in tit. de ſatiſda. in §. dicto. verſ. quid ſi ſcholaris, intellige quando ille ſcholaſticus eſſet extraneus, & non inueniret alium fideiuſſorem, tunc etiam ſuæ iuratoriæ cautioni ſtari poſſet, per rub. ff. qui ſatiſda. cogant. vbi Iaſ. & eſt tex. in clericis loquens, in l. omnes. §. in hac. 2. C. de epiſco. & cler. ne à ſuis auocetur ſtudijs, permittitur dare talem, qualem poſſunt inſtar conſanguineorum. l. 3. §. prætor. ff. qui ſatiſd. cog. Bonifac. in proœmio Clem. num. 52. & ratione vtilitatis publicæ, quæ ex ſtudio inſurgit, vt ſuprà dixi, quod eſt notandum in illis caſibus, in quibus tenētur dare cautionem, *Scholaris ſociū ſuū fideiuſſorem dare poteſt.*

seu fideiussores, Iacob. reprobata ibi glo. in Authen. de exhiben. reis. §. suscepto, coll. 5. Intellige tamẽ in ciuilibus, secus in criminalibus, secũdum Iacob. Rebuff. per illum text. in l. final. C. de castrens. & ministeria. lib. 12. & Ioan. de Platea, in l. fin. de proximis agent. in reb. eod. lib. caue tamen, quia illum titulum, legit cum titulo, de agentib. in rebus, & non facit distinctum titulum, licet distinguatur per Imperatorem, & alios doctores, & nisi in l. vel ordinatione teneretur dare idoneam, & sufficientem cautionem. Iaf. in l. sancimus. C. de verbor. signific. Tenebitur tamen scholaris fideiubens suo priuilegio renunciare, alioqui non recipitur, l. si fideiussor. in princ. ff. qui satisda. cogan. & ita scribit Spec. vbi suprà plus dicens, quod si conueniatur coram rectore, & petit remitti ad doctorem, tenebitur satisdare coram eo, quem elegit, l. 2. §. sed & si dubitetur, cum §. seq. ff. iud. & maximè si coram rectore erat grauior satisdatio, secundum eum, de consuetudine in Francia, hæc cautio iudicio sisti non datur, sed iudex simpliciter remittit conuentum ad suum iudicem, nisi in criminalibus.

Item fallit, quando scholaris posset dare alium fideiussorem, quam socium, tunc cessante ratione, cessabit dispositio. Lucas de Penna, in l. in sacris. 3. col. 3. C. de proximis sacro. scrinio. libr. 12. & an possit dare, vel non, stabitur iuramento scholastici, arg. gloss. in §. sed iste. Instit. de actio. & c. nulli. in fin. de electio. in 6.

Restringe quando studiosus vellet dare religiosum fideiussorem, qui non potest fideiubere pro aliquo extra causam necessitatis, cap. quod quibusdam, de fideiusso. vbi plenè Barbatia.

Scholasticus potest cogere creditorẽ vt à fideissione liberetur.

SEntensimum septuagesimum secũdum priuilegium, quod si scholaris pro suo socio fideiusserit, & postea velit ad literarum studium accedere, potest agere contra creditorem, ad subrogandum alium, & vt ab illa fideiussione liberetur. Specul. in titul. de iudic. in §. specialia. versicul. quid

quid si fideiussor. & ibi Ioan. And. in additio. ad eum, per text. in l. aut longa. ff. de procurat. l. licet, ibi, profectio vrgens, de arbitr. l. si longius, de iudic. alias creditor impediret studium, quod repugnaret vtilitati publicæ. §. his ita, de iusti. & iur. in institu. & hic, & istud firmat Panor. in capit. fina. de fideiusso. & Felin. in cap. consultationibus, colum. prima, de offic. de legat. Rauen. in capit. fin. de ætat. & qualit. & istud est dictum vnicum in mundo, teste Roman. singu. 100. quæro à te, &c. sequitur Hyppo. in rubrica de fideiusso. q. 39. & in quibus casibus fideiussor possit ageri, antequam soluat, tradit text. & ibi gloss. in l. Lucius. ff. mand. alios casus cumulat Hyppolit. in dicta rubrica de fideiusso. quæstion. 31. idem dicit Baldus si studens pro socio suo quicquam pignori dederit, vt possit agere contra socium, quod luat, & redimat, l. de restituendis, C. commod. vbi dicit procedere, maximè si studiosus pignori dederit libros, vel vestes pro socio, quia tunc poterit eos petere, etiam non expectata temporis diuturnitate, ne sine libris tempus amittat, & absq; vestibus frigore algeat, arg. l. obligatione, ff. de pign. & suprà suo loco dictum extitit abundantius.

Aparitor scholasticum fideiussores offerente nõ relaxans iniuriarũ tenetur.

CEntesimum septuagesimumtertium, Quod si præfectus vigilum, vel seruiens noctu, vel interdiu capiat scholarem, qui velit dare fideiussores de iudicio sisti, præfectus tamen vigilum non vult recipere illos fideiussores, sed ducit illum ad carceres, tenetur actione iniuriarum, l. si vero, §. qui pro rei qualitate, ff. qui satisda. cogan. Hyppolitan. in pract. sua, in §. pro complemento. nu. 32. & in §. attingam, num. 17. etiam scribit Panor. in c. legebatur primo nota. de maio. quod iniuria fit ei qui ducitur ad carceres, si nõ admittatur ad præstandũ fideiussores, idoneos, d. l. si vero. §. fin. ob id simul atq; capti sunt scholastici, offerre debẽt pstare fideiussores, & tũc si recusentur, iniuriarũ agere poterunt, quod est verum, si pœna pecuniaria venissent puniendi, secus quando essent capti pro crimine ingerente

 pœnam

pœnam corporalem, quia tunc non essent relaxandi fide-iussoribus. l. prima. 2. & seq. ff. de custo. reo. Fel. in d. c. legebatur, & in additio. facit, c. cùm homo. 23. q. 5. gloss. in c. arguta. 2. q. 6. l. si à reo. §. fin. ff. de fideiussor. Bald. in l. eos. §. super his. C. de appell. & hoc expressim concessum est scholasticis Parisijs studentibus per Gregorium, 9. idus Aprilis, anno sui pontificatus quinto his verbis. Prohibemus vt nullus magister vel scholaris capiatur pro debito contracto, nec pro delictis, quanquam probabilis suspicio fuerit contra prædictos orta, sed idonea cautione præstita cessantibus carcerationum exactionibus dimittantur, si forte tale crimen commiserint, quod incarceratione sit opus, episcopus culpabilem detinebit, &c. vt abundantius scriptum comperitur in chartophilacio vniuersitatis Parisien. & ista allegaui contra capitularios Tholosanos, qui scholasticum noctu deprehensum detinebant, nec fideiussoribus relaxare volebant, ob id supplicationem Parlamento de his dedit, & statim fuit relaxatus datis fideiussoribus, vide tex. notandum in c. si clericos. de senten. excom. in 6. & Mathessil. no. 60. no. quod clerici. &c.

Alimenta indebite scholastico soluta non repetuntur.

CEntesimum septuagesimum quartum, quod si aliquis putans se obligatum ad soluendum alimẽta cuidam pauperi scholari bene studenti, eidem soluerit indebitè tamen, & multas expensas causa studij pro eo fecerit, non poterit illas repetere. tex. sing. qui loquitur de dote, in l. cùm is. §. si mulier. ff. de condictio. indeb. cum causa dotis & studij æquiparentur. l. prima. ff. solut. matr. & suprà probaui, & sequitur Bald. nouellus in tract. de dote. in 5. parte, & in 44. dotis priuilegio, quod est notandum.

Donatio ab vxore facta scholastico, valet.

CEntesimum septuagesimum quintum, licet donatio inter virum & vxorem non valeat, l. prima, & per totum. ff. de donatio. inter virum & vxor. quia vir cùm donet interiora, vix denegaret exteriora, & sic mutuo amore spoliarentur propter istas donationes: ideo ius hac & alijs rationi-

tionibus eas prohibuit, vt alibi scripsi. Fallit tamen quando vxor diues donaret scholari pauperi, vt efficeretur Licentiatus, aut Doctor, & vt illa vocari posset domina, & effici domicella. tunc donatio talis valebit, l. quod adipiscendæ, cum l. seq. ff. de donatio. inter virum & vxorem. hoc expressim firmat Ioan. Lupus in repet. c. per vestras, nota primo. Limita 6. fol. 32. col. 4. in magno volum. de donat. inter virum & vxor. vbi vide abundantius.

Non tenebitur tamen postea maritus eam vocare dominam, quia priuilegium quod vxor ex persona mariti est consecuta, aduersus illum vti non debet, arg. l. si iudex. ff. de minor. l. donationes. vlt. vbi Bart. C. de donatio. inter virum & vxorem. Corset. in tractatu de potesta. Regia. quæst. 30. vbi concludit regem non teneri vxorem suam vocari reginam, multa de more cumulat Tiraquel. in tractatu de legibus connubial. in 4. l. connubia.

Centesimum septuagesimum sextum, quod si vtriusuis iuris scholasticus partim legat ante adeptum gradum doctoratus, & partim postea, illud tempus, quo legit ante gradum doctoratus, computabitur illi, vt comes efficiatur, Purpura. in l. cùm quid. num. 71. ff. si certum petat. per tex. in l. vna. C. de professo. qui in vrbe constanti. comiti. Meruer. lib. 12. ibi textus requirit, quod sint iurisperiti, nõ verò doctores, ergo quilibet iurisperiti, siue sint doctores, siue non, fruentur illius legis priuilegio, quod est notãdum maximè pro Tholosanis, qui quandoque legunt ante tempus.

Tẽpus quo legit ante doctoratũ computatur ad cõmitatũ.

Centesimum septuagesimum septimum, quamuis legitimæ & canonicæ sanciones, litium emptiones, ac cessiones prohibeant, ita quod iactura causæ afficiant illos, qui sibi potentiorum patrocinium aduocare præsumunt, quia fictæ & fraudulentæ videntur. C. ne liceat potentio. l. prima. & per totum. ff. & C. de aliena. iud. mutandi causa fact. l. penult. & final. C. manda. & ex eo sunt etiam odiosæ,

Cessio scholasticis à patre & aliis hic numeratis fieri potest.

quod ex fonte cupiditatis procedere videantur. c.vltim.de aliena.iud.mutan.cauſ.facta. Tamen pater poteſt ſuo filio ſcholaſtico, licet potentior ſit ratione priuilegij, cedere iura & actiones ſibi competentes, & in ipſum filium transferre, vt expreſſim tradit Angel.in l.prima.ff.ſolut.matrim. & Ioan. de Graſſis in tracta.de ceſſio. faciend.§.hoc loco in fine, & poterunt dicti ſtudentes ſuos debitores per ceſſionem permiſſam factos coram ſuis conſeruatoribus conuenire, vt eſt lex regia in hoc regno publicata per Ludouic.12. Franciæ olim regem, articul. 3. de publicatis ſuper priuilegijs ſcholarium, anno 1499. tum fauore ſtudij, vt perſonæ in ordinatione comprehenſæ, poſſint ſtudentibus donare ſtudij cauſa, & vt ſcholaſtici in ſtudio alantur, & ſumptus in eo facere poſſint, tum etiam quia in his coniunctis videtur ceſſare fraus, quæ habet locum in alijs: nam in exteros nemo videtur iactare ſuum, nec donare, l.cùm indebito.ff.de proba.ideo fraudulentæ præſumuntur in eis ceſſiones, nec validæ, ſed in perſonis in ordinatione comprehenſis coniunctio, & iuramentum excludunt omnem fraudem, vt infra dicetur.

Mater an filio ſcholaſtico cedere poſſit.

Primo amplia, ſiue pater ceſſerit, ſiue mater, licet autem ordinatio regia loquatur in patre, tamen mater non excluditur, cùm appellatione fratris ſoror contineatur, l.tres fratres.ff.de pact. & patris appellatione mater venit in fauorabilibus, vt hic, & vbi eſt eadem ratio in matre, ſicut in patre, l. prima.C.de reſcindend.vendit.l.ſi pater, de curato.furio. & quia in nominibus appellatiuis & communibus maſculinum complectitur fœmininum, vt in hoc caſu. Anchar. conſil. 112. per l. pronunciatio.ff.de verbor.ſignificat. vnde ordinatio regia Ludo.12. artic.67.publicata, anno 1499. dicit ſeruitores & famulos teneri petere ſalarium intra annum, quo à domino recedunt, & tunc non potuerunt petere ſalarium niſi trium annorum; idem dixi in ancilla, cum illa ordinatio vtatur nomine appellatiuo *ſeruiteurs*, ſe-

cus

cus in odiosis & correctorijs, vt in l. 2. C. de patrib. qui filios distraxe. vbi pater causa famis potest vendere filium, mater non, ita expressim Alber. Brunus in tracta. statuto. in verbo pater, numero 32. versic. in statuto, &c. gloss. & ibi Bald. in l. quisquis. C. ad leg. Iuliam maiesta. Angel. in §. interdum, in fine, de hæredit. quæ ab intesta. deferunt, in insti.

Secundo amplia, si pater cesserit filio etiam naturali tantum, quia filius est nomen naturæ, l. tutelas. ff. de capit. diminutio. l. parentes de in ius vocan. Bar. in l. pronunciatio. de verb. signific. etiam naturalis filius admittitur ad accusandum & vindicãdum mortem patris naturalis defuncti. Bart. in l. 2. per illum tex. & in l. hos accusare. §. fina. ff. de accusa. arg. l. tertiæ. ff. de libera. causa. Bald. in c. de cætero, de testi. Imò plus dicit Bart. etiam locũ habere in spurijs, tum quia vocabulo naturali pater est & filius, & in istis vocabulis naturalibus non debet attendi rigor iuris Ciuilis, quia eos ius canonicum recipit, in c. cùm haberet, de eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulter. & quando agitur de commodo, & fauore filij vt hic, tum appellatione filij comprehenditur naturalis, l. Lucius. §. final. ff. de legat. 2. Alexand. in l. ex facto. §. si quis rogatus, num. 16. ff. ad Treb. tum etiam quia hoc permittitur fauore studij, quod potest esse & in naturali tantum, & in spurio, ergo & ordinatio procedet, imò publicè vtile est, & in naturalibus, & in spurijs, ne deserãt studium, sicut in alijs, ergo idem ius erit, & sic sæpius vt fertur, fuit iudicatum in hoc Senatu Parisien. quippe si filij non teneantur soluere gabellam, naturales non soluent, vt pulchrè consuluit Bart. consil. 229. cauetur. quia filiorum appellatione continenter à nobis descendentes, l. liberorum. §. præter. ff. de verb. signific. & qui ex masculo & fœmina procreantur, filij dicuntur etiam sine nuptijs, l. 1. §. ius naturale. ff. de iust. & iur.

Bastardis an cessio fieri possit

Tertio amplia, etiam è contrario, vt filius vellet cedere patri scholari, quod possit, tum ratione correlationis, tum

quia

quia eædem rationes videntur:nam etsi parentibus non debeatur filiorum hæreditas propter votum parentum, & naturalem erga filios charitatem, turbato tamen ordine mortalitatis non minus parentibus quàm liberis piè relinqui debet,l.nam etsi parentibus,in prin.ff.de inoff.testa.& quia contrariorum eadem est disciplina,l.1.ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris, & quod operatur propositum in proposito, idem operatur oppositum in opposito.l.fin.ff.de lega.3.limita, vt infrà & super hoc vidi dubitari Tholosæ, de quodam patre in Carcassona orto,cuius filius volebat eidem cedere fauore studij,cùm Tholosæ studeret.

Auus an scholastico cedat. Quarto extende etiam in auo, iusta enim interpretatione patris appellatione auus quoq; demõstrari intelligitur, l.iusta.ff.de verb.signifi.& hoc in fauorabilibus,vt hic, Bar. in l.liberorum,in fin.ff.de verb.sign. secus in odiosis,l.lege Iulia.§.hoc capite.ff.de ritu nuptia.l.patri de adulte. more enim scripturæ auos,& deinceps patres appellamus,c.2. de verbor.signif.Alber.in tract.statu.in 2.parte.q.107.item an statutum.

Quid in auia. Quinto etiam procedit in auia, quia appellatione matris,de qua loquitur ordinatio, & auia continetur,cùm sit idem iudicium,Bald.in l. Nesennius, col.prima.ff.de neg. gest.Bart.in l.2.§.videndum.ff.ad Tertul.plenè Decius consil.656.iuridicam,in princ.

Sexto etiam procedit tam in filio in potestate, quam in emancipato,quia cùm donatio facta per patrem filiofamiliàs studenti,etiam in potestate patris existenti, valeat,Ang. & Ias.in l.prima.ff.solut.mat. & suprà scripsi in 60. priuilegio. sic valebit cessio Iacobi,in l.1.C.ne liceat potentio.colum. penult.

Priuigno an victricus cedere possit & nouerca. Limita non procedere in victrico, qui priuigno etiam scholari cedere non poterit, tum quod vnus non est pater,nec alter filius,vt requirit ordinatio,tũ quod non procedit eadem ratio in illis, ad hæc quia in personis,in ordinatione

tione numeratis non continetur, item nõ præsumitur fraudulentia cessio propter affectionem, & mutuum amorem propter illas personas, sed vitricus parum amat priuignũ, & nouerca minus, ergo non procedit in illis, quia istæ duæ personæ solent plus auferre quàm dare, probatur in l.1. in fine.ff.de postulan. vbi exprimuntur eo, quod generali parentum appellatione non compræhendebantur. Non refragatur quod eadem reuerentia debeatur marito, quæ vxori. l.1. C.de in ius vocan. sed hic non agitur de reuerentia, nec obest. §. socrum, de nuptijs, in instit. vbi nouerca loco matris habetur, quod est verum, quo ad impediendum matrimonium, sed non quo ad istum casum, nam multa mala cõtingunt priuignis nouercalibus delineamentis. l.4. ff. de inoff. testa. Præterea permittit ordinatio, fratrem cedere fratri, & cum fratris appellatione soror veniat. l. tres fratres. ff. de pactis. l. Lucius familiæ herciscun. ob id soror poterit cedere suo fratri scholastico, etiam naturali, cùm etiam communi vsu loquendi veniat, Felin. in 1. proœmio decret. nume. 8. allegat Ancha. consil. 187. apud me, idem in fratre vterino, cum frater dicatur. l. Iurisconsultus. §. cognationis. ff. de gradib. vbi sic dicit: Frater enim est, qui ex eadem matre tãtum natus est. Bar. & alij in l. ex facto. ff. de vulga. l. penul. C. de impube. plenè, Socin. consil. 1. vol. 1. Idem in fratre consanguineo, hoc est, ex eodem patre nato, cùm frater etiam verè dicatur. §. 1. de legi. agna. successio. in insti. & in authẽ. de consangui. & vteri. fratribus, collatio. 6. l. Iurisconsultus. §. secundo gradu. ff. de gradib. Roma. consil. 411. quatuor, colum. 2. Fallit in eo qui vocatur frater ratione militiæ tantum. l. cum allegas. C. de castren. pecu. lib. 12. vbi Lucas & tex. in l. licet, de pact. Nec in nominato fratre ratione monasterij, omnes enim monachi fratres sunt, ca. ad mensam. 11. q. 3. tamen vnus alteri non cedit, nec vnus canonicus alteri, quamuis canonici vnius ecclesiæ fratres inter se dicantur, c. nouit, & seq. de his quę fiunt à præla. sine cõsensu ca-

Frater vterinus vel consanguineus seu naturalis, an cessionem fratri cedere possint.

Frater monachus vel canonicus non cedit.

su capi. Matthe. de afflict. in const. Neapolitan. rub. de fratrib. oblig. partem feudi.

Vxor fratris an cedere possit & quare pulchri cōsanguinei vxoris vocentur.

Non procedet etiam in vxore fratris, tum quod non est soror mea, nec est mihi consanguinea, sed affinis, tum etiam quod nec ex mente nec ex verbis, in tex. ordinationis est comprehensa. Adhæc quod de communi vsu loquendi, vxor fratris non vocatur soror, sed cum adiuncto *belle seur*, & quod cum adiuncto profertur, non est illud propriè, vnde conditionalis donatio non dicitur simpliciter donatio, l. prima, ff. de dona. Iaso. in l. 1. col. vlt. ff. si ex noxa. causa agat. & solemus communi idiomate Franciæ consanguineos vxoris vocare cum adiuncto pulchros, vtpote quia pulchram vxorem inuenimus, ideo omnes suos ferè consanguineos pulchros vocamus, vt *beau pere, beau frere, belle seur, belle mere*, posset forte in mobilibus, in hac patria consuetudinaria cessio concedi, si vxor fratris cum fratre cederent debitū fratri scholastico, cum maritus ex consuetudine dicatur dominus bonorū mobilium vxoris, alibi tamen cum operę precium fuerit scribam.

Patruus nepoti cedere pōt & amitæ ac matertera etiā vno tātum gradu iuncti.

Permittit etiam ordinatio regia patruo cedere nepotem, & cum masculinum cōprehēdat fęmininum, l. 1. ff. de verb. sign. & etiam quia eadem ratio est in amita, quæ in patruo & cōmuni idiomate tam patruus q̄ amita vocant fratris filiū nepotem, ideo ex cōmuni vsu loquēdi etiam habebit locū in amita, cum gallico vocabulo tam patruus q̄ auunculus *oncle* vocentur, ergo in ordinatione vterq; comprehendetur, & amita & matertera, per l. iurisconsultus. §. auunculus, ff. de gradibus etiam si vno tamen gradu iuncti essent, vtpote vterini vel consanguinei, Bal. 218. statuto. in 2. vo. & supra dixi.

Pater spiritualis cedere non potest.

Secundò ēt non procedit in patre spirituali, vt possit suo filio, quem filiorū vulgus vocat; cedere, Bened. in d. verbo, & vxorem, nu. 761. de test. vbi dicit hanc cognationem spiritualem nō inducere successionem ab intestato, nec retractū de consuetudine consanguineis permissum, nec in eis

habere

habere locum, Authent. res quæ.C.communia de leg.licet cognatio spiritualis inter susceptorem, & susceptum oriatur,& alijs modis,vt in rub.de cogna.spiritua.in ca.omnes. 30.q.1.

Idem in patre scientiæ, qui licet vocetur pater & filius discipulus.l.1. C.de excusa.artif. lib.10.tamen non poterit ille pater discipulis cedere, vt priuilegio cessionis gaudeat, tum quod in istis non sit vnitas, quæ est inter patrem naturalem & filium.l.fi.C.de impub.nec coniunctio quæ facit, vt plus diligat pater filium quam seipsum, l.isti quidem. ff. quod met.caus.Bauer.in §.pater.col.2.de test. in instit. *Quid in patre ratione scientia.*

An procedat in patre adoptiuo, & in fratre patrueli, ac in patruo magno,& in pronepote,& in multis alijs personis scripsi in dictis ordinationibus regijs,in d. artic. *Requisita vt cessio scholasticis facta valeat.*

Notandum est quòd antequam studentes ratione huius cessionis possint conuenire debitores coram conseruatoribus requiruntur sequentia, primo quod is qui cedit sit pater illius,cui fit cessio,frater patruus,vel de personis in ordinatione regia comprehensis,& suprà expensis. Secundo requiritur quòd is cui ceditur, sit scholaris, ergo si quispiam pater cederet suo filio senatori, vel aliàs priuilegiario, non posset debitores per cessionē coram dominis supplicationum, seu sequestrarum,vel coram alijs iudicibus priuilegiatis conuenire,vt fuit decisum cōtra regis protectorem, pro Domino de Bulliol.regio consule in Parlamento Parisien. anno 1535.die 7. Ianuarij, quia illa priuilegia strictè sunt intelligenda,scholasticorum verò largè,c.causam. de rescrip. & ibi doct.& in l. beneficium.ff.de constit.princ.

Tertio requiritur,quòd is in quem fit cessio, verus scholaris, & non fictus & pseudoscholasticus, cùm hi priuilegijs non gaudeant, vt suprà scripsi.

Quarto quòd tam cedens quàm ille cui ceditur, iurent, ibi, *en quel cas celuy qui cedera, & lescollier a qui ladicte cession sera*

faicte, seront tenus de iurer, &c. & hoc iuramentũ purgat fraudem, quam posset debitor allegare, per l. per diuersas, cum l. seq. C. manda.

Quintò quòd solenniter iurent, ibi *solennellement, &c.* & sic non valeret quando iuraret clam, declarat text. ordinationis, quod tunc præstari dicitur solenniter, quando corã iudice pro tribunali sedente, ibi *deuant le iuge*, sed coram quo iudice præstari debet? respon. quòd cedentes corã iudicib. ordinatijs eorum, cessionarij scholares coram suis conseruatoribus iurabunt, vt patet in declaratione curiæ, scripta in fine illarum ordinationum, de priuilegijs scholasticorũ, etiam requiritur, quòd si minor cedat actionem ad rem immobilem competentem, quod decretum iudicis interueniat, sicut in alienatione, Bar. in l. potest. ff. de auct. tut. & in l. 1. & per totum. C. de prædijs mino.

Sextò debent iurare cessionem esse veram, non simulatam, & sine fictione, ibi, *est vraye & sans fiction, &c.* & sic omnem fictionem excludit, quia indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de lega. 2. Item verã intellige, quod verum debitum sit, alias si non esset verè debitum, quia per vsuram non posset cedi, vel fideicommissarius ante restitutam hæreditatem cedere non posset. l. mulier. §. ex asse. ff. de iure dotium, Bal. in l. sancimus. C. ad Treb. Item si daretur in solutum creditori debitor, requiritur quod constet de vero debito dantis in solutum, nec sufficeret confessio cedentis propter fraudem, quæ indies fieri posset. Iaco. in l. 1. col. 5. nu. 30. C. ne liceat potentio. vbi dicit nunquam simulationem opponi posse, quando debitor semel cessioni consenserit, Bal. & Floria. in l. cùm essent. §. per plurium. ff. de seruitu. rusti. prædio. Item veram oportet esse, quia si debitor opponat ante litem contestatam compensationẽ contra cedentem recipi debet, secus si post. Bal. in l. & hæredi. §. nos autem, in fi. ff. de pact. cessionarius enim est imago cedentis, Bal. in c. ad nostram, 2. col. 2. de iureiur.

Septimò,

Septimò, quòd sit facta de illa re, quæ petitur, ibi, *de relle sans fiction, &c.* ideo si lite pendente, & post citationem cessio facta fuerit, non valebit, vt in hoc senatu fuit pronunciatum anno 1 5 2 1. die 8. Martij, de cessione facta post adornamentum factum coram proposito Parisien. tum quia in fraudẽ iudicij mutandi causa, tum quia res litigiosa trãsferri in nullam personam potest. cap. quia res, 11. quæstio. prima, & l. vltima. C. de litigio. glos. vltima. in cap. tenor, de re iud.

Octauò, quòd illa cessio ad scholastici vtilitatem & commodum deueniat, ibi, *& pour tourner*, & dicitur cedere in vtilitatem, etiam si in vtilitatem monasterij conuerteretur, vnde fuit prolatum (vt fertur arestum) quo fuit approbata cessio facta ab abbate suo monacho, quia monachus nomine abbatis videtur persequi, & abbas dicitur pater monachi, anno 1 5 2 0. & die 7. Iulij.

Nonò ad vtilitatem totam solius scholaris conuertatur, ibi, *& pour tourner du tout au profit dudict escollier*, ideo non valeret si conuentum esset, quòd ex illa cessione daretur aliquid cedenti, vel alteri, quia in totum non cederet in vtilitatem scholastici, vt articulus ordinationis requirit.

Decimò, quòd cessio fuerit facta de tota summa, aut de tota re debita, ne coram diuersis iudicibus debitor conueniatur, c. ex tenore, de rescrip. ideo fuit declarata cessio nulla, quæ fuerat facta de dimidia parte census per arestum senatus Parisien. anno 1 5 3 7. die 7. Februarij.

Vndecimò requiritur, quòd illa summa, vel res esset debita cedenti, ibi, *& la chose deue*, ergo si receptor cedat debita, quæ exigit pro alio, non valet cessio, quia non sibi debetur, vt fuit in magna camera pronunciatum, anno 1 5 3 8. die 23. Maij. Si ergo emisset omnia debita, cedere posset, quia sibi debitum esset, vel si ob negligentiam imputatum fuisset eidẽ debitũ. l. periculum. ff. si cer. pe. Sed an possit cedere antequã dies cesserit? puto quod sic, quia debitum est.

l.creditores,cum leg.seq.vbi scripsi.ff.de verb.sign.debebit tamen scholasticus expectare diem, alias duplicarentur cōtra eum induciæ, iuxta §.sed hodie, de exceptio.in institu. quod non seruatur in practica, vt duplicentur induciæ, sed absoluetur reus cum expensis, ad quas actor condemnabitur,& poterit etiam credere illud quod per litis contestationem deberetur.l.si Titius.ff.de verb.oblig. Item si debitor impetrauerit literas quinquennales vel annales, iuxta leg. quotiens.C. de precib.impera. offeren. & fuerint notificatæ creditori,nō prohibetur cessio,sed scholasticus ante tempus agere non poterit,sicut nec cedens per prædicta.

Duodecimò quod cedens nil reseruauerit, vel retinuerit,ibi,*sans en rien reseruer ne retenir*,nā si fuerit pro parte vendita res,& pro parte donata,vel minori precio vendita,præsumitur simulata & ficta, haberi tamen debet ratio expensarum litis,tex. & ibi glo.in l. per diuersas, & in l. ab Anastasio.C.manda.

Vltimò quod fiat à personis hic enumeratis, & his concurrentibus, scholastici conuenient debitores ratione cessionis,coram suis conseruatoribus,& si alterum desit, valebit cessio,quia hic non annullatur,sed scholastici tenebuntur conuenire debitores per cessionem factos coram eorū iudicibus ordinarijs,ita videtur innuere ordinatio regia,& doct.in c.si.de aliena.iud.mutan. causa fact.vbi dicunt cessionem etiam in potentiorem bona fide factam valere, per l. qui stipendia. C. de procura. & tantum reprobari cessionem fraudulentam. Specu.in tit.de cessio.§.1.vers.quod autem dixi, & ex coniecturis apparere potest de bona fide,vtpote si debitor fateatur debitum,& illi cui cedo,est consanguineus vel coniunctus, & cedens est diues, ex his apparet cessionem bona fide factam,& alias coniecturas bonus arbitrabitur iudex,teste Iacobi.in l.vna,colum.3.C.ne liceat potentio.& quando aliquis cessit actionem causà mutandi iudicij, si postea non inueniatur bona, & conseruator remittat

tat causam ad iudicem ordinarium, tunc tenetur cedēs per se agere, & non poterit in illa causa constituere procuratorem, Bar. in l. pen. ff. de aliena. iud. mutan. causa facta, quod non seruatur in Francia, in constitutionibus etiam Hispaniæ continetur, quod pater & filius iurent debitum cessum esse verum, & quòd cessio non est in fraudem facta, nec causa molestandi debitores, sed pro filij sustentatione, & quòd pater directè, non indirectè nil de hoc debito cesso consequetur, nec fratres scholaris, & quòd scholaris recepta solutione à debitore nil fratribus dabit vel restituet, iurabit etiam pater, quod non misit principaliter filium ad studium huius cessionis gratia, alia abundantius scripta reperies in dictis Hispaniarum constitutionibus. *Pro Hispanis.*

CEntesimum septuagesimum octauum, quòd postquā hæc scholasticorum priuilegia sunt in corpore iuris clausa, ob id motu proprio concessa esse censentur, tex. iuncta glo. vbi Bar. expresè hoc dicit in authen. quas actiones, 2. q. C. de sacros. eccl. & idem Bar. in l. 1. in fi. C. de petitis bono. sublat. lib. 10. Felin. in c. causam quæ, col. 4. in fi. de testi. tum quia quando aliquid ob merita indulgetur, datū præsumitur ob merita, licet non exprimatur, & non ad partis postulationem. l. si verò non remunerandi. §. idem Papinianus. ff. mand. Ioa. de Turre Crema. in c. emendari. 2. in 1. q. 2. vt in tex. patet, ibi omnimodo mereantur, tum etiā quia hæc priuilegia generalia sunt, & impossibile esset, quod oēs scholastici supplicuissent, & tamē omnib. concessa sunt, vt in tex. ibi omnib. qui causa, &c. hinc dicit Bal. in d. authen. quas actiones, ꝙ priuilegia cōcessa ecclesijs cēsentur motu proprio cōcessa, qa impossibile esset, ꝙ oēs ecclesię id postulassent, & quia esset eneruare illorum priuilegia, Bal. in l. fi. num. 5. C. de fructib. & litium expens. etiam in alijs legibus. C. in suprascriptione est pars postulans, cui respondet Imperator, & idem in decretalibus, quod non est hic, & sic motu proprio indulta esse præsumemus, licet regulariter *Prærogatiua in corpore iuris clausa motu proprio concessa cēsentur.*

priui-

priuilegium ad postulationem partis concessum censeatur, quando in corpore iuris non est clausum, per c. si motu proprio, de præben. in 6. d. l. 1. C. de petitis bono. subla. libro 10. Iacobi. in l. si quis iniquum, in 2. lectura. ff. quod quisque iuris, Ex quo infertur, quòd hæc priuilegia contra eos retorqueri non poterunt, cùm in motu proprio concessis, nō retorqueamus, Doct. in d. l. 3. Decius in l. certum, colum. vlti. ff. si certum peta. vnde quamuis ipsi possint cogere habentem domum ad locandum, vt ipsis locent, sicut suprà scripsi, cogi tamen non poterunt, si habeant, ne priuilegium in eos retorqueatur, & licet à sententia expulsionis non possit appellare faber, si tamen fuerit lata contra studiosum, ipse appellabit eadē ratione, & idem in alijs priuilegijs dicas, & an possit habere alos effectus, motus proprij, quos congessi, in glos. motu proprio, in forma manda. in concord. Cogita.

Item ab his priuilegijs dolus abesse præsumitur, qui in motu proprio concessis non est, Bald. in cap. consultationibus, colum. vltima, de offic. delega. scripsi in rub. de consti. in concorda.

Priuilegia quare studentibus concessa sunt. Quæret quis, quamobrem hæc prerogatiuæ studentibus concedantur? Respon. suprà dixi, quod multum tribuere oportet his, qui valdè prosunt, sed literatorum studijs totus iuuatur orbis, hoc tex. liquet, primum ad Dei cognitionem, obedientiamque, deinde ad obediendum principi, ad hæc ad conseruandum omnium virtutum memoriā, quare nō abs re optimus princeps, optimas literas & literatos tam acuratè tuetur, quibus sublatis, de vera hominum fœlicitate actum esset.

Generalis priuilegiorum derogatio non comprahēdit priuilegia in corpore iuris clausa. CEntesimum septuagesimumnonum, quòd si mandetur per regem, vt omnes exempti, vel non exempti habeant soluere collectas, vel alia munera, non obstantibus priuilegijs quibuscunque, scholares tamen non tenebūtur soluere, quia generalis priuilegiorum derogatio non comprahen-

præhēdit priuilegia in corpore iuris clausa, vt sunt ista scholasticorum priuilegia, per glos. in l. 2. §. legatis, in verbo, nō compelluntur. ff. de iudic. quam ibi sequuntur Docto. glo. est similis, in l. hæres, in princip. eodem titu. & in authen. qua in prouincia. C. vbi de crimin. agi oporteat, & ibi Bartol. & in Extrauag. ad reprimendum, in verbo, non obstantibus, quomodo in læsæ maiesta. crimi. proceda. Roma. in repet. l. si verò. §. de viro, columna 18. fallen. 23. ff. solu. matrimo. quia iurat tot vigilijs promulgata, non videtur princeps vno verbo velle tollere. l. si quando. C. de inoffic. testa. cap. ecclesia. 2. de electio. glos. in verbo, in iure, in titulo, de caus. in pragma. sanctio. Vitalis de Cambanis, in tracta. clausula. in clausula generali, folio octauo, colum. prima. Felin. in cap. primo, numero 12. de rescript. & in cap. nonnulli, columna 10. & 27. in 11. conclusio. in eodem titulo. Decius consil. 165. viso tenore, in fine, Boërius in repeti. l. consentaneum, folio 31. C. quomodo & quando iud. Ideo bonum est, quando conceditur alicui priuilegium, quod inseratur in libris statutorum, secundum Cæpol. cautela 47. Domini Paul. in dicta authen. qua in prouincia, & tunc quãuis princeps casset & annullet omnia priuilegia, tamen non intelligetur de insertis in statutis vniuersitatis per supradicta, quod est valdè nota. & scripsi in tractatu nomina. quæstione quinta, facit quòd si ciuitas vendat vectigal cum pacto, quod de omnibus rebus soluatur gabella, nullo priuilegio obstante, quod non debet aliquid solui de rebus, quæ mittuntur ad exercitum ratione vtilitatis publicæ, & quod verba non obstante aliquo priuilegio intelliguntur de non clauso in corpore iuris per supradicta, vt exprefsè decidit Imol. in l. licitatio. §. finali, in fin. ff. de publica. & vecti. & si statuto caueatur, quòd omnes vadant ad exercitum sub certa pœna, non obstante aliquo priuilegio, intelligetur de non clauso in corpore iuris, teste Barto. in d. §. legatis, nam per legem generalem, vel per rescriptum, nunquam videtur

tur derogatum priuilegio speciali alteri concesso, tex. cum glo. in l. decurionib. C. de silentia, li. 12. Bal. in l. non plures, in fine, C. de sacrosan. ec. Ias. consi. 105. in causa, col. 2. vol. 1. adde quod vniuersitas Parisie. habet priuilegium, vt nunq̃ comprehẽdatur sub literis quantũcunq; generalibus odiosis, quod est datum anno 1478. die 14. Aprilis, per regem Ludouicum, 11. Franciæ tum regem, Nec refragatur quod potius videatur princeps velle tollere illud, quod est in corpore iuris clausum, q̃ nõ clausum, quia hoc ignorat, illud scit, & quod nescit, tollere non censetur. c. 1. de const. in 6. Respon. priuilegium dici eo, quod in priuato feratur, cap. priuilegia, 3. distin. sed clausum in corpore iuris non conceditur in priuato, sed publicè, ergo appellatione priuilegij non venit, Lancelo, Decius, & Curt. in dict. l. 2. §. omnes, in fina. ff. de iudic. Ioannes Crotus in repetit. cap. 1. nota. vltim. de constitut. in 6. nam in corpore iuris illi priuilegia scribi voluerunt, vt firma, ac perpetua essent, l. 3. C. de legibus nec vno verbo voluerunt ea postea descripta esse subuertenda, & tollenda, cap. ecclesia, 2. de elect. l. si quando, C. de inoffic. testa.

Pro vniuersitate Parisiensi.

VLtimum est, Quod ista priuilegia non solum competunt scholaribus legum, & canonum, Theologiæ, sed etiam scholaribus cuiuscunque facultatis, etiam si gramaticę studeant, vel primitiuæ scientiæ, Bolognini vtor verbis, ponderando istum textum, ibi causa studiorum, & sic intelligitur, de quibuscunq; literarum studijs, etiam si alicui ex septem artibus liberalibus incumberent, vtpote grammaticæ, dialecticæ, Rhetoricæ, Musicæ, Arithmeticæ, Geometriæ, vel Astronomiæ, de quibus Archi. in ca. de quibusdam, 37. distin. inde pulchrè ait Modestinus in l. 1. si duas. §. final. ff. de excusa. tuto. quod Philosophi, oratores, Grammatici, qui publicè iuuenibus prosunt, excusantur à tutelis.

Scholasticis omnibus etiam grammaticis, hæc dantur priuilegia.

Secundò suadetur ponderando aliud verbum, text. ibi amore

amore ſcientiæ exules, nam interdum ita ſunt exules propter Grammaticam, Rhetoricam, & alias artes liberales, ſicut propter leges, igitur priuilegia illis dabuntur.

Tertiò iſte text. concedit priuilegia omnibus ſcholaribus, & qui totum dicit, nihil excludit, l. à procuratore, C. mand. l. Iulianus, ff. de leg. 3.

Quartò probat dictio tex. maximè ſacrarum legum, ergo idem in alijs, quia dictio maximè implicat idem ius in alijs, l. illud ff. ad leg. Aqui. gl. in l. quod ſi minor, §. reſtitutio, de mino. ſcribo, in tex.

Quintò, ſtudentes Grammaticæ, multis ſe exponunt periculis, & verberibus, & ſe amore ſcientiæ exinaniunt, vt plenè ſcripſi infrà, in text. Ideo hæc eis priuilegia concedentur.

Vltimò, qui iſtos reijceret, non inuenirentur alij, qui ex paruis fiunt, nec poſſent ſine Grammatica, & alijs ſcientijs infimis ſtudere ſuperioribus ſcientijs, vt notoriè patet, Igitur hæc priuilegia nullis literarum ſtudioſis denegamus, inſequendo etiam, glo. in verb. literarum, in ca. cum ex eo, de elect. in 6. & huius eſt ſententiæ Philib. Francus, in proœ. ſexti. decret. per text. ibi, vniuerſis ſcholaribus, & c. 2. de priuileg. eod. lib. & iſta eſt commmunis in iudicando & conſulendo ſequenda, quam ſecurus fuit venerabilis Pariſien. Senatus, in cauſa cuiuſdam pueri de Molinis, qui diſcebat tantum legere de profundis, & erat deſcriptus in matricula, ac habebat literas matriculæ, quas teſtimoniales hic vocant, fuit enim per illum bellisſimè pronunciatũ, iſtum priuilegio conueniendi debitores coram cõſeruatore gaudere poſſe, anno 1524. die 21. menſis Martij ante paſcha, ex quo declarauit Grammaticos in vniuerſitatibus ſtudentes gaudere ſcholaſticorum priuilegijs poſſe.

Docentes primas literas, an ſcholaſticorum priuilegijs gaudeant.

Limita nõ procedere in illis, qui docent primas literas (quamuis docentes ſtudentium appellatione comprehendantur, vt ſcripſi in tract. nomi. q. 11. num. 15.) per tex. in l. vt

 gradatim,

gradatim.§. fina. ff. de muneribus & honoribus, cuius verba reddo eos, qui primas literas pueros inducunt, non habere vacationem, diuus Anthonius rescripsit; & Vlpianus ait: Qui pueros primas literas docent, immunitatem à ciuilibus muneribus non habent. l. 2. §. qui pueros. ff. de vaca. muner. glos. in l. archiatros. C. de metha. libro vndecimo, ratio est, quia non publicè prosunt, & quia in his infimis insistunt, nec perueniunt ad maiora, vt scripsi in §. præterea, de collat. in concord. etiam quia in vniuersitatibus generalibus non morantur, capit. tuæ, de cleric. non residen.

Sublimita, quando hi docentes essent publici professores, quos nos regentes vocamus, & in vniuersitatibus degerent, tum quia publicè prosunt, immunitate gaudere debent. l. si duas. §. fina. ff. de excus. tuto. hoc etiam probat l. grammaticos à contrario, & l. oratione, & l. medicos. C. de professo. & medic. libro decimo. Alber. in dicta l. secunda. §. qui pueros.

Secundò limita, quando studerent nicromantiæ, vel alijs scientijs prohibitis, Bald. Salicet. & Bologn. hic, nam cùm illæ scientiæ sint prohibitæ, ergo nō priuilegiatæ, quia malæ, & eas melius est nescire, quàm scire, cap. quamuis, 38. distinct. & culpa similis est, tam prohibita discere, quàm docere. l. culpa. C. de malefic. & mathema. & suprà in primo priuilegio scripsi.

Tertiò limita in illis priuilegijs, quæ istis grammaticis & alijs conuenire non possunt, vtpote quod eis dentur nominationes ad beneficia, idem & in alijs suprà descriptis, super quibus doctus lector discernet, quandò conuenire possint, necne, cùm secundum personæ qualitatem aliqua priuilegia dentur vni, quæ alijs non conceduntur, argument. l. plenum. §. æquitij. ff. de vsu & habit. §. sed & quod principi, de iure natur. gentium & ciuili, in Institutionibus.

Alia

Alia vobis priuilegia, dilectiſſimi ſcholaſtici, ſi vſquam reperiantur, quamprimum ſcribam, interim hæc benigno ſuſcipietis animo, illaque pro virili ac auctorem ab æmulis defendite, & vobis neceſſaria ad hæc, & ſcientiam conſequendam in ſequentibus ſcripta perlegite, & tanquam ſerta tecta ſeruate, quod ſi feceritis, omnia ex animi ſententia ſuccedent, authore DEO, qui nobis paradiſi gaudia concedere dignetur, Amen.

Scholaſticorum Priuilegiorum Libri Primi finis.

LIBER SECVNDVS DE HIS QVAE NECESSARIA SVNT LITERArum studiosis.

Necessarium primum.

MVLTA superiore libro iura singularia studentibus scripsimus, verùm quia nonnulla requisita, & ipsis necessaria, vt his vti frui valeant, in iure diffusa legimus, quę hic breui præscribere in gratiam studiosorum curauimus.

Deum ante omnia diligere debet scholasticus.

Primum omnium est, non aggrediendtur ad illam maximam atq; amplissimā scholasticus scientiam, nisi prius toto corde, ex totaq; mēte, & ex tota deniq; anima Deū diligat, & colat, vt est apud Deut.6.c.&Matt.22. facilè enim peccato resistimus, bonis omnibus abūdamus, seculi blandimēta contēnimus, & omnia quę difficilia sunt humanæ fragilitati, vel aspera etiā cum dilectione perficimus, si tamē Deū charitate perfecta, quæ nobis ab illo est, ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus diligamus, vtor verbis tex.in c. charitas est, vt mihi videtur, de pœniten. dist.2. & vt ista dilectio à Deo vobis scholasticis detur, peccatorū confessionem sæpius exercere debetis, qua Deo grati efficimur, & sciētia augemur, reprobus enim bonū intellectum habere, & multa discere non potest. c. nec mirū, col.3. vers. sed si quis, 26.q.5. & alibi scribitur, non erundietur, qui nō est sapiens in bono, Eccles.21.c. & in animā maleuolam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis, Sap.1. Itaq; ante oīa debemus peccata à nobis abijcere, & scientiā à Deo flagitare, quia omne datū optimū, & omne

omne donũ perfectum desursum est, descendens à patre luminum, Iaco.1. ca. quam pio.1.q.2. & intelligentia hominis à diuino adiutorio procedit, tex. in c. noli, 2. & c. neq;, & ibi Domi.9.dist. & nullum magnum ingenium est sine afflatu diuino, Plato, quem Barb. refert, in cons.82. clementissimi, col.5. in 4. vol. vnde gl. hos describit versus:

Ex ope cælesti fit, si quid habetur honesti,
Et venit à superis, agas benè, vel mediteris.

In c. si ex bono, in verbo, apostolicam, de pœniten. dist.4. & omnia bona quæ habemus, Deus nobis largitur, c. reuertimini, 16.q.1. ipse est auctor omniũ scientiarũ, & thesaurus supernæ sciẽtiæ, c. legimus, 37. dist. ac res difficiles reddit faciles, atq; adeo vt res penitus desperatas virtutis suæ magnitudine perficiat. §. quorum, in proœ. instit. & l.1. §. C. de veteri iure enucle. ob id quilibet eruditus primo gratias Deo, qui cuncta largitur, agere debet, secundo suis præceptoribus, à quibus edoctus est, alioqui si gratias nõ egerit, scientiamq; sibi ascripserit, maledicetur, per tex. in d. c. reuertimini. §. si quis doctus, 16.q.1. Igitur illi ingẽtes ago gratias, ac eum genibus (vt decet) flexis rogo, atq; obsecro, vt me in p̃senti opere dirigat, amet, & tueatur, opusq; eius inceptũ noĩe complere me faciat. Verũ enimuerò, q̃a inter opera S. Thomę, si benè recordor, quendã legi orationẽ, quam D. Thomas, eò quòd studio sit maximè apposita, antequã ad illud se applicaret, solitus erat dicere, quamobrẽ & vos scholastici eam in singulos dies, si planè sapitis, nõ omittetis, verba ipsa subijciã, vt quilibet ea videre, & deuotè, antequã ad studendum aggrediatur, ac sensibus præsentibus proferre possit.

O Creator ineffabilis, qui de thesauris tuæ sapiẽtiæ nouem angelorum hierarchias enodasti, & eas super cælum empyrium miro ordine collocasti, atque elegantissime mundi partes disposuisti, tu inquam, qui verus fons luminis diceris, atque supereminens principium, digneris super intellectus mei tenebras infundere lumen claritatis, *Oratio dicenda ante studiũ.*

dupli-

duplicem in qua natus sum remouens prauitatem, & tenebras, scilicet peccatum, & ignorantiam, qui linguas infantium facis disertas, linguam meam erudias, & in labijs meis gratiam tuæ benedictionis infundas, da mihi intelligendi acumen, retinendi capacitatem, intelligendi subtilitatem, addiscendi facilitatẽ, loquendi gratiã copiosam, ingressum instruas, progressum dirigas, & egressum cõpleas, per Christum, &c. Et qui hoc fecerint, veniẽt ad studiorũ suorum frugem, multamq; scientiã accipiẽt, & omnia prospera eis succedent, prout cõsuluit Guiller. de monte Laud. in cle. 1. de magist. & refert de Calcialupis in 1. documento, de modo studendi, & Iaco. 1. c. si quis indiget sapiẽtia, postulet à Deo, Sapien. 7. Inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ, sic Salomoni oranti oratione perfecta fuit data sapientia. 3. Reg. 3. c. & beatus Thom. de Aquino profitetur se maiorem scientiam hausisse per orationẽ, quàm per lectionẽ. Referente Archiepiscopi Florẽtino, in 4. par. suæ summæ, in rub. de studiositate, c. 11. §. 1. tit. 4. & ego ipse antequã istam orationem dicerem, vagus erã in studio, nunc vnam materiã studens, statim aliã exordiens, sed posteaquam orationem istã dixi, non ita mihi contigit, Deus sit benedictus, & qui deuoti non extiterint, erunt semper discentes, nunquam ad scientiæ veritatem peruenientes, iuxta doctrinam Pauli, 2. ad Tim. c. 3. & sciant aliqua, erunt confusa in homine cõfuso.

Humilitas scholasticis maximè suadetur,

SEcundum requisitum est, quòd scholares debent esse humiles, Deus enim exaltat humiles, vt habetur Luc. 1. & humilibus Deus dat gratiam, & scientiã, superbis verò resistit. 1. Pet. c. vlt. & Iaco. 4. & Ecclesiast. 3. c. quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam, quoniam magna potẽtia Dei solius, & ab humilibus honoratur. Cicero de officijs, quanto maiores sumus, tanto nos submissius geramus, vnde contra scholares superbos exclamat glo. in l. cum ea. C. de transact. Hinc est quod in discendo maximè humilitas suadetur in cap. sedulo. 38. dist. nam

Deus

Deus optimus maximus reprehendit eos, Matthæi 23.c. qui primos recubitus amant in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabi, & contra illos insurgit Barba. qui volunt *monseignore* vocari, & tanquam argiuum clypeum abstulerint, ita gloriantur in procemio cle. In istos etiam inuehitur Imperator, in l. ad splendidioris. C. de diuersis offic. lib. 12. his verbis, qui studio exercendæ cupiditatis ambierunt, vt veluti in meliori fortuna positi, aut ea scelera, quæ prius commisisse docentur occultent, aut alia deinceps possint impune committere, & ideo dicit Aristot. in 2. libr. Rhetori. quod honor & complacentia sunt de genere delectabilissimorum, quia fit fantasia vnicuiq; quando honoratur, & ei applauditur, quod sit talis, sic Bernard. in quadam epistol. ait. qui quærit altior esse, quam melior, non debet præmium, sed præcipitium expectare. & Luc. de Penna. in l. 3. C. de pala. sacra. largi. lib. 12. refert, allegando Ecclesiast. 3. c. altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne perscrutatus fueris, quid enim est nenecesse homini maiora se quærere? cùm ignoret quid conducat sibi in vita sua in numero dierū peregrinationis suæ, Ecclesiastes c. 7. si fabulose loqui liceret, legimus, quòd pro pter superbiam Aragne pulchra virgo fuit, per Palladem in bestiam Araneam conuersa, vt habetur apud Ouidium Metamorph. 6. sic scholares superbi, qui seipsos sapientib. præferunt, in bestias conuertentur, quæ non cessant telas texere: nam scientia superbi parum aut nihil prodest auditoribus, & omnes eum odio habent, & superbi auditores aliquas authoritates discent, sed perfunctorie, & non medullitus, Esaiæ 59. c. Oua aspidum ruperunt, & telas Araneæ texuerunt, telæ eorum non erunt in vestimentum, neq; operientur operibus suis, opera eorum, opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum, & etiam Hemus, & Rhodope coniuges superbi, & nomina deorum sibi adscribentes, mutati sunt in montes, qui sunt in Thracia, si Ouid. 3. fab.

credimus,quia inflati,& præ alijs apparentes esse volebant; ideo in montes,qui benè apparent,conuersi fuerunt, & habetur Ezechiel.28.c.Eleuatum est cor tuum,& dixisti,Deus ego sum,& in cathedra Dei sedi,in corde maris cùm sis homo,& non Deus, & dedisti cor tuum quasi cor Dei, & dicit sanctus Hieronymus,in epistola 11.in 3.parte,de septem gradibus ecclesiæ, Et ante omnia humilitatem dilige, quia superbia apostatare facit à Deo,& initium omnis peccati superbia est, vnde idem Hieronym. epistola 14. In vita sanctimonialium,c.12.de promptitudine adimplendi mandata imposita, in fine refert apud Aegyptum bellissimè obseruari,vt nullum,nisi obedientem,& humilem,ad omnes labores perficiendos, & opera suscipiant.

Quapropter concludendo dicit Gregor. quòd qui omnes virtutes sine humilitate congregat,quasi qui puluerem inuētum portat, humiliamini ergo auditores dilectissimi, vt vera discere possitis,& vtilia, nō puluerem,qui vento diluitur, & in quibus consistat humilitas. lege Florent. in 4. parte summæ. tit. 4.c.11.de studiositate. §.1. qui sic scribit, studiosus humilis esse debet ad quatuor.

Humilitas in quibus consistat.

Primo,vt nullam doctrinam contemnat:Seneca,primū documentum est, vt nullam sapientiam contemnas, quod facit contra iuuenes quosdam, qui Bart. & alios Doctores nostros omnes contemnunt,eo quod eos non intelligunt, facile enim quis contemnit,quod ignorat,teste Philosoph. & quia (vt dicunt) non sunt elegantes, sed quærunt Medicum eloquentem,ego autem curare scientem.

Secundo,vt à nullo discere erubescat,instar Augustini, qui ab anniculo paratus erat edoceri,vt attestatur in cap. si habes.24.q.3.& c.nullus.38.dist.& Cato:

Ne pudeat quæ nescieris te velle doceri.

Tertio,ꝙ quis nō erubescat cōfiteri se nescire,quod ignorat. Aug.Non est homini erubescendū, se confiteri nescire, quod nondū se nescire mētitur, & nunquā scire mereatur.

Quar-

Quarto, quòd humilem modum loquẽdi quem scriptura habet, non contemnat, hæc ille, quod facit contra multos nostra memoria iuuenes, qui ius pontificium, eo quod non eleganti forma est præscriptum, discere contemnant, sed tales cum sua elegãtia fame peribunt, tu autem iuris sectator in æternũ permanes, &c. & in palatio sedebis regio, is verò inter infimos & infimus, & sordidatus remanebit, & inter scholasticas nugas obscur⁹ sordescet, in quisquilijs obsolescet pædonomicis, horridus, incultus, inglorius, gymnasijs veluti pistrinis (absit verbo inuidia) atque ergastulis addictus, vt qui Reipublicæ gubernaculis non sufficiat, in eos tamen me loqui quisq; existimet, qui plus satis in ijs morantur, & consenescunt, & si de his plura videre cupis, lege tex. & Doctor. in c. ex tuis, de præsumptio. & quæ ibi abundantius scripsi, & vt semel dicam. Benedict. in repet. c. Raynutius, in verbo, si absque, in 2. de vulga. num. 21. de testa. ac Aegydium Besbrugium, in declamatione sua, ad Nicolaum Beraldum.

Tertium requisitum, quod ab ineunte ætate discere incipiat, aliàs non potest id, quod conatur, sine magno negotio assequi, vt habetur 2. ad Timothæum 3. cap. & quia ab infantia sacras literas nosti, & in procem. inst. ibi cupidè legum iuuentuti, Hiero. in epist. tertia ad Paulinum. & glo. sing. hæc non allegãs, in l. 1. de athletis, lib. 10. C. secundum Bald. in marga. in verbo, perfecta, tertia q. licet autem in scientijs quærendis adolescentia, & iuuentus quærantur, l. 1. C. de stud. libera. vrb. Romæ, lib. 11. tamen secundum Lucam ibi, senectus non est excludenda: nam secundum Plato. beatus est cui etiam in senectute contigerit, vt sapiẽtiam verasque opiniones assequi possit, teste Tullio lib. 5. de finibus bonorum & malorum, & si alterum pedem in sepulchro haberem, adhuc addiscere quidem vellem, hæc bellissimè Pompo. afferit Iulianum dixisse. in l. apud Iulianum, ff. de fideicom. liber. Sed Dominicus de sancto Geminia. in

Iuuenis discere incipiet.

Scholasticis necessaria quæ sunt.

proœmio sexti describit quinque scholaribus necessaria, quæ ex illo text. elicit. Primum quod eligat locum aptum, ibi Bononiæ, & Cicero in proœmio officio. ibi, idque Athenis. Secundum vt eligat doctores idoneos, ibi doctoribus. Cicero vbi supra propter summam, vt doctoris Cratippi auctoritatem, &c. Tertium quod studio vacet. Quartũ quod illius mens ad diuersa non vagetur. Quintum quod continuet studium, nam continuata vigent, interpolata pereũt. l. legatis. §. ornatricibus. ff. de legat. 3. quamnis glos. pragm. sanct. narret tria tantum necessaria studentibus, videlicet naturam, exercitium, & disciplinam, natura sit, vt audita facilè percipiat, & percepta firmiter retineat: nam qui doctrinæ operam dant, ingenio & memoria pollere debent, maximè iurisconsulti, teste Cicerone, &c. Primo, ibi, capacem sensum, de officio primicerij, & si duorum alterum defuerit, videlicet ingenium vel memoria, ad perfectionem nullus veniet, quia ingenium inuenit, memoria custodit. Cicero in quæstio. Tuscula. Panor. & Rauen. in d. c. primo, tradunt quinque scholaribus necessaria his verbis: Primum, quod singula diligenter consideret. Secundo quod de probabili dubio non reddat se certum, sed peritiores consulat, l. si auiam. C. de ingenuis & manu. Tertio quod sit capacis sensus. Quarto quod totus versetur circa studium, & non circa processus, qui abalienant hominem, & à scientia, & quandoq; à Deo. Quinto quod non dedignetur instrui ab eo, cui est magisterij officium iniunctum, c. si habes. 24. q. 3. item frequenter interroget discipulus suum præceptorem, Iustiniani auctoritate fretus, in Authen. vt diuinæ iussiones, in prin. colla. 8. & habetur in Euangelio, quòd vbi Christus fuit inuentus in medio doctorum, eos interrogabat, licet omnia sciret, & ibi ait Hieron. quòd veritas non potest melius haberi, quam interrogando & respondẽdo. August. ad Hieron. & Damasus in epist. 1. ad Hiero. in 2. parte, vt Lucas refert in l. vna. col. 7. C. de stud. libera. vrb. Rom. lib. 10.

& Gregor. in registro. lib. 6. c. 28. ait. quod vtilis est semper collocutio docti viri, quia aut discit audiens, quod nescire se nouerat, aut cognoscit quod est amplius, id quòd nescisse nesciebat. vnde Nicol. Boer. in addit. ad Bened. de Plumbino, in l. apud Iulianum. ff. de fideicom. libert. ait. à quocunque discendum esse, etiam si quercus esset, quæ loqueretur, non enim quis dicat, sed quid dicat videndum est. hoc Socrat. dicere solebat, referente Volatera. lib. 28. in prin. quippe apud Gymnosophistas vsurpatum olim fuerat, vt paratis instructisq; mensis antequam dapes apponerentur, adolescentes singuli, qui ad epulum conueniunt, quid generi humano lucri fecerint, quodúe sapiẽter dictum factumúe fuerit illa die, coram senioribus exprimere cogebantur, & qui deses aut remissus nihil frugi in medium afferret, impransus manebat, & foras extrudebatur, quibus disciplinis illos ad virtutem acuebant, teste Alex. lib. 5. genialium, cap. 21. fol. 150. pag. 2. quod vtinam hodie seruaretur, nõ tamen debet scholaris desperare à principio, si perfectè cũcta non intelligat, ad quam tria solent perducere.

Impransus manebat scholasticus nil frugi in mediũ afferens.

Primum prolixitas, qualis olim erat in Crisippo, sed in hoc iure discendo vnum librum, addiscis alios, teste Ioan. Fab. in §. his ita. Inst. de iust. & iur.

Tria inducunt scholares ad desperationem.

Secundum est obscuritas, qualis olim erat in Heraclito, & istud potest emendari habendo alium præceptorem, quam tenebrionem illum.

Tertium est sententiarum profunditas, qualis olim erat in Timæo & Parmenide Platonis, declarat Hiero. Cagnol. in repetitio. l. si emancipati. num. 59. C. de colla. & istud etiam emendari potest optima declaratione, nihil enim est tam difficile, quin facili elucidatione & explanatione facilè fiat, quid enim sic proprium est legum sicut claritas? tex. in authen. de testa. imperfect. in prin. colla. 8.

QVarto requiritur, quod summa ope & alacri studio lectiones audiat. §. fin. in procem. Instit. studium enim

est vehemens applicatio animi ad aliquid agendum, l. prima. §. huius studij, ff. de iusti. & iur. Porcus in §. iuris præcepta. Insti. de insti. & iur. & docto. in c. ex studijs de præsumptio. vnde non erubuit Christus parentes relinquere, vt doctores diligenter audiret, & illos interrogaret, & sic excusatus fuit, Luc. 2. c. plenè Benedic. in repet. ca. Raynutius, in prin. col. de testa. & M. Tullius oratorum princeps Trebatio iureconsulto confessus est, iuris disciplinam mutuis magistris per se non posse cognosci, sed doctorem ac interpretem desiderare, & Seruius Sulpitius Ciceroni inter oratores secundus, Mutium Sceuolam bis terúe de iure sibi respondētem ob rei difficultatem nō intellexerat, l. 2. §. Seruius autem Sulpitius, ff. de origine iuris, quidam tamē oratores sine voce magistra putant omnia suopte ingenio acuto intelligere, & triduo in summos euadere iurisconsultos, (sed eos fallendi artē) sic Atheneus Græcus auctor appelauit) insequi omittamus, & nos iurium sensum potius quam verba perscrutemur. Tamen summopere cauendum est, ne strepitus mentes scholasticorum à studio literarum & lectionum auditiōe auertat tex. in l. vna, in fine, C. de stud. lib. vrb. Ro. lib. 11. vbi glo. clamat contra scholares, qui animo præsenti non aduertunt ad lectiones, sed sunt in studio numerātes, tegulas domus, & castra facientes, ac (vt adagio dicitur) animum in patinis habentes, nam tales parum in studio proficiunt glo. in verbo intendere, de colla. in prag. ideo totis neruis fugere debet scholasticus, ne cubicula & studia sua suprà vias publicas habeat, tum propter murmur assiduum transeuntium, tum ne à mulieribus, eas per fenestras conspiciendo, distrahatur, & corrumpatur, quæ solent aliquando viros etiam prudentes corrumpere, l. penult. ff. de seruo corrupto Lucas de Penna in d. l. vna. §. illos, de studijs liber. vrb. Roman. libro 11. quod satis in Dauide & Solomone videri potest. Diligens itaq; sit scholasticus in primo anno, diligentior in secundo, diligentissimus in tertio, & in quarto

Cubicula & studia supra vias studiosi fugiant.

quam diligentißimus, ſicut de appellante tradit Bald. in c. ex ratione, colum. 2. de appella. alioqui ſi intepollatis diebus audiat, & ſtudeat, vix perueniet ad frugem, quia ſicut non prodeſt tempus præteritum, quando præſcriptio interrumpitur, c. illud, de præſcriptio. glo. & doct. in l. cum notiſſimi. C. de præſcriptio. triginta vel quadraginta, anno. ſic in ſtudio, vt parum prodeſſe poſſit, niſi ſit continuum, ſecundum Domic. in proemio ſexti, nec fingere debet ſe infirmum, vt à ſtudio excuſetur, de quo Perſius.

Sæpe oculos meminit tingebam paruus oliuo.

Et adagio dicitur in illos Aryſtogiton claudicat. Cælius libro 13. antiqua. lectio. c. 40.

QVintò requiritur quod lectionem præuideat, auditam que apud ſe referat, alias parum eis prodeſt auditio, & piger eſt non faciens, vt tradit gloſſ. dicens tranſitorio ſtudio vti ſcholares deſides, qui negligunt ſuas lectiones recordari, in authen. de quæſto. in fine, colla. 6. & tex. in l. vna. C. de emenda. iuſti. Cod. lectio. repetita prodeſt, & alibi diuus Paulus in hæc verba inquit, abundantius oportet obſeruare ea, quæ nos audiuimus, ne fortè effluant, erit ergo commodum auditori, ſi ea quæ interdiu audierit, commemoret veſperi, id eſt poſt ſolis occaſum more Pitagoræ, & Catonis, nam diſcere nil aliud eſt quam recordari, teſte Tullio, lib. primo quæſtio. Tuſcula. nempe qui ex recordatione memoriã exercet, citò reminiſcitur, Plato ait in Timæo, principium quippe doctrinæ eſt in lectione, conſummatio in contemplatiõe, teſte Luca de Penna in l. vna, col. 10. ver. 20. C. de ſtudijs libera. vrb. Romæ, lib. 11. apes enim imitari debemus, quæ vagantur, & flores ad ceram faciendam idoneos capiũt, demum quicquid attulerint, diſponunt, ac per fauos digerunt, & ſuccum varium in vnum ſaporem mixtum, quadam proprietate ſui ſpiritus mutant, vt dicit Macro. primo Saturna. ſic & nos facere debemus, l. prima. §. cõtrarium, C. de veter. iur. enuclean. ca. nouit, 12. diſtinctio. c. cum

Lectiones præuideat ſtudẽs, & auditas reuideat.

cùm ſit, de æta. & quali. & nedum lectioni vacare, ſed etiam ſcripturę: nam inquit Seneca, non legere tantum, ſed etiam ſcribere debemus, altera res conſeruabit vires, altera ſoluet ac diluet mentem, & Alber. in dictio. in verbo, ſtudium, ſic dicit:

Vt ver dat florem, flos fructum, fructus honorem.
Sic ſtudium morem, mos ſenſum, ſenſus honorem.

dixi in c. ex ſtudijs, de præſumptio.

Scholares præceptorem tanquam patrem naturalem diligāt.

SExto debet ſcholaris præceptorem ſuum diligere & honorare, vt patrem naturalem, l. liberto. & ibi gloſſ. ff. de obſeq. à libert. parent. & patro. præſtan. & docendus cum ſumma reuerentia doctrinam ſui magiſtri accipere debet, eumque amare & diligere, vt legatum & præconem veritatis, text. in c. ſicut vir. 7. q. prima. & Eccleſiaſt. 32. c. audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia, ſcilicet ſcientia, præceptor enim pater ſcholarium dicitur, & diſcipulus filius. l. prima. de excuſa. artific. lib. 10. C. & ibi patruus meus Iacob. Rebuff. dicit, quod maior honor debetur præceptori, quam patri naturali & legitimo, quia patrem naturalem in iure reprehendit filius, in l. 3. §. ſi quis. & ibi glo. & doct. ff. de condict. cauſa data, tamen diſcipulus ſententiam ſui præceptoris & magiſtri debet excuſare, ſi poſſit, l. dicere ſententiam. ff. de recept. arbit. quod ad me attinet, ego ſententiam vtriuſque patris defendere, ſi iuſtè ſint, velim, & per hoc dicit Barba. in prooēmio de Cle. in 2. lectura. col. 10. ponderādo ibi verbum vniuerſis, quòd doctor ſiue præceptor ſemper debet præcedere quoſcunque ſcholares, ſiue ſint abbates, vel protonotarij, ſiue alterius cuiuſcunq; gradus & nobilitatis, inquit tex. in c. ſtatuimus. 61. diſt. valdè abſurdum eſt, vt imperiti magiſtris, noui antiquis præferantur, hoc tamen malè obſeruatur, quia ſunt aliqui auditores ita elati, volentes non ſolum ſuos magiſtros præcedere, ſed ſubiugare, & tales vocat Grego. ad Hermannum Menſem epiſcopum, miſerabiles, in c. quis dubitet. 96. diſtin. & ibi

Doctores quoſcunq; ſcholares præcedere debent.

&ibi Domi. dicit illos discipulos insanos, &alibi infames dicuntur, qui in patres armantur, & qui doctorum suorum vitam reprehendunt, vel accusant, verba reddo, text. in cap. plerunque. §. fina. 2. q. 7. & aliquando audiui procuratorem regium contra aliquos scholasticos, qui in suos doctores irruerant, ad infamiam conclusisse, per illum tex. videlicet vt illi scholares declarentur infames, insequendo illum tex. & inhabiles ad quælibet officia regia, notare vos scholastici, ne idem vobis, si hæc feceritis, quod Deus auertat, contingat, vnde concludit Paris de Puteo, in tract. de ludo, in fin. non licere scholastico proijcere in doctorem suum lapillos, papirum, vel aliam rem, etiam per iocum, sub pœna infamiæ, quamuis quidam petulantes contrarium faciant, quibus per alios, bonos scholasticos esset resistendũ. Item præceptorem debet timere, vt dicit Hor. Flaccus, referente Par palia in l. 2. in prin. ff. solut. mat. in hæc verba:

Qui studet optatam cursu pertingere metam,
Multa tulit fecitq; puer, sudauit & alsit,
Abstinuit venere & baccho extimuitq; magistrum.

Quinque suadentur ibi: Primo multa à pueritia sufferre, quia dicitur Treno. 3. c. Bonum est viro, cùm portauerit iugum ab adolescentia sua. Secundo sudare, nõ ob morbum Neapolitanum, sed ob studium. Tertiò algere, non ob vestimenta ludo vendita. Quarto ab omni venere abstinere. Quinto magistrum timere, & hoc maximè non pulsando contra voluntatem eius, & præueniendo horam statutam, quod si pertinaci animo hęc passi fueritis, succedet id, quod inquit Virgil. 1. Aeneidos: *Quinque scholasticis vtilia.*

O passi grauiora dabit Deus his quoq; finem. Et alibi:
Per varios casus per tot discrimina rerum
Tendimus in Latium, vbi sedes & fata quiescunt.

Igitur cùm tanta patiantur, quis eorum non misereatur, vt infrà dicam. Sed qualis debeat esse præceptor, tradit Lucas de Penna, in l. vna. col. 6. C. de stud. lib. vrb. Rom. lib. 11.

Nn &in

&in lege 2.columna 4.de proximis sacro. scrinio. libro 12.

Suo præceptori stipēdia scholasticus soluere debet.

SEptimò quod suis præceptoribus mercedes ac stipēdia soluat,quò facilius liberalibus studijs instruatur,tex in l. medicos,in fine,vbi patruus meus & alij de professo.& medic.lib.10.C.l.Aquilius,ff.de donatio.l. qui filium, vbi pupillus educa.debeat,nā preceptor prouocatur ad melius legendum,& instruendum suum discipulū, quando eidē bene soluitur pro labore, qui sine mercede esse non debet,l. prima,C.de assesso.c.1.de sepult.c.quicunq;,12.q.2.& boni scholares non solum verbis sed etiam rebus suo magistro, gratias referre debent,gl.in c.reuertimini,16.q.1.in c.ecce, 99.dist.Pe.de Lesnauderie in opusculo de docto.in 3. parte, q.21.& in primis tutor mercedes præceptoribus pupilli,nō quas minimas poterit,sed pro facultate patrimonij, pro dignitate nataliū constituet.Paulus iurisconsul.in l.cum plures.§.fi.ff.de admini.tuto.vnde Bar. suo præceptori gratias agere solebat, vt is ipse testatur in l. quidam cū filium. ff. de verb.obl.ex quo effectus est maximè peritus,quippe ius nostrū in scientiæ & virtutis generalē compensationem permitit studioso,ēt minori suum manumittere præceptorē, §.eadem,insti.quibus manumit.licet, & sic faciendo deuotionem ac affectionem in suū præceptorē ostendit,arg. l.fi. C.de duobus reis.Caueat ēt summopere scholaris suo contradicere magistro, dicit August. de ciuita.dei,sed audiendo tacere debet, Iob. 33. in fin. audi me,& tace,& docebo te sapientiam,discipulū enim suū non audientem præceptorē,& illi nō credentē,impossibile est erudiri, sicut dicit Plinius de coruo,qui nō vult educare nisi similes, videlicet nigros,& ait Tullius li. Tuscu.q.2.probū enim auditorē decet attēto silentio mente auresq; parare,idē Plato ad Timeum nam ex hoc efficitur docilis, vt attestatur Cicero 3. Rhet.sic aūt silentiū seruet, vt nōn omittat quærere,quæ oportuna sunt,Eccl.32.audi tacēs,simul & quærēs,tradit Lucas in l. vna,C.de stu.li.vrb.Ro.col.8,versi,9,li.11. inde Damasus in epi.1.

epi.1.ad Hier.in 2.parte narrat nil iucũdius, nec dignius esse q̃ de scripturis sermocinari in hac luce, quo animæ pabulo omnia mella superantur, vt dicit Propheta, q̃ dulcia faucib. meis eloquia tua super mel ori meo, ꝙ facit contra scholasticos qui in prandijs de mulieribus loquuntur, vel de alijs negocijs futilibus omissis legibus, & ideo parum ꝓficiunt, vnde Tholosæ mea memoria apud auditores ad vnguẽ seruabatur, vt nulli liceret bibere, nisi prius alicuius legis sensum explicuisset, vel aliq̃ legẽ in medium adduxisset, & quo ties bibere volebat, toties hoc facere cogebatur, & alias ea lege mihi viuendum fuit cum meo solacio, is quidẽ conter raneus vtriusque iuris peritissimus, ac probitate ipsa melior tam pertinaciter suo studio insistebat, vt ab eo diuelli minime posset, & adeò perbelle se habuit, vt de eo possim dicere, quod qui iurium solacium plenum habere desiderat, ad ipsum tanquam ad vberimum fontem recurrat, & in Montepessulano pauperum causis maximè inhærentem, reperiet, fatebor suam vigilantiam meliorem me reddidisse, iux ta l. Aquilius, ff. de donation. nempe Seneca ad Lucillum, episto. 5. conuersare cum his qui te meliorem facturi sunt, & Cato cum bonis ambula. Ambrosi. libro de bono mortis, cap. 9. qui inquit, bono adhæret, assumit inde quod bonum est, & Hieron. epist. 85. parte 3. plusquam inquit impossibile puto virum diutius in bonis permanere operibꝰ, qui mala assidua conuersatione vtitur, hoc claruit in Petro, qui statim post ingressum domus Cayphæ negauit Christũ, vt habetur Matth. 26. c. patet etiam de Dina filia Iacob. Gene. 34. O quot multi suspensi sunt ꝓpter malas societatis, & multæ virgines corruptæ, & mulieres adulteræ, & multi ignari, qui ad maximam peruenissent excellentiam, si cum bonis & doctis essent conuersati. Igitur vos hortor patres, vt præceptori bonis moribus prædito & docto filium vestrum comitatis, si eũ gladio vltore perire nolitis, & ne auari circa illum præceptorem sitis. Tholosani stipẽdia magna

Solatius solers causarum patronus Mõtespessuli.

Qualis dãdus sit præceptor.

 solent

solent præceptoribus suppeditare, & bene est illis, Parisijs vero ob collegia quæ habent præceptores domi non nouerunt, ob id filij in humanioribus literis egregiè imbuti sunt in iure vero non ita communius, quamobrem legitur primo Paralipo.c.27.in fi. his verbis. Ionatam autem patruus Dauid. consiliarius, vir potens, & prudens, & literatus, ipse & Iadibel filius Achamoni erant cum filijs Dauid, ecce quales præceptores Dauid filijs suis dederat, quod etiam à Græcis summo studio seruatum legimus, vt dum puerilis ætas prona esset ad vitia magistros adhiberent probatissimos magnæ & expertæ virtutis, quorum conuictu domesticis disciplinis exemplisq; formarētur. Sic Achilles Chirona, & Phœnicem, Agamemnon Nestorem, Hestor Polydamanta, Telemachus Menēlaum, Alexander Aristotelem, Antigonus Zenonem, Augustus Appolodorum Pergamenum, Homerus Prognopidem, Vergilius Silonem, Cicero Diodorum, qui illos egregijs artibus instructos ad bonam prouexêre frugem, quorum doctrina, integritate, & fide, magni postea viri euascêre. Imò apud Thurios & omnem ferè Græciam lege cauebatur, vt pueris cum primum adolescerent magistros studiorum doctos, ætate & vsu, in primo tyrocinio publica impensa præficerent, si Alexa. lib. 2. genialium credimus, c.25.

Scholastici parum comedant multos enim crapula interimit.

OCtauo etiam requiritur quod studens parum comedat, quia pinguis venter crassum sensum generat, text. in c.quando.44.dist.doct.in l.1.C.qui ęta.lib.10.& l.1.C.de commiti.& trib.schola.lib. 12. vnde Bar. ad pondus comedebat, vt haberet intellectum pariter dispositū, secundum Roma.sing.704. quæro, refert Catellia Cotta in 2.parte memoria, in verbo iuris ciuilis, vbi de iurisperitis tractat, ideo comede temperatè secundum Ludo. ibi scribit enim Suet. de Iulio Cæsare, quod vini parcissimus fuit, idem de Augusto, quod cibi minimi erat, vini verò parcissimus, non amplius quam ter solitus erat bibere, insequendo tex.in d.cap. quando

quando allegat, ob id longo tempore regnauit, multi vero crapulam insectantes cito occubuerunt, legimus quod Septimus Seuerus Imperator, dum membrorum omnium maximè pedũ dolorem pati nequiret, loco veneni cibum plurimę carnis incoctæ auidius deuorauit, quem cum decoquere nõ posset, cruditate expirauit, quod ex cibi intẽperantia, ac saturitate, quia artus diffuderat, accidisse multi retulêre, auctor est Sextus Aurelius, ferunt etiam alij Iouinianum Imperatorem ciborum in stomacho incoctorum cruditate perijsse, testis est Baptista Egnatius, qui referam Audebuntum regem Anglorum, quem tantùm vini sumasisse dicunt, vt ex eo suffocatus repente occubuerit, alios prætereo, quod si citare vellem, multas chartas replerem. Nam Eusebius scribit Domicium Aphrum cibi superfluitate redundantem in cœna exspirasse, narrat quoque diuus Hiero. in exemplis suis in regu. mona. ca. 12. quod epicurus voluptatis assertor omnes suos libros oleribus repleuit, & pomis & vilibus cibis, dicens talibus esse viuendum, & text. in c. qui episcopis, 23. dist. ordinatum debere esse sobrium, firmat Lucas in l. temperent, C. de vest. olober. lib. 11. igitur concludendum est, nos non posse dare operam sapientiæ, & scientiæ, si mensæ abundantiam cogitemus, quæ labore nimio & cura indigent, vnde Auice. in 2. parte canti. dicit, quod homo debet vti cibo secundum consuetudinem suæ naturæ, nam delectio cibi non est omittenda, & ibi Rasis ait, quod temperatus modus comedendi, est ter in duobus diebus comedere, qui actus digestiui in decem octo horis perficiuntur, sed proh pudor hodie non solum comedimus in duobus diebus ter, sed etiam decies, imò in vna hora ter, & quandoque decies, ideò pleni crapula scientiam repellimus, non considerantes quòd saluator dicit, Lucæ. 21. c. attendite, inquit, vobis ne fortè grauentur corda vestra crupula, & ebrietate, & curis huius vitæ, modicus enim cibus & carni & animæ est vtilis. vt habetur per diuum Hiero. in

regul.monach.c.12.de abstinentia,& multo melius est quotidie parum quam raro satis sumere,pluuia illa optima est, quæ sensim descendit in terris,subitus & nimius imber præceps arua subuertit,omnes enim qui ebrietatem sectantur, filij Belial vocantur,nam venter mero æstuans facile despumat in libidinẽ,vnde Noe nudauit ebrietate femora.Loth, quem Sodoma non vicerat,vina vicerunt,venter plenus de ieiunijs facile disputat,c.gloria episcopi,12.q.2. & quomodo puniri debeat ebrius,docet tex.in c. fi. 35. dist. inde Hippocrates in suis amphorismis,docet crassa obesaque corpora,quæ mensuram crescendi impleuerint,nisi cito ablatione sanguinis minuantur paralisim,& pessima morborũ genera incurrere,& refert tex.in c.ne tales,de consecra.dist.5. & in c.nihil enim,in hæc verba habetur ibidem,nihil enim sic iucundum est,sicut cibus bene digestus,aut decoctus, nihil salutem,nihil sic sensuum acumen operatur,nihil sic ægritudinem fugat,sicut moderata refectio,sufficientia quippe cum nutrimento & sospitatem simul procreat,& voluptatem,abundantia vero morbum facit, & molestias ingerit & ægritudines generat,vnde inquit Hiero. vbi suprà,qui ægrotat non sanitatem accipit nisi tenui cibo, & castigatione victus,quibus ergo cibis sanitas recipitur his quoque seruari potest,& vt breuiter referam,nil ita obruit animum vt plenus venter,& æstuans,& huc illuc se vertens,& in ructus crepitum ventorum efflatione respirans,& in c.13. de abstinẽtia philosophorum,sic ait Dicearchus in libris antiquitatum, & descriptione Græciæ, sub Saturno cum omnia humus funderet, nullum comedisse carnes, sed vniuersos vixisse frugibus & pomis,quæ sponte terra gignebat, & idem Hier.in 2.parte,epist.67.B.ait de Iacobo fratre domini, qui nunquam siceram nec vinũ bibit, nec carnem vllã comedit, nunquã attonsus, nec vnguento vnctus, nec vsus oleo, nec vestib.laneis,sed lineis.Cheromõ quoq; Stoicus vir eloquentissimus,narrat de vita antiquorũ Aegypti sacerdotũ, quod

De his qui frugalissimi fuere.

quod omnib. mundi negotijs curisq; postpositis, semper in templo fuerunt, & rerum naturas causasq; contemplati, & rationes syderum sunt, nunquam se mulierib. miscuerunt, nunquam cognatos & propinquos, nec liberos quidem viderunt, & ex eo tempore quo cepissent diuino cultui inseruire carnibus & vino semper abstinuerunt propter tenuitatem sensus, & maxime propter appetitus libidinis, quæ ex his cibis, & ex hac potione nascuntur, pane vero nō vescebātur, ne onerarēt stomachū, & si quando comedebāt tusum pariter hisopū sumebant in cibo, vt escam grauiorem illius calore detorquerēt, oleum tantum in olerib. nouerunt, verum & ipsius parum, propter nauseam & asperitatem gustus leniendam, quid loquar (inquit) de volatilibus, cū oua quoque pro carnib. vitauerint, & lac, quorum alterum carnes liquidas, alterum sanguinem esse dicebant, colore mutato, cubile eis de folijs palmarum contextum erat, scabellum accliue ex vna parte, obliquum in terra pro puluino capiti supponebant, bidui, tridui inediam sustinentes, & humores corporis, qui ex ocio nascuntur, ex ocio & mansione nimia vnius loci victus castigatione siccabant, & idem in rubr. de tempora. ieiunij, c. 14. Hiero. ait, sic tantum comedas, vt statim post cibum possis legere, orare, & psallere, & ibidem postea pinguis venter non gignit sensum tenuem. Peccaret tamen quis nimia vtendo abstinentia, ob quam ægritudines incurreret, per text. in c. non mediocriter, de consecra. dist. 5. Panor. per gl. ibi in c. & si Christus, nu. 3. de iureiur. refert Archiepiscopus Floren. in 4. parte suæ summæ, in rubr. de dono scientiæ. §. penult. Hierony. ad Pammachium, & Marcellam dixisse, quod literæ marsupium non sequuntur, sudoris comites sunt & laboris, sociȩ ieiuniorum, & non securitatis, continentiæ, non luxuriæ, idem Hiero. non ita sapræbet mentibus scientia, sicut lumen visui, sed per quædam tormenta, & intollerandum dolorem iugi meditatione, & studio peruenitur ad eam, nescit homo precium

ſapientiæ, nec inuenitur in terra ſuauiter viuentium, Iob. 28. & alibi quærenda eſt ſcientia ſicut pecunia, & vt theſaurus effodienda, & ſic inuenienda. Prouerb. 2. c. & Tullius in lib. de orato. in proœ. cum rogatus eſſet, vt peroraret, ſe excuſauit, quod pridiè non legerat, ſed hodie non ſe excuſant multi, qui ab anno citra non viderũt libros legales, & quando vident, non intelligunt, ſi ad officia admittatur, tunc illi ignari plus ambiunt, quam docti, & tales quomodo poſſint iudicare de incognitis. Nam Ariſtotel. c. 3. lib. 1. Ethico. ait, atqui bene quiſq; iudicat ea, quæ cognoſcit, & iſtorum bonus eſt iudex, vide ibi latius, nec refragatur, l. certi iuris, C. de iud. vbi illiterati poſſunt eſſe iudices & iudicare, reſpon. verum eſſe, quia ipſi habent vel habere dicunt acceſſores literatos in iure, quorum conſilio regi debent, Bal. Sal. & Iaſ. in d. l. certi iuris.

Scholaris ſine cura rei familiaris ſit.

NOno requiritur, Quod ſcholaris ſit in ocio, & ſine cura rei familiaris, l. 1. ibi in diſcendis artibus ocium ſit accommodandum, C. de excuſa. artifi. lib. 10. & l. 1. de veteran in fi. lib. 12. ibidem, l. 1. in fi. de appa. præfecto. præto. Io. de Platea, in proœ. inſtit. vnde dicit Lactan. de falſa religio. in princip. magno & excellenti ingenio, viri cum ſe doctrinæ penitus dediſſent, quicquid laboris poterat impendi omnibus contemptis, & publicis, & priuatis actionibus, ad ſtudium veritatis inquirendæ, ſe contulerunt. Poſtea ſequitur, nam abieciſſe quaſdam res familiares, & renunciaſſe voluptatibus conſtat, vt ſolam, nudamque virtutum, nudique, & expediti ſequerentur, facit textus, in l. in honoribus. §. fi. ff. de vaca. muner. hinc Crates, ille Thebanus, homo quondam ditiſſimus, cum ad Philoſophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus, quod pauci facerent, abiecit, neque putauit ſe poſſe, & virtutes, & diuitias, ſimul poſſidere, Hierony. ſunt verba, 12. q. 2. c. gloria epiſcopi, & probat tex. hic, quando dicit, Quis eorum non miſereatur? qui amore ſcientiæ exules facti, de diuitibus pauperes ſemetipſos

exinaniunt,&c.gloss.in pragma.sanctio.in §.veruntamen, in verbo,liberius,in tit. de colla.

Nam cura dicitur,quasi cor vrens, gl.in principio, auth. de hæred.& Falci.collati.prima, Ideo cura scholastico ingenium auferret, cum non possit se ad duo habere,videlicet, ad bona temporalia, & ad studium, nec bene simul conueniunt,argu.cap.diuersis,de cleric.coniuga.Nempe qui duos lepores vna sectabitur hora,vno quandoque, quandoq; carebit vtroque,l. fina. C. de assesso. l. hac parte, de proximis sacro.scrinio.libro 12.ac l.fina.de excepto.& exacto.ibidem Speculator,titulo, de assesso. in §.fin. vnde dicit Seneca, epistola 17. studijs, & diuitijs, pariter vocare non potes, nec illam animam dignatur habitare sapientia,quam desiderijs videt infectam, & curis temporalibus inuolutam, & ibidem,si vis vacare animo,aut pauper sis,aut pauperi similis,multis enim ad philosophandum obstitêre diuitiæ, & epistola 73.studio me dabo,cum omnia alia negligenda sint vt huic assideamus, cum nullum tempus satis magnum sit, etiam si à pueritia vsque ad longissimos ætatis terminos vita perducatur,Refert Lucas de Penna.in l.vna col.8.vers.12. C.de studijs libera. vrb. Roman. libro 11. caueat tamen scholasticus dare se inutili ocio, nam Seneca dicit, labor scholasticus ocium est, sed ocium negociosum, & quod animum reddit ad honesta solicitum,& Ecclesiastes 10.c.si rerusum fuerit ferrum,& hoc,non vt prius, sed hebetatum fuerit,multo labore exacuetur,& post industriam,sequetur sapientia,& ibi Hier.si quis viderit se per negligentiam amisisse scientiam scripturarum,& acumen eius ingenij obtusum fuerit,& turbatum,nequaquam manet,quale iam esse cœperat. Euenit interdum,vt cum modicum scientiæ quis habuerit, elatus in superbiam discere, vel desistat,vel legere,& paulatim ex eo,quod nihil additur,subtrahatur, & vacuum disciplinis pectus remaneat,ferrũq;,quod acutũ fuerat,hebetetur,ociũ,& disidia,quasi quędã sapientię rubigo.

 Si

Si quis igitur hoc passus est, non desperet remedium sanitatis quærere, sed ad Magistrum pergat, vt rursus ab eo instruatur,& post laborem, industriam, & sudorem, scientiam, quam amiserit, recipiat, quotidie videmus in magnatibus, nam studebunt aliquot annos, post ea sine libris & studio curiam sequentur, & potius habebunt officia, & beneficia, licet in docti sint, quam alij docti, vide de ocio Lucam, in l.1.C.de excusa.artifi.lib.10.& in l.vna,col.11.de professo.qui in vrbe Consta.co.Meruer.lib.12.& Benedict.in c. Rainutius, in ver.dotem, nu.52.& seq.de testa.

Scholaris studeat, & non vagetur.

DEcimò requiritur, quod continuè chartis inuigilet,& non sit vagus, nullus tyro vagus ad militiam accedebat, verba sunt Imperatoris, in lege 1. C. de tyro. libro 12. vbi gloss. addit, quod vagus scholaris non fiet magister, patruus meus in lege tribuni. C. de re milita. libro 12. vnde diuus Bernard. ad fratres de monte dei, sic ait, fortuita & vaga lectio, & quasi casu reperta, non ædificat, sed reddit animum instabilem,& leuiter admissa, leuiter ab animo recedit, sed certis ingenijs immorandum est, & assuefaciendus est animus, secundum Lucam de Penna, in l. vna, C. de studijs libera. libro 11. C. colum.8. versi.13. vide modum studendi, datum per Alber.in proœ.ff. in §. quibus,& cõmuni adagio dicitur, Lutum, nisi tundatur, non fit vrceus, id est citra laborem nullus euadit in virũ absolutum, dij enim (vt est parœmia) omnia nobis laboribus vendunt, Boer. in additio.ad Io.Montaigne, in tract.de auctoritate sacri magni consilij,& parla.in 4.ratione.

Item scholaris dicitur, qui totis (vt aiunt) neruis scientiæ adipiscendæ est deditus, sicut imperfectus, qui totalitatem imperfectionis habet,& mutus, qui totalitatem mutitatis,& surdus, qui totalitatem surditatis possidet, vt habet Bal.in rub.an mutus, vel alias imperfectus, in vsib.feud. & ibi Barb.in addi.sic ait, imperfectus est, qui non habet naturalem requisitionem ipsius rei, sicut non dicitur nauis

illa, quæ non est apta ad nauigandum, nec oculus, si non videt, vt attestatur Auerroys, & l. ædificia, ff. de verb. signifi. si non dicitur scholaris, qui non habet requisita, vtpote si non habeat Grammaticam, arg. c. fina. de æta. & qualita. Et quod inuigilare debeat studens, ostendit commune adagium, Somnus absit ab oculis scholastici, quia adeundo studia literarum rem, quæ summam diligentiam, curamque desiderat, aggreditur, teste Ecclesiaste, primo c. Qui adit scientiam, adit & laborem.

Legimus de Alexandro magno, quem cum dormitaret brachio extra cubile protento, pilam tenuisse argenteam, suppositа pelui, vt cum neruorum rigorem sopor laxasset, infusus gestaminis lapsi tinnitus abrumperet somnum, auctor est Amianus Marcellius. *Mira de Alexandro magno, & Plinio.*

Quid de Plinio dicam? qui nihil vnquam legit, quin excerperet, nec in Bibliotheca tantum, sed in mensa, in lectica, sed æquitans quoque, vel scribebat, vel scribendum aliquid dictitabat, Hieronymus in epistola ad Paulinum quinta, dicit se vidisse quendam Eunuchum, de Aethiopia, venisse, reliquisseque aulam regiam; & tantus amator diuinæ sapientiæ demum fuit, vt etiam in vehiculo literas legeret sacras, ob id Ioa. And. in additio. ad Specul. in titu. de salarijs. §. sequitur, dicit se quinquaginta annos studuisse, & vltra. Ideo indigere modica, vel nulla reuolutione librorum, & Bal. qui quadragintaseptem annis legerat, vt attestatur in proœmio feud. & refert dominus meus, & cõciuis, in add. ad Mãd. in proœmio, in verbo, iuris, nam virtus cum humilitate vult doceri, cum labore quæri, cum amore haberi, nec aliter vel doceri, vel quæri, aut haberi potest. Archidiaco. in cap. hoc ipsum, colum. prima, 46. distinctio. quandoquidem nunquam illi bono fruebantur tempore, quo vtendo quatuor sunt necessaria, quæ scribit Ioannes Lud. Viuald. in opere suo regali, de duplici causa veræ contritiõis, rub. quod omnes electi in vitã æternã &c. f. 280 vide *Quatuor necessaria quis bono fruatur tẽpore.*

licet,quod quis sit diues, sanus, iuuenis,& rerum humanarum contemptor.

Legimus Democritum eruisse sibi oculos, ne contemplationi impedimento essent, testis est Rauisius Textor, in Officina rubri. alij qui litera. fuerunt amantissimi, & in vita Philoso. de Democrito, & c.52. de Platone, & Cato tantam habebam legendi auiditatem, vt nec satiari posset, nec quidem inanem vulgi reprehensionem reformidabat, sed etiam in curia frequenter legere solebat, dum cogeretur senatus, nempe Israeliticus etiam populus legebat volumen legis quater in die,& quater in nocte, vt habetur 2. Esdræ, c. 9. & Damasus ad Hiero. ait, lectione quidem veluti quotidiano cibo alitur,& pinguescit homo, Lucas in l. vna, col. 8. de stud. liber. vrb. Romæ, lib. 11. vers. 8. curet, studeat ergo scholasticus toto pectore, & corpore, vt ad frugem peruenire possit, & quid studere debeat interrogatus Leotichidas, ea, inquit, quęque sint eis, cum in viros venerint profutura. Ita refert Plutarchus Cheroneus in apophthegma. Iacob. vide Hiero. in episto. ad Pammachium, & Oceanum, incipiente cedule, de origene, contra eos, qui in Poëtarum figmentis,& historiographorum scriptis, senescunt.

Cui scientiæ sit incumbendum.

Bonis moribus sit ornatus scholasticus.

VNdecimò requiritur, Quod sit bonis moribus ornatus, nam boni mores plusquam diuitiæ operantur. l. scire oportet. §. fin. ff. de tuto. & cur. datis ab his, l. si quemquam, C. de episco. & cler, & ibi nota.

Item plus est nobilitas morum, quam generis c. nos qui, 40. distin. nihilq; contra bonos mores est faciendum, c. illa, 12. disti. l. & originem, ff. de muner. & honor. & maiora sunt damna morum, quam rerum temporalium, c. sunt plurimi. §. fin. & ca. deteriores, 6. q. 1. quia non est obligatorium contra bonos mores iuramentum, in cap. non est, de regu. iur. in 6. melius est alicui perdere oculum, quam bonos mores, & famam, l. infamia, & ibi patruus meus Rebuffus, de decurio. lib. 10. C. quare vigilantissimi scholares, curate bonis

nis moribus insudare, vt idem patruus meus dicit in l. 1. C. de professor. qui in vrbe Constã. comi. Meruer. lib. 12. & in l. proximos, de proximis sacro. scrinio. ibidem, nam fides diuturna, industria, probitas, & serenitas, commendant aliquem, inde August. de ciuita. dei, c. 26. lib. 2. inquit, tanta est vis probitatis, & castitatis, vt penè omnis eius laude mouea tur humana natura, Ideo Dauid illam primo petebat dicẽs, bonitatem, & disciplinam, & scientiam doce me, Et in ordi nato requiritur, quod sit natura prudens, docilis, & moribus temperatus, alia ponit tex. in c. qui episcopus, 23. dis. Lucas de Penna in l. magistros, C. de professo. & medi. lib. 10. & Archiepiscopus Floren in 4. parte summæ, in fine, de dono scientiæ.

Quę prouenire solent ex diuturna acquisitione scientię, dicit enim Hiero. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis, c. nunquam, de consecra. distin. 5. non vero ex ludo, Ideo ludus maximè doctoribus, & scholaribus est prohibitus, §. illud, in proemio fforum, etiam si fuerit ludus pilæ, vel scacorum; quamuis alijs sit permissus, authen. interdicimus, C. de episcopis, & cleri. tum ratione amissionis temporis, quæ est maxima in his ludis, tum propter amissionem pecuniarum, & viatici sui, ad hæc quia tales ludentes parentes fraudant dulci spe, & seipsos illaqueant, torquentque inanibus sumptibus, viaticulum consumunt, adeo quòd domum redeuntes, & resipiscentes, mallent esse mercatores, imo cerdones, q̃ legum, aut canonũ, in medicinaúe doctores, testis est nobis Baptista Calcialup. in tracta. de ludo, tertia quæst. plus dicens, ꝙ scholastici lusores, nunquã vel multo negocio peruenient, ad magnam frugem, O quot in summos viros euasissent, si nõ lusissent, ludus ergo cartarum id est librorum, est permissus doctoribus, & scholaribus, & hunc egregium ludum exercere non pudeat dilectissimi auditores, si saluti vestræ prouidere velitis, & cæteros ludos extra istũ penitus (vt facio) ignorate, ac relinqte.

Ludus omnis nisi cartarũ scholasticis est prohibitus.

Pacifici & non rixosi, scholares esse debent.

DVuodecimo, debet esse pacificus, non rixosus, vel procax, vt nota. in procе. decreta. & Corset. in tracta. de potesta. regia, in priuileg. pacis, & infra dico abundantius, in priuilegis, ego ipse propter rixas & controuersias, scholasticos plurimos mea Tholosæ memoria vidi gladio perire, quandoquidem isti pacifici, ad doctrinam sunt aptiones, scribit Volateranus, libro 28. cap. secundo in hæc verba, ad doctrinam alius alio docilior, Mercuriales pueri velocissimi sunt, verum cito desinunt, raroque ad frugem perueniunt, maximè cum Mercurio partem coniunctum habeant, talis fuit Hermogenes ille sophista, qui de arte in adolescentia scripsit, senex in senectute puer, vt ait Philostratus. Saturnini vero tardiores ab initio, sed tempore altius radices mittunt, quapropter Seneca dicere solebat, se male adolescentem tristem, quam hilarem, & turbæ amabilem, & huiusmodi legitur fuisse Cato censorius, qui sero didicit literas euasit tamen summus orator. Iouiales vero (vt Cocles testatur in sua physionomia) sunt studio iurium aptiores, sub quo sydere me natum vehementer optarem, quanquam nonnullorum ea est sentẽtia, secus quam experior.

Sed cuiuscunque sint naturæ scholastici, si prædicta seruent, optimè se habebunt, multaque alia requiruntur, sed ista posui instar duodecim Apostolorum, quos oro, vt posteaquam fati munus exoluero, me deo præsentent, ac frequentatis precibus interea pro me exorent.

Si tamen alia qui cernere velit, poterit videre per Ioannem Baptistam, in suo tractat. de modo studendi, & Lucam de Penna, in lege vna, de studijs libera. vrbis Romæ, libro 11. C. viginti tradentem necessaria, & in lege prima, qui ætate, libro decimo, C. & lege 3. columη. secunda, de his qui numero libro. ibidem, sed quasi omnia reduxi ad istam duodecim, & si ista habuerint studentes, inde orientur Camilli, Scipiones, Fabricij, Marcellini, Fabij, ac ne

singula

singula imperij nostri lumina simul præcurrendo sim longior, inde inquam cœli clarissima pars diui fulserunt Cæsares, vt dicit Valerianus, lib.2. de institutis antiquis, de mutui officio, commodo. c.42. & Cicero de Oratore ait, quid huic abesse poterit, de maxima rerum scientia? quasi velit dicere, nihil verum, quia hæc authen. est priuilegiatiua. Ideo quod requirantur in concedendis priuilegijs, vide per Lucam de Penna, in l. priuate, de excusa. munerum, lib.10. C. & cum hæc delicatis auribus, vel oculis, cum plus satis diffusa sint, nequaquam arrideant. Igitur his supersedeo interpretationem Authēticæ habita statim aggressurus.

Libri Secundi de his, quæ studentibus necessaria sunt finis.

LIBER

LIBER TERTIVS, DE INTERPRETATIONE AVTHENTICAE CONSTITVTIOnis habita, C. Ne filius pro patre, incipit.

Noua Constitutio Federici.

FEDERICI hæc est Constitutio, alij dicunt Friderichi, sed vtcunque dum non mutetur sensus, & cuiusnam fuerit, cùm tres huius nominis in supplemento Chronicorum inuenerim, dubitatur, Oldendorpius in suo tractatu asserit constitutionem hanc à Federico I. editam fuisse, ego verò putarem à Federico II. qui à sui imperij initio ab ecclesia educatus, ei multa singularia iura cõtulit, demum contra matrẽ, videlicet ecclesiam, insurgens, ab eo depositus fuit, ac damnatus sicut diabolus, vt est in c. ad apostolicæ, de re iud. in 6. Aluaro. in cap. vno, de pace tenenda, & eius viola. & vitis Iurisconsultorum, hæc accuratius, & abundantius describuntur, ibi lege.

Diuisio huius authenticæ habitæ. Ista authentica tres patitur diuisiones. Prima fuit Bar. & eius præceptoris, secunda Bald. tertia Guido Pap. Barto. in tres scindebat partes, in prima. Imperator priuilegia confert scholaribus, vt vadant ad literarum studia, morenturque in eis securè, sic vt non teneantur ad soluenda vectigalia: secunda est, vt non patiantur iniuriam, & ne capiantur propter represalias: tertia dat iudices, & scholaribus potestatem eligendi vnum ex illis, secunda ibi hac igitur, tertia ibi veruntamen, sub ista diuisione non complectuntur omnia, quæ in tex. continentur, ob id posset impugnari verum,

rum, quia modici est effectus disputare de diuisionibus, licet sint multum vtiles, vt dicit glos. narrando tria bona in proœ. instit. in §. igitur, quam sing. dicit Barb. in proœ. cle. in 2. lectura, col. 5. & elegans, secundum Georg. Nathan. in repet. c. quamuis, col. 27. de pactis, in 6. nam qui benè diuidit, proximus est veritati, teste Salice. in proœ. C. & quando non intelligis tex. nota diuisiones, quia valdè tex. declarāt, nec in vanum sunt inuentæ, teste Panor. in c. quia, in princ. de concessio. præben. tex. in l. 1. ff. de doli exceptio. & opinio distinguens dicitur melior, quàm alia. l. rogasti. ff. si cer. pet. l. adeo. §. cum quis. ff. de acqui. rerum dominio. Franciscus Ponzinibius in tract. de lamijs, colum. 16. & interdum quilibet pro libito suam facit diuisionem, ideo in his non iusisto, sed vt omnes diuisiones in vnum traham. Hæc authen. in tres scindetur partes, vt suprà, & prima subdiuiditur in duas, quarum prima tradit generalem sanctionem, altera rationem, ibi, dignum nanque, secunda principalis pars habet duas, in prima ponitur prohibitio, vt nullus audeat iniuriam scholaribus inferre, secunda punit contra facientes, & illorum priuilegia violantes, ibi, scituris, tertia principalis subdiuiditur in quatuor, in prima datur optio scholasticis eligendi iudices, in secunda puniuntur conuenientes eos contra hæc statuta, tertia docet, vbinam describi iste tex. debeat, quarta monstrat in quo loco sit edita, secunda ibi q, ui verò, tertia ibi, hanc autem legem, quarta ibi datum, &c. & sic diuidendo nullus repræhenditur, cùm non debeamus esse faciles ad repræhendendum, iuxta doctrinam Ioannis Fab. in proœmio insti. & quod ad me attinet, ad vnguē seruare hactenus (vt etiam lippis, & tonsoribus patere potest) consueui, sunt tamen qui nō vereantur Doctores nostros, tam veteres, quàm recentes, veluti sexagenarios (vt prouerbio dicitur) de ponte deijcere, sed isti falluntur, & loquentiores sunt multò, q̄ sapientiores, hos igitur mordaces, semper mordētes, morti quæ eos morsu superabit, relinquam. *Faciles ad nōn debere repræhendendū esse mus.*

P p Sic

Sic summatur consilio prius habito scholaribus euntibus ad studia, tanquam benè meritis, & quorũ scientia mundus illuminatur, hic indulgetur, vt ipsi & eorũ nuncij possint ire ad literarũ studia liberè, stare, & securè habitare, & vt illos nullus offendat, & qui contra facit, incidit in pœnas huius constitutionis, tres habent iudices, electionemq; illorum eis relinquit, & sub quo malint conueniri, si trahantur contra hanc constitutionem cadit à conamine conueniens, & debet inseri sub hoc tit. hoc dicit in summa.

Ablatiui absolutè positi, quid significent.

[a] *Habita quidem super hoc.* [a] Habita) Nota primò, quòd licet ablatiui absolutè positi, inducant conditionem, per tex. & ibi Bartol. & alios in l. ab emptione, ibi præstitis. ff. de pactis. l. à testatore, de conditio. & demonstrat. & ista conditio non est propriè conditio, quæ de futuro est, & expressa vt tenet Bartol. in l. 1. colum. fin. quæst. 7. ff. de conditio. & demonstratio. Iasf. in d. l. ab emptione, & in rubr. ff. solu. matrimo. ac in l. 1. nota. 5. num. 12. C. de iure emphy. & in rep. l. si quis pro emptore, colum. 14. numero 48. ff. de vsucapi. hic tamen mea sententia non denotant conditionem, sed habita examinatione episcoporum, ducum, id est, postquã Imperator habuit consilium, & examinauit rem cum episcopis, ducibus, & proceribus, statuit vt in hoc tex. & huic expositioni conuenit text. in l. secunda, §. exactis. ff. de origine iuris, alioqui ex aliorum sententia, oporteret exponere tex. habita examinatione episcoporum, id est, si habuerit, quæ expositio textui esset aliena, licet interdum sic, vt afferunt Doctor. ablatiui absolutè positi accipiantur, & aliquando hi ablatiui denotant priuationem, vt in l. 1. & ibi Bald. in fin. C. de liber. præteri. interdum ponunt, vt in vim causæ finalis, vel in vim suppositionis terminorum, Bal. in l. vna, colum. 1. C. qui admitti. vide abundantius per recentiores. in rub. ff. solut. matrimo. & per Bertrand. consil. 173. ex themate, numero 15. in 3. volum. secundum nouam impressionem.

Diligenti [b] *inquisitione.* [b] Diligenti) Collige diligentiam esse per necessariam, maximè in legibus condendis, & intelligendis, vt hic dicit Imperator, & idem in alio actu, cùm diligentia sit mater eruditionis, negligentia verò nouerca, vt dicit tex. in c. fin. 83. dist. & diligentiæ omnia subdita fiunt, ait Menander Græcus, & tex. in l. iudices, de anno. & tribu. lib. 10. C. vnde iudices negligentes debent perdere salaria, & idem dicit ibi patruus meus in famulis, & in doctoribus negligentibus diebus statutis legere. l. diem functo. ff. de offic. assesso. quod intellige verum, si delictum negligentiæ totum sui officij tempus respiciat vniformiter, alias pro tẽpore, quo non fuit negligens, debetur sibi honorarium. l. si vno. §. item cum quidam, colum. penul. ff. loca. Aufre. in decis. Tholosa. q. 359. Item iudices debent diligenter agere, & sollicitè, vt malis hominibus expurgetur ciuitas. l. congruit, ff. de offic. præsid. & si negligenter se habeant, puniuntur, nam negligere cum possis perturbare peruersos, nil aliud est quàm fouere. 2. q. 7. c. negligere, c. dilecto, de sententia excommunica. in 6. negligentia & contemptus æquiparantur, in authen. vt cùm de appell. cognosci. §. si vnum de prædictis, colla. 8. & 11. q. 3. c. vlt. in fi. & quomodo probetur diligentia vel negligentia? scribit Bart. in cons. 102. incipiẽ. clarissime domine, & Corset. in singu. incipien. diligenter, Aufre. in clemen. prima, nota. 10. de offic. ordina. & quid si Montispessulani consules fuerint negligentes in eligendo nouos, vide Rebuffum patruum meum in l. iudices, de anno. & tribu. lib. 10. C. & si proximus, qui habet ius retractus, fuerit negligens emere interpellatus post duos menses licitè venduntur res illæ extero. per tex. sing. in l. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de verborum oblig. secundum Amanuel. de claris aquis, sing. 21. præsupposita, negligentibus quoque non datur restitutio. l. non enim, & l. sciendum. & l. ab hostibus. §. finali. ff. ex quibus caus. maio. quia antequam aliquis restituatur, oportet quòd sit sine culpa læsus. l. item

De diligẽtia hic multa.

hi.§.primo,&l. eum qui,cum l.sequen. l.ex quib. caus. maio.vnde maiori negligenti conficere inuentariũ intra tempus à iure statutum, in l. fina.§.sin autem,&§.sequen.C.de iure deliberan. non datur restitutio,quia si minori iure speciali subueniatur, si omittat conficere. §. pupillus,de hære. & falcid.colla. prima,ergo iure communi denegatur maiori, argumen.l.ius singulare.ff.de legib. & l.prima,ad municipa. ita firmat Guido Papæ in suis decisio.quæst.473. negligentia,ac Felin.in cap.cæterum,colum.prima, de rescript. vbi scribit, quod iurisdictio reuertitur ad ordinarium data negligentia, & superior potest impedire iurisdictionem inferioris,licet alias regulariter contra, secundum Cardi, ibi, vnde consuluit Ludouic.Roma. consil.338.in casu, quod si iudex pronunciat esse ad arbitros redeundum, à quo partes recesserant, vel arbiter dicat ad iudicem eundem, vel in alios compromittendum,istud est negligere iustitiam administrare, per l. non distinguemus.§. quæsitum. ff. de arbitr. quippe tunc negligentia censetur, quando quis non facit id, quad facere tenetur, cùm sit priuatio diligentiæ, Barto. in d. consilio 102. charissime domine, nisi impedimentum ostendat,per textum in l.3.§. si ad diem, & l. qui commeatus. ff.de re milita. &l.2.§.si quis cautio,negligentia autem est omissio illius, quod fieri debet & potest, scribitur in additio.ad Feli.in c.si autem,col.2.vers.negligentia,de rescript. & per Cardin.conf.55. in casu vbi dicit pulchram doctrinã, quod quando lex vel statutum requirit negligentiam,tunc necesse est monitionem præcedere, alios non erit quis negligens, per glos.in cap. extirpandæ.§.qui verò.de præben. & hoc quando lex loquitur negatiuè, textus in cap. si capitulo, de concess. præbend. in 6. vbi si fuerit datus executor vt prouideat capitulo negligente, nunquam poterit prouidere nisi monitione facta capitulo, & illi assignato tempore ad prouidendum, scripsi abundè in forma literarum executo. manda.apost. in concord. in verbo, negligentes, vbi

Monitio an debeat præcedere negligentiam.

vbi dixi non seruari in hoc regno, quo ad executores mandatorum, in quibus nulla solet interuenire requisitio.

Primò limita, nisi statutum fieret de eo, quòd ius commune continet, vtpote quòd clerici haberent residere, tunc non requiritur monitio, vt statutum aliquid operetur, sic consuluit Federic. de Senis, consil. 119. quæstio. faciunt nota. per Bartol. in l. quarta. §. prætor. ff. de damno infecto.

Secundò restringe quo ad Deum, & sic in foro conscientiæ, nam absque monitione puniet Deus negligentiā, quia illi nihil est occultum, vt tenet Panor. per illum tex. in cap. excommunicationi, de rapto. & in repet. c. extirpandæ. §. qui verò, colum. 10. cum seq. de præb. Aret. in c. cum olim, de testib. col. 5.

Tertiò fallit, nisi ageretur de negligentia, quæ non puniretur, Feli. & alij in d. c. cùm olim, & in d. c. si autem, & in c. 2. & ibi Ioan. de Ana. de magist.

Quartò non procedit, quando lex nominatim assignaret terminum, tunc eo elapso, cum dies interpellet, nulla alia requiretur monitio, l. magnam. C. de contrahen. stipula. cap. si tibi, de præben. in 6. l. mancipiorum. ff. de optio. lega. interrogatus, quid esset diligentia? respon. ex verbis Lucæ de Penna, in l. vna, de mendican. valid. lib. 11. C. & l. diligenter, de aquæ ductu, eo. lib. quod est mater omnium artium in opere suo, & Cic. lib. 2. Rhetoric. diligentia est accurata obseruatio suorum, item diligentia est inertiæ triumphatrix, ait Polycra. in proœmio, & licet sit omnibus necessaria, vt ait Cicero de Oratore, hęc præcipuè est nobis colenda, hæc semper adhibenda, & hac nihil est, quod aliquis non assequetur, sed debet esse bonæ fidei coniuncta. l. si ita, prima. ff. de manu. test. vide tex. & ibi Docto. in l. periculum. ff. si certum peta. non amplius tamen se extendet diligentia nostra hic, sed prosequentur textum.

[c] *Episcoporum*. [c] Episcoporum) Nota ex isto text. quod

Princeps secularis in suo consilio prælatos habere potest.

princeps secularis in suis consilijs habere potest abbates, & prælatos, & maximè pro legibus condendis, vt hic scribit Salice. & Bolog. dicentes congruum esse, sed non necessarium, & tutius esset illis, vt in suis prælaturis residerent, & sic nihil post hominum memoriã gloriosius facere possent, & animabus eorum vtilius, & vtinam sicut edictum de residentia officialium regiorum seruatur, ita & seruarentur iura de residentia ecclesiasticorum promulgata, imò non solum episcopus in principis consilio esse, sed etiam eius consiliarius effici potest, vt ex hoc tex. elicitur, & ex cap. vno, §. primo, de prohibi. feud. aliena. per Federic. quod obseruatur in hoc Franciæ regno, in quo omnes episcopi vocantur regis consiliarij sine stipendijs, tamen & suffragijs exceptis quibusdam, de quibus scripsi in ordina. regijs, vnde dicit Panorm. in c. clericis, col. 2. ne cleric. vel mona. prælatos posse merito interesse consilio in lege promulganda, etiam si illa lex contineat pœnam sanguinis, dum tamẽ modò nõ consulatur super facto, arg. tex. in c. 1. 23. q. 6. & nota, in ca. ex literis, de excessib. præla. nõ tamen potest episcopus esse officialis iustitiæ exercendæ, vt ibi, sed vindictam sanguinis ad regem remittere debet, ca. in episcopatu, de raptor. doctores in cap. inter, versic. secundo ibi, ex delegatione Ludouici, de fide instru. alioqui si exerceret, esset irregularis, vt ibidem not. & in c. fin. ne cleric. vel mon. in 6. Ex quo inferunt Bald. & Imo. in ca. fi. de maior. & obedien. quod Papa esset irregularis, si homines occideret, multò fortius episcopus, secus si clericus interrogatus de pœna delicti, videlicet qua pœna homicida sit plectendus, respondeat, quòd homicida est furcæ affigendus. l. 3. suprà de episco. audien. idem si consultus super alio delicto in genere, quid iuris est, declaret, quia non est irregularis, nisi de facto casus immineat, glos. in cap. omnis, 3. distinctione, & in dicto cap. ex literis, de excessib. prælato. Panormitan. in cap. primo, de furt. hinc dicit Hostien. in summa de pœniten. & remissio. §.

sio.§.cui confitendum, versic. cui rex, quòd clerici, siue sint episcopi, vel alij, possunt interesse bello iusto, vt dent consilium, capit. ex multa, §. primo, de voto, nempe ecclesia plus iuuat regnum orationibus, quàm armiger armis, vt patet in vita sancti Martini, & hoc firmat Hostien. vbi suprà allegat, cap. quicunque, 23. quæstione 8. vbi dicitur, quòd debet deponi, si sacerdos intersit bello ad pugnandum, secus si ad exhortandum, & confitendum, Innocent. in cap. ad audientiam, & ibi Maria. Socin. de homicid. & Ioan. Bruuellus olim doctor Aurelianen. egregius in cap. primo, conclusio. 2. illo tit. refert, quòd licet mors sequatur ex hoc cõsilio, non tamẽ sacerdos vel episcopus erit irregularis, quod intellige quando causa mediata erat condere legem, & ex illa lege fuit condemnatus reus, secus si in illo consilio fuisset condemnatus, in quo consilio erat clericus, vel si ipse prælatus, tanquam vice rex condemnaret delinquentem, tunc non possent notam irregularitatis vitare, vt tenet hic Bologni. & doctor. in d. cap. audientiam, & tex. in cap. Petrus, de homicidio, & ca. in synodo, 63. distinct. cùm etiam sola præsentia faciat quem irregularem, si consentiat homicidio & pœnæ, inde sacerdotes solent expelli, quando aliquis ad mortem condemnatur, ne audiendo sententiã consentiant morti illius, dicendo more fatui, benè meruit, vel benefactum extitit, vel ad maiorem pœnam debebat condemnari, & similia verba, tunc is qui talia profert, est irregularis, & multi sunt irregulares, quia statim proferunt *il la bien merite*, & sic condemnant illum, & morti illius consentiunt, item pœnitentia quodammodo consensum inducit, Doctor. in d. cap. Petrus, tamen prælatus potest esse præsidens cancellariæ regiæ, prout vidimus in reuerendissimo Do. legato à Prato, & olim in episcopo Parisien. tempore Ludouici XII. de quo Corset. in tract. de potestate regia, q. 95. scribit.

Irregularis quãdo quis dicatur.

Abbatum, [d] *Ducum*. [d] Ducum) Et sic habes, quòd duces

duces possunt adesse in lege condenda, sed quid sit dux? Respondeo, is qui de ducatu est inuestitus, c. primo, quis dicatur dux marchio comes, in feu. aliquando vocatur dux qui populum ducit, vel militum exercitum, vt attestatur Iaco. de sanctio Georgio, in tract. de feu. in princ. scripsi, in proœ. concorda. in verbo, dux.

Generalis dispositio, de habilitate intelligitur.

Omnium[e] *iudicum.* [e]Omnium iudicum) Intellige præsentium, & de hoc interrogatorum, glo. in l. inter, ff. qui satisd. cogant. & l. si quando. §. primo, si seruit. vend. ex hoc nota, quod generalis dispositio intelligitur de habilitate, vt habetur Matth. 22. quod rex iussit quoscunque vocari ad nuptias, & postea videns vnum non vestitum veste nuptiali, mandauit eum in carceres intrudi, & tamen mandauerat vocari omnes, sed intelligebat de idoneis, & 1. Pet. 2. c. subditi estote omni creaturæ, sed Ludoui. Roma. latè in sua solenni repet. l. si vero. §. de viro, ff. solu. matrimo. limitat omnia supradicta nō habere locum, vbi tractatur de fauore publico, quia tunc verba generalia ad personas habiles non restringuntur, imò generaliter etiam de inhabilibus intelliguntur, per tex. sing. in l. 3. §. sed vtrum, ff. de senatusconsul. sult. Silla. vbi multa addidi, sequitur Ias. in l. prima, §. nunciatio, in primo, num. 5. col. 3. ff. de noui operis nunciatio. vide Bernardinum de Bustis, in sermo. 3. secundæ partis in mariali.

Secundò fallit, quando proferuntur ab homine, Franc. Curtius in tracta. de feud. in 3. parte, q. penult. & consil. primo, vide Bal. in l. fi. C. sine censu vel reliq.

Tertiò fallit quando illa verba in statutis essent apposita & nihil vltra ius commune operarentur, Bal. in rub. C. qui accusa. non possunt, col. 4. vt si statuto caueatur, quod omnes ad accusandum admittantur, vide alias limitationes per Iason in l. fideiussor. §. prætor, ff. qui satisda. cogan. & per Zasium intellectibus singularibus, folio mihi. 67. & sequen. ne istam materiam in immensum extendam, nunc modicè

modicè agam,& vide iura sequentia,si delectet,huic rei valdè accommoda,primo tex.in l.1. C.de sacrosanct. eccles.& l. ad similitudinem, de episcopis & clericis, l. finali, sine censu vel reliq. l. vnam, vbi conueniat, qui certo loco dare promis.l. primam.ff.de eo quod certo loco.l.omnes,de anno.& tribu. libro decimo. C.l. tertia, de fide instrumen. & iure hastæ fisca.eod.lib.ac l.primam.C.de fide instr.l.emancipari.ff.de adoptio.l.primam, manda. l. ex empto. §. etiã, de actio. empt.cap.primum,de iureiuran. in 6. verùm quia ista materia est sine fine,vt testatur Feli.in c.in omni,de test. & ne fastidiat lectorem,vide Barto.in l.prima.§.nunciatio. ff.de noui operis nuncia. Barba. consil. primo, colum. 5. & sequen. in 2. volum. & in repetit. cap. Raynaldus, colum. 2. de testa. Marc.Anthon.Bauer. in §.sed cum aliquis,insti. illo titu. Gaspar. Valaci. in repet.l.imperium,colum. 61. de iurisdict.omnium iudic. Vincent.in l.prima,numero primo.ff.de lega.primo.Alexan.consil.35. numero quarto, in 6. volum.Felin.in cap. ex parte,colum.2. de offic. delegat. Ias.in §.in personam,num.26.de actio.&in d.§. nunciatio, &in l.2.§.prætor ait.ff.qui satisda.cogã. &in l. in prouincia li.§.fin.de noui operis nunci.&in l. cùm filiusfamilias viaticum,de reb.cred.

[f] *Et aliorum procerum.* [f] Procerum) Nota, quòd non solum duces, sed etiam proceres conuocantur pro lege con- *Proceres qui dicuntur.* denda. §. primo, de prohibita feudi aliena. per Federic. vbi Aluaro. exponit procerum, id est, sapientum, vel dic proceres esse primares palacij viros illustres, quorum numero cõprehenduntur & patricij, licet omnes proceres non sint patricij, per textum in §. ad hæc, ibi ad conuocandos patres cęterosque proceres, in authen. de appella. colla. 4. facit. l. pro his, ibi, sub communi audientia florentissimorum palacij procerum, de temporib. appella. C. & l. omnem, quando prouoca. non est necesse, sic exponit Petrus Cotereau. in suo tractatu de magistr. Galliæ, in Rubric. de sacro consisto.

ſiſto.fol.25.&29.nam proceres capita trabium ſunt,hoc eſt mutili quidam extantes, hinc principes ciuitatis proceres appellati ſunt,quod hi ita in ciuitate eminent, ſicut illi in ædificijs.

Sacrũ de iure ciuili quid dicatur, & quare.

g *Sacri noſtri palacij.* g Sacri noſtri palacij) Ex hoc text. colligitur,quòd palacium principis dicitur ſacrum,per l.in offerendis,in fine de appell.C.&rubic. de priuileg.eorum qui in ſacro palacio militant,lib.12. & de comitib. & archi. ſacri palacij,eod.lib.intellige dici ſacrum non Deo dedicatum,nec religioſum, ſed venerabile atq; incorruptum,ſeu intactum,& ſanctæ leges dicũtur,quæ pœnæ ſanctione corrumpi vetantur,& ſacroſancti magiſtratus, qui non ſine capitali ſupplicio attingi violẽter poſſunt.l. omne delictum. §.primo.ff.de re milit.Do.Budeus in annotatio. ad Pandectas,in l.prima.ff.de iuſtitia & iure, & eadem ratione palacium, non ſolùm ſacrum dicitur,ſed etiam ſacratiſſimum, per textum in l.in nomine.§. hoc etiam,ibi ſacratiſſimo palacio, ſuprà de offic. præfect.præto.Affri.etiam domus principis ſacratiſſima dicitur, in l.vna,in fine, vt nemini liceat, in empt.ſpecie.ſe excuſ.lib.10.& diuina,in l.abſit.C.de priuileg. domus auguſtæ, lib.11.&l.fin.§.quia,igitur multa.C. de quadriennij præſcript.&ædes ſacratiſſimæ.l.acceptam. C.de vſur.& ſacratiſſimum ærariũ.l.2. de quadriennij præſcriptio.infra,& ſacrum dominium.l.fin. in prin.ne rei domi.vel templo.& principis ſacræ literæ dicũtur.l.vna.C.de mandat.princip.& patrimonium principis ſacrum.§.accipiat,in authen.vt omnes obediant iudi. prouin. colla.ſexta, & ſacri affatus.l. ſacri. C. de diuerſ. reſcript. &pragma. ſanctio. & princeps ſacros vultus infert, quando publicam tenet curiam,& omnibus ſe exhibet,tex. iuncta gloſ. in l.vna,publicæ lætitiæ,lib.12.infrà,imò poteſtas eius dicitur ſacra,in authen.de vſur.nauti.in princ.colla.9.& ſacræ largitiones,in rub.de cano.ſacra.largitio.lib.10.& ſacra cubicula eius ſunt in rub. de præpo. ſacri cubiculi, libro 12. infrà, & ſa-

& sacrum habet scrinium, in rub. de proxi. sacro. scrinio, libro 12. & sacratissimæ leges, de legib. suprà. l. leges sacratissimæ, & responsum eius cæleste dicitur, in l. nemo. C. de re militа. lib. 12. & oraculum sacrum, l. & si legibus. C. si contra ius, vel vtili. publi. suprà, & aliquando cæleste. l. iubemus, in prima. C. de sacrosanct. eccles. & sacratissimus princeps, in prooemio. ff. Et dicitur palacium à Pallade Arcadum principe, in cuius honorem Archades oppidum construentes, regiam ipsius palacium vocauêre, Luca teste, in rub. de palacijs & domi do. lib. 11. vel à Palatino monte præcipuo vrbis Romæ, vel à Palante ibi sepulto, vel à palare, vt quidam tradunt, ad reliqua pergamus.

Quæro ergo, nunquid palacium principis debeat immunitate gaudere, postquam est sacrum, & videtur quod sic, nam postquam habet nomen & effectum debet habere. l. à nullo. C. de ferijs, item vocatur consecratum in l. vna. C. de palacijs & domi. do. lib. 11. sed ecclesia. consecrata gaudet priuilegijs, nam confugiens non potest extrahi, per totum titulum, de immunita. ecclesia. nisi in aliquibus casibus positis per Hostien. in summo illius titu. & in ca. fin. de immunita. eccles. & in §. neque, de manda. princip. collat. 3. & in cap. primo, de homicid. & ibi Ioan. de Ana. & Ioannes Brunellus in repetitio. illius, cap. dico, in ordina. reg. in rubri. *des immunites & franchises*, contrarium arbitror esse verum, nam duplex reperio esse sacrum, quoddam sacrum priuatum, vt sunt oratoria & ædiculæ, siue capellæ intra domos positæ, & candelæ, libri, cerei, & cætera quæ in vsu sanctitatis habentur, & hæc non gaudent priuilegijs rei sacræ sequentis. Alterum est sacrum publicum, id est, per pōtifices ritè consecratum, & de isto loquuntur iura canonica, loquentia de confugiente ad domum sacram, id est, per pontificem consecratam, & sic illa oratoria non gauderent immunitate ecclesiæ, nec ad illa confugiens habet immunitatem, imò posset extrahi, ita tenet Hostien. in summa

Palacium principis an immunitate gaudeat.

Duplex est sacrū.

de immunitate ecclesiæ, in §. in quantum, versic. quid de oratorijs, Panorm. in cap. final. de ecclesi. ædifican. & de hoc duplici sacro loquitur tex. in l. sacrilegij, in 2. ad leg. Iuliam, peculatus, & ibi hoc firmat Barto. & Alber. Et isti palacio regis non debent ædificia priuatorum cohærere. l. quicunque, infrà de operibus public. nec alij ædificio publico. l. ædificia, illo titu. & ob id anno Domini 1 5 2 5. Tholosæ fuerunt destructæ omnes domus iuxta muros ciuitatis existentes, me legente in dicta ciuitate, supra dicta nota, vide Vincen. Hercula. in rub. ff. de verb. oblig. col. 1.

Quid sit consilium h *Examinatione.* h Examinatione.) Notat ex tex. quòd lex & ordinatio debet examinari, antequam promulgetur, vt dixi in procemio concord. in verbo, meditari, & qui debeant conuocari ad hoc, etiam scripsi ibidem in glo. viros, ob id solent ordinationes regiæ antequam publicentur, & consuetudines ante approbationem, dari examinandæ, tam magno regis consilio, quàm curijs supremis, imò etiã in alijs actibus expediendis debemus quærere consilium, & actum examinare, vt fecit hic Imperator, noluit enim priuilegijs scholares donare, nisi habita prius episcoporum, abbatum, ducum, iudicum, & aliorum procerum examinatione, sed quia de consilio loquimur, quid sit consilium, videamus, insequendo doctrinam Cicer. in offic. omnis institutio, &c. consilium est persuasio quædam, ad aliquid benè regendum, vt probatur in l. idemq;. §. si quis ea. ff. manda. & l. is qui. §. diuus. ff. de tuto. & curato. datis ab his, & ad tuendum. l. consilio. ff. de cura. furio. Luc. de Penna in l. 1. C. de agen. in reb. lib. 12. & Boër. in tracta. de authoritate magni cons. fol. 41. vel consilium est mentis voluntas, quod ex animi prouidentia alicui tribuitur, idem Lucas de Penna in l. omnes, in 1. col. 8. C. de decurio. & in l. si quid, alias in l. si quidam, de lega. lib. 10. col. 1. vel secundum Cicer. in 1. Rhetori. antiq. consilium est aliquid faciendi vel non faciendi verè excogitata ratio, vel dico quòd est persuasio, vel impulsio, seu

seu instructio ad aliquid faciendum, vel non faciendum. l. in furti. §. rectè. ff. de furt. ideo Bal. in prelud. feud. his verbis ait, in §. aliqua, quòd licet promulgandæ quoque legis auctoritatem fortunę sibi princeps vendicat eminentia, in authen. de rapto. mulier. in princip. colla. 9. tamen ipse super omnes debet cogitare, quid agat, quia postquam vult ex certa scientia, non est qui possit dicere, cur ita facis, Bart. in l. omnes, in 2. q. ff. de iust. & iure, & glos. in verbo, noui iuris. ff. quod quisque iur. in alium statue. nec vnus quantumcunque magnus & doctus, etiam si esset Papinianus alter, debet quo ad hoc suæ prudētiæ inniti, & hoc est propter affectiones & rationes, quæ in diuersas diuersæ ostenduntur, nam quando lex vel ordinatio ædita est cum maturitate consilij erit solennis. l. humanum. C. de legib. vbi princeps respondet cum consilio procerum, iudicum, & aliorum consiliatorum, & tunc benè res se habet, & ad beatitudinē imperij, & ad gloriam ipsius redundat, & text. in l. dubium, infrà de repud. dicit, quòd omnia benè geruntur, si fiant cum consilio, tex. in l. diui, ibi, sed & cū Metiano, & alijs amicis nostris Iurisperitis adhibitis plenius tractaremus, &c. ff. de iure patro. vbi in arduis consilium amicorum est requirendum, c. fi. de dila. ibi, quorū cōsilium tam ardua causa requirit, imò & quantumcunq; quis sit doctus, in dubijs & arduis non debet dedignari alios interrogare, vt faciebat Nesennius in l. Nesennius. ff. de nego. gest. & l. Nesennius, de re iud. & l. Nesennius, ad l. Falcid. & ibi Vincen. & maximè debent consuli parlamenta Francię, nempe iura dicunt illum stultum esse testatorem, qui absque consilio peritorum facit testamētum, glo. in l. codicillis. §. Lucius, in verbo, diligentiā, ibi audi stultum testatorem. ff. de lega. 2. & hodie multi essent stulti, quia maior pars hominum facit testamenta, & actus arduos sine consilio, & ideo tot processibus inuoluuntur homines, & in paupertatem rediguntur, & nolunt quidā dare vnum aureum ad dictandum testamētum, vel aliū actum,

Princeps sine consilio nihil agere debet

sed

Cur tot processib. inuoluantur homines.

sed hæredes dant, postea vel ipsimet plusquam centum ad litigandum, quia post mortem, eo quod in illo testamento aduocatis & peritis nihil est datum ipsi quærelam, contra testamentum proponunt, vt dicitur communiter, & 3. Rethor. Dij non fiunt auxilio his, qui se inconsulto in periculum mittunt, & duo sunt maximè contraria consilio, festinatio, & ira, vt Bias philosophus solitus erat dicere, & Seneca in Prouerbijs, ideo deliberandum est diu, quicquid est semel statuendum, & Cicero primo officio. non ineleganter scribit: Parua sunt foris arma, nisi sit consilium domi, & Cassio. epistola 19. libro 6. omnis prouidus consilium quærit, & Seneca epistola 23. ad Lucillum, pauci sunt qui se suaque consilio disponant, Aristo. 6. Ethicor. prudentis est benè consiliari, Salust. in Catilinam, priusquam incipias consulto, & vbi consulueris maturè, opus est facto, & Menander Græcus, ante omnem rem consilium cape, sacra enim res est consilium, Socrates ait in libro de sapientia, prout refert Cælius, libro antiquarum lectionum, 6. cap. 31. nam facilè quis suum cognoscit, quando consilium à peritioribus habuit. l. si auiam. C. de ingenuis & manu. iudicium est integrum, quod à plurimorum sententijs approbatur, clem. 1. de sentent. excommunica. & ibi dicit glos. ibi salus, vbi multa consilia, allegat Prouerb. 14. c. non est ibi, sed, 11. c. Ideo libet hic consilij commoda, quæ multa sunt, describere, vt quilibet ad consilium petendum pronus sit, pronior ad habendum, pronissimus, si fas dicere, ad seruandum in consilio statuta, & quales eligendi sunt, ad consilũ scripsi in ordina. reg.

Commoda consilij multa.

Primum est, quia licet minor 25. annis non possit seruum suum manumittere, cum consilio tamen potest. l. si pater, §. fi. & l. si seruus. ff. de manu. vindict. §. eadem, instit. quib. manu. licet, quia rectè præsumitur factum habito peritorum consilio.

Secundum est, quod alienatio minoris facta cum consi-

lio patris, etiam sine iudicis decreto valet, quamuis nulla vrgeat necessitas. l. prædium. C. quando decreto opus non est, licet alias necessitas requiratur. l. magis puto. §. ne passim. ff. de reb. eorum, non enim est præsumendum, quòd pater consensisset sine necessitate, tamen non valeret, si probaretur non esse vtilem pupillo, secundum Ias. in l. qui Romæ. §. cohæredes, nu. 23. ff. de verb. oblig. & intellige prædicta, quando pater erat legitimus administrator, secus si tutor, Ias. in l. singularia, nu. 19. ff. si cer. pet.

Tertium, actus factus in præsentia consanguineorum, & illorum consilio liberè factus præsumitur, & dolus, ac metus abesse, text. sing. in l. transactionem. C. de transact. quia non est verisimile, quòd aliquis consanguineus dolo consuleret, vel permitteret metum inferri cōsanguineo, si posset resistere, quãuis sępius fiat contrarium, & tunc minor debet illum dolum probare. l. quotiens. §. qui dolo, ff. de probat. quod est limitandũ, nisi persona, cum qua cōtrahitur, sit potens, quæ possit metũ ferre, nedum contrahenti, sed & omnibus cōsanguineis in illo actu existentibus, Ange. conf. 215. reperitur in quondã, col. 2. & Dec. in d. l. transactionem, vel nisi prius intulit metum, Hippo. sing. 325. dixi tibi, &c.

Quartum est, quod fit ex consilij deliberatione non inducit pœnitentiã, sed perpetua durat firmitate, & nulla arte deleri potest, tex. iuncta gl. in authen. de appellatio. §. 1. colum. 4. in verbo, plenissimè, & in §. 1. vt immobili, ante nup. dona. colla. 5. & l. dubium. C. de repud.

Quintum est, excusatur mulier rusticus, & alius iuris ignarus, si bonorum possessionem intra tempus à iure præstitutum non petierint, dum tamen habuerint consilium à peritis, tum quia iustam credendi illis causam habuerunt, tum etiam quia fecerunt, quod lex præcipit, Bart. expressim per illum tex. in l. in bonorum, in fin. ff. de bonorum possess. Roma. in l. si duo, colum. prima, de acquir. hæredit. & tunc poterit impetrare literas regias, & per eas releuari, licet

alias

alias contra.l.iuris ignorantia.&.qui admitti, nam ſicut ad ſyluam ruſtici,& id genus homines vadũt pro lignis habendis,ita & ad ciuitatem accedere debent pro indulgentijs, & conſilio, Alex.& alij in d.l.iuris ignorantia.

Intellige tamen, vbi facilis eſſet acceſſus ad cõſilium petendum,ſi multum diſtaret peritiores, & bella, & armigeri eſſent in itinere,etiam tunc non petendo excuſarentur, vt firmat Roman.in l.ſi duo,colum.1.ff.de acquir. hæred. per gl.ibi,non excuſaretur tamen,ſi aliter ſcire potuit.l.penult. ff.ad Macedonium.l.quod te,ſi cer.peta.l.qui contra.C.de inceſt.nupt. & ibi Bal.c.2.cum gl. de tempo. ordinan.in 6. Decius in l. qui cum alio,in fin.ff.de regu.iur.tex.in l.idem iuris.§.penult.ad legem Aquil. huic pulchrè accommodatur, quod dicit Bald. in l. idemque. ff. pro ſocio, & in l. ſi ab hoſtibus,ſolu. matrimo. quod maritus non debet quærere vxori medicum extra locum,& ciuitatem in qua inhabitant,& idem tenet Alex.conſil.91. num.5.in 7. volum. vide tamen eum in l.ſi ſeruum.§.ſi.ff.de verbor.obli. in addi. ad Bar.idem tenet Angel.in l.hac edictali.§. his illud. C.de ſecund.nupt. vbi dicit peritos eligendos eſſe in ciuitate,non extra, & ſic communis doctrina procedere non videtur,dicendum eſt, regulariter quemlibet debere accedere ad locum vicinum, tam pro conſilio, quàm pro medico, quando nullus eſſet in eo loco, & hoc quando locus vicinus eſſet tutus,& facilè poſſet adiri,ſi verò eſſet difficile, & periculum eſſet in adeundo, crederem contrarium procedere, facit tex.in l.prima. C.de cano.largit. tit. lib. 10. vbi collecta debet ſolui theſaurario prouinciæ, ſi ſit præſens, alias theſaurario vicinæ prouinciæ, ſi ſit volenti difficilè ſoluere, poteſt adduci tex.in l.Mediterraneæ.C.de anno.& tribu.libro 10.vbi Mediterraneæ ciuitates non debent portare ſolutionem ad maritimas, quia facilè id fieri non poteſt. Item facit text.in l.fideiuſſor. ff.qui ſatiſd. cogan. vbi fideiuſſor debet dari non ſolùm locuplex, ſed etiam ad conueniendum

dum

dum facilis, ibi alia allegant scribentes, vide si lubet, nec dicimur posse, quod difficilè possumus. l. nepos. ff. de verbor. significa. ponit Georg. Natham, in repet. cle. sæpè, in princ. de verborum signif. col. 13. & Corset, in sing. suis, in verbo, facere, conuenit tex. in l. si quis in graui, in prin. ff. de senatusscon. Sylla. vbi seruus nō punitur, si non adiuuit dominum, quem difficilè erat iuuare, & Bald. in cap. vno, quib. mod. feud. amitta. post gl. dicit non debere vasallum priuari feudo, si dominum dimiserit in bello, si difficilè erat eum iuuare, quia vasallus perdiderat brachia, vel vulneratus vsque ad mortem.

Sed quæro, an sufficiat consulere vnum peritum, vel plures, quod plures faciunt, iura suprà allegata, videlicet text. in d. l. bonorum, & l. 2. ff. quis ordo, in bono. posses. seruet. l. si auiam. C. de ingenuis & manu. quæ loquuntur in plurali, & plurale ad minus duos expostulat, regula pluralis, de regu. iur. in 6. l. vbi. ff. de testi.

In hac quæstione possumus facere quatuor cōclusiones, quarum prima erit, quando non repetitur, nisi vnus in loco, habens ab illo solo consilium excusatur, per text. in §. quod autem, in authen. de non alienan. reb. eccles. colla. 2. ibi in prouincia duobus insignibus mechanicis, aut architectis, aut etiam vno, si vnum solum ciuitas habeat, &c. l. regula. §. sed iuris ignorantia. ff. de iur. & fact. igno. & Bar. in l. 1. in princi. de ventre inspi. & ibi Alexan. in addi. ad eum, & Bart. in l. si rixa, de sica. in fin. & Roma. consil. 20. viso, si statutum requirat plures consanguineos intelligi debet si adsint, alias sufficiet vnus, teste Bar. in l. Stichum, qui meus. ff. de lega. 1. Item creditur vni interpreti, in l. 1. §. fi. ff. de verbo. obligat. & ibi Barto. & Doctor. multa alia adducunt, quæ omitto, breuitatis causa, facit etiam quod dicit Angel. de testatore qui facit testamentum coram duobus testibus, quando alios non inuenit, quia fortè est viator, & est in itinere, vel consuetudo, vt hic, dicit, quod non valeat testamen-

An sufficiat ab vno petere cōsilium.

 tum,

tum, vel alius actus, nisi adsint duo notarij, si non reperiatur nisi verus, cum testibus valebit testamentum, vt Angel. firmat in d. §. quod autem, quod nota.

Secunda conclusio est, quando plures periti reperiuntur sufficit vnus, si de voluntate partium fuerit approbatus, ita Ang. in d. §. quod autẽ, per l. Theopõpus. ff. de dote prælega. & quod ibi not. Doct. & in l. arbitro, qui satisda. cogan. facit glo. in §. & licet, in verbo, supplicijs, in authen. de testibus, colla. 7. & Doctor. in l. semel. C. de re milita. libro 12. & vbicunque cum dicto vnius medici probatæ notæ, & in arte periti concurrit longitudo vitæ in cura infirmi, vel etiam vulnus est in loco, in quo non requiritur consilium medicorũ, vel concurrit aliud, quod medici dictum iuuat, tunc vnius testimonium est sufficiens ad absoluendum, Alexan. in addit. ad Bar. in d. l. prima, in princi. ff. de ventre inspicien. facit glo. in l. Titio. ff. de condit. & demonst. & d. l. regula. §. 1. de iuris & facti & ignoran.

Tertia conclusio, quando plures sunt in vno loco, & vnus excellentior est aditus, excusatur qui adijt illum, maximè si erat conductus à ciuitate, & approbatus, ac magister iuratus, vt videtur nota. Bartol. in l. prima. C. de pondera, & auri illa, libro decimo, per illum tex. vbi dicit vni stari, quando præponitur communi totius ciuitatis, sicut Parisijs præponitur æstimator equorum, Burdegalæ æstimator pisciũ, & aliorum cibariorum, & illis debet credi, secundum Iaco. Rebuff. in l. fina. C. de pondera. & auri illa, lib. 10. & in Montispessulano deputantur nummularij, quibus si ostendatur pecunia falsa, statim frangunt, nec vnus cõuocat alium, sed cui primò ostenditur, hoc facit, vt vidi ibi, & ante me patruus meus Iaco. Rebuffus in l. prima. C. de vete. numisma. potesta. libro 11. secus intellige rem, quando qui est aditus, esset notoriè imperitus, vel non erat consuetus adiri, vel non approbatus à communi, tunc is qui adiret illum, non excusaretur. l. quod si nolit. §. si mancipium. ff. de ædil. ædict.

ædict. & Alexand. in l. iuris ignorantia. C. qui admitti, Bartol. & Angel. in l. si conuenerit. ff. de re iud. quamobrem solent ciuitates in qualibet arte quosdam approbatos habere, quos magistros iuratos vocant, officia illorum describũtur in ordinationibus Parisien. vbi plenè videre poterit incumbentia cuilibet magistro in sua arte.

Quarta conclusio; vbi plures periti sint in loco, duo debent adhiberi in arduis maximè præiudicialibus, ista est cõmunis conclusio data per text. in cap. significasti, in 2. de homicidio. vbi Felin. plenè, quia non debet occultari probatio, Panor. & Felin. in cap. proposuisti, extra de probatio. & Papa vult archidiaconum habere consilium episcopi, in arduis, cap. ad hæc, de offic. archi. nec Papa in illis dedignatur consilium cardinalium, c. per venerabilem, qui filij sint leg. c. fundamenta, de electi. in 6. & istud est tutius, vt à duobus peritis in omnibus agendis vtilibus ad minimum consilium habeas, & benè tibi erit, alia iactant doctor. in locis suprà citatis, sed his nunc cõtentus ero, reliqua cõsilij commoda prosequor.

Sextum consilij commodum, quod habens consilium à Iurisperitis, excusatur ab expensis, secundum Bartol. in l. in bonorum, & ibi Alexand. in additio. ad eum. ff. de bonor. possess. quia habet probabilem causam litigandi, quæ à talibus excusat. l. qui solidum. §. etiam. ff. de lega. 2. Lanfranc. in repetitio. cap. quoniam contra, in fine, quando tractat de expensis, extrà de probatio. Henric. Boic. in cap. sacro. §. verum de senten. excommunica. glo. in pragma. sanctio. in rubric. de friuo. appella. in verbo, expensarum, Panor. & alij in ca. primo, de postula. præla. colum. 6. num. 25. Guido Papæ in decisio. suis, quæst. 277. opinio. Doct. Boer. in addit. ad Dinum, in regula, cum quis succedit, de regu. iuris, in sexto. *Habens consilium à peritis, ab expensis excusatur.*

Limita primò non procedere, quando talis sententia doctoris esset communiter reprobata, tunc illa nõ excusaret,

quia hoc casu non præstat probabilem causam litigandi, Barb. in clem. ne Romani, in princ. de electio, per tex. in d. l. qui solidum. §. etiam, de leg. 2. glos. sing. in l. 3. §. si rem. ff. de lega. 3.

Secundò, nisi doctor esset malæ conscientiæ, & solitus esset consulere deferentibus aureos, teste Felin. in cap. per tuas, 2. de symonia, sicut faciebat Tribonianus, vt est testis Aymarius Riualius, in histo. iur. ciuil. in vita Iustinia.

Tertiò fallit, quando pars non habuit consilium, nisi ab aduocato suo, vel aduocatis, quia dicitur iustè credere, cùm in illa causa affectionem habeant, & eo sint suspecti. l. fin. ff. de testib. quod intellige, quando consulerent super eo, super quo præstitissent patrocinium, alioqui secus, vt scribit Alex. in d. l. iuris ignorantia, col. 2. C. qui admitti.

Quartò restringe, quando habuerit cõsilium ante litem inceptam, secus si post, quia cùm in principio partem temerè vocasset, non debet excusari, argum. l. eum quem temerè. ff. de iud. & sicut quis probationes debet ante litem inceptam quærere. l. qui accusare. C. de edendo, & cogitare quid agat ante litem inceptam, quia in ea cogitur persistere vsque ad finem litis, authen. qui semel. C. quomodo, & quãdo iudex, sic consilium habere debet ante litis exordium, si causam suam ritè ordiri cupiat.

Quintò, quando habuisset consilium à multis, & inter illos reperiebatur vnus tantum, qui consulebat pro eo, & alij omnes contra, tunc quia maiori parti credere potius debebat, quàm illi soli, certè non putarem talem excusandũ, per text. sing. in l. vna, ibi & sanè crebrior apud veteres opinio est, ff. de offi. quæsto. quem tex. valdè notat Alex. consil. 95. nu. 6. in 2. volu. ad hoc, quòd quando variæ sunt opiniones doctorum, illa est sequenda, quę plurium auctoritate iuuatur, & idem Alex. cons. 55. nu. 36. in 4. vol. facit tex. in l. 3. ff. ad Macedo. & l. Barbarius, de offi. præto. & l. 1. C. de testa. & §. sed cùm aliquis, & ibi Bauer. illo titu. de testam. in institu. vbi

vbi admittitur, quod publicè dicitur & communiter, text. insti. de hæred. instit. in princip. ibi plurium sententias. l. Labeo, circa medium, de supellec. lega. c. de iudicijs, ibi, in quo plurimi concordãt. 3. q. 3. & de opinione communi sequenda plura scribit Io. Neuisa, in sylua nuptia. circa finem, vbi alia legere poteris.

Sextò limita, quando haberet consilium ab imperitis illius artis, nam peritis in arte tantum est credendum. l. prima. ff. de vent. inspiciend. l. semel, de re milita. libro 12. C. Felin. & Decius, in c. proposuisti, de proba. glo. in c. vt veterum. 9. dist. Panormit. in c. primo, de consangui. dicens illum, cui est commissa causa matrimonialis, si non habeat peritiam canonum, debere consulere canonistas, aliàs peccat, ideo in materia legali, legistis, in canonica, canonistis credendum censet, per cap. primum, de operis noui nunci. & per hoc dixi in facultate decretorum, doctorum in his peritum, esse eligendum, & in facultate legali, legisperitum eligendum, nec sufficeret eligere ad impetrandũ canones, doctum legistam contẽto canonum professore perito, per tex. & nota. in d. c. primo, de consanguinitate & affini. quia non omnis legum peritus, est canonum peritus, licet sint scientiæ coniunctæ, vt scripsi in tracta. nomina. q. 5. tamen multæ sunt materiæ separatæ, quæ non omni spiritui sunt communes.

Septimum consilij priuilegium est, quia vbi ratione doli veri, vel præsumpti debet peti reductio ad arbitrium boni viri, id est, iudicis. l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio, tamen quando arbiter pronunciauit de consilio peritorum, non habebit locum reductio, quia non potest redargui arbiter, quod sit in dolo vero vel præsumpto. Flor. in l. penult. §. sed & iuris, in fi. ff. de iur. & fact. ignoran. quod vix reciperetur in practica, vt scripsi, in rubric. *des arbitres*, in ordina. reg.

Octauum, quòd notarius, qui tenebatur facere testamẽ-

tum de sapientis consilio, si eius suasione apposuerit clausulas insolitas, & omiserit solitas, excusabitur dictum sapientis insequendo, testis ad hoc nobis est Alexand. in addit. ad Bartol. in l. bonorum. ff. de bono. possess. & referunt Docto. in d. l. iuris ignorantia, imò si in instrumento scripserit, dedit, numerauitque, & pecunia non sit numerata, excusabitur, si hoc ex consilio sapientis fecerit, pulchrè scribit Bald. in l. captatorias. C. de testa. milit. quem refert Iason in l. singularia. ff. si cert. pet. col. pen. quod est singulariter notandum pro notarijs.

Nonum, quia si iudex sequatur opinionem sui preceptoris, vel consilium, excusatur in syndicatu, quia bonus discipulus & doctus, quantum potest defendere opinionem sui præceptoris solet. l. dicere sententiam. ff. de arbit. & persona præceptoris debet videri honesta & sancta discipulo glo. in l. liberto. ff. de obseq. à libert. Panorm. in ca. primo, col. 6. num. 25. de postu. præla. Felin. in c. 1. in vlt. col. de constit. Bart. in proœ. cle. col. 3. in 49. doctorum priuilegio, & Hippol. in l. patre, nu. 35. ff. de quæstio. & Ferra. cautel. 31. Ias. in l. generaliter. ff. in ius vocan. & l. interdum, de verb. obliga. intellige, vt scripsi in priuileg. scholarium, vbi limitationes videre poteris.

Decimum, quod fit cum consilio inducit gaudium, vt habetur Prouerb. 12. qui pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium, & istud gaudium inducit longiorem vitam, tristitia verò abbreuiat, vt Hieron. super Esaiam testatur, & Salomon Ecclesia. 30. cap. tristitiam non des animæ tuæ, & nõ affligas temetipsum in consilio tuo, Iocunditas cordis hęc est, vita hominis est thesaurus sine defectione sanctitatis, & exultatio viri est longæuitas, & sequitur tristitiam longè expelle à te, quia nõ est oblectamentum super cordis gaudiũ, multos enim occidit tristitia, & non est vtilitas in illa, zelus & iracundia minuent dies, & ante tempus senectam adducet cogitatus, & c. 38. à tristitia enim festinat mors, & cooperit

rit virtutem, & tristitia cordis flectit ceruicem, & sequitur ibi, ne dederis in tristitia cor tuum, sed repelle eam à te, & Prouerb. 25. sicut tinea vestimento, & vermis ligno, ita tristitia viri nocet cordi, gaudium verò oblectat, de quo dixi in rubri. de approba. conuen. in verbo, gaudentes, in concordan. abundantius ibi vide, & habetur in regimine sanitatis.

Si tibi desint medici, medici quoque fiant
Hæc tria, hæc læta, requies, moderata dieta.

Vndecimum, quia gesta in consilio semper faciunt fidē, quando sunt per publicam personam descripta. l. gesta. C. de re iud. c. fi. de proba. c. ex gestis, in princ. de cler. non residen. vbi Panor. not. 1. illum text. ad hoc ponderat, sed idem in alijs putarem.

Duodecimum, quod decretalis facta in consilio non potest reuocari per episcopum, nec contra illam dispensari, gl. in ca. cùm dilectus, de electio. in verbo, in ætate, sequitur Felin. in c. at si clerici. §. de adulterijs, col. 2. de iud.

Decimumtertium, quòd etiam legatus de latere, licet magnam habeat potestatem, vt tradit Boër. in suo tracta. de digni. lega. ac Io. Brunell. post eum in eo. tract. tamē constitutioni in consilio edite, nō potest derogare, nec cōtra eam dispensare, gl. in cap. cùm dilectus, 1. de præb. iuncto, c. 2. de concesso. præb. & ratio est, quia quod à pluribus sancitur, firmius reputatur. ca. prudentiam, in princ. de offic. delega. & iudicium, quod à plurimis confirmatur, est magis integrū, c. extra conscientiam, 64. dist. facit text. in l. fin. C. de fideicom. Dec. cons. 152. antequam, col. 1. Ias. cons. 98. causa, col. 2. vol. 4.

Decimumquartum, constitutio cōsilij habet clausulam derogatoriam ad futura rescripta, & ideo clausula generalis non obstantibus, non est sufficiens ad illi derogandum, nisi specialis mentio fiat de illa constitutione cōciliari, vt tenet Archi. in c. 1. de constitu. lib. 6. Feli. in cap. nonnull. col. 3. &

seq.

seq.de rescript.refert de Ripa, in rub.de iud.in declaratione suprascriptionis decreta.1.quod nota, quia sæpius vidi in ciuitate Tholosana, dum ibi legebam, & dicitur constitutio conciliaris, siue dicatur in suprascriptione ex concilio, siue in concilio, vt probatur in c.maioribus, iuncto, c. vacante, de præben.& in c.nonnulli, de rescrip.iuncto, c.olim, de exceptio.& in c.quia in omnibus, de vsur.iuncto c.1.illo tit.in 6.vbi vocatur constitutio concilij, licet in suprascriptione d.c.in omnibus, esset scriptum in concilio, idem probatur in c.de multa, & in c.graue, & seq.de preb.& in c.1. de treug. quamuis docto.in c.1.de iudic.contrarium dicant, quorum opiniones per ista iura confutantur.

Constitutio conciliaris quando dicatur

Decimumquintum, nam si statutum vel ordinatio dicat, quòd sententia proferatur de consilio sapientis, tunc consilio omisso, sententia est ipso iure nulla.c.cùm in veteri, de electio.Bar.in l.1.§.si plures, quæst. 4.ff. de exercito actio. Bald.in marga.in verbo, consilium, in 2.quæst.& ratio potest assignari, quia vbicunque est prius & posterius, ibi est ordo, sed consilium est prius, quàm id, de quo consulitur, igitur, &c.

Item est datus ordo iudicij, ergo eius omissio vitiat.l.pro latam. C. de sentent. & interloc. omnium iudic. præterea, quia consilium potest trahere iudicem ad suam sententiam. l.si in tres.ff.de arbitr. ad hæc sententiæ non debent esse indeliberatæ, sed cum auctoritate consilij prolatæ.l. secunda. C.de senten.ex libello recitan. vbi hoc verum dicit in sententijs, secus in interlocutorijs. Insuper consilium erat de forma & solennitate antecedente actum, verba refero Bal. in tract.statu.in verb.consilium, & in rub.C. de exercito. actio.col.3.quem sequitur Pan.in d.c.cùm in veteri, de elect. vide Io.And.referentem duas opiniones, in addi.ad Specu. in tit.de requisitio.consilij.§.1.vers.vt autem, in verbo.consilium, exemplum in ordina.ludo.12.rubric.*des causes beneficiales*, articulo 15. incipien. Item, *& ad ce que noz dictz, &c.* vbi iudi-

iudices in dandis prouisionibus, & recredentijs debent habere consilium à sex, vel quatuor ad minus consiliarijs, seu practicantibus suæ iurisdictionis, alias non valeret sententia. Ita expressim tenet D. Bartol. Chassa in consuetu. Burgund. in rubri. *des droictz*, &c. §.7. glo. *se ce nest du consentement*, num. 29. scripsi abundantius. in d. ordina. regijs, non repetam hic, licèt alias regulariter quis non teneatur sequi consilium, l. quidam, ff. de administra. tuto. & sic glo. in c. cum olim, de arbit. quærit, ad quid debet consilium peti, si non sit necesse sequi, & respondeo esse vtile, quia ex illo consilio potest moueri ille, qui habuit consilium ad aliquid faciendum, quod per se non faceret, & quod à pluribus quæritur facilius inuenitur, 20. dist. c. de quibus, sequitur Syluest. de Prierio, in sua summa, in verb. consilium, in 1. qõ. & seq. vbi plenè distinguit, & Angel. Claua. in sua summa, in eo. verb. q.3. & seq. tu illos, si non graueris, videto & Ias. in l. vniuersa, C. de precib. Impera. offerend. *Cur petendum sit cõsilium.*

Decimumsextum est, quando collatio debet fieri de consilio talis N. eius omissio vitiat c. vno, ne sede vacante, in 6. secundum Panor. in c. ex parte, de constitu. & ibi quæritur, si nolit dare consilium, vel moriatur, vide gl. in cle. prima, de iure patro. in verb. inhibentes, Panor. & alios, in cap. cum in veteri, de electio. Domini. & Philip. in d. c. 1. ne sede vacan. in 6.

Decimumseptimum commodum cõsilij, nam facit homines, qui eo reguntur, beatos, & principes triumphare, & in solio maiestatis pacificè sedere, vt legitur Hester primo c. de Assuero rege, qui centum viginti septem prouincias subegit, & pacificè possedit, quia consilio cuncta faciebat, ob id omnem terram, & cunctas maris insulas reddidit tributarias, Hester decimo c. Quid enim fecit Alex. magnus, nisi ex consilio? quid Iulius Cæsar præclarè egisset? nisi consilio paruisset, vt in commentarijs suis dignoscitur, quid de nostro Iustiniano? vt habetur in §. quorum, in procœmio insti.

& alijs sexcentis in locis, vnde Pollicra. ait, c. 6. li. 5. quod impossibile est salubriter principatui disponere, nisi consilio sapientium agatur, & Roboam regnum perdidit, eo, quod consilium peritorum audire recusauit, 3. reg. 12. c. & pulcher tex. in c. ecclesia, 16. q prima, versi. & merito Roboam perdidit regnum, quia, &c. And. de Isernia in tit. de milite Vassalo, qui contumax est firmat illum, qui consilio sapientum non acquiescit amittere debere dignitatem, glosa in ca. peruenit 84. dist. & ob hoc vxor Loth conuersa fuit in statuam salis (vt scribitur Genesis 19. c.) quod consilio Angeli non credidit, item Iudas perijt, quia consilium à sapiētibus non petijt, c. his potestatis, de peniten. dist. prima, & 1. Machabe. c. 9. & Iudith 16. multos alios possem citare, quos breuitatis gratia omitto, sed ista faciunt contra principes vtentes consilijs iuuenum, vel nullis, vt ob id multis malis, bellis, & infinitis destructionibus inuoluantur, & non tantum principis, sed & omnis populus, qui si bono regi consilio vellēt, inimici vincerentur, & sub tributo ducerentur, & in potestatem metalla auri & argenti redigerentur, & loca possiderentur, prouinciæq; & ciuitates, quæ longe sunt, pacificarērur, aduersarij conuerterentur, destruerentur, & in seruitutem redigerentur, regna obtinerentur, & nomen regis exaltaretur exemplo Dauidis, qui nunquam contra Golliam nisi consulto deo bellum adorsus est, ideo in omnibus victor prælijs vsque ad summam senectam extitit, manu promptus bello aduersus Titanas suscepto ferocib. bellator admiscebatur agminibus, gloriæ cupidus, incuriosus salutis, testis est diuus Ambrosi. in lib. de offi. c. 19. de fortitudine.

Principis vtētes cō silio bona prospera equantur.

Item prudentissimus Alexander Mameę filius, nullam constitutionem promulgauit sine viginti iurisperitis, & quinquaginta doctissimis disertissimisque viris, item doctos ac literatos tantum in consilio habuit, vt Ayma Riualius in historia iur. ciuil. in vita Alex. 4. & instar Romanorum, qui possederunt omnem locum consilio suo, primo Macha. 8. c. nam

Quot iurisperiti in condenda lege esse solebant.

c.nam consilium custodit regem, & prudētia seruat illum, Prouerb.c.2.quamobrem Christianissimus Rex noster multos habet consiliarios, tam magni consilij, quam aliorum parlamentorum quorum consilio regi debet, cap.fina.2.q. prima, nam solus nō potest gubernare, vt habetur Exodi 18. c. solus illud non poteris sustentare, sed audi verba & consilia, & erit dominus tecum, ostendesq; populo cæremonias, & sequitur paulò post, ꝓuide de omni plebe viros sapiētes, & timentes deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auariciam, & constitue ex eis tribunos, centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore, quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantummodo iudicent, leuiusq; sit partito in alios onere. si hoc feceris, implebis imperium domini, & præcepta eius pòteris sustentare, & omnis hic populus reuertetur ad loca sua cum pace, ecce quales debent esse consiliarij, & qui bus literis eruditi, & scienti, dicam in ordina. regijs, in rubr. *des consélliers.*

Decimumoctauum, quod quis consilij salubritate sanatur, c.fi.47.distinct. & consilijs nos oportet inuicē adiuuari c. in præsenti, 13. q. 2. iuxta dictum sapientis, filij nihil sine consilio facias, & post factū non penitebis, Ecclesiastici. ca. 32. & suprà dixi, & hoc à sapiente, vt habetur Thobiæ 4. consilium semper à sapiente perquire, & Ecclesiastici. 8. cum fatuis consilium non habeas, non enim poterunt diligere, nisi quę eis placēt, vt ibi dicitur, sed contra ista inuenio tex. & ibi Panor. in c. ad audientiam, de consue. vbi dicit ꝙ consiliū est exquirendū, tam à fatuis, q̄ à sapientib. q̄a illi habēt interdū ingeniū eleuatū, & acutius discutiūt vnū casum, quā sapientes, sicut dicit de fatuo Parisi. decidente quæstionem inter hospitem & pauperē, qui cęnā fecerat ad carnis asse fumū & odorē, ob id hospes petebat solutionē, sed fatuꝰ iudicauit fieri debere ex tinnitu pecunię, sicut ex odore fuerat pauper satiatꝰ, ita sacietur hospes ex tinnitu pecuniæ siue sono,

A quibus consilium sit habendum.

quam quæstionem nesciuisset melius decidere Cato, vel alij iurisconsulti, ad satisfaciendum animis prudentum, & idem referunt Ioa. And. & Panor. ac Corset. sing. incipien. testamentum, & ideo communiter dicitur consilium bonum fatui non esse spernendum propter eius personam, quia isti fatui reguntur impulsu corporum superiorum, & ideo sæpe vaticinantur futura, vt ait Barb. in c. 2. num. 15. de testa. Putarem dicendum petendum esse à sapientibus & literatis, & etiam insequendum consilium, sed à fatuis non esse inconueniens, interdum petere, sed non sequi, nisi sit bonum, quia fortuito aliquando bene dicunt gloss. in l. omnes, in verb. fortuita, C. de præscription. 30. anno. hinc Barto. dum volebat quæstionem rusticam artem tangentem soluere, consulebat rusticos, quia vnaquæque quæstio debet committi decidenda in arte peritis, gloss. in §. præterea, in verbo longiori, insti. de rerum diuisio. lege si chorus ff. de legat. 3. mulieres etiam in consilijs interesse non debent, lege prima. & ibi docto. in verbo virorum, ff. de legibus Lucas de Penna in l. nominationum, col. 2. de decurio, libro 10. C. Bald. in l. prima, colum. vltim. qui admitti dicit, quod si statuto caueatur, contractus minorum non valere sine consilio coniunctorum, non venient fœminæ, quia illarum non est sed virorum dare consilium, & auctoritatem, l. quidam. §. Papinianus, ff. de administratio. tut. & Barb. plenè ad quem de veritate Bal. me remitto, in clemē. prima, col. 23. & sequen. de electio.

Mulieres à consilijs sunt expellendæ.

Contra istud reperio primo Imperatorem à sua Theodora consilium sumpsisse, in authen. vt iudices sine quoquo suffra. §. hæc omnia, colla. 2. & Calderinus bonus doctor, & multum peritus, vxorem suam consuluit super illa quæstione, an inuitati sint hora prandij vel cœnæ quærendi, & an ad eos mittendum sit, quæ belle respondit, quod ad mulieres, & ad extraneos, qui libenter non se ingerunt, debet mitti nuncius, qui ad prandium illos ducere debet,

bet, sed ad familiares non nisi sint graues personæ, vel nisi domum nesciant, & quæ sint illæ graues? ponit glo. in c. licet ex quadam de testibus refert Panor. in c. cum inter vniuersas, in fine de electio. & conciuis meus Boerius in consuetu. Bituri. in §. secundo. de iurisd. omnium iud. item lumen iuris canonici, Io. And. habuit consilium ab vxore sua, vt ipse, & post eum alij, dicunt in proœmio decreta, quæ vxor solebat dicere bona nomina filijs esse imponenda, quæ si venderentur, deberēt magno emi precio, quæ verba sunt optima. Dico mulieres non esse ad publicum ciuitatis consilium vocandas, sed vnusquisque, si velit, non prohibetur domi ab vxore sua consilium petere, & si videat bonum, tenere, & pro hoc videtur facere text. in l. si cum dotem. §. si maritus, ff. solu. matri. vbi dicitur de fortuitis casibus, qui marito accidunt, vxorem participem fieri debere, & hoc quotidie faciunt cōiugati, qui maximè in lecto secreta suis vxoribus pandunt, quod non debent facere, nam mulieres omnia pandunt eorum veloci lingua, instar serpentis, & ideo quia rem secretam non solent tenere, non possunt esse in consilio, nam consiliarij secreta consilij non debent reuelare, vt habetur in ordina. regijs, vbi plenè scripsi, & non obstat quod omnes sunt vocandi ad consilium, in d. l. pen. quia intellige si sint idonei, alias secus, argu. l. vt gradatim. ff. de muneribus & hono. & supra dixi, & ita intellexit patruus meus Iacobus Rebuff. in l. C. de lega. lib. 10.

Item artium magistri in l. condenda non sunt vocandi, nec pro statutis faciendis, vt docet Alberic. in d. l. prima, ff. de legibus quia iura ignorant, Angel. in proœmio institut. in fine, discant ergo leges & canones si velint senatores effici, & ad consilium vocari, Idem dic in poëtis & historiographis. l. Poetæ. C. de professo. & medicis, idem puto in medicis & alijs, l. qui duas, & sequen. de excusat. tuto. ff. putarem tamen, quod si vniuersitas vellet aliquid statuere in præiudicium omnium facultatum, quod omnes essent vocandi,

Artiū magistri an ad consilium sint vocandi.

 candi,

candi,& solent omnes prædicti ad actus vniuersitatis vocari, alioqui vniuersitas non diceretur statuere,& tunc iurisperitis, acquiescere debent, si agatur de dubio legali, si de quæstione Theologica, credēdum erit Theologis, & idem in alijs facultatibus dicendum est, quinimò nec extranei sunt consulēdi, Ecclesiasti. 8. cum extraneis consilium non habeas, alibi declaro, nec æmuli, Ecclesiasti.37.à zelantibus te absconde consilium, nec subiti, nec iracundi, nam hæc duo sunt potissimè consilijs contraria, vt ait Salo. in Prouerb.& suprà dixi nec iuuenes, derelicto enim consilio seniorem, locutus est Roboam iuxta iuuenum voluntatem, 2. Paralipome.c.decimo, & suprà dictum extitit.

Decimumnonum, quia si tutores aliquid agāt cum consilio matris pupilli,& consanguineorum, licet male succedat pupillo, tutores tamen non tenebuntur de dolo, vel culpa, in quibus non præsumuntur fuisse, imò factum ex consilio bona fide præsumitur factum, glo.sing. & approbata, in l.polla.infrà de his quibus, vt indig. & Ias.in l. bonorum prima col.C.qui admitti & in l.1.C.de transact. Pe.Gerard. singu.57.qualiter, vbi dicit esse sing. ad excusationem tutorum & curatorum.

Vigesimum, licet in obligationibus facti quis non cogatur ad faciendum id quod promisit, si velit soluere interesse, per tex.in l. stipulationes non diuiduntur, & ibi Bartho. plenè, ff.de verbo.obliga.l.si quis ab alio.§.fina.de re iudic. Fallit tamen, quando quis debet dare consilium,& est præsens, nam tūc potest præcisè cogi, ita tenet Panor. in c.cum in veteri, col.5.nu.13.de elec.tex.fin.iuncta gl.in l. secunda, ibi inuiti in consensum accipiātur, C.de pximis sacro. scrinio.lib.12.& ibi glo.exponit consensum, id est consilium,& hoc sequitur patruus meus Rebuffus ibi,& Ioan. de Platea, & Bald. in Marga. in verbo consilium, in sexta quæstio. Limitando esse verum, quando petens tenetur sequi, alias quis non tenetur dare consilium, arg.l.fi.de legib.suprà, &

d.l.quidam decedēs. §.Papinian⁹, & l.Titium,& Meuium, ff.de administrat. tuto. & sic senatores possunt cogi dare consilium etiam contra magnos dominos & principes, postquam officium acceptarunt,& eos cogere poterit præses illius curiæ, sub quo degunt, quod est notandum, quia multi vellent se excusare,ne displicerent principibus & magnis dominis,inter quos habent iudicare.

Vigesimumprimum, quia licet actus debeat fieri cum consilio aliquorum, tamen sufficit quod maior pars illorum consentiat,licet non omnes.Ita tenet Panor. & alij in d.c.cum in veteri,Bart. & alij in l.prima.§.si plures.ff.de exercito. action. nisi mandaretur fieri cum consilio concordi, secundum eundem Panor. & Syluester de Pierio,in summa,in verbo consilium,in vltim. quæstio. vel nisi diceretur cum consilio vnanimi glo.in c.vbi.§.idem quoq;,de electio.in 6.

Vigesimum secundum, quod sententia lata secundum consilium peritorum in arte non transit in rem iudicatam l.diui.ff.de iure patro.doct.in c.proposuisti,de proba. Lanfran.in repet. c. quoniam contra,in verbo,testium depositiones,col.14.de probatio.Barb.in 2.quæst. secundæ partis, col.4.nu.18.tracta.de præstan.cardina.& in repet.rubric.C. qui admitti,colum.8.nu.12.Bauer.in præfa.ad rubri. de testam.colum.2.Petrus Gerardus singul.20.& Hippo.singul. 427.plures,dixi in repet.l.quod iussit.2.notab.nu.148.ff. de re iudic.

Vigesimumtertium, quia princeps non debet derogare legi editæ cū consilio,vt est ista,sed tenetur eam seruare,Bolog. hic, nu. 6. Christus enim seruabat quæ consulebat,vel præcipiebat, cœpit enim primum facere,& postea docere, Actor 1. c.& ipse alibi repræhendit scribas & Phariseos allegantes onera, & ea non seruantes,Matthe.23.& ad Roman. 2.habetur,qui ergo aliū doces,te ipsum,nō doces,pdicas nō mechandū,mecharis,&c. iusta est enim principum auctoritas,si

Legi editæ cum consilio princeps derogare non debet.

tas, si quod populo prohibent, sibi licere non patiantur, alia scribit Alber. in l. princeps, ff. de legi. hodie hęc possent seruari, si horum extaret executor.

Vigesimum quartum, quia consilium ciuitatis totum populum representat, glo. in rub. C. quæ sit longa consuet. l. si ex dolo. §. 1. ff. de dolo, Bart. in rub. ff. de decurio. & alibi consilium mentem populi repræsentare, scribit Bar. in l. de quibus, nu. 10. ff. de legib. & idem Bar. in l. omnibus, ad Trebel. inquit, quod per cõsilium regitur ciuitas, quamobrem factum à consilio ciuitatis, à ciuitate factum censetur per supradicta.

Vigesimumquintum, quod ciuitas tota vel vniuersitas non debet puniri ex delicto commisso per ciues, nisi perpetratum fuierit ex deliberatione, & cõsilio ciuitatis, tex. sing. in l. semp. §. si in sepulchro, ff. quod vi aut clam, Bar. in l. aut facta. §. fi. ff. de pęnis, Paul. in l. si quis id quod, ff. de verb. oblig. Corne. consi. 130. in fine, vol. 1. & consi. 299. ibidem, & consi. 333. col. 8. eo. vol. & in decisio. Neapo. 376. scripsi in gl. vniuersitates, in §. monemus, de colla. in concord.

Vigesimumsextum, quia consultori debetur reuerentia, sicut patri, 1. Macha. 2. c. & ecce Simõ frater vester, scio ꝙ vir consilij est, eum audite, & ipse erit vobis pater, Lucas in l. 1. C. de excus. arti. lib. 10. & ideo scribo in ordin. regijs, senatores & regis consiliarios esse magnopere honorandos multiplici ratione, quod bene seruant nostrates.

Vigesimumseptimum, quia bonę rei dare consilium potestatis habet vitę subsidiũ, & ęternæ remunerationis expectare debet p̃mium, vt in c. bonæ rei, 12. q. 2. & sicut vnguento delectatur cor, & varijs odorib. sic & bonis consilijs anima dulcoratur, & qui despicit consilia, irrisu & subsannatione est dignus, Prouerb. c. primo.

Vigesimumoctauum, quia licet quis non cogatur promittere pœnam fideiubendo de iudicio sisti. vt est glossa singul. in lege fideiussor. §. final. ff. qui satisdatio. cogatur tamen

tamen quando partes conueniſſent, quod obligatio fieret ad conſilium ſapientis, poterit ſapiens declarare, quod promittens ſe obliget cum pœna, vt docet Alex. in d. §. fi. Ang. Paul. & alij in l. ſi pacto, C. de pactis, per gl. in l. ex ea, in prin. ff. de verb. obli. & ibi Imo.

Et quadruplex conſilium reperio, quoddam neceſſitatis quod alio modo dicunt reuerētiæ, aliud perfectionis, aliud continentiæ, poſtremum vtilitatis. Iſta ponit Lucas de penna in rub. de ſilentia, lib. 12. C. col. 3. Conſilium neceſſitatis ſeu reuerentiæ, eſt quando materia conſilij ex ſe neceſſitatis, ſed propter reuerentiam eius, cui loquitur papa, vel princeps, vtitur verbo conſultiuo & non præceptiuo, hæc ſunt verba Panor. & aliorum in c. primo, de conſtitu. col. 2. & de hoc loquitur text. in cle. 1. ibi, hortamur, de teſti. capit. Matthæus, in fi. de ſimo. vi. diſt. c. teſtamentum. *Quadruplex eſt cōſilium.*

Perfectionis conſilium eſt, vt homines perfectiores reddantur, de quo habetur Matth. 5. c. qui te percuſſerit in vna maxilla, præbe ei alteram, & qui petit à te tunicam in iudicio, da ei & pallium, Lucæ 6. c. & illud, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, gloſſ. in ca. ad aures, de æta. & qualita.

Tertiū eſt cōtinentiæ, quæ non pōt præcipi, ſed ſuaderi. c. integritas. 32. q. 1. & Paul. de virginib. (ait) præceptum non habeo, ſed conſilium do.

Quartum eſt conſilium vtilitatis, vt ſunt communiter omnia alia conſilia, quæ non cogitur quis ſequi, quamuis vtilia ſint, l. 2. in fine, ff. manda. l. quidam decedens. §. primo ff. de adminiſtra. tutor. l. conſilij. de reg. iur. & in c. nullus ex conſilio, illo titu. in 6. docet Feli. & alij in c. primo, de conſti. Panor. in c. cum in veteri. nu. 12. de elect. col. 4. & quomodo cognoſcatur quod lex præcipiat, vel conſulat, ſcribit Feli. in c. nam concupiſcentiam, col. prima, & ſeq. de conſti. & an debeat ſcribi, & quando, per C. vel S. tradit glo. in extra. vna. de immunita. eccle. in communibus.

Et ne sim nimium prolixus vtar remissionibus, ideo vide de concilio generali, & eius auctoritate, ac de alijs concilijs, & eorum inuentione, per text. in c. primo, 15. distinct. & per totam, & per gloss. in rubr. de auctoritate generalium conciliorum, in pragma. etiam Alber. in tracta. statuto. in secūda parte, quæst. 99. Bar. Alexan. & alios in l. si couuenerit. ff. de re iud. Guiller. de Cuno. & alios in l. placet. C. de sacrosanct. eccles. docto. in regula nullus ex consilio, de regu. iur. in vi. & regulam consilij, de regu. iur. ff. gloss. & doct. in c. primo, de offi. deleg. & doct. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. Specul. plenè in titu. de requisitione consilij, per totum, & Ioan. Brunel. in repet. c. licet, fol. 10. de electio. & per conterraneum meum Bonaud. in additio. ad Ioan. de terra rubea, in tract. contra rebelles regum arti. 3. tracta. primi. in 3. conclu. & Maleret, in tract. de elect. fol. 79. & vt semel apprehendas, lege Antonium Rosellum, in tract. de potesta. Papæ, ac Imperatoris, rub. de concilijs.

Scholasticis causa studiorū conceduntur priuilegia.

Omnibus qui [i] causa studiorum. [i] Causa studiorum.) Et sic literarum studiosi gaudere priuilegijs studiorum causa dicūt secus ergo si gratia vexandi suos debitores adeant literarum studia, argumento hic sumpto à contrario, quod est validū in iure l. 1. §. huius rei. ff. de offi. eius cui manda. est iurisdict. tex. in c. cum apostolica, de his quæ fiūt à præl. sine cōsensu cap. quia cessante causa studiorum, dicunt priuilegia cessare. c. magnę, in fine de voto, imo tanquam falsarij sunt puniendi scholastici, qui tantū debitores conueniendi gratia scholas visitant, teste Iacobo Bonaudo in addit. ad Io. de terra rubea in tract. contra rebelles regum, arti. secundi tractatus, vers. 8. effectus, in 3. conclu. quia falsum quis dicitur cōmittere, quando vnum agit, & aliud simulat, & cum fictionib. committitur falsitas. Bal. in c. quod super. col. 1. de fide instr. Pan. in rub. de collu. deteg. cui non consentio, sed tantum puniuntur in priuilegiorum amissione, quia priuilegijs aliorum scholarium non gaudebunt isti, qui vexandi suos

suos debitores gratia literarum studia accedunt, & ita seruatur. Nec obstat quod falsitas committatur, quia diffiteor. nam aliud est falsum, aliud fictio, vt patet per vocabulorum pluralitatem, & quamuis falsitatem committerent, tamen falsi pœna puniri non deberent, cum nunquam quis falsi pœna puniri possit, nisi dolo commiserit falsum, & in alterius præiudicium, gloss. singul. in l. damus. Cod. ad leg. Cornel. de falsit. quod non est in hoc casu.

Sed Barto. hic quærit qualiter potest sciri scholares adire studia studendi causa, & respondet videri standum iuramento eorum, nam quando aliqua dependent ab animo alicuius, eo casu statur iuramento illius, glo. in §. sed iste, institu. de actio. in versi. namq; in verbo dicit, altera est glo. in c. significasti, in 1. de homicidio, facit, tex. in c. vt circa, in fine de electio. in vi. c. si vero, in secundo de sentent. excommuni. in l. si cui. §. 1. ff. de accusa. ca. qui & humanis, 12. q. 2. Vincent. Hercul. in l. si vni. ff. de re iud. Soci. in tract. fallen. regu. 77. conscientiæ, sed ista dependent à scholasticorum animo, ergo iuramento illorum stabitur. Item aliter sciri nõ potest, cum nullus sit scrutator cordium nisi solus De⁹, c. nunquid Chaim, de peniten. dist. 1. c. erubescant. 32. dist. c. tua nos. de simo. ca. 1. ne sede vacan. Panor. in c. nouit, in primo nota. de iud. glo. in cle. vna, in verb. orationes, de reliquijs & vene. sanct. glo. in l. 2. ff. de interroga. actio. ergo debet iuramento scholarium stari. Cõtrarium tamen firmat idem Bar. quod imo potest probari, & aliter sciri, ergo non debet iuramento illorum stari, & quomodo probabitur, dicit Bar. per coniecturas, vt pote si scholastici adibant studia cum libris, vel alias erant soliti in studio stare, vel ex qualitate itineris, l. si fugitiui, infra de seruis fugi, vbi si serui in actu fugæ deprehendantur ad barbaros transeuntes ex qualitate fugæ deprehenditur, quod erant fugitiui, le. non omnes. paragraph. à barbaris. ff. de re milita.

Quomodo cognoscatur quod scholares sunt in studio studendi gratia.

ibi licet hoc liquido constare non possit argumentis, tamē cognoscendus est, & si bonus miles ante æstimatur fuerit, prope est vt affirmationi eius credatur. Et sic nota ex doctrina Bar. quod ex coniecturis fides elicitur. Item habes coniecturas tres, ex quib. scholaris præsumitur adire studendi, q ex coniecturis eliciatur fides, probatur ex diffinitione coniecturæ, quia ponitur in l. apud, versic. coniectura, infra de furt. coniectura est quādo sensus tacitè ex litera elicitur, sed quando lex aliud expresse loquitur ei standum, est ergo & quando tacitè, cum tacitum in multis tantum valeat, sicut expressum, de quibus in l. cum quid, & ibi doct. ff. si cert. pet. Item argumento à contrario sensu est intellectus tacitus, l. 1. C. de conditio. inser. tamen dicitur ipsa lex. l. qui testamēto. §. eius. ff. de testa.

Coniectura quid sit & coniecturæ ad probandū studium.

Secundo habes ex doctrina Bar. quod magna est cōiectura scholastici, quādo venit cum suis libris ad studium, vt studēdi gratia venire præsumatur, secus si portet arma, vel mittat librum ad studium, & dormiat in lecto, nam tales ostentores dicuntur & habent scientiā in libro, Fulg. in l. sub prætextu. C. de transact. quia studere est actus personalis, qui nō potest per alium exerceri, l. vna §. ne autem. versi. sin autem. C. de caduc. tollend. vbi dicit Bal. quem non posse per aliū studere, nec liberalibus studijs imbui per alium. c. quem penitet, de peniten. dist. 1. & illis poterit dici, sicut illi qui vxorem suam ad audiendam missam pro se mittebat, nam postea vxor intrauit paradisum pro marito, ita studētes qui libros mittunt, & student per suum librum, nullam sciētiam vel paucā habebunt, nam liber missus pro illis obtinebit scientiam, studeant ergo per seipsos extra lectum, quia scolasticus iurium in lecto dormire potest, studere tamen extra debet, cum multos habeat libros, quos non posset in lecto studendo percurrere pauperi, tamen hoc permitto hiemis tēpore. Potest corroborari doctrina Bar. hoc medio, nam portans arma præsumitur habere animum maleuolum, glo. in l. licet

In lecto studere an possit scholasticus.

l. licet ſupra, de pac. & in §. ſi quis ruſticus, de pace tenenda, & eius viola. & ita ſcholaſticus qui portat libros, præſumitur habere animum ſtudendi, ideo ſtatuto Montiſpeſſulani cautum eſt (vt mihi relatum extitit) ſcholarem librum portantem non poſſe capi, niſi ex grauiſſima cauſa, quod facit contra illos ſcholaſticos fucatos & venereos, qui dedignantur deferre libros, maximè Auenione, vt ſcientia etiam dedignetur eos ingredi, & in illis habitare, q̃ vix degit in terra ſuauiter & mollitur viuentium, iuxta dictum Fauſti.

Non iacet in molli veneranda ſcientia lecto
Illa ſed aſsiduo parta labore venit.

Secunda coniectura ſtudij eſt, ſi ſolitus erat alias in ſtudio agere, Nota duas concluſiones ex doctrina Bart. Prima quod qui in ſtudio degit, præſumitur cauſa ſtudij eſſe. Secunda concluſio, quod bonum eſt argumentum à ſolitis, nam eo quod quis longo tempore alias degit, in ſtudio præſumitur, nunc ſi veniat cum libris, quod cauſa ſtudij veniat. Prima cõcluſio eſt, q̃ ſtat in ſtudio, nota bene verba Bart. ſtare, non ergo dicit Bar. vagari ante ſtudium vel diſpatiari nam ſtantes ante ſtudium, dum lectiones leguntur ſemper ante ſcientiam ſtabũt, & miſeria ante eos, & cum ſcientia non quieſcẽt, ſed cum miſeria, ſtare igitur ſignificat ſtabilitatem animi, perſeuerantiam, & firmitatem conſtantiæ, vt ſcholaſticus debeat ſtare animo, & in loco, & per ſeuerare de mane vſq; ad veſperam, Ruth. 2. c. & conſtantiæ firmitatem habere, alias ſi inconſtans & inſtabilis fuerit ſemper ignarus remanebit, & illis poſſet dici, qui per momentum temporis, vix poſſunt in ſtudio ſtare, & vnam lectionem audire illud quod ſcribit Virgil in primo Bucco.

Contra ſtantes ante ſtudiũ, dum lectiones fiunt.

Ante leues ergo paſcentur in æthere cerui,
Et freta deſtituent nudos in littore piſces.

Quam ſcientia & ſapientia, & conſtantia imbuantur, ſi de præterito non ſtuduerint, nec in futurum ſtudebunt, ex

præteritis præsumitur in futurum.c.manda.&c.scribam,de præsumptio.& ibi Fel.l.non omnes.§.à barbaris.ff. de re militä.l.siue possidetis.C. de proba. & sic qui negligenter student in iure ciuili præsumitur,quod negligenter studebunt in iure canonico,& contra.secundum Panor.in di.c.scribã, & idem si in grammatica negligenter se habuerint,nam vix sine grammatica erit bonus legisperitus,imò nunquam, & sic infero pro scholaribus litigantibus in ciuitate Montispessulani, contra quos obijcitur quod non stetit in studio causa studendi,sed vexandi debitores,nam hic habent Bar. pro ipsis,quod causa studendi steterint ex prædictis.

Secunda conclusio,bonum est argumentum à solitis,nã restituẽdus est miles qui à bello reuersus est, si bonus miles erat,l.non omnes.§.à barbaris.ff.de re milita.nec præsumitur aufugisse sed euasisse,vt ibi.Secundo facit,l.exempto. §. animalium.ff.de actio.empt.vbi venditor animalium debet cauere ea sana,& esse, bibere,vt solitum est. Tertio,l.emptorem.§.Cassius,illo titu.vbi qui consecutus æstimationẽ litis ex duplæ stipulatione, nil potest consequi ex his, quæ solent venire in venditionem. Quarto facit l.Iulianus.§.fina.illo titu.vbi ædibus distractis,illa quæ sunt quasi pars ædium,solemus dicere esse ædium,& vendita. Quinto facit tex.in l.post aditam.C.de impuber.Sexto facit tex. in l. si filius qui patri.ff.de vulga.Septimo facit l.item illa.ff.de constit.pecunia,& ibi glo. Octauo facit.l. si finita,in princip. ff. de damno infect.Nono adducitur.l.si quis sub conditione, & quod ibi not.ff.de conditio.institu.Decimo non omitto l.primam.in fi.de confirmand.tuto. Vndecimo,l.2.§.merito.ff.ne quid in loco publico. Duodecimo,l.quod si nolit.§.assidua.ff.de ædilicio ædict. Decimotertio,l. si prius, §.primo.ff.de aqua pluuia. arcend. Decimoquarto,l. si iactum retis, vnica gloss. ff.de actio.empti. Decimoquinto facit l.excepto.C.de loca. Decimosexto.l. vniuersi. & l.ex præstatione.C.de vect.& cen.Decimoseptimo facit Clem.

quia regulares de supp. negli. præ. Decimo octauo, l. si quis donaturus. ff. de vsufruct. Decimonono. l. certi condictio. §. si nummos. ff. si certum petat. Vigesimo. l. prima, in fine, de confirmand. tutor. sexcenta ferè similia addidi, ad d. l. si quis donaturus, quę hic non transcribo.

Tertia coniectura Bar. ex qualitate itineris deprehenditur. l. si serui fugitiui. C. de seruis fugi. & ibi vide Cepollam, colum. 16. vbi dicit malam esse suspitionem contra eos, qui non vadunt per viam rectam, & publicam. l. 2. C. de cursu publico, lib. 12. & l. pen. C. de nauicula. lib. 11.

Idem si studens inueniatur in itinere lupanaris vel iuxta, præsumitur ex qualitate itineris, quod sit discolus, & vagus, qui non fiet magister, l. prima, de Tyro. lib. 12. C. Idem si inueniatur iuxta tabernam ex qualitate itineris, præsumitur potius tabernarius, quam bonus scholasticus, nisi ex alijs cõtrarium appareat.

Quarta coniectura est vltra Barto. quod si studiosi iuxta scholas velint morari. c. quanto, de præsumptio. ibi quanto viciniores estis, credo quod subtilius cognouistis, & sicut vicinus præsumitur scire facta in vicinia, l. si vicinis. C. de nuptijs, ita præsumitur quod scholaris lectiones audiat & sciat quando est iuxta scholas, interdum vidi contrarium Tholosæ, nam vagi & discoli iuxta studium volebant habitare ne præfectus vigilum eos in vincula conijceret & caperet, vel non ita facile sicut si longe à studio distarent, non est tamen hoc præsumendum, sed quod is qui est iuxta scholas velit studere, & quod ibi causa studendi est hospitatus.

Quinta coniectura est, si lectiones audiat, & frequenter c. ex studijs, de præsumpt. ibi, auditioni sapientum, & dicit ibi Panor. magnum signum bonitatis est audire, & consulere sapientes, & Hieron. super Esa. libro. 2. Beatus est qui

per

per se sapit, secundo qui sapientes audit, is autem qui vtroque caret, inutilis est, tam sibi quam alijs, & ideo dicitur Lucæ 2. cum Christus esset annorum duodecim per aliquot dies à parentibus abditus fuit, demum inuentus in templo sedens in medio doctorum, audiens illos & interrogans, & Bald. in d. c. ex studijs, dicit, *le Picolo se cognosce la spina, si en la vechesa deue punzere*, nempe sapiens audiendo sapientior efficitur, teste Salomone, Benedict. in repe. c. Raynutius, in versi. adiecte, num. 42. de testa. magna ergo est coniectura boni scholastici, quando libẽter audit, & omnes lectiones, maxime quousque fuerit scientia præditus, contra fatuos scholares, qui tantum vnam, vel duas lectiones in dies audire volunt, nam ij multis materijs præditi non erunt, sed pro duabus tantum lectionibus.

Sexta cõiectura est, quod si à cunabilis bene sit instructus & literatus, tunc præsumitur velle amplius studere, per text. in d. c. ex studijs, & c. penult. de præsumptio. ac in §. fi. in proœmio insti.

Septima si sit continens d. c. penul. de præsumptio licet pauci & maximè scholares reperiantur, c. quia sanctitas, 50. dist. & dixi supra, in priuilegijs abundantius.

Octaua, si sit solicitus, & inquirat dubia, glo. in c. vno, de duob. fratribus, de nouo benefi. inuesti. quod est verum, si causa discendi hoc faciat, secus si per gloriam, vt tentet suũ preceptorem, tunc tentans ille confusus abibit instar diaboli tentantis Christum, Matthæi 4. c.

Nona, si libenter scribat, quando audit, vt videtur inferre Bar. in authen. sed nouo iure. C. si cert. pet. & l. contrahitur, de pigno. quod optimè seruant Vltramontani, Parisienses, & Britones.

Decima, si lecturas præuideat, sicut tela præuisa minus lædunt, sic lectiones præuisæ, melius intelliguntur, l. fi. de indicit. lib. 10. C. & ibi Bar. allegat alia iura.

Vndecima, si in cubiculo lecturas relegat in authen. de quæst-

quæstore, in verbo, transitorio, colum. 6. supra in necessa. dixi.

Duodecima, si sit pacificus, vt in Euangelio legitur, Beati pacifici, nam rixosi in vniuersitatibus commorari non debent, sed in carceribus, & domus propriæ eorum sunt carceres, ne alios bonos inficiant, arg. l. si conuenerit. ff. pro socio, facit quod dicit text. & ibi patruus meus Rebuff. in l. 2. C. de pascuis publicis. lib. 11. vbi dicitur, quod animalia morbosa, possunt ab alijs expelli, alias personas à ciuitatibus expellendas, scripsi in ordina. regijs rub. *que les ribauldes cōes soient iectees hors des bonnes villes, aliæ super sunt cōiecturæ quas poterit iudex ex illis arbitrari.*

Peregrinantur [k] *scholaribus.*) [k] Peregrinantur. Collige ex textu, quod Imperator indulget priuilegia scholaribus, qui peregrinantur, ex quo infertur, quod ciues non habebunt hæc priuilegia, quia istud relatiuum qui, restringere videtur ad peregrinantes tantum, & ipsi ciues non peregrinantur, ergo, &c. Item text. dicit concedi eo quod sunt exules, sed ciues non sunt exules, sic cessante ratione legis, cessabit eius dispositio. l. quod dictum. ff. de pact. l. adigere, de iure patro. cap. cum cessante, de appella. ad hæc peregrini multis periculis se exponunt, vt hic dicitur, ciues non, præterea text. in l. milites, de re milita. lib. 12. infra, docet milites domi quiescentes, non gaudere priuilegijs aliorum existentium in bello, sic nec scholastici ciues cum bonum sit argumētum de milite ad scholarem, l. aduocati. C. de aduoca. diuerso. iudi. l. miles. ff. de re iud. quidam distinguunt inter laicos scholasticos & clericos, sed ego puto sine distinctione (nisi in iudicibus, vt infra dicam) hæc priuilegia, tam ciuibus, quam extraneis concedenda esse, & tam clericis, quam laicis, quod sic probatur, hæc auth. indulget scholarib. sed ciues scholares sunt, vt exteri, licet forte quidam non adeo vacent literis in sua patria, cum sint inescati circa culinam, domi, & blanditijs mulierum impulsi. Item qui habet no-

Ciues an hæc priuilegia obtinere debeant.

mē,& nominis effectū habere. dēt l. à nullo. C. de ferijs. l. decernimus, de episcopis & cleric. c. cor episcopi. 68. distinct. etiam hic tex. loquitur generaliter de scholaribus, ergo generaliter debet intelligi, l. de precio. ff. de publicia. in rem actio. c. si Romanorum, 19. dist. c. præterea, de offic. delega. insuper ciues studentes de diuitibus fiunt pauperes, & seipsos amore scientiæ exinaniunt, acriter studendo, ergo his priuilegijs gaudere debent, sicut peregrini, fateor tamen aliqua priuilegia dari peregrinantibus, quæ ciuibus scholasticis non dantur, hæc videlicet, vt veniant securè ad literarum studia, & alia, quæ non possunt ciuibus conuenire, alia vero omnia dantur, & scholasticis peregrinantibus, & ciuibus, aliàs studentibus daretur materia vagandi, qui suapte natura ad hoc sunt satis procliues, sicut mulieres. Nō obstāt quæ in contrarium adducta sunt, primo, ꝙ in ciuib. cesset causa peregrinationis, fateor, ergo cessabit dispositio, diffiteor, quia quando sunt duæ in vna lege vel articulo rōnes, vna cessante, non cessabit actus. §. affinitatis, insti. de nup. l. si non lex. ff. de hær. insti. l. liberorum. §. notatur, de his qui no. infa. l. si ventri. §. in bonis, de priui. cred. Barb. in c. Raynaldus. col. 164. de testa. sed hic quāuis cesset vna, videlicet causa peregrinationis, non tamen cessant aliæ prædictæ, nēpe ciues in eorum ciuitatibus efficiuntur doctores, & iura publicè interpretantur, sicut exteri, ob id informant subditos ad obediendum Deo, &c. ergo habebunt hæc priuilegia, imò dicit Bolog. cum extranei non legant, non possunt habere hoc priuilegium, sed malè dicit, cum non concedātur propter lecturam, de qua in text. nullum verbum fit, licet alleget Panor. in c. quia nonnulli, de magist. vbi dicit, ꝙ magis proficit ecclesiæ vniuersali doctor legendo, quā simplex curatus sacra ministrādo. c. cum ex eo, de electio. lib. 6. sed omnes non possunt legere, quia oportet primo audire, & adiscere, & longo tempore, & postea docere. c. sic viue. 16. quæst. prima.

Quid

Quid in clericis? an possint conueniri coram præside, & alijs iudicibus secularibus hic statutis scholasticis, Ioan. de Deo, Vber. de Bobio. & aliqui antiqui voluerunt dicere hãc authen. habere etiam locum in forensibus clericis, per hũc tex. in verb. peregrinantur, videlicet, vt possint conueniri coram episcopo loci, in quo student, huius sententiæ est Specu. in titu. de reo in princi. vers. sed quid si scholaris, & Antho. in c. si diligenti, de foro compet. quod intelligit Io. Calde. ibi, si talis clericus sit de licentia sui prælati in studio, alias secus, prout refert hic Bologni. qui dicit istam sententiam communem, per tex. in c. significasti, de foro compe. vbi tex. ait. quod clericus potest coram iudice ecclesiastico litigare, si voluntas sui episcopi accesserit, ergo poterit scholaris clericus, qui est in studio de voluntate sui episcopi, in eo conueniri coram episcopo loci, vbi est studium, vel corã rectore, vel doctore, quod sic probatur, qui facit actum, nõ solum in illum consentit, sed & alijs, in quibus dispositio legis loquitur. text. singu. & melior iuris in l. si duo. ff. de acq. hæred. secundum Barba. in c. Raynaldus. colum. 4. de testa. allegantem Bal. in d. l. si duo. & ibi Paul. dicentem, quod si quis constituit se ciuem in aliquo loco, videtur consentire oneribus consuetis imponi in illo loco, tex. mirabilis, in l. fideicommissa. §. si seruo. ff. de lega. 3. vbi Baldus dicit, quod quis non præsumitur velle, quod non est fieri consuetum. l, fina. C. de fideicommiss. sic ergo episcopus dando licentiam studioso eundi ad studium, videtur per consequẽs concedere licentiam litigandi coram iudice ecclesiastico loci studij. probat glo. vlt. in l. si longus. in fi. ff. de iud. Secundo, hæc authentica est priuilegiatiua, vt nemini non patet, sed regula ponitur in c. ecclesia sanctæ Mariæ, de consti. quod constitutio priuilegiatiua valet quoad clericos, ergo habebit locus etiam in scholaribus clericis.

Clerici scholastici coram quibus cõueniri possint.

Limita tamen supradicta secundum Bologni. hic non habere locum in causa criminali, in qua scholaris clericus,

poterit conueniri tantummodo coram episcopo loci, in quo studet, vt tenet Panor. & alij, in d. c. si diligenti, quia sortitur forum ibi ratione delicti, c. fina. de foro compet. c. primo. de priuileg. in vi.

Secundo limita quoad ordines, quos non poterit sumere ab episcopo studij, sine facultate episcopi originis, vt expresse decidit Panor. in c. nullus, de patroc. & Philip. perus. in c. eos, de tempo. ordina. in vi. nisi suam ciuitatem, & episcopum, propter necessitatem hostilitatis perdidisset, per text. in ca. clericos, 71. distin. & ibi Docto. Imol. si ordinatus esset à non suo episcopo, non gauderet priuilegio clericali, si sine literis dimissorijs, quia contra iuris ordinationem, vt est text. & ibi not. Docto. in c. primo, & secundo, de tempo. ordina. in vi. & ita fuit iudicatum, prout tenet D. Chassa. in consuetu. Burgun. in rub. *des iustices*, §. 6. in gl. *sont creuz*, in fine, licet Cuido papæ, per aliqua fundamenta velit tenere contra, in suis decisionibus, quæstio. 449. vt scripsi in tractatu nomina. quæst. 22. num. 12. & in tractatu, de pacifi. poss. numero 191. & ideo quando episcopi honoris conferũt ordines in episcopatibus alienis, debent de licentia & non alias ordinare, de qua licentia tenetur probare ordinatus, si opponatur, secundum Chassa. vbi supra, quia quando delegatus citat, tenetur ostendere copiam rescripti, ex quo habet iurisdictionem, Feli. in c. cum in iure, per illum text. de offic. delega. ita episcopus quando ordinat licentiam episcopus quando ordinat licentiam episcopi loci, in quo ordinat ostendet, quæ satis probatur, quando sigillo episcopi loci literæ ordinis sigillantur, per nota. in ca. tertio loco, de proba. quia præsumi debet, quod episcopus in signum concessæ facultatis suum sigillum præstitit, nec debemus præsumere, quod episcopus exterus illud subripuerit, l. merito. ff. pro socio.

Tertio fallit, quãdo consuetudo, vel priuilegium, in contrarium se haberet, vt in hoc regno Frãciæ, in quo seruatur,

quod

quod ſcholaſtici clerici etiam inuiti conueniantur, & agãt in realib. coram conſeruatorib. regijs, & ſic coram iudicib. laicis, ſed contra videtur, nam hic epiſcopi conſenſerunt, & abbates, vt apparet ex tex. ibi, epiſcoporum abbatum, &c. ergo videtur ꝙ ſcholaſtici clerici poſſint cõueniri etiam corã præſide, vel alio iudice laico, contrarium teneas, quia ſingula ſunt ſingulis referenda, nam ſtudentes clerici coram epiſcopo, laici coram iudice laico conuenientur, & non obſtat iſte textus quia diſpoſitio Imperatoris non poteſt præiudicare clericis, per tex. in c. inolita, & c. placuit, 11. q. 1. c. ſi diligenti, de foro compet. quippe lex Imperatoris, conſtitutiones ſummi pontificis tollere non poteſt, c. eccleſia, de conſti. & ibi plenè Panor. & alij poſt eum, facit tex. in c. bene quidem. 96. diſt. auth. ſtatuimus, de epiſcopis & clericis, nam de iure diuino, clerici ſunt extra iuriſdictionem Imperatoris, glo. ſing. in c. ſi Imperator. 96. diſt in. late, Aufre. in repe. clemen. primæ, de officio ordina. dixi in fine concorda. in glo. ad hæc non poteſt ius diuinum inferior, videlicet Imperator immutare, Clem. ne Romani. de electio. Cardi. in c. per pendimus, de ſententia excommunica. Panor. & alij, in ca. at ſi clerici, & c. cum non ab homine, de iud. Feli. in c. ſecundo, de maio. & obedien.

Nec obſtat epiſcoporum conſenſus, & abbatum, quia cõtra ius canonicum conſentire non poſſunt, nec ſtatuere. ca. quod ſuper, de maio. & obedien. & ibi Doct. Io. And. in c. ſi. de off. archipreſbyteri, glo. in cle. ne Romani, de elect. & ita tenet hic Bolog. ſed hæc non eſt ſolida reſpõſio, quia in multis caſibus epiſcopi diſpenſando ſtatuunt contra ius canonicum, caſus habes notatos, per Specu. in tit. de lapſis. & diſpẽſa. in §. nunc. de epiſcoporum, & per Io. de Selua. in tract. de beneficio, in 4. parte, q. 7. ſed melius poſſumus reſpondere, quod de iure diuino clerici ſunt exempti, vt ſupra dixi, Igitur contra ius diuinum non potuerunt ſtatuere, & etiam epiſcopus contra conſtitutionem conſilij nõ diſpenſat, gl.

in c.cum dilectus,de electio. &supra latius dixi, igitur consensus episcoporum nihil potuit facere,nec abbatum, maximè cum hæ constitutiones sint conciliares,vt in d.c. inolita,cum seq.11.q.1.facit gl.in c.in istis.4.dist.dicens sententiam Papę præualere sententię omnium Episcoporum mũdi,imò Imperator consilia approbat sicut Euangelia,in authen.de ecclesia titu.&in l.1.de summa Trini.&Papa idem facit in c.post translationem,de renunciatio. non refragatur quod no.D.Chassa.in consuetu.Burgund.in rub.*des droictz*,in §.7.in glo.*que lesdictz contraulx*,nu.59.in vers. nunc venio,&in rub.*des bastardz*.§.5.in princi.cui respondeo, quod in alijs terminis loquitur,videlicet quando est consuetudo laicorum & clericorum, tunc etiam secundum eum clericis præiudicat,cum tres status patriæ consentissent, non tamen valeret (vt abundantius alibi dixi) ꝙ clerici coram laicis conueniantur,cum illorum priuilegium, vt dictum extitit sit de iure diuino,nõ obstat istud relatiuum qui ,quod restringere dicitur in aliquibus casibus,& interdum declarare,vt hic,scribunt docto. in l. omnes populi,ff.de iusti.& iure.

Et maxime diuinarum,atq; [1] sacrarum legum. [1] Sacrarum legũ) Nota scholarib.cuiuscunq; facultatis,hæc concedi priuilegia,& maximè legũ studiosis,& sic per istũ tex.non sunt magis priuilegiati scholastici theologiæ,quã legum , vel canonũ,vel artium magistri,vt supra in vlt.priuilegio scripsi, nępe dictio maximè importat,idem in alio casu. &per maiorẽ rationem,vt est tex.sing.iũcta gl.in l.illud,in fi. ff. ad leg. Aquil.secundum Bal. in marga. in verbo, matrimonium, in 13.q.& in l.fin.C.de fideicom.&idem de dictione magis, præcipuè,præsertim,&potissimè,secundum Lucam de Pena.in l.2.col.2.in fi.&3.in princi. præd. curia.li.10.C.quandoque ponitur pro tantum,c.ad abolendam, de filijs præsbyterorum,Panor.in ca. charissimus,in fine,de conuersio. coniugato.Aliquando comparatiuè,per l. qui se patris. C. vnde

De dictionibus maximè, præsertim, & alijs.

vnde liber. & hoc secundum vnum intellectum, & in l. prouinciarum, C. de ferijs, quandoque superabundant secundum quosdam, vt in auth. de manda. princ. in §. sit tibi quoque, coll. 3. vbi gl. sic dicit. Interdum pro certe capitur, insti. de pęna temere litigā. in princ. alijsq; multis accipitur modis, quos, si iubet, poteris videre, per Bar. in extrauag. ad reprimendū, in verb. maximè, Alex. cons. 77. visis in fin. vol. 3. Panor. & alios in c. auditis, nu. 7. de elect. & in c. damnamus de summa tri. & Barb. in c. quoniā frequēter, vt lite non cōtesta. in §. si vero, Ias. in d. l. qui se patris, & in l. ita stipulatus, ff. de verb. obl. & cons. 63. col. 4. vol. 3. ac Carolum Ruinum, in rep. §. & quid si tantū, col. 54. & ibi in addi. l. Gallus, ff. de libe. & posthu. Igitur his legum studiosis præcipuè priuilegia concedere voluit, quia boni iurisconsulti omnes tuentur, regūt, & omnib. prosunt, vt scripsi in §. prætereà, in gl. iuris canonici, de coll. in cōcorda. cessent ergo aliæ facultates obloqui contra facultatem iuris canonici, vel ciuilis, cum istæ tueantur priuilegia aliarum, defendant, & eis scribant cum gratiarum igitur actione recipere illa debent, ne male dicendo tanquam ingrati, his priuari mereantur.

Facultas canonica, & legalis, omnes alias protegunt.

m Professoribus. m Professoribus.) Nota, quod non tantum competunt hæc priuilegia scholaribus, sed etiam & multò fortius doctoribus, qui professores appellantur in rubric. C. de professo. & medic. libro decimo & de professor. qui in vrbe Constanti. comiti. meruerint, libro 12. tamen hic videtur intelligere de scholasticis, vt præcedentia declarent istud verbum, professoribus, qui profitentur audiendo, & studendo, sed Andre. de Isernia, in rub. de statutis & consuetud. contra liberta. ecclesi. in verbum legum professoribus, firmat omnia ista priuilegia, quæ doctoribus cōuenire possunt, eisdem competere, & horum occasione Bologninus cumulat hic priuilegia doctorum, quæ ante eum scripserat Card. in cle. fin. de magist. col. 3. & Barb. plenè, in proœmio cle. octaginta tria, quæ transcripsit Petrus

Priuilegia competentia scholaribus & doctoribus dantur.

Lesnau-

Lesnaude.in opusculo de doctoribus,& vltra ibi scripta,adde aliud,quod verberans doctorem potest puniri,l.Iulia.de vi publica.l.lege Iulia.in prima.§.fi.ff.ad leg.Iuliã,de vi pu. vt expressim docet Guido Papæ in statuto,si quis,in ver.cõmuni æstimatione,col.16. & quilibet potest illorum prosequi iniuriam, quia est actio popularis.l.prima.ff.de iusti.& iur.

Item inquantum Bologni.hic dicit,quod doctor non debet torqueri, licet iudicia sint contra eum, instar militis,l. milites,ff.de quæstio.

Idem in aduocato tradit Bartho.in l.prima.C.de aduoc. diuerso.iudici. Nec valet consuetudo in contrarium,per tex.singu.in l.omnes,prima,de decurionibus, lib.10. infra, secundum Roma.sing.488.milites, & additio. ad Bart. in l. prima,de dignita.lib.12.C.Boer.in repet.l.consentaneum, col.12.quomo.& quando iudex,Alexã.& alij,in l. centurio, col.9.ff.de vulga.nec nobiles,vel alij in dignitate cõstituti, d.l.omnes,vbi Pyrrus limitat in criminib.hæresis, maiestatis,Symoniæ,& alijs,de quib.ibi per eũ. In hoc tamẽ regno Franciæ hæc iura non seruantur,nam siue fuerit miles, siue comes, baro, siue doctor, nemini in delictis indulgetur, & ita fuit latum arestum,vt Aufre. scribit in stylo paralamen. Aresto.16.& Io.Gallus,in quæst.per aresta,q.45.& Benedict. in repet.c.Raynutius,in verb.testamentum,in 1.num.48.& ibi in addit.& in verbo,mortuo,nu.222.de testa.quia reatus omnem honorem excludit,l.1. C. vbi senato, vel clarissim. & aduocato fuit inhibitum in parlamento,ne amplius allegaret illa iura,& me existente in ciuitate Tholosana,serua ri audiui,de quodã filio capitularij,qui accusabatur de præda cõmissa,cũ præfecto vigilium Guisoti,nam aduocato allegãti fuit interdictũ,ne haberet illa iura allegarẽ,& ille fuit suspẽsus cum alijs. Crederem tamẽ ꝙ doctores, & prædicti non torquebuntur in paruis criminib⁹,nec in grauiorib.criminibus,sine grauib.indicijs,& magis vrgentibus,quam in

alijs

alijs personis, vt scripsi in glo. concord. in ver. regium aduocatum, in versic. decimumoctauum, rubr. de elect. deroga. quod est no. alia scriberem doctoribus priuilegia, sed cum sint per alios descripta, missa faciam, verũ enimuero cùm nullus, quẽ viderim, hactenus priuilegia scholariũ dictauerit, ea cumulare volui, vt scholasticos ad literarũ studia priuilegijs pro virili inducere possim, vos æqui boniq́ue consulite, & meam operam gratis vobis oblatam (quæso) non dignemini.

Hoc nostræ pietatis[n] *beneficium*[n] Beneficium) Collige ex hoc text. secundum Bolog. quod Imperator est astrictus iure naturali ad benefaciendum scholaribus benefacientib. quia benefacienti benefacere iure naturæ tenemur, l. sed & si lege. §. consuluit, de petit. hæredit. ff. adde text. in lege si non sortem. §. libertus, ff. de conditio. indebi. l. si pignore de furt. l. si vero non remunerandi. §. idem Papinianus mãda. l. siquidem de action. & obligat. C. l. libertos, de excusa. tuto. gloss. in l. prima, ff. de obseq. à liber. & glo. in d. l. sed & si lege, ait quod omnis creatura mouetur ad benefaciendum benefacienti, & ex instinctu naturæ procedit, vnde dicit gloss. in c. illud. 8. quæst. 2. humanum esse, quod reuerentia exhibeatur illi, à quo percipitur beneficium, & magis diligantur benefactores, quam alij, & maior reuerentia exhibetur danti, quam non danti, hinc dicit patruus meus Rebuffus in l. nemini, de consul. lib. 12. C. quod dando placet homo, accipiendo displicet, inde gl. in c. cum Marthę, de celeb. missa. hos versus describit:

Benefaciendum est scholasticis benefacientibus.

Temporibus nostris quicunque placere laborat,
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

Et dicitur in Apophthegmate, 15. beneficiũ addere lõgè magis legale est, quam auferre, inde Marcialis coquus inuehitur contra Sceuolam, quia aliorum hospitia frequentabat, & nullus sua hos scribens versus, quos glo. refert in c. 1. de dona.

Sceuola tu comedis apud omnes, nullus apud te.
Alterius ſiccas pocula, nemo tua.
Aut tu redde vices, aut deſine velle vocari,
Dedecus eſt ſemper ſumere nilq; dare.

Et iſtud proprium eſt nobilium, videlicet dare, in d. cap. cum Marthæ, Panor. in conſil. 12. in primo volum. in 2. dubio ſcribit de Curti. in tracta. nobilita. in 5. parte, in 4. priuilegio nobilium, per tex. in c. grandi, de ſupplen. negli. præla. in 6. & ibi latè Corſe. in ſua repet. parum tamen videtur iſte tex. conueuire ad adducta per Bolog. ſed videtur probare, quod pium eſt ſcholarib. benefacientibus benefacere, pſeudoſcholaſticis non, verum meritorium arbitror iſtos ad ſcientiam capeſcendam aliquando diſciplinis & verberibus incitare, arg. c. diſplicet, 23. q. 4. aliquando carceribus, & ligaminibus, c. ipſa pietas ibidem, & multos mea memoria per carceres ad frugem melioris vitæ perueniſſe vidi, qui fortè gladio perijſſent, interdum per alimentorum ſubtractionem reducuntur, vt per doc. in l. cum filiusfa. viaticum ff. ſi cert. pet. & ſupra in priuilegijs ſcripſi.

Scholares ad ſtudiũ quomodo incitẽtur.

Indulgemus vt ad loca in quibus ° literarum exercentur ſtudia.

° Literarum ſtudia) Et ſic ſtudens quocunque ſe transferat ad literarum ſtudia, gaudere debebit priuilegijs, dummodo ibi fuerit ſtudium approbatum, vt hic, & ſic priuilegia conceduntur literarum ſtudijs, non ergo ſtudijs artificium, licet ſtudium verſetur circa artem, l. 1. de abigeis, Lucas de Penna in rubric. C. de ſtud. libera. vrb. Ro. lib. 11. ſed propriè ſtudium eſt circa ſciẽtiam, vel actum virtutis ex quibus pręcipuè pax naſcitur, nam ex Pallade, quæ eſt ſapientiæ dea, naſcitur oliua, quæ eſt ſignum pacis & concordiæ denotans quod ab his qui dant operam ſcientiæ, pax & concordia procedant, Lucas de Penna in l. 1. col. 1. C. qui ætate, libro decimo, arg. c. ex ſtudijs de præſumpt. quod facit contra ſeminantes diſcordias, vt diabolicam videantur habere ſcientiam.

Scientia mater eſt pacis.

Tam

Tam ipsi, quam eorum p *nuncij.* p Nuncij) Priuilegia ergo competentia studentibus competunt eorum nuncijs & seruitoribus, supra abundantius scripsi in priuilegijs, Bald. in proœmio decreta. Gregorius nu. 8. dicit intelligendum de famulis, quos scholares circa se, non de illis, quos ruri habent, l. qui pœnam. §. sed quod diximus, ff. de penu. lega. & hic continentur illi tantum, qui inter famulos sunt recepti ad seruiendum eis præsentibus, l. 2. §. legatis, vbi nota, ff. de iud. l. prima. §. familiæ. ff. de publica. *Scholastico rum famuli gaudent priuilegijs suorum dominorum.*

Veniant q *& in eis securè habitent.* q Veniant) Nota ex tex. secundum Bal. Salice. & Bolog. esse priuilegium posse ire, redire, & habitare securè, contra hoc quidam insurgunt his verbis, quod iure cōmuni cōceditur, frustra impetratur, l. vna, C. de thesauris. gl. in c. fin. de decimis, Ias. in l. de pupillo, §. si cui opus, ff. de operis noui nuncia. sed iure cōmuni, quis debet ire securè, & habitare, nam latrones puniūtur, dicit Bar. nil allegat, possumus allegare tex. in l. congruit, ff. de off. præsid. vbi ad officium præsidis spectat, vt prouincia malis hominibus careat, pacataque sit, & quieta, & homines securè viuant, ergo frustra hic conceditur, respondēt Barto. Bald. & alij operari istud verbū securè in tex. positum, quod scholastici nō tenebuntur soluere vectigalia, & sunt ab alijs oneribus exempti, vt dicit gloss. in hac authen. alijs etiam de iure communi datur securitas veniendi, & habitandi, d. leg. congruit, sed non sunt ob id exempti ab onerum solutione, & nisi istud firmaremus, verba priuilegij de nihilo operarentur, contra l. si quando, ff. de legat. 1. l. si stipulatus, de vsu. l. prima, in fine ad municipal. vel dicit gloss. licet competat de iure communi, ex quo erat speciali, nota dignum, fuit necesse exprimere, l. item apud §. hoc edictum sub. §. ait prætor. ff. de iniurijs. Vel Cynus & Bolog. dicunt, quod istud fuit hic expressum, & de necessitate, quia contra hæc priuilegia consuetudo inoleuerat, vt quilibet siue scholaris siue aliꝰ ꝑ rebus solueret vectigalia, ideo imperator reprobat *Quale priuilegium sit ire, redire, & habitare securè.*

 illam

illam consuetudinem, & hoc videtur innuere tex. quando dicit ex peruersa consuetudine, sed illud vebum refertur ad iniuriam non inferendam scholasticis, ideo ista vltima solutio videtur diuinatiua, quare prima solutio videtur melior, nam text. permittit securè ire, non solum propter vectigalia, sed etiam propter represalias contra studentes non concedendas, & alia onera quæ alijs imponuntur, quæ à studiosis debent esse aliena, & ideo occasione promissorum, Bar. quærit, qa iste tex. nihil dicit de recessu, vt scholares securè recedant, si sit securitas data ad veniendum, & standum, an censeatur data ad recedendum, Bar. se remittit ad ea quæ ipse not. in l. v timur, ff. de sepulchro viola. & ego etiam ad illa quæ scripsi inter priuilegia his nunc cõtentus.

Intentio legislatoris ad bonum commune diri gi debet.

Dignum [r] *nanque existimamus.* [r] Dignum) Nota hanc rationem, quare Imperator has prærogatiuas & priuilegia concedit scholaribus, quia dignum est, vt omnes bona facientes, nostram laudem, & protectionem omnimodo mereantur &c. quæ ratio secundum Bal. denotat causam communis boni, & sic notandum est, quod intentio legislatoris debet ad bonum dirigi commune, quod potest contingere tribus modis. Primò modo ad bonum commune simpliciter, & hoc modo conceduntur priuilegia reipublicæ, & fisco vt l. prima, C. de condict. ex lege, & ex hoc capite exterminandi sunt, qui reipublicæ nocent, vt supra, de summa trinita. l. nullus, & l. 2. de malefi. & mathema. & l. congruit, ff. de officio præsid. vnde propter insigne maleficium, potest fieri statutum in delinquentem post delictum commissum, l. amissione. §. qui deficiunt, ff. de capit. diminu. Secundò fiunt statuta ad bonum commune cognationum & familiarum, vtpote, quod masculus in successione fœminę pferatur propter bonum agnationis conseruandum, vt l. prima. §. publicæ, ff. de ven tre inspicien. nota. in §. item vetustas, de hære. quæ ab intesta. deferunt. Tertiò tendunt statuta ad bonum singulare alicuius, qui meretur priuilegiũ ratione

tione virtutis vt hic, & l. Aquilius, ff. de donation. & l. si pater, illo titu. & lege prima, de iusti. & iur. scribo fusius in præfa. ad ordina. regias. Sed quæro, an scholares Galli & Hispani habeant hæc priuilegia, & videtur quod non, quia vltra subditos constitutio non extenditur, l. omnes populi, iuncta gloss. & doctrina docto. ff. de iustitia & iur. text. in ca. canonum statuta ab omnibus custodiantur, de constitut. vbi glossa & docto. dicunt ab omnibus subditis, nam infideles non ligantur constitutionibus Roman. ponti. facit, cap. fina. illo titu. in 6. & glos. in proœmio pragma. sanctio. in verbo vniuersis, sed Galli non sunt subditi imperio, cap. per venerabilem, qui filij sunt legi damnata, glo. ibi, quæ dicit de facto, quia nec de iure, nec de facto, prout latius probat Do. Ioan. Igneus in tracta. an Rex Franciæ recognoscat aliquẽ in superiorẽ, nec Hispani, gl. in c. Adrianus, 2. dis. 63. quia regnum ab hostium faucibus eruerũt, vt gl. ibi asserit, igitur ista priuilegia non habebunt.

Item in Francia leges non obseruantur, nec in Hispania, ergo nec priuilegia prout supra dixi, allegando Benedi. in proœmio, cap. Rainutius, item extra territorium iudici impunè non paretur, l. fina. ff. de iurisdict. omnium iud. ca. fin. de constit. in 6. Contrarium arbitror verum per hanc rationem prædictam, cum sit pium. Secundò quia leges seruantur tam in Francia quam in Hispania, tanquam rationabiles, ergo ista tanquã ratiõabilis seruabitur. Tertiò quia sunt approbatę ratiõe lecturæ, eo ꝙ ibi in studijs publicis legãtur itẽ ratione cõsuetudinis, nam à tanto tempore cõsuetũ est, cuius memoria non est in contrarium, ista priuilegia seruari scholaribus Franciæ & Hispaniæ, ergo & nunc eis seruari debẽt, & iniquè faciunt nõ obseruantes scholarib. hæc priuilegia, & cõtra illos potest agi pęna huius, auth. de qua infrà dicetur. Itẽ scholares vbiq; agentes, habẽt nomen, ergo & effectu habere debent, l. à nullo, C. de ferijs. Nõ obstãt supradicta, quia do instantiã per c. ecclesia, de consti. vbi priui-

 legia

legia per laicos concessa, extenduntur ad clericos, quamuis clerici non sint laicis subditi. Item sunt approbata per regẽ, & eius parlamenta, ergo debent seruari, nisi expresse inueniantur per leges regni correcta, nulla in contrarium peruersa corruptela obstante, de qua infra dicetur.

Vt cum omnes [f] *bona facientes.* [f] Bona facientes) Nota ex tex. quod scholastici bona facientes merentur laudem, & protectionem, vt Cyn. hic ponderat tex. & Bologni. secus ergo si in scholis vagentur & mores lenonum vel latronum induant, tunc cessat iste tex. & pro hoc facit tex. in l. prima. C. de quæsto. lib. 12. vbi quæstores, qui bona in suo officio egerunt, debent recipi cum populi acclamatione, dicit glo. clamando viuat talis, sicut Romanus solet populus de Papa, & scholares Tholosani de bonis lectoribus, qui postquam bene se habuerũt in lectura, debent cum acclamatione recipi, scilicet viuat viuat. põt adduci text. in l. iustissimos, de officio recto. prouinciæ supra, vbi iustissimos & vigilantissimos iudicis publicis acclamationibus collaudandi Imperator omnibus potestatem tribuit. imò insignia eis in virtutis signum conceduntur, secundum Bal. hic. Tertio adducitur text. in l. 2. ibi. semper prouidemus vnumquemque secundum labores suos ad gradus meliores, & maiores dignitates perducere, de off. præf. præto. Affri. supra. Quartò adducitur text. singu. in l. vt virtutum merentibus prẹmia tribui conuenit, supra de statuis & imaginibus, quem singu. dicit Ioan. Montagine, in tracta. de auctoritate, & præeminentia sacri magni consilij, fol. 33. Quinto adducitur tex. in l. fina. C. de tyro. libro 1. vbi dicit, quod quis non debet celsiorem gradum obtinere, nisi laborum assiduitas, & prolixitas hoc meruerit, & sic vulgus malefacit, dum bonos studentes lingua euaginata prosequitur, & contra eos latrare non finit, cum laudem mereantur & protectionem, per illum textum. Sexto facit text. in l. vna, de Castren. omnium palatino. peculio. lib. 12. vbi palatini, qui lõgo tẽpore castra sunt

Acclamatio viuat, quibus fieri debeat.

secuti

secuti, quicquid ibi acquisierint dicitur peculium castrense, & priuilegia castrensis peculij habet. Septimò non ineleganter facit tex. in leg. contra de re milita. libro 12. C. vbi dicit text. quod non ambitione, sed labore ad augmentum honoris conuenit peruenire. Octauò adducetur text. in l. prima, de agenti. in reb. eod. lib. vbi docet nullum debere in locum agentis in rebus subrogari, nisi bona egerit, & diu laborauerit, & ibi ait patruus meus quod laborantibus datur honor & merces. Nonò adduco text. in l. tertia de proximis sacro. scrinio. ibidem vbi dicit text. & ibi Ioan. de Platea, quod postquam quis bene egerit, & laborauerit, ocium dabitur. Decimò, quod habetur in symbolo Athanasij qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam. Vndecimò dicit glossa in leg. penulti. infrà, qui bonis cedere possunt, quod postquam Petrus reliquit retia, dicit Christo, ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te, quid ergo erit nobis, & sic præmium petebat, dicit ei Christus, vt edatis & bibatis in regno, & sedebitis super duodecim tronos iudicantes duodecim tribus Israel. Lucæ 22. & Matthei 19. in fine.

Duodecimò videatur. l. prima, de anno. ciuilibus libro vndecimo. C. dicens annonas non dari pro titulis dignitatum, exponit ibi Bartho. id est salaria non dantur pro dignitate, vt quia aliquis est doctor, sed pro meritis, quia bene legit, & bene satisfacit officio, cui est appositus.

Decimotertiò huc accedit l. prima, C. de athletis, libro decimo, quod qui bene egit, & se habuit in aliquo actu, debet coronari, & est melior iuris, secundum Corset. in singu. in verbo præsumptio. in 2.

Decimoquartò conuenit gloss. in leg. quamuis ff. de damno infecto, & in clemen. vt hi qui de ætate & qualitate. Et Hieronymus in regula monacho. c. decimotertio, vbi dicit, ꝙ qui nõ laborat non manducet, qui nõ egit bona non meretur præmium, & in §. finali, in pœmio inst. vbi Imperator

perator promittit scholaribus committere rempublicam gubernandam, vbi bene studuerint, studete ergo, vt iuxta promissum Imperatoris vobis succedant, debet princeps non pro titulis dignitatem, sed pro meritis & labore conferre officia in suo regno, & non pro pecunijs, quas docti exposuerunt in acquirendo scientiam.

Protegere scholasticos quisque debet.

Nostram laudem, & [t] protectionem. [t] Protectionem) Nota quod protectio scholarium est sub principe, & à fortiori alij debent eos protegere, cum princeps eos protegat speciali dilectione hic.

Item omnis Christianus est sub dei protectione, excommunicari sub diaboli protectione. Et est notandum secundum Bal. quod quidam sunt sub protectione, vt hic literarum studiosi, etiam non legitimè nati, ideo possunt legitimari à principe tanquam speciales filij, vt scripsi suprà in priuilegijs latius. Quidam sunt sine protectione, vt Iudæi, de quibus scribitur nihil ad nos, de his, qui foris sunt, quia nobiscũ nihil habent commune, vt cap. gaudemus, de diuort. quidam sunt extra protectionem, vt hæretici, banniti, & rebelles, quibus non debet ius reddi, vt tenet Cynus, in l. prima, C. de natu. libe. infra, & Baldus hic, & vide Barba. in c. cum M. de constitutio. nume. 99. & sequen. de protectoribus regis, vt vide in rub. de domestic. & protecto. lib. 12. & sic scholastici in vniuersitatibus debent defendi à iudicibus & magistratibus, cum mereantur protectionem, vt dicit iste tex. etiam manu militari, teste Salice. & Bolog. hic, quamuis quidam manu militari eos expellant.

Scientia quomodo dicantur homines illuminari.

Omnino mereantur, quorum scientia, totus illuminatur [u] mundus. [u] Illuminatur) Nota bene hunc tex. quod per sciẽtiam mundus illuminatur, est enim præceptum lucidum illuminans oculos, nam lucerna pedibus meis verbum tuum dicit Dauid, & sicut in tenebris quis nescit quò vadat, ita sine scientia nescit quispiã quo recto tramite sua peragat negocia, ideo per scientiã illuminabatur, tam vt animã tueatur à dæmonibus,

monibus, quam ad protegendum res suas, nempè mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ, Prouer. c. 6. vnde sicut per lucem ostenduntur incognita & obscura, sic per legem, per quam scit homo quid agere, quidúe fugere debeat, & qui maiori est scientia præditus, magis illuminat, quam qui parum habent scientię, sicut maiores fasces, debent ergo periti bona facere, & maximè qui alios docēt, vel alijs sunt præpositi, vt illuminent alios, quippe teste Dionysio de Angelis, sicut Angeli superiores illuminãt inferiores, & corpora superiora, vt sol & stellæ infundunt lumen suum ad inferiora, scilicet in aerem & aquam, sic & illi qui superiores, & clariores per scientiam, gratiam, & perfectionē, debēt alios illuminare per gratię, scientię, & bonorum exemplorũ illustrationē, Lucæ. 1. Illuminare his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis, alioqui si obscurarent mala committendo, & scandala præbēdo, longè abeßēt à protectione ista, & essent expellendi à ciuitatibus, de his alibi dicam abundantius.

Ad obediendum * *Deo.* *Deo) Nota secundũm Salice. & Bologni. hic, quod prius est Deo obediendum quam Imperatori, seu regi, aut alteri cuicunq; vnde dicit tex. in c. cũ infirmitas, in fine, de penitē. & remissio. quod medicus prius monere debet ægrum ad obediendum deo, & ad confitendum, quam medicinam impendere, nec debet ei suadere aliquid in detrimentum salutis æternæ sub pęna excommunicationis, facit etiam quod dicit tex. in l. contra. §. fina. ff. de re iud. & docto. in l. secunda. §. 2. ff. si quis cautio. cano. in c. cum parati, de appella. in gl. prima, vbi si quis fuerit vocatus coram duobus iudicibus, debet coram maiori comparere, imò si compareret coram minore maiori omisso, de contumacia puniri poßet, vt dicunt ibi docto. quia prius obediendum est maioribus, & idem cum maius periculum, vel maior neceßitas fuerit, l. si quis in graui. §. si cum omnes, ff. de senatusconsul. Silla quē ponderant doctores

in d.c.cum parati,poteſt adduci tex.in c. nõ eſt de voto, vbi voto potius debemus obedire,quam Papæ diſpenſanti ſine cã,vt dicit ibi gl.& firmat gl.ſingu.in l.1.prima.§.ſicut,de aqua.pluuia.arcend.minorem debere reuerentiam maiori, ergo potius deo, qui eſt Rex regum, & dominus dominantium,vt dicit Dauid.

Et an contra ius diuinum, poſſit aliquid diſponere Papa, vel alius princeps,ponit tex.& ibi doctores, in clem. ne Romani,de electio.& in c.quæ in eccleſiarum,de conſti.Barb. in rubrica.illius tit.Bar.in l.prima,ff.de conſtitutio. princ. Bal.in l.reſcripta, C. de precibus Imperato. offerend. nam omnis creatura eſt ſubdita conditori canonis , Antonius de Butrio, in capitulo primo, de conſtitutio. quod intellige,in his quæ ſunt ſpiritualia, & quæ concernunt materiam peccati, cap. ſolite, de maiori. & obedien.capit.fina.& ibi Imola.de præſcriptio. in authen. quomodo oporteat epiſcopos, in princip. collat.prima capit. auctoritatem, 15, quæſtion. 6. Ioann. Baptiſta in repetit. lege omnes populi, column.90. in parua impreſſione ff.de iuſti.&iur. cum parum hic conueniant,alibi diſcutienda relinquo.

Miniſtri dei quatuor habere debent maximè.

Et nobis eius [y] miniſtris. [y] Miniſtris) Ex iſto tex.colligi poteſt,quod Imperator eſt dei miniſter,vnde miniſtri dei quatuor habere debent conditiones, quæ eliciuntur ex primo libro Regu.c.2.ibi, puer autem erat miniſter in conſpectu domini,primo ſicut puer eſt humilis & patiens, ita dei miniſtri eſſe dẽt ſtabilis,& perſeuerans in ſeruitio,ꝙ probatur in verbo erat. tertio debet habere diligentiam , ibi miniſter quæ diligentia tendere debet ad intelligendum domini voluntatem, Prouerbio. decimoquarto,in fine, acceptus eſt regi miniſter intelligens, & ad illam exequendam & cuſtodiendam, quarto debent miniſtri habere fidelitatem quod oſtenditur ibi, in conſpectu domini, nam ſignum fidelitatis & amoris eſt in conſpectu domini eſſe, & ob id debet famulus iurare ſuo principi, cui ſeruit

ſeruit fidelitatem, & alia quæ ſcribuntur in §. final. qualiter vaſſal. domin. iura. debeat fideli. Iacob. in tracta. de feud. in verbo, qui quidem iuueſtiti, ſcripſi in arbore feud. col. ſecunda.

Quæro nunc de dubio, de quo ab aliquibus auditoribus Tholoſæ fui interrogatus, duo vel tres ſtudentes habent vnum tantum famulum, quilibet vno momento ei præcipit, cui magis obedire teneatur? & reſpondeo omnibus ſi poteſt, ita tenet Hoſtien. in ſumma de maior. & obedien. verſicu. ad quid, per textum in lege duorum libertus, ff. de operis liber. facit, lege ſeruus communis, ff. de acquiren. hæreditat. lege ſi quis in graui. §. ſi cum omnes, ff. de ſenatuſconſulto. Silla. vel inuicem conuenire debent, cui obediatur, quod ſi non fecerint, & ſit impoſſibile omnibus obedire, cui tunc obediendum ſit, diſtinguendum cenſeo, aut inter ſtudentes eſt vnus nobilis genere, & alij non, tunc obediat famulus nobili primo, argumen. de hæredib. & Falcid. in §. ſi quis autem, & §. interim, in authe. de defenſori. ciuita. colla. tertia, quia maiori primo eſt obediendum, c. qui reſiſtit, 11. q. 3. ideo poteſt dici. *Famuli plurium cui obedire plus teneantur*

Quam malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci.

Vt dicit Ouidius, relatus per Ioan. Fab. inſti. de nuptijs, in rub. & ne fortem ſociet fragilis, vult pagina præſens, vt in fabulis Eſopi habetur, & loquitur tex. in l. ſi non fuerint, §. fin. ff. pro ſocio. Et intelligo ſiue fuerit nobilior genere & literaturæ, quia ſi vnus eſt tantum ſcholaris, alter eſt magiſter artium, & ſcholaſticus legum vel alterius profeſſionis, ſeu alter baccalaureus, doctor, vel licentiatus, vel habet maiorem dignitatem, tunc famulus obediat maiorem dignitem habenti, per d. c. qui reſiſtit, & ibi not.

Si verò nullus altero ſit maior, vel dignior, ſed ſunt æquales, tunc ei obediat à quo maiora conſequitur lucra, argumen. textus in cap. cum in officijs, & c. relatum. & capit. fina. de teſtam. & idem tenet Syluester in ſua ſumma in

verbo obedientia, in 10.q. distinctione quinta. Si vero tantum habeat ab vno, quantum altero, tūc obedire debet præcipienti negocium magis habile, & necessarium, vtpote si vnus præcipiat parare prandium, arg.l. maiorem, & ibi nota. ff. de pac. Si nullus actus est habilior, & magis necessarius, potest famulus gratificare cui velit, argu.l. fin. ff. de religio. & sumpti. funerum, melius facit, l. si quis in graui. §. si cum omnes, ff. de senatusconsulto, Silla.

Si verò famulus nollet eligere, vel non auderet, crederem forte esse dirimendum, arg.l. in tribus, cum l. sequen. ff. de iudic. & maximè cum agatur de facto, in quod sors cadere potest sed non super iure, glos. sing. in l. vna. C. vti possid. secundum Angel. in §. sed & si, insti. de satisda. tuto. quam reputant sing. Imol. Alexa. & Ias. in l. huiusmodi, §. fin. col. fin. ff. de lega. primo, & Barba. in proœmio cle. in §. hæc sanè, colum. 28. & Felin. in c. capitulum, col. penul. de rescrip. & eundem in ca. licet, col. fin. de proba. & quando vassallus habet plures dominos, quem habeat defendere, ponit Bal. in l. prima, ff. de rerum diuisio. & in l. vna, §. ne autem, C. de caduc. tollen. Doct. in c. vno, §. omnes, hic finitur lex, deinde consue. regni incipiunt, Ioann. Rayna. in §. imperialem, §. firmiter, in 12.q. de prohibita feud. aliena. per Feder. Iaco. de sancto Georgio, in tractat. de feud. in verbo, & promiserunt, eidem domino, colum. 5. in 8. quæst. Ioan. de terra rubea, in tracta. contra rebelles regum, arti. nono tertij tracta. verſi. 13. vide per Ioan. And. in regula contractus, de reg. iur. in 6. in Mercuria. de aduocato qui recepit salarium à duobus monasterijs, si litigent inuicem, cui seruire debeat, & quando quis in omnibus promisit obedire, vel tenetur, tūc solum tenetur obedire in licitis, & honestis, secundum tex. in c. vno, de iureiur. in 6. gl. sing. in l. non videtur, §. qui iussu, de regul. iur. capit. veniens, de iureiur. Et quando quis est incola duorum locorum, si vocetur ad munera in vtroq; loco, cui teneatur obedire? ponit gl. & ibi Doct. in l.

ciues,

ciues,de incolis.lib.10.C. Item vidi controuersiã Tholosæ inter scholasticos, apud quem deberent esse archæ cibariæ claues,quidam eas digniori concedebant,arg.l.procurator C.de edẽdo,alij contrariũ asserebant scilicet, ꝙ pęnes hebdomadarum, vel eius famulum esse debebant, quia postq̃ suæ administrationi alij consentiunt, ergo videntur etiam consentire,vt custodiat claues, nã cum mandatur, vt emat, ergo vt cuctodiat,sed non posset custodire,nisi haberet claues,igitur eas habere debet,argu.l.cui,ff.de iurisdict.omnium iud.& nobilior quoad hoc videtur, cum habeat ad ministrationem,quam nobilitatem vellem à me abesse. Vidi etiam aliam quæstionem inter duos studentes Caturci, vnus volebat vigilare vsq; ad vndecimam horam,alter volebat ire dormitum hora nona,& hic volebat cogere alterum venire eadem hora nona,alias claudere volebat ianuam cubiculi,postquam lectus erat in cubiculo suo,allegans quod in re sua licitum erat facere, quodlibet, & sic claudere, iuxta tex.in l. fluminum, ff. de damno infecto.& in l.nemo exterus,de Iudę.& l.in re mãdata.C.mand.alter asserebat, quod lectus erat communis,& sic poterat vti eo quolibet tempore,sed eos concordaui, quod vnus vigilaret vsque ad mediam noctem,& alter postea surgeret illa hora,iure tamẽ non sic respondissem,sed quia ita voluerunt,nam pro primo veritas inclinat, cum quilibet se teneatur concordare morib. illius cum quo habitat, sicut dicit Neuisa,in sylua nuptia. de vxore,& supra dixi.

Claues apud quem scholasticorum esse debeãt.

Vide etiam aliam quæstionem, tres erant scholares in vna domo, vbi erat vna pulchra domicella,vnus illorum de omnibus dabat portionem domicellæ suæ amasiæ, & filijs eius, alij ægrè ferebant, quæsierunt à me, an ille amasius possit iure hoc facere.Respondi, quod de suo debebat eleemosynam,siue donum facere,nõ de cõmuni, cum satis sit paruum pensum scholarium, & pensio, & vnus ex socijs non potest imponere seruitutem,l.2.ff.de seruitu.nec ergo

Hospite vnus ex pluribus de re communi an possit dare, & quis.

poteſt rem communem dare, quo ad partem alterius, l. ſerui, §. primo, ff. de lega. primo, quod intelligerem, niſi de beneplacito aliorum, ſed cum conſenſus aliorum interuenit, quis illorum debet dare? an amaſius iſte? dico quod non, ſed vt ſupra dixi, in alia quæſtione nobilior, & maior, vel is qui habet adminiſtrationem illius hebdomadæ dabit, & iſta ſententia videtur æquior, an portionem teneantur ſcholaſtici dare hoſpiti, in cuius domo habitant? Reſpondeo quod non, quia nemo de proprio, beneficium facere cogi debet, c. precariè, 10. quęſt. 2. & quia habet hoſpes penſionem à ſcholaſtico, ſi gratis inhabitaret, putarem tunc aliquid dari poſſe hoſpiti, ſi portio eſſet ampla, quæ cõmuniter non eſt.

Quales ad regendum prouincias deſtinari debeāt.

Subiectorum vita [z] informatur quadam. [z] Informatur.) Nota quod ſicut ſaccus informatur, & capit formam à frumento, ita vita ſubiectorum à doctrina doctorum, & literatorum, & ſic homines quodammodo videntur eſſe ſine forma abſque ſcientia, vnde dicit Cicero in officijs, multos eſſe homines nomine, & paucos re, & hic inquit Bologni. quod doctores debent inſtruere ſubditos, vt principi obediant poſt deum, ob id ad regendas prouincias deſtinantur, Doctor. in lege final. C. de offic. diuerſor. iudica. & ad Rempublicam non minus neceſſarij, & vtiles ſunt, quam milites, lege aduocati, C. de aduocation. diuerſor. iudic.

Aduertendum eſt, quod hi tales eſſe debent qui poſt aurum non eant, ſed poſt Chriſtum, qui quæſtum doctoratum non exiſtiment, nec requirant datum, ſed fructum, qui regibus Ioannem ſe exhibeant, AEgyptijs Moſem, fornicantibus Phines, Heliam idololatris, Heliſeum auaris, mentientibus Petrum, Paulum blaſphemantibus, Chriſtum negociantibus, qui ſcholares non ſpernant, ſed doceāt, diuites nõ palpent, ſed terreāt, pauperes nõ grauent, ſed foueāt, qui cum turba intrent, non cũ ira exeant, qui eccleſias non

ſpolient,

ſpolient,ſed emendent, qui marſupia non exinaniant, ſed corda reficiant,&ſcholarium crimina corrigant,famæ prouideant ſuæ.nec inuideant alienæ,hæc Ber.li.4.de cōſider. Refert Lucas de Penna,in rub.C.de legatio.col.9.li.11.verſ. vigeſimo legatus,& tales de meliore nota commendare debemus.

[a] *Speciali dilectione eos ab omni iniuria defendamus.* [a] Speciali dilectiones) Nota quod ſpeciali dilectione Imperator diligit literarum ſtudioſos,& ſic omnes alij eos diligere debēt, & ab omnibus iniurijs defendere, Imperator tamen diligere intelligitur bonos,& non pſeudoſcholaſticos, quia dilectio in malo non eſt,c.omnis qui.de pœniten.diſt.1. & glo. hic dicit,quod quamuis omnes debeant ab iniurijs defendi,hi maximè,ne videantur negligi,ex quo infert Bal.quod omiſſo medio ad Imperatorem, vel ad eius ſupremam curiam appellare poſſunt, nam qui ſpecialiter diliguntur,ſine vllo medio accedunt ad principem, & ſic cum diligantur, meritò his priuilegijs ſunt decorati, licet multi inſurgant in eos,& iniurijs,furtis, & vexationibus illos impetāt, ideo ſubiecit text.quis eorum non miſereatur,&c.Hodie multę ciuitates inſurgunt contra vniuerſitates,quas apud ſe habent, non cognoſcentes quid honoris boniúe illis per eas accedat, quarum natura filijs viperæ ſimilis eſt, quæ partu filiorum corroſis à fœtu lateribus euiſceratur, has igitur vniuerſitatibus,propter habitantium ingratitudinem, priuandas cenſerem, & aliò vbi honor & literarum decus ſeruaretur,transferendas.

Scholaſtici diligendi, & ab iniurijs defendendi ſunt.

Quis enim eorum non [b] *miſereatur?* [b] Miſereatur) Ex hoc text. collige,quod omnes debent miſereri ſcholarium, maximè propter ſequentia.Primo,quia fiunt,vt dicam in ſeq. not.& ſic illis adipiſcendæ amore ſcientiæ multum peregrinandum eſt vt hic,& l.cum filiusfamilias. ff.ſi cert.peta. & ſicut peregrini propriam ciuitatem relinquunt,in authen. vt differend.iudi.in princip.colla.9. vbi dicit quod eo multum affligun-

De patria multa hic vide.

affliguntur,& Aret.in l.2.col.4.ff.sol.matri.tex.in c. si quis romipetas,24.q.3. ita & scholastici,imò aliqui voluerunt tenere,quod ciues non habent hæc priuilegia,vt suprà scripsi in verb. peregrinantur, & licet impium sit propriam domum dimittere, vt dicit gl.in l.vna,C.si curial.relicta ciuita.rus habita.Maluer.li.10.infrà,& q̃tumcunq; vilē cespitē terrę suę patriæ quis non pōt citra molestiā diserere,gl.in l. si.C.de municipib.& origina.libr.10. qa cuilibet sua patria dulcissima est,l.qui habebat,ff.de leg.3.& propriè patriæ debetur honor,& fidelitas, & est potior tempore sicut natura est prior suo antecedente,per tex.in l.minimè,ff. de religio.& sumpti.funer. & glo. in l.fin.C.de aboli.ait pugnandum esse pro patria,iuxta dictum Cato.idem dicit gl.in l.veluti, ff.de iusti.& iur.eas adducit Barba.in tracta.de præstan.Cardi.in prima quæst. Basilica primæ partis, col. 8. & vnicuiq; videtur sua patria præstantior alia,l. moneor, C. de ser. expor.Alex.consi. vl.in 4.volu.tamen studiosi scientiæ amore peregrinantes patriam, ac omnes parentes relinquunt, & ideo Imperator hoc sciens,dicit hic,quis eorum non misereatur? exemplo Christi,qui reliquit parentes, vt audiret doctores,Lucæ 2.ca. facit quod dicit Cicero, 1.Officiorum, Vnicuiq; nostrum chari sunt parentes,liberi, & familiares, sed omnes hominum charitates,vna patria cōplexa est,pro qua non dubitet quis bonus mortem appetere.

Refert Barba.in lege cum acutissimi,colum.92. de fideicommiss. infrà, & idem ait Cicero, vbi supra, non solum nobis nati sumus, partem patria vendicat, & idem quarto Rhetoric. nullum periculum pro patria graue putandum, & qui id fugiunt, stultè faciunt, & ingrati reperiuntur ciuitati, facit textus in lege prima. §.quamuis, versicul. sed & si seruus,ff.de vent.inspiciend.& le.prima. §. & generaliter, de vent. in posse. mitten. lege postliminium. §. filius, ff. de capti. & multi pro Republica mortem non timuerūt,in historijs habes eos,nam fortitudo, quæ patriam defen-

defendit, plena iustitia est, c. fortitudo. 22. q. 2. & qui eam defendit, non infamatur. l. neminem. C. de infamibus, & qui amore patriæ moritur, pręmium à Deo consequetur, c. omni. 23. q. 8. & naturale est, vt solum genitale quis diligat, & nihil dulcius quis habeat patria, vt dicit Hierony. super Hieremiam, relatus per Io. And. in regula. quod alicui, de regu. iur. in 6. in Mercu. & talis quis præsumitur, qualis est patria l. quod si nolit. §. si mancipia. ff. de ædil. ædicto. Barb. in repet. c. Raynaldus, colum. 88. de testa.

Aduertendum est tamen, quòd nemo propheta est receptus sine honore, nisi in patria. l. hi qui, & ibi glos. ff. ex quibus caus. maior. & Matthæi 13. cap. in fine, & Christus, dum excitasset à mortuis puellam, de qua Marci 6. & iuisset in patriam, & ibi docere cœpisset, audientes admirabantur, dicentes: Vnde huic hæc omnia, & quæ sapientia quæ data est illi, & virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur, nónne hic est fabri filius? & Mariæ frater Iacobi, & Iudæ, & Simonis? nónne sorores eius hic nobiscum sunt, & dicit illis I E S V S: Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua, & ideo Christus interrogatus alibi, Lucæ 4. Quare miracula non faceret in patria? Respondeo, quia nemo propheta acceptus est in patria sua: quare si non sit tibi bona patria, peregrinare, & vide Pepin. in sermone Quadragesimæ. in secunda Feria post tertiam Dominicam, qui pro patria moritur, martyr efficitur, Alber. consilio duodecimo, columna prima, nam dulcissima est patria commodum in illa facientibus, secundum patruum meum, in l. prima. C. si curia, libro decimo, & aliquis plus honoratur, si aliquo tempore patriam dimiserit, & ibidem signa infantiæ reliquerit, & postea ad eam reuertatur, vt videmus oculata fide, & Ambros. in lib. de Officijs, ait: Ordinata pietas est prima in Deum, secunda in patriam, tertia in parentes, & Valerius libro quinto, maiestati patriæ parentum charitas vires suas subiecit, fraterna quo

que charitas animo æquo, ac libẽter cedit summa quidem cum ratione, quia euersa domo, interdum reipublicæ status manere potest, vobis ruina penates omnes secum trahat est necesse, frustra quippe de prole cura est, nisi rebus præsentibus consulatur, vt ait Orosius lib. 4. ad Augustum, & vasallus, qui iurauit fidelitatem suo domino, non iuuabit eum contra suam patriam, c. de forma, 22. q. 5. Fel. in ca. ego N. de iureiurando, & text. in rub. de noua forma fidelitatis, & legibus patriæ vnusquisq; viuere debet. l. 3. in princip. ff. de munerib. & honor. cap. illa, 12. distinctio. pertinet autem ad virtutis officium & patriæ viuere, & propter patriam procreare, dicit August. de ciuitate Dei, ca. 1. & aliqua refert Lucas de Penna, in l. in filijs. C. de decurio. libro decimo, infrà, col. 2. & in dicta l. vna, si curialis, eodem libro, & dicitur patria, quasi nobis parans tria, primò necessaria ad vitæ sustentationem, videlicet alimenta: secundò necessaria ad conseruationem humani generis, nam in patria homines nascũtur, crescunt & multiplicãtur, quæ cõseruant genus humanum: tertiò parat nobis necessaria ad instructionem & educationem vitæ moralis, videlicet rectores, doctores, & iudices, per quos moribus informamur, & vitijs refrenamur, & in scientijs promouemur, & hæc nobis parat patria, teste Alber. in l. veluti, suprà alleg. quod an verum sit doctis iudicandum relinquo.

Patria tria commoda.

Quatuor ex causis scholastici pauperes.

Secundò debent omnes misereri scholariũ, ratione paupertatis, quàm voluntariè assumunt, amore autem scientiæ, de diuitibus pauperes fiunt, vt in hoc tex. instar religiosorum, de quibus scripsi in gl. mendicatibus. §. 1. rub. de regia. ad præla. nomina. facien. & hæc paupertas studentibus contigit quadrupliciter.

Primò, quia famuli scholariorum pessimi, furantur ab illis quantum possunt, mulieres, hospites, & quidam alij, & illud quod prædicti detrahunt, vocatur Tebellianum, per glos. singu. in l. finali. C. quibus ad liberta. procla. non

licet,

ficet, quam ad hoc ponderauit Baldus in margari. in verbo, familia, in 3. quæst. & Iacobi. in rubr. de adoptio. & hoc esse verissimum sæpè inuitus tamen & reclamans expertus sum.

Item caupones vendentes studentibus vinum antea miscent aquam contra prohibitionem, tex. in c. eijciens, & ca. quoniam. 88. dist.

Idem dicas in omnibus fermè volentibus vendere scholasticis, vt cariori precio illis vendant quàm alijs, imò putāt iure optimo bona studiosorum quocunque modo possint obtinere, & ob id multi ditantur, sed veh illis, cùm ex his rebus sic acquisitis non gaudeat tertius hæres, cùm sint malè partæ.

Si verò contingat studentes aliqua velle vendere, nolūt ab illis emere, nisi precio vilissimo, scientes eum velle discedere, & sic cogi ad vendendum, allegantes licitum esse contrahentibus se inuicem decipere. l. in causæ 2. ff. de minor. l. item. §. fin. ff. loca. hoc tamen non conuenit bono viro, vt dicit glos. sing. in l. semper, in contractibus. ff. de reg. iur. & illam gl. dicit sing. Ias. in §. sed iste, nume. 115. instit. de actio. & per illam gl. Thomas Ferrar. dicit in cautela 6. quòd ille, qui minori quàm valeat precio vendidit rem, licet nō vltra dimidiam deceptus sit, agere tamen contra emptorem poterit, faciendo positionem, quòd ille emptor est bonus vir, si dicat sum, habebis fundatam intentionem, quia bono viro non conuenit aliquem decipere, per glos. alleg. si dicat, non sum, debet à iudicio expelli, ergo nunquam negaret se bonum virum, sed non tenebitur illi positioni captiosè respondere, vt tenuit Gerard. de Petra Sancta, sing. 22. illam etiam glos. insequitur Io. de Monteferra. in repet. cap. primi, in princ. de constitut. in 6. ac Anto. de Burgos in cap. cùm dilecti, colum. 4. de emptio. & vend. & Pantha. Calder. in repetio. l. rem maioris, col. 38. cum sequen. C. de rescinden. vend. quæ cautela parum prodesset

 nobis

nobis in Franciæ ciuitatibus, vbi ferè omnes aduocati eam sciunt, ideo tales hoc modo eos decipientes non sunt boni viri.

Quid sit mulier. Item mulieres ex alia parte euacuant bursas scholarium pecunijs, vt dicebat Origenes Philosophus, & secundus, vt in eius vita licet videre, definiendo sic mulierem, vt mulier sit hominis confusio, insatiabilis bestia, continua solicitudo, domus tempestas, indeficiens pugna, damnum hominis, viri incontinentis naufragium, adulterij vas preciosum prælium, animal pessimum, pondus grauissimum, aspis insatiabilis, humanum mancipium, ianua diaboli, cauda scorpionis, sepulchrum dealbatum, forma decipiẽs, mors manifesta, euacuatio bursarum, inquisitio munerũ, doctrinæ impedimentum, turbatio scholarium, infamia sacerdotum, confusio religiosorum, radix vitiorum, cuiuscunque mali finis, & principium, Ita definit Alberic. in dictio. in verbo, mulier, quod ad me attinet, hæc improbare, vel reprobare, cùm harum sim inexpertus, facilè non audeo, verùm si, quæ suprà iactantur, vera essent, non esset narrandum, si scholastici fierent de diuitibus pauperes, adeo quod philosophi, qui vsquam vacuum reperit, non valent, in crumenis scholarium inuenirent, cùm communius vacuæ inueniantur, auro & argento, & Bulgæ doctorũ regentium multotiens.

Secundò fiunt de diuitibus pauperes, propter bona in patria dimissa, quæ communiter sunt neglecta absentia dominorum, vt ait Bologni. hic, & patet de Anaxagora philosopho, qui cùm diues esset, de studio reuersus possessiones desertas inueniens dixit, saluus non essem, nisi istæ perijssent.

Tertiò propter peregrinationem, quam faciunt scholares, nam propterea inopia venit, vt dicit textus, & ibi glo. & Doctor. in authent. de exhibendis reis, collat. quinta, in principio.

 Quar-

Quartò, propter magnas expensas studij, tam in victu, alimentis, vestibus, quàm in libris, & ideo dicit iste text. quis eorum non misereatur?

Sed contra non videtur pauper, qui habet patrem diuitem. c. primo, de magist. cap. clericos, 1. q. 2. sed respondeo, quòd non sunt pauperes habitu, sed benè actu, quia pater permittit suos filios viuere in paupertate, vt sapientiores fiant, nam aliquando indigentia facit sapientem, abundantia vagum & discolum. Decis. in c. episcopus, de præben. & secundum philosophum, 10. Ethic. pauperes sunt aptiores ad fœlicitatem, seu scientiam, quàm diuites, eò quia minoribus solicitudinibus impediuntur, & idem videtur Esa. dicere. c. 28. quem docebit scientiam, & quem faciet intelligere auditum, ablatos à lacte, auulsos ab vberibus, id est, ab huius mundi delicijs, diuitijs, & honoribus, exponit Pepin. in sermo. de destructio. magnarum schola. ciuitatis, in destructio. Niniuæ, ibi plus dicens pauperes acutiores ingenio, & paratiores ad studium, quàm diuites, ibi vide ampliora, si delectet.

Tertiò miserendum est eorum, quia semetipsos exinaniunt, vt in hoc tex. id est, se extenuant, & ad nihilum redigunt, scientiæ amore capessendæ, cùm primum eis traditur præceptor, seu pædagogus, seruituti mancipantur, cùm nihil sine pædagogi licentia audeant agere, & inæstimabilem rem perdunt, libertatem amittendo. l. libertas. ff. de regu. iur. quæ libertas est lumen vitæ. l. 1. §. optimus igitur. C. de offic. præt. Affri.

Quartò eorum miserendum est, instar enim monachorum efficiuntur, nec nolle, nec velle habent, sed in potestate pædagogi sunt, vt notant Doct. de monachis, in authen. ingressi. C. de sacrosan. eccles. & sicut religiosi triplicem statum assumunt.

Primus est suijpsius antilatio obedientiam promittendo, ita & studens iuuenis ab initio ingressus studij, promittit

tit obedientiam pædagogo, & se nihili facit, etiamsi sit ex illustri domo ortus.

Secundus status monachorum est, omnium rerum mundanarum exprobratio, eas à se penitus abdicando, sic scholastici omnes mundi amplexus à se abdicant, accipiẽdo magistrum, & studendo, nam nec choreas audire, nec ludis interesse, nec risus conspicere audet, nec loqui licet, manus quoque habet interdictas, quibus alludit, os habent, & non loquentur, oculos habent, & non videbunt, aures habent, & non audient, nares habent, & non odorabunt, manus habent, & non palpabunt, pedes habent, & non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo.

Tertius religiosorum status, est suijpsius sanctificatio castitatem vouendo, sic studentes exactè, & scholas pertinaci animo frequentantes, maximè collegia ingredientes, & cõuictores sanctificantur, & in collegio quasi sancti fiunt, quia testante Hieronymo, Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis, c. nunquam, de consecr. dist. 5. ita scribit Bal. in d. authen. ingressi.

Quintò miserendum est, quia non audens comedere, licet habeāt appetitum, timore magistri, vel modicum, cùm parum habeant, nec horis quibuslibet, sed quando magistro placuerit, & post lectiones nec bibere licet, & si bibant, ita modicum vini, quod columbo non sufficeret, dabitur, & illud dilutum, & aliquando mucidum, vt salubrius sit aquam mundam bibere, quàm illud vinum, vbi in domo patris sui mercenarij epulātur splendidè, sed debet tunc scholasticus horum memor alacri animo perficere studium, & postea à patre cum maiori honore accipietur, & tractabitur quam filius prodigus in Euangelio descriptus.

Sextò, nec dormire potest ad saturitatem, contra dictum sapientis: Quod satis est dormi, licet nõ habeat præceptorẽ, vt non amittat lectiones, manè illi surgendum est, tamen sufficienter dormire, & non minus sex horis, & plus ali-

quando

quando pro qualitate personæ, secundum medicos, quia phlegmatici plus dormire possunt, quàm colerici, vel sanguinei.

Septimò miserendum est, quia licet dubia in meliorem partem sint interpretanda, c.2. cum similibus, de regul. iur. tamen contra scholares vulgus malum præsumit, ita quod si frequentent domum mulieris, dicetur, quod non docent eam Pater noster. Bald. in l. neque natales, colum. secunda, de proba. licet glos. in ca. absit. 11. q.3. dicat debere præsumi clericum amplectentem mulierem, hoc facere causa benedicendi, & causa docendi decem præcepta legis, Alexand. consil. 127. Saluatoris, colum. 3. in 4. volum. & præsumendum est, quòd zelo charitatis hoc faciat, à tali tamen charitate ait, coniugatus liberet nos Deus, teste Ioan. de Neuisa, in sylua nupt. folio 16. Angel. in tracta. de malefic. in glo. *che ay adulterata*. q.3. & Paul. de monte Pico, in repet. l. Titia. §. Titia. num.129. de lega.2. ff. ideo dicit Benedict. in c. Raynutius, in verbo, duas habēs filias, num. 208. de testa. quod est distinguendum, nam si illa, quam alloquitur scholasticus, est vetula, tunc non est sinistra suspitio, sed si est iuuenis, & pulchra secus, tamen quia omne birretum de nocte bonum est, vtor verbis Ioannis de Neuisa, in sylua nup. in fol.9. contrarium videtur dicendum, sed non erit adeo sinistra suspicio cum vetula & deformi, quàm cum pulchra, cùm non ita inclinetur appetitus, vt dicit glos. in cap. fin. 14. q.5. fateor tamen quòd turpes magis appetunt, quàm pulchræ, & ideo dant pecunias amasio, vt dicit Neuisa, vbi supra, vel sunt nunciæ ad pulchras, & quando fatuum pro ipsis inueniunt, gratanter accipiunt. Sed Berberius in viatorio iuris, in rubric. de adulte. in hæc verba ait: Quòd nos Galli, qui fidem habemus de honestate mulierum nostrarum, arbitramur semper in bonam partem, licet Itali zelotypia pleni cōtra nos Gallos malū præsumant, & istam contra scholasticos præsumptionem credo ortam à maleuolis, & ideo

Vulgus cōtra scholares malū præsumit, licet boni præsumi debeant.

&ideo repellendam dico, tanquam temerariam, vt tenet Hostien.in summa de præsumptio.§.3. processit etiam à seruientibus, qui semper inimici scholarium sunt propter mulieres, teste Ioanne Fabro in §.illud, instit. manda. Tamē de ipsis studentibus præsumendum bonum est multipliciter. Primò ratione ortus seu nationis, quia vt plurimū sunt ex bonis parentibus orti, ideo boni præsumendi, nempe qui de bono genere nati sunt, boni censentur.l.quod si nolit.§. qui mancipia.ff.de ædil.ædict. Secundò ratione scientiæ, in qua quotidie versantur, tex.&ibi docto.in c.penul. de præsumpt. &ideo deinceps cesset vulgus malum contra scholares præsumere.

Tertiò ratione instructionis, sunt enim à pueris instructi ad bonos mores.cap.ex studiis.de præsumptio. Quartò quia soliti sunt studere, & sic bona agere, & ex solitis bonum est argumentum.l.si quis donaturus.ff.de vsufructu.l.certi condictio.§.si nummos.ff.si certum petat. & suprà scripsi. Quintò debent boni præsumi propter societates quas frequentant, nam studiosi sunt cum doctoribus assidui, & doctores eos ad bonum incitant, ergo præsumendum est quod doctrinam præceptoris sequantur, licet quandoque tabescant.

Vxores diuites scholastici pauperes vix inueniunt

Octauò esset eorum miserendum alia ratione, nam postquam amore scientiæ omnia bona cōsumpserint, licet sint benè eruditi, tamen quia sunt pauperes, vxores non inueniunt diuites, nam mulieres maximè diuitias quærunt, & de bonis moribus apud eas vltima fit quæstio, teste Iuuenal. & licet æquiparentur literati nobilibus.c.de multa, de præbē. &gl.in l.societas. ff.pro socio, hodie tamen scientia alget, ob id pauperes coguntur facere illud, quod dicit text.& ibi gl. in l.si voluntate. C.de dotis promissio. quod si scholaris ex magnis parentibus velit ducere vxorem, habebit eam sine dote, vel modicam, & omnes consanguineos vxoris replebunt eum promissionibus, adeo, vt diuitem cum triduo facere

facere debeant, sed quicquid dicant, non tysidare, quia potius consanguinei mulieris te pauperem facient, munera magna abs te die nuptiarum quęrentes, & totam modicam dotem consumentes, & postea te derisui habebunt, quippe nil habet infelix paupertas durius in se, quàm quod ridiculos homines facit, vt testatur Satyricus ille Iuuenalis, & pauper demum fortè non valens magnas vestes præstare vxori suæ cornua sumet, nam multæ se prostituunt, vt habeant indumenta & ornamenta meretricia, conciuis in addit. ad Dyn. in reg. fi. de re reg. iu. in 6. Quamuis homo bonæ famæ & opinionis, debeat ampliorem dotem habere, & literatus, quàm alius etiam diues, quia maior est scientia omnibus diuitijs, ideo scholares bonæ opinionis & sciētiæ magnas deberent cōsequi dotes. l. si furiosi, in fi. ibi, tam opinione personæ, quàm moderatione. C. de nupt. l. quęro. ff. de iur. dot. l. cùm post. §. gener. ff. il lo. tit. Rauenna. in alpha. in verbo, bona fama, Bonus de Curtili in tracta. nobili. in 4. par. 41. in 29. priuileg. Alex. consil. 209. in 6. vol.

Nonò esset miserendū, quia seip sos scientiæ amore conficiunt, vt hic dicit tex. & hoc ratione ingentis studij & laboris, videlicet in audiendo tota die, studendo incontinenti post pastum, relinquendo quandoque prandium & cœnam, ac faciendo mensam de libro, vt multi faciunt, & hoc refert Ludoui. Roman. de suo præceptore, sing. 91. & non solùm interdiu studendo, sed etiam noctu, licet sint magni dies, vt attestatur fecisse Accursius in auth. vt iud. sine quoquo suffrag. in princip. collat. 2. ratione cuius excessiui studij ægritudines multæ proueniunt, & quandoque mentis alienationes, vt dicit tex. & ibi Card. in clem. exiui. §. licet, de verborum signif. & fortè non esset ponere os in cælum, illos amore scientiæ morientes, dum tamen discant ad bonum finem esse quasi martyres, quia Deus est sciētia. c. si iusta. 38. dist. vnde studens debet se conformare stomacho temperato, quia sicut stomachus nō capit vltra vires digesti- *Temperatè studendum est.*

 uas,

uas, ita semel quis non plus studeat, quàm patiantur vires ingenij, alias indigesta sequitur ciborum confusio, secundũ Felin. in c. primo, col. prima, de magist. & parum quis proficit, nisi animo studeat alacri, in §. final. in proœmio institu. vnde dicit commentator in 4. Ethico. omni studioso ludus est necessarius, ne sibi mens efficiatur inutilis, si enim semper studio intendit, & animum vehementer ad aliquid dicendum vel faciendum applicet, re vera spiritus resoluitur, & motus animales, & membrorum arctus destituuntur, & membris destitutis, etiam virtutis studium anihilatur, propter quod studiosus requie indiget, in qua spiritus relaxatur, & sensus ad animi votum dissoluitur, vnde in vitis patrum legitur, quòd cùm quis videns beatum Ioannem Euangelistam ludentem cum suis discipulis scandalizaretur, illi sanctus Ioannes dixit: Tende arcũ, quem in manu habes, quod & fecit. Cui dixit iterum: Tende, & fortius. Qui respondit: Timeo quod rumpatur. Sic ait Diuus Ioannes, nisi mens aliquo solatio refocilletur, deficit, & rumpitur. Idem ait Seneca, non sis semper in labore, sed requiem animo tuo danto, omnia enim tempus habent, & suis spacijs transeunt vniuersa, quæ sunt sub sole, tempus nascendi, & tempus moriendi, tempus flendi, & ridendi, tempus saltandi, & tacendi, & loquendi, & alia. Ecclesiast. 3. cap. glos. in cap. dolentes, de celebra. missa. & dic propter ista miserendũ esse scholarium, & propter pericula sequentia. Tamen hodie non ita vehementer student, vt olim mea etiam memoria, sed triduo, dum tamen sciant aliquas literas Græcas, putãt quidam se Iurisconsultos factos, sed falluntur, cùm quælibet scientia habeat proprios terminos.

Qui amore scientiæ e *exules facti.* e Exules) Nota, quòd scholarium miserendum est, primò quia fiunt exules amore scientiæ, ergo si non fiant exules, non erit miserendum, sed dixi contrarium suprà, in verbo, peregrinantur. Collige tamẽ quòd si aliqui peregrinantur causa lucri, non esset miserendum,

dum, quia tex. loquitur amore ſcientiæ. Item hic text. videtur innuere, quod exules poſſunt teſtari, vt ſuprà in priuilegijs ſcripſi, & poſtquam ſunt priuilegiati in teſtando, ergo licet ſint exules, poſſunt teſtari. Reſpon. ex verbis Benedicti, in c. Raynutius, in verbo, mortuo, in 1. nu. 306. extra de teſta. quod triplex eſt exilium, quoddam enim eſt voluntariũ, & ſummè meritorum, & egregium, quod multi pro Chriſto voluntariè aſſumpſerunt, vt legitur Lucæ 1. de B. Ioanne, & de B. Hieronymo, vt ipſe narrat in epiſto. ad Euſtachium, & hoc exercuit primus heremita Paulus, & multi alij, de quibus in vitis Patrum legitur. *Conſiliũ triplex.*

Aliud eſt exilium multum laudabile, & etiã meritorium, de quo loquitur hic tex. quod amore ſcientiæ & virtutis fit, & Hieron. in epiſt. 1. ad Paulinum (inquit) legimus in veteribus hiſtorijs, quoſdam luſtraſſe prouincias, nouos adijſſe populos maria tranſijſſe, vt eos quos ex libris nouerant, coram quoque viderent: ſic Pythagoras Memphyticos vates, ſic Plato Aegyptum, & Architam Tarentinum, eandem oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laborioſiſſime peragrauit, vt qui Athenis magiſter erat, & potẽs cuiuſque doctrinas Academiæ gymnaſia perſonabãt, fieret peregrinus atq; diſcipulus, mallens aliena verecundè diſcere, quàm ſua imprudenter ingerere, deniq;, &c. Et iſta duo exilia non impediunt teſtamenti factionem, cùm non ſit pœna iſtis, nec cenſeantur abſentes, ſed pro præſentibus reputantur, c. cùm ex eo, de elect. in 6. vt in priuilegijs ſcripſi, & de iſto loquitur Feli. in c. 1. col. 2. de calum. extra.

Aliud eſt exilium neceſſarium, quod vulgus bannimentũ vocat, & vnum eſt temporale, alterum verò perpetuum, & aliud inducitur propter vtilitatem, vt quando quis fugit furorem tyranni, ſequẽdo exemplum Chriſti, qui fugit in Aegyptum, vt dicitur Matth. c. 2. & c. 10. cum perſecuti fueritis in vna ciuitate, fugite in aliam, & in cap. cùm pridem, de renuncia.

Aliud fit propter vitium, de quo in l. si magnum, & ibi dixi. C. de accusa. & in l. Papinianus exuli. ff. de mino. & ponit Benedict. in verbo, mortuo, nume. 309. & dicitur exilium, quasi extra solum exire, & propriè dicitur cum in perpetuum quis amittit ciuitatem, relegatio verò ad tempus. glos. in cap. quicunque, de pœniten. distin. prima, Lucas de Penna in l. si quis procurationem, in fi. de decurio. lib. 10. infra, & in l. fin. de specta cu. lib. 11. col. 2. l. exilium, & ibi Alber. ff. de interdict. & relega.

De iure canonico exilium triplex.

Item in canonibus triplex exilium inuenitur, nam alicui quandoque certus locus conceditur, & alia negantur, vt monachis monasterium, & monialibus, ca. placuit, 2. in 16. quæst. prima, item mulieri adulteræ monasterium assignatur, in authen. vt nullus iudic. §. si verò quando, colla. 9. & in authen. sed hodie, ad leg. Iul. de adul. infrà. Item aliquando iudex cùm præcipit, ne egrediatur domum, vel ciuitatē, vt sæpius vidi, quod iure fieri potest, vt dicit Alber. in l. fi. ff. de interdict. & releg.

Aliud est exilium in canonibus repertum, vt si certus locus alicui interdicatur, & alia concedantur, vt excommunicatis solum templum interdicitur, 2. q. 1. c. in primis, & idem iure ciuili cauetur, nam si duo habeant inuicem controuersias, & velint se occidere, poterit iudex interdicere vni viā, in qua alter moratur, alia loca concedendo, glos. est nota. in l. 1. & vrbem. ff. de offic. præfect. vrb. quam multum notant Alex. & Iason in l. quod iussit, col. 2. & 4. ff. de re iud. & Alberi. in d. l. fi. ff. de interdict. & releg. Item quando est contentio inter duos super re immobili, potest iudex interdicere vtriq; parti ingressum, ne veniant ad arma, iste est tex. in l. si vsusfructus legatus. §. fi. cum l. seq. quæ incipit, æquissimū. ff. de vsufruc. sequitur Alex. in cons. 7. nu. 8. in 5. vol. & cons. 62. & cons. 65. in 7. vol. & l. prima. §. & post operis. ff. de noui operis nuncia. Guido Papæ in suis decis. quæst. 578. Feli. in rubric. de treuga. & pace, & super ista lege fundatur lex regia,

gia,in hoc regno tam frequentia,vt ſtatim ad manum regiã ponatur res contentioſa,& per commiſſarios regatur,& fructus per eos recipiantur, de qua abundantius dico in ordina. reg.

Aliud exilium,in quo omnia loca negantur alicui,ſed ad tempus peregrinari cogitur,de quo loquitur tex.in c.ſi quis ſacerdos,30.quæſt.prima,aliquando perpetuo,per tex. in c. ſacerdos,de pœniten.diſt.6.ca.in ſynodo.in fine, 63. diſt. & hoc ſequitur Feli.in ca. primo,col.2.de calumniato. & Lucas in l.fina.colum.de ſpecta.lib. 11. C. & quod eccleſia poſſit imponere pœnam exilij,habetur in d.ca. cùm beatus,& d.c.primo,de calum.cap.Felicis,ibi ituri poſtmodum vltra mare,de pœnis, in 6. in hoc tamen regno Franciæ hoc non obſeruãt iudices ſeculares,ſi eccleſia non habeat iuriſdictionem temporalem,dicentes,quòd non habens territorium non prohibet, vel non ſeparat ab eo, quod non habet.l. decem.ff.de verborum oblig.& allegant ca.2.de cleri. excom. miniſtran.

De diuitibus [d] *pauperes.* [d] Pauperes) Nota quòd ſcholares fiunt de diuitibus pauperes, & ſic ante ſtudium erant diuites,ſed propter tantas expẽſas ſtudij, & alia ſupradicta,in verbo,miſereatur,ac bona in patria dimiſſa,quæ negligẽtia dominorum malè habent,deueniunt in paupertatem, ſicut litigantes,in authen.vt fratrum filij ſuccedant,in prin.colla. 9.Quæro an vocãs ſcholaſticum pauperem teneatur actione iniuriarũ,videtur quòd non,per hunc tex.quia ſunt pauperes,ergo dicens verum,non tenetur iniuriarum, quando intereſt reipublicæ ſciri.§.iniuria,inſtit.de iniurijs, vbi Ioã. Fab.& alij.Contrarium videtur verius, ſi animo iniuriandi hoc eis dictum fuerit,per text.nota.in l.ſi creditores,in fi.ff. de priuil.credito.quem notat Alber.de Gaudino,in tracta. de malefic.in rub.de aliquib.quæſtio.varijs,in malefic. q.2. & Bal.in marga.in verbo,iniuria,q.23.ad hoc, quod vocans aliquem pauperem animo iniuriandi, iniuriarum tenetur, *Vocans ſcholares pauperes, an iniuriarum teneatur.*

quia animus iniuriandi attendi debet. l. si non conuitij. C. de iniurijs, voluntas & propositum maleficia distingunt. l. verum. ff. de furt. quod intelligerem verum, quando vocaret eum inopem, vel Gallicè, *coquin, vel belistre*, nam plus est iniuriæ, cùm inops dicatur sine opibus, & sic qui nihil habet, pauper qui parum, Alex. in l. qui accusare. ff. de accus. in addit. ad Bart. Domi. in ca. quo iure, colum. 2. distinct. 8. ponens differentiam inter pauperem & inopem, vt suprà dixi, mendicus verò is dicitur, qui non habet reditus vel possessiones, ex quibus viuere possit, sed sibi quærit victũ per quæstum, cap. primo, de religio. domi. in 6. alijs etiam modis quis potest dici pauper, vt notat glos. in l. paupertas. ff. de excusat. tutor. & in authen. præterea. C. vnde vir & vxor, & Lucam de Penna in l. 2. colum. 2. C. quando & quib. quarta pars debetur, libro 10. & si essent inopes, quomodo essent pares sumptibus studiorũ, cùm scriptum inueniamus, Haud facilè emergunt, quorum virtutibus obstat res angusta domi.

Exinaniunt [e] *vitam suam.* [e] Exinaniunt) Nota quòd scholastici boni se attenuant ratione studij, & euacuant tam bonis quàm in persona, nam licet in patria sint præditi honoribus & bonis in studio non, sed ad nihilum rediguntur, & hoc amore scientiæ, nempe redemptor noster Christus amore generis humani semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, vt habetur ad Philip. 2. c. & suprà scripsi, in verbo, misereatur.

Pericula quæ scholasticos affligunt.

Multis [f] *piriculis exponunt.* [f] Periculis) Ex hoc colligo tex. quòd scholastici multis tam in aqua quàm in terra se exponunt periculis amore scientiæ, hoc est, discriminibus, sic accipitur in l. pen. C. de iure fisci, lib. 10.

Primum periculum itineris est, quòd si scholasticus ad literarum studia eundo, per insidiosa loca etiam coactus fuerit, à latronibus spoliabitur, vel occidetur. l. tertia, & sequent. ff. de dona. caus. mort. nam pericula illi, qui solus peregri-

regrinantur,imminent.l.si non fuerint.§.1.versic. idem. ff. pro socio,& scholasticus non semper habet comites, si pediculos adiuuas.

Secundum est,quòd si nauigationi se committat,pericula fluminum,vel aquarum,in rebus vel persona,quod deterius est,sustinebit,l.2.§.si quis in iudicio.cum §.sequen. ff.si quis cautio. l. senatus. §.mortis causa.ff.de donatione causa mortis.

Tertium est, si in itinere valetudine forsan aduersa corripiatur, illi inseruientes amore suam habendi pecuniam mori permittent,iuxta l.tertia,cum sequen.ff.de dona.causa mortis.

Quartum in gentibus periculū, hospitabitur enim proficiscendo ad literarum studia in domo infecta peste, & postea infectus occumbet,vel non permittent eum ingredi ciuitatem, & frigore peribit sub arbore,vbi sibi quiescendum erit, vel si pestis istum scholasticum in studio insultet,incōtinenti expelletur de hospitio, & ad hospitale inter fures & homicidas ducetur, & si habeat pecunias, ante diem illi inquirent in annos suos,vt in simili dicit gl.in l.fin.C.de pact. Si nihil habeat, permittent illum mori fame, ob defectum seruitij, cùm non cupiant nisi ditari,vt dicit Cardin.in clement.dudum,de sepul.quod natura vilium est,vt ditentur, vel vt saltem ditari cupiant, etiam proprio honore omisso, ideo audacter possum dicere,quòd maior pars studiosorum moreretur in studijs,nisi essent amici,& socij,qui eos protegunt,non nego tamen,quòd si scholasticus sit peste affectus (contra quam non valent medici, nec medicinæ, vt scribit Paulus in l. si ab hostibus. ff. soluto matrimon. § fin.) quin possit expelli,per tex.in §.fin.in authen.iusiurandum quod præsta. ab his, collatio. 2. Doctores in l. casus. C. de testamen. Sed quando expelluntur, deberent poni inter honestos viros, vt benè illis inseruiretur, quamobrem scholastici fugiunt, vt dicit text.faciendum, in c. negociatorem. 88.

dist.

dist. & quandoque perterriti, totum studium relinquunt in grande reipublicæ detrimentum, & si vis multa de peste videre, adeas Calde. in c. vestra, de cohabita. cler. & mulier. & Moder. de Ripa in tract. de peste.

Quintum habitando in studijs, periculum est, quòd si hospitetur cum lusoribus & discolis, similis fiet illis, iuxta dictum sapientis, cùm sancto sanctus eris, cũ peruerso peruerteris, &c. sæpè, 23. q. 1. cum similib.

Sextum quia hospites ab eis quantum poterunt, furabuntur, vt suprà dictum est, & eos ludere incitabunt, & ancillas perditas habent, & quandoque vxores, quæ istos pelliciunt, & si quando scholastici his abutãtur, necesse erit familiam alere, & si panis deficiat, dicetur illi, dic vt libri tui panes fiant, & vendentur, demum dicet ancilla, vinum non habent, & si non dederis, mitte te deorsum, & vade retrò, & sic cogetur discedere scholasticus pecunijs exhaustis & libris.

Septimum aliquando etiam inuoluetur morbo Neapolitano, quem Itali Gallicum dicunt vel præceps eundo, vel cubando cum alio morboso, & postea sicut lepra sequitur leprosum, gl. in l. 4. ff. pro socio, ita & hoc malum erit custodia hominis ad vitam, & sic hoc periculum erit ex gentibus, vel interdum ex gentibus venit periculum, cum instigãt illum ad errores, sicut sunt hæretici, declarat Floren. in 4. parte summæ, titu. 14. c. 7. §. 1.

Octauum, quòd si pecuniæ dentur mercatori tradendæ scholari in singulis nundinis, illas non dabit, vel id temporis quo tenebatur, nec eo loci, & interim pauper scholasticus ieiunare cogetur, & desperatus studium deseret, vel parum id temporis studebit, tamen interest reipub. vt studeat, vt postea per eum mundus illuminetur, & tales sic retinentes pecunias in quadruplum deberent, & iustè condemnari per hunc tex. quia qui tardius soluit. l. minus. ff. de verb. sig. & infrà dico in tex.

Nonum, quia si noctu cœnam fecerit cum aliquo in ciuitate,

uitate, postea redeundo ad suũ cubiculum in carceres conijcietur, vel fortè occidetur, vel arma auferentur, quamobrem vos qui ad scientiam capescendam acceditis, arma militibus relinquite, & vos ab omni negocio sequestrate, insequendo tex. in l. milites. 2. C. de re mili. lib. 12. vbi doct. quia arma & leges rarò in vno homine concurrũt, Ioan. Fab. in procemio instit. in princ. & cum armis peribitis, & nõ cum libris.

Decimum, nam si pecunias receperit, cogetur mutare alijs, & si fiat mutuum, nunquã vel vix recuperabit, commune adagium est, vis facere inimicum, mutua ei tuum, Lucas de Penna in l. 1. col. 3. C. de agric. & mancip. lib. 11. ob id cautè & secretè pecunias recipere debent, & se pauperes fateri, & quandoque iuuat pecuniã mutuo præsente socio recipere, licet is scholasticus habeat, ne socius ab eo petat mutuo vel quod parentes singulis mensibus pensionem tradant.

Vndecimum periculum ex genere est, quia fratres, quandiu studebit frater in studio, quantum poterunt, consumẽt de bonis fratris, & si pater moriatur, præsentes instituet, vel saltem præsentibus dabit aliquid præcipui, & si pater studentes velit absentes instituere, fratres præsentes non permittent, sed seipsos facient instituere, allegantes licere testatorẽ sermone blando placare imperialibus, ac Iuriscõsultorum cõstitutionibus per totum titulum. ff. & C. si quis aliquem testari prohibuerit, sed licet non teneantur illo iure, tamen quia prohibent testatorem instituere, quem vult, ideo actione de dolo tenentur, prout scribit Cæpo. in caute. 36. licet per text. in l. 1. ff. de doli except. & ita consului alias cuidam scholari reuerso ab vniuersitate Ticinẽsi. quamuis esset doctus, suo tamẽ noluit fidere cõsilio, sed fuit postea deceptus promissione fratrum, qui ei maria & montes promiserunt iuxta gl. contra doct. exclamantem, in l. omne delictum. ff. de re milit. vide pericula D. Pauli octo exposita per per Floren. in 4. parte summæ, tit. 2. c. 2. §. vlt.

Duodecimum in redeundo tot ſuſtinet pericula,quot in eundo, & aliquando grauiora, quia pecuniæ deficiunt, & cogitur vendere ſuos libros,& veſtes,& pedes reuertitur, licet eques inerit, & in itinere morbo aliquo corripietur, & fortè morietur,ob id dicit Lucas rubic. C.de lega. col.4. in nouo requiſito,lib.11.bonum eſſet ſi fuerit robuſtus,vt prædicta pericula ſufferre facilius poſſit.

Alia ſeptem pericula,quę eos moleſtant,ſunt fames,ſitis, calor,frigus,laſſitudo,infirmitas,& mors, de quibus per Floren.in 4.parte ſummæ,tit.14.c.7.§.3.in fine, & ſuprà dixi, in verbo,quis enim eorum non miſereatur, hæc pericula melius deſcribuntur per diuum Paulum,primæ ad Corinth.c. 11. in itineribus ſæpè periculis fluminum, periculis latronum,periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate,periculis in ſolicitudine, periculis in mari,periculis in falſis fratribus, in labore & ærumna, in vigilijs multis, &c.

Vnde ipſi dicunt,quod ſcribitur 2.ad Cor.4.c.tribulationem patimur,ſed non anguſtiamur, operiamur,ſed nō deſtituimur,perſecutionem patimur,ſed non derelinquimur, humiliamur,ſed non confundimur,deijcimur,ſed nō perimus,audite ſcholaſtici,quid in Deute.legatur.ca.20.nolite metuere,nolite cedere,nec formidetis eos, quia Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimicabit,vt eruat vos de periculo, deinde Iuſtinia. in l.princepes.C.de princ.agen. in lib.12. dicit, poſt ſena pericula,vitæque interdum renunciationem adimpleto ſtudij tempore ad gradum doctoratus aſcendent, & cingulo primi ordinis in dies vitæ ſuæ potientur,alia pericula taceo, ne terream imbecilles.

Nec refragatur,quod imputatur ei, qui ſe in periculū ponit.l.item mela.in prin.ff.ad leg. Aqui. & ſtultū eſt admittere,quod euitari poteſt,dicit Teren. in Eunuch. eo enim dicuntur pericula, ſæpè perire faciunt, nam qui amat periculum,

lum,peribit in illo.Eccles.3.c. respon. quod hæc pericula euitare possunt, vix tamen si scientiam acquirere velint,ideo dicit tex.amore scientiæ se omnibus periculis exponentes, non esset ergo miserendum,sed illis imputandum,si periculis se exponerent propter luxum vel vitia.

Quid veniat appellatione periculi, de Ripa in tracta. fol. 13. & seq. dicit venire etiam casus fortuitos, nam casus fortuitus comprǽhēdit etiam casus, qui sine propria culpa obueniunt,&qui præuideri non poterunt. Periculum verò est nomen magis generale, comprǽhendens omnem casum prouenientem cum culpa,vel sine,vt not.in rubr. ff.de peri cu.& commod.rei vend.& maximè in l.quod si neque.§.fi. ibidem,&sic periculum est genus,casus fortuitus species,secundum Paul.&Alex.& alios,in l.sed & si quis.§.quæsitum. ff.si quis cautio,licet glo.& Ias. dicant ibidem appellatione periculi non comprehendi casus fortuitos, sed Bartol.& alij volunt contrarium, quod facit ad quęstionem,de eo,qui suscepit periculum,ad quid teneatur, vt ibidē per eos, vide Lucam de Penna in l.principes, col.1. C.de princi.agent.in reb.libro 12.

Et à g vilißimis sæpè hominibus. g Vilissimis) Nota,quòd scholares sępius afficiuntur iniuria à vilissimis hominibus, & eo dicitur grauior, quando à viliori fit, vt hic, & in §. atrox,institut. de iniur. collige vltra doctores,quòd sicut habemus maximum imperium,maius, magnum,paruum,minus, minimum, ita & iniuriam, nam maxima potest dici hic, quando fit à vilissimis hominibus,& vilissimi dicuntur spanaldi,siue ribaldi,carentes arte, ita dicit glos.in §. sancimus, in verbo, artifices ignobiles, de testibus,collatio. 7. Alberic. in l. humilem. C. de incest. nupt.ergo iniuria maxima est, quæ in vniuersitate Pictauiensis, & in alijs, ab illis lenonibus maledictis, qui noctu, interdiuque, scholasticos spoliant, & occidunt, in quos deberent animaduertere iustitiæ administratores, & idem in alijs vniuersita-

Iniuria multos habet gradus.

tatibus vidi semper lenones vilissimos inimicos scholariũ, quòd non esset, si morti traderentur, insequẽdo doctrinam Imperatoris, in authen. de lenonib. collat. 4. Item ponderandus est text. dum dicit, corporales, quia maior est iniuria corporalis verbali. l. prætor edixit. §. fi. cum l. seq. & l. lex Cornelia. ff. de iniur. §. atrox, insti. illo tit. §. in seruorũ. ff. de pœnis. Aret. consi. 34. visis, in prin. & ideo iuncto verbo, corporalis, cum verbo, vilissimis, iniuria corporalis, à vilissimis censetur maxima, Item quando sine causa, vt infrà latius dicam. Item iniuria maxima est, quando fieret maximis, puta Papæ, Imperatori, & Regi nostro, vt d. §. atrox, vel ex qualitate inferentis, quia seruus vilis intulit domino, vel filius patri, ita videtur tenere tex. in l. sed si hac. §. pretor, in fi. ff. de in ius vocan. Aret. in d. consil. 34. Doct. in d. §. atrox. & in l. prætor. §. fin. ff. de iniur. quia cùm seruitium & obsequium debeat seruus domino. l. 1. & per totum. ff. de obseq. pro seruitio iniuriam præbet, & filius patri debet pietatem & obedientiam. l. penul. ff. de obseq. l. prima, & l. officio. C. de nego. gest. glos. in l. hoc colore. ff. de inoffic. testa. & in regula, non est sine culpa, de regu. iuris, in 6. & in extrauag. prima. Ioan. 22. de senten. excommunicat. & in l. veluti. ff. de iustitia & iure, & pro solatio eum iniuria afficit, certè maximã crederem, Idem & à fortiori, si fieret Deo, cùm sit rex regũ, & dominus dominantium, vt dicit Dauid, puta blasphemando, ex qua venit pestis, fames, terræ motus, ideo grauiafficidebent pœna tales blasphemãtes, in authen. vt non luxurien. contra natur. & Ias. in §. item si quis postulante, de actiõ. in inst. & in l. si duo. §. fi. & in l. 3. §. 1. ff. de iureiu. & tex. in cap. primo, & 2. de maled. & in ordina. reg. dixi, in rubric. *des blasphemateurs*, sed hodie sub dissimulatione iudices trãseunt, & malè, quia omnia mala regni credo ex illis blasphemijs & hæresibus venire, cùm sint frequentissima & delicta carnis. Maior iniuria siquidem est, quæ fit cardinalibus, & consiliarijs, quia cùm ipsi sint in maiori nobilitate respectu

aliorum, post Papam, Imperatorem, & Regem, ita censebitur maior iniuria eis facta, no. per gl. & Doct. in l.1. in verbo, tribunntur. ff. de offi. eius cui est manda. iurisf. Doct. in l. imperium. ff. de iurisdict. omn. iud. idem tenet Ioan. Gallus in q. per aresta, q. 152. in fin.

Item maior dicitur, quando fit à vilibus, quia à vilissimis est maxima, ergo à vilibus maior, & qui sint viles, dic quod vilis est, qui parechus vocatur, id est, luxuriosus, suam substantiam in meretribus conuertens, argumen. ff. manda. l. si verò non remunerandi. §. si verò adolescens. l. non debet. ff. de dolo, ibi, luxuriosa, ita tenet Lucas de Penna, in l. si qua colum. secunda, de specta. libro 11. C. Quod intelligerem verum, quando intantum luxuriæ esset deditus, vt nil aliud quàm meretrices frequentaret, nam tunc vilem eum dicerem, quia meretrix est vilis. l. Pantonius. ff. si quis à paren. manu. fuerit. l. palam. §. quæ in adulterio. ff. de ritu nuptia. Idem qui illi cohæret. l. qui religiosis. ff. de rei vendic. & qui adhæret Deo, vnus est spiritus cum eo, c. damnamus, de summa Trin. c. debitum, de biga.

Item viles sunt publici aleatores, & vsurarij manifesti magistri, c. inter dilectos, de excess. præla. c. 1. de vita & hon. cler. in 6. l. improbũ, de vsur. & authẽ. ad hæc, infrà, de vsur. Albe. in l. humilem, infrà de incest. nup. & isti aleatores sunt legibus exosi, l. ædiles. §. quod autem, & l. ob quæ vitia. §. fin. ff. de ædil. ædict. Alber. in l. prima. §. item notandum. ff. de aleato.

Item cartalis. l. si quis ex grege. C. de cohartalib. lib. 12. loco quorum hodie sunt seruientes præsidum, secundum Lucam de Penna in l. 1. C. de cohartalib. qui seruientes pro modico dolio vini faciliter deierant, secundũ Hostien. in summa, de contumacia. §. qualiter, vers. contra, de quibus, in ordina. reg. abundè scripsi. *Seruientes faciliter deierant.*

Item procuratores ad negocia. l. si quis procurationem. C. de decurio. libro 10. sequitur Lucas de Penna in l. si qua.

C.de specta.quod intellige in libero,secus in seruo, quia illi est honor.l.testamento,in fine,de manu.testa.ff. dico abundantius in ordina.regijs,in rub.*des procureurs.*

Item prodigus,qui abijcit pecuniā sine causa,& frequentatores tabernarum,quando sunt in propria patria,& domi computantur inter viles.l.non debet.ff.de dolo,nēpe multotiens,post pastum, & vinum, verba & verbera succedunt, maximè vxoribus talium,ob id sanctæ fuit prolatum arestū Tholosæ, quòd nullus incola seu habitator, tabernas frequentat sub magnis pœnis, sed iudices neglexerunt executioni tradere,& ideo fit sicut erat in principio, ex necessitate tamen, licet etiam clericis in tabernis edere, vtpote quando sunt aduenæ,& viatores,c. non oportet, & sequen. 44.distinct.

Item viles sunt custodes caprarum,& porcorum, cloacarij, venditores carnium,& qui vendunt salem,saponem,lardum, clauos, quos reuenditores dicimus,in l.ne quis, & ibi glos.Bart.& patruus meus Rebuff.& Platea. de dignita. lib. 12. C.& regulariter omnes, qui minutatim vendunt, viles sunt,secundum Plateam, ibi, quod non est verum,nisi vendant viles res.

Item pistores, balneatores, tonsores pannorum, purgatores latrinarum, blanchiarij, qui pelles cum calce mundant,macellarij,& goliardi,in d.l.ne quis,per Docto. in c.1. de vita & honestate cler.in 6.

Item caupones, siue tabernarij, quando ipsimet vinum ministrant potantibus, quia aliquando honesti viri vinum vendunt,ita Alber.in l.humilem,de inceſt. nupt.per tex.in l.quæ adulterium.C.de adulte. & ideo clericis prohibitum extitit, ne teneant tabernas, in cap. nulli. 44.distinct.quod est verum per se, vt ipsi seruiant, sed per alios benè possunt, ita dicit Domin. & Philip. defendisse quendam clericum, in cap.primo, de vita & honesta.cler. in 6. per textum in ca. negociatorem,& ibi glos. 88.distinct. quod benè nota, quia com-

Contra caupones.

C.de specta.quod intellige in libero,secus in seruo, quia illi est honor.l.testamento,in fine,de manu.testa.ff. dico abundantius in ordina.regijs,in rub.*des procureurs.*

Item prodigus,qui abijcit pecuniā sine causa,& frequentatores tabernarum,quando sunt in propria patria,& domi computantur inter viles.l.non debet.ff.de dolo,nēpe multotiens,post pastum, & vinum, verba & verbera succedunt, maximè vxoribus talium,ob id sanctæ fuit prolatum arestū Tholosæ, quòd nullus incola seu habitator, tabernas frequentat sub magnis pœnis, sed iudices neglexerunt executioni tradere,& ideo fit sicut erat in principio, ex necessitate tamen, licet etiam clericis in tabernis edere, vtpote quando sunt aduenæ,& viatores,c. non oportet, & sequen. 44.distinct.

Item viles sunt custodes caprarum,& porcorum, cloacarij, venditores carnium,& qui vendunt salem,saponem,lardum, clauos, quos reuenditores dicimus,in l.ne quis, & ibi glos.Bart.& patruus meus Rebuff.& Platea. de dignita. lib. 12. C.& regulariter omnes, qui minutatim vendunt, viles sunt,secundum Plateam, ibi, quod non est verum,nisi vendant viles res.

Item pistores, balneatores, tonsores pannorum, purgatores latrinarum, blanchiarij, qui pelles cum calce mundant,macellarij,& goliardi,in d.l.ne quis,per Docto. in c.1. de vita & honestate cler.in 6.

Item caupones, siue tabernarij, quando ipsimet vinum ministrant potantibus, quia aliquando honesti viri vinum vendunt,ita Alber.in l.humilem,de incest. nupt.per tex.in l.quæ adulterium.C.de adulte. & ideo clericis prohibitum extitit, ne teneant tabernas, in cap. nulli. 44.distinct.quod est verum per se, vt ipsi seruiant, sed per alios benè possunt, ita dicit Domin. & Philip. defendisse quendam clericum, in cap.primo, de vita & honesta.cler. in 6. per textum in ca. negociatorem,& ibi glos. 88.distinct. quod benè nota, quia com-

Contra caupones.

communiter hospites & caupones sunt fallaces, ita Bal. in l. 1. ff. loca. & Angel. in l. 1. furt. aduer. naut. & ita vidimus, inquit, modicos caupones diuites, & diuitias eorum diutius durare, & ideo in mendacijs eorum non iustificabitur ecclesia, vt tenet Curtius in additio. ad Alexan. in l. 1. C. de eden. hodie statim diuites efficiuntur, iure vel iniuria, nescio, Deus scit.

Item mimi, hystriones, & agitatores, inter viles computãtur. l. 2. §. ait prætor. ff. de ijs qui notan. infa. l. Titius, in fi. ff. de actio. empt. 4. q. 1. c. 1. & de consecra. dist. 2. ca. pro dilectione, quod intellige secundum glo. quando exercent causa mercedis, secus si causa amœnitatis, vt faciebat Dauid, nam dum archa fœderis Hierosolymam referetur cum solenni instrumentorum musicorum, ac carminum pompa, non arbitratus satis ad honorem Deo exhibendum esse, pedibus ad eam procedere, sed diuina carmina voce ac psalterio modulans, ad vocem musicam corporis quoque gestus accommodauit, nihilque de regia maiestate deperire, si sacerdotum in numerum se coniecisset, putauit, neque inde se retraxit, licet ab vxore Nicol. rideri, vt quandoque vxores malæ faciunt, quæ agebat, videret, testis est nobis Fulgos. in rub. de religio. cultu.

Item qui cantant turpes cantilenas per ciuitatem, vel nudi per ciuitatem incendunt, quasi more insanorum, viles dicuntur. tex. in l. ob quæ vitia. ff. de ædil. ædict.

Item aliquando dicuntur viles, qui non sunt in dignitate, cap. sedes, de rescript. vel ad differentiam nobilium, in authen. de incest. nupt. §. primo, & Lucas de Penna in l. si qua, colum. secunda. C. de specta. libro 11. & per hoc excusaui quendam nobilem à condemnatione iniuriæ, qui vocauerat quendam mercatorem vilanum, *vilain*, nostro idiomate, nam feci interrogare nobilem, quomodo vellet intelligere, qui respondit, quod vocabat vilanum, id est, non nobilem, & animo iniuriandi non dixerat, sic fuit absolu-

absolutus, vide gl. in authen. de manda. princ. in verbo, vitium, col. 5. & sic vilis vocatur, qui actus viles facit, vt suprà exemplo retuli.

Aliquando vilis, vel velissimus, capitur pro modico, vt Imperator scribit in l. secunda. §. omnibus. C. de veteri iure enuclean. ibi vilissima pecunia erit comparatio istorum librorum, & breuiter illi dicuntur viles, qui malis moribus vilescunt, ita Baldus in l. humilem. C. de inceſt. nuptia. gloſ. in cap. qui contra ecclesiæ pacem, 24. quæstio. prima, sequuntur Docto. in d. cap. sedes, & vilissimus computandus est, nisi sanctitate & scientia præcellat, qui est honore prestantior, c. vilissimus. 1. q. prima, sed non accipimus hic de his vilibus, sed de quibus suprà dixi, & quæ dicantur causæ viles? vide per Spec. in tit. de libello, concept. §. nunc dicendum, versic. 3. & Doctor. in authen. nisi breuiores, de senten. ex licello recitan. & incommoda vilium, vide per Rauen. in alpha. in verbo, vilitas, & Ludo. Roma. in repe. l. si verò. §. de viro, in 2. fallen. col. 6. ff. solu. matrimo.

Viles, leues, & graues qui sint.

Viles ergo sunt, quantum ad intellectum tex. malis moribus præditi, leues verò sunt, qui omnibus credunt, & omnia, & quotidiè mentiuntur, gl. in c. omnibus. 2. q. 5. Pan. in c. licet causam, de probatio.

Graues verò dicuntur, qui sunt bonæ opinionis & famæ, gloſ. in cap. licet ex quadam, de testib. Bonus de Curtili, in tracta. nobilita. in 7. parte, num. 7. & 8. Magna iniuria dicitur, quando fit alicui baroni, vel ex eius genere prouenienti, cùm ipse magnam dicatur habere nobilitatem, ca. grandi, de supplen. negligen. præla. voluit Zochus, in regu. cancel. Iulij secundi, in tertia parte, Item quæ fit præsidibus prouinciarum, & alijs iudicibus, & administrationem iusticiæ habentibus, nam qui manus in illos intulit, capite puniri debet, l. omne delictum. §. qui manus. ff. de re milita. docet Lucas de Penna in l. secunda, de deserto, libro 11. C. Felin. in cap. ex literis, de constit. col. 9, Iaſ. in l. qui iurisdictio-

dictioni.ff.de iurisd.omnium iudic.& l.principalibus. ff. si cert.petat.vel qu ādo fit à vilissimis, vt supra dixi. Paruam dicerem, si fieret mercatoribus, siue Burgensibus, minorem si fieret artificibus, & ignobilibus, alijs, licet sint bonę famę & opinionis, Minimam dicerem iniuriam, quando fit vilibus, de quibus supra, ideo iudex bonus ex qualitate personarum considerabit, maximè quādo est verbalis, quia de corporali, supra dixi, quæ est maior, quam verbalis, iuxta nota. in §.atrox, insti.de iniur.& hodie Galli cum sint bene auriti, maximè Borbonij, nihili faciunt iniurias verbales in hac patria consuetudinaria, nec iudices solent litigantes super his audire, de quo fuit prolatum arestum, in hoc supremo senatu, vt sequitur.

Extraict des regiſtres de parlement, La court a deffendu, & deffend, a tous bailliz, seneschaulx, preuostz, & aultres iuges quelconques, leurs lieutenans, clercz, & greffiers, que pour matiere diniures de petite importance, ilz ne recoiuent doresnauant aulcunes escriptures, de parties, ou de leurs procureurs, pour faire enqueste, & ne facent, ou facent faire sur icelles escriptures aulcunes enquestes, soubz vmbre des cō sentemens dicelles parties, ou de leursdictz procureurs, sur peine dadmēde arbitraire, & de recouurir sur lesdictz iuges, leursdictz lieutenans, clercz, ou greffiers, les fraiz, & despens, que lesdictes parties auroient faictz esdictes enquestes, & a iceulx clercz, ou greffiers, quilz ne enregistrent, ou facent enregistrer, les appoinctemens, de cōtraires, ne a rapporter les enquestes, es matieres susdictes, non obstant lesdictz consentemens, desdictes parties, ou de leursdictz procureurs sans preallablemēt iceulx monstrer ausdictz iuges, ou leursdictz lieutenans, pour per eulx y pourueoir, par raison, & affin que iceulx iuges, ou leursdictz lieutenās, en puissent respondre a ladicte court au temps aduenir, quant mestier sera. *Areſt de iures verbales.*

Faict en parlement, le quatorziosme iour de mars, Lan mil cinq cēs sept, signe Mallon. Et vidi impetrari literas regias directas illi iudici, coram quo pars prosequebatur iniuriam, quib. man dabatur, vt silentium perpetuum super his imponeret, & istud *Cautela pro eo, cōtra quem iniuriarū qd agitur.*

istud conuenit dicto Diogenis, qui cum quidam eidem iniuriam inferret, dixit, si veridicus is, propter veritatem non irascor, si mendax deest, indignationis causa, ex quo non nouit, quid dicit, superat conscientia, quicquid mali confinxit lingua, dicebat etiam Aristoteles, mihi non maledicit, quando ea, quæ dicit, mihi non adsunt, nec in me hærent, si verò quid dixerint in nos merito reprehendendum, admoniti corrigemus, & tales proderunt, vt est in apophtheg.

[h] *Sina causa perferunt.* [h] Sine cā) No. secundū Bal. & Bolog. istū tex. à cōtrario sensu, quod licet non sit iniuria inferēda scholarib. sine cā, tamē cū cā sic, vtpote si aliū aggrediātur, quia non debēt scholares aliū prouocare. l. 1. §. cū arietes. ff. si quadru. pau pe. feci. dica. & cuilibet licet vim in se illatam propulsare. l. vt vim. ff. de iust. & iur. c. dilecto. de sen. excōi. in 6. etiam diabolo nō est denegāda defensio, Doct. in c. cū inter. de except. Item sine causa non debet quis locū schola ris occupare. l. fi. de off. mag. off. supræ. & ibi Alb. Item sine causa canonici non debēt cessare à diuinis. c. si canonici, de off. ord. li. 6. & hodie etiam cum causa posita in illo tex. non possent cessare, vt habemus in rub. de interdict. in diff. non ponēd. & in rub. de excōic. nō vitand. in concord. Itē licet princeps possit aliqua facere, etiam non expressa causa. l. 1. C. de metro. berito. li. 11. nec teneatur cām exprimere, sine ipsa tamē quid statuere non debet, nā Deus, quē princeps se qui tenetur, in auth. vt oēs obediant iudicib. prouinci. §. arripiat, colla. 5. l. fi. C. de don. inter virū & vxo. sine cā nihil agit in terra, vt dicit. Iob. 5. c. & c. ꝙ quidā. 1. q. 1. & Policra. lib. 2. c. 1. nihil est, vel fit, cuius ortū legitima causa, & rō non præcedat, Lucas de Pen. in l. fi. col. 1. C. de cond. in publicis horreis, li. 10. ne longior sim. sexcenta similia de industria, quæ congesseram omitto, & ne causa fastidium pariat.

Hac igitur [i] *generali & in perpetuum valitura lege decernimus, vt nullus de cætero.* [i] Hæc igitur) Collige pronomen, hac, esse de monstratiuum, l. nemo, primo respon. & l. hoc articulo. ff. de hær.

de hære.insti.l.si stipulatus fuerim.ff.de ver.obl.Bart. in l.1. in prima oppo.de operis noui nuncia.& in 1.const.C.Ias.in l.1.§.huius studij.ff.de iusti.& iur.Albe.in dictio.in ver.hic, & est demonstratiuum,tam ad oculum corporis, quam ad oculum intellectus,Barb.in repet.l.cum acutissimi,col.64 C.de fideicom.vbi multa alia vide ibidem.

[k] *Tam audax inueniatur qui.* [k] Tam audax.)Nota.quod audacia in malum sonat,ita no. glo.in verb.audax,& ita capitur,in l.si quis in tantam,infra,vnde vi.&l.1.ibi. non audacter.§.si ff.si pars.hær.peta.gl.in cle.1.de offi.ordina.quæ allegat concordantes,& ibi,dicit Aufre.in 2.nota.eos esse audaces,qui contra ius faciunt,c.eum qui. de præb.in 6. & in l.properandum,ibi,nullus tam audax inuenitur,de iudici. supre.& in authen.de administra.in princi.colla.7.Arch.in c.audacter,8.q.1.& est peccatum, eo quod passionis excessum dicit,& fortitudini opponitur,secundum beatū Tho. in 2.secundæ,arti.27.de audacia,& de hac audacia loquitur Ecclesiasti.8.cum audace non eas in via,ne forte grauet mala sua in te,ipse enim secundum suam voluntatem vadit,& simul cum stultitia illius peribis,& sic propriè dicitur stultitia & temeritas,licet quandoque in bonum accipiatur, per tex.& ibi Luc.de pen.in l.si quis decurio,colū.prima. C. de decurio libr. decimo.vera quippe audacia tenet medium, vt non tenet quid audeat, nec inconsulte teneat, secundum Augusti. ad Hiero. de sententia Iacobi, & ista est bona scholaribus, & lectoribus non debet deficere, nam dicitur sexto. Ethic. quod ad virtutis officium pertinet consiliari tarde, operari autem, velociter consiliata, hæc autem non nisi per effectum audaciæ perfici possunt, in his quidem maxima potest esse confusio, qui maximè timent, audacia vero pro muro habetur, vt ait Salustius in Catili peior est autem in explicanda oratione defectus audaciæ quam ipse labor & Iob 6. qui timent pruinam, irruet super eos nix, & tempore quo fuerunt dissipati, peri-

Audacia quando in bonum capiatur, et quibus necessaria sit.

peribunt,legimus Ciceronem in oratione pro Milone, ex defectu audaciæ tacuiſſe,& Ouidius dicit, *Audaces fortuna iuuat,timidoſq; repellit.* Et qui fuerunt temerarij & audaces, Valerius narrat,libr.9.ca.9. de Iulio Cæſare,qui deuicto in Pharſalia Pompeio eos inſecutus, quos Pompeius omiſerat.Heleſpontum parua naui traiecit,&L.Caſſium,hoſtem inuentum decem naues habentem vltro inuaſit, tum minis,tum rationibus adduxit, & ita egit, vt Caſſius petita venia ad eum tranſiret.Non minor fuit temeritas Mithridatis regis, qui dum Aſiæ imperium obtinere vellet, procurauit vt illuc ſeruus duceretur,vt diligentius ſitum patriæ cognoſceret,quem cum coniunx Laodice putaret mortuum,multis per adulterium ſe commiſcuit,ipſiuſq; reditum verita procurauit,vt rediens interimeretur, teſtis eſt nobis Bapti ſta Fulgo.li.9.c.de temeritate.Alia exempla omitto, ſed in iuuenibus eſt communiter reprobata, in ſenibus laudatur, ſi medium tenet,vt communiter dicitur, & nõ ſonet in temeritatem & ſtultitiam, & hæc aduocatis eſt maximè neceſſaria, et curialibus,vulgo dicitur,curialis,timidus, canis eſuriens.

Audacia Iulij & Mithridatis.

Aliquam [1] ſcholaribus iniuriam inferre præſumat. [1] Aliquam) Nota ex tex.quod nullus debet iniuriam atrocem vel magnam ſcholaribus inferre,ſed nec quidem quantumcunque minimam,ſiue realem ſiue verbalem, hoc importat dictio aliquam,vt notat glo.ſingu.in Clemen.vna,in verb. aut earum,de foro compet.vbi Card.& Imol.reputant eam ſing. & Corſe. in ſuis ſing. in verb.pars, & ibi ſcripſi, & ſic probatur,per ſuperuenientiam liberorum donatio omnium bonorum reuocatur,idem ſi aliqua bona fuerint donata, etiã minus dimidia,per tex.in l. ſi vnquam,ibi,aliquam partem infra,de reuocand. donat. & hanc opinionem plenè proſequitur Tiraq.in repet.illius legis in verbo.omnia, vel partẽ aliquam,facit tex.in l.ex mille. §. cæterum.ff.de euictio. c. ſuper eo.de eo qui cogno.conſang. vxor.ſuæ,& c. primo, de frigi.

De dictione,aliqua, quicquã & alijs.

frigi.&male gl.in c.vno.§.si miles,in verbo capitali, de pace tenend.&eius viola.Decius consl.455.placet,colum.2.& ideo dicit Bar.in l.interdum.ff.de hæred.instit. quod libellans debet esse cautus, quod si in libello petat duas partes rei,vt exprimat totius rei de tribus, quia si simpliciter peteret duas partes, intelligeretur de duodecim, per d.l.interdum,sed illam opinionem reprobauit Ange.in l.si in rem. ff.de rei vend.&in l.etiam.ff.de vsufru.dicens iura per Bar. adducta non facere ad propositum, & quod consuetudo totius mundi obseruat contrarium,eam opinionem Bar.reiecit Anch.in c.extirpandæ,de præb.& in c.cum homines, de decimis,&ibi abbas,&pro hoc facit, c. indẽnitatibus.in §.si vero,de electio.in vi.idem contra Bart.tenuit Barba.in c.2.de libel.obla.alibi fusius dicam.

Aduertendum est tamen quia contra illam gl.sing.ponderatur,text. in l.Gallus,in §.in omnibus.ff.de liber.&posth.vbi sufficit filium institui in aliqua parte,sed de iure fforum.debebat institui in tota legitima,l.si non mortis.ff. de inoff.testa.&C.eo.titu.l.omnimodo,licet in d.l.si nõ mortis hoc sit additum à compositoribus noui iuris,ergo dictio aliqua non verificatur in minima,sed in tota legitima, sed respondet Ias.in d.l.prima.C.de pact.quod ibi dictio aliqua intelligitur de tota legitima,sed istud non est realiter respõdere,ideo posset dici,quod concordat,quia consilium Galli non vult vt rumpatur testamentum,ergo prouidet,vt si filius sit institutus in aliqua parte bonorum, testamentum secundum illius consilium teneat, & demum filius agere poterit ad legitimè supplementum per l.omnimodo.C. de inoff.testa.

Idem si apponatur dictio minima. l.1.C.de ven.rerum fisca.cum priua.communium.lib.10.

Idem si aliquis sit grauatus ad dandum aliquid.quia liberatur dando vnam vel alteram rem, Feli. in c. omnes leges. 3. distinct.

Idem dic in dictione particula, vel partiuncula, tex. & ibi doct. in l. 2. quando & quib. quarta pars debetur, libr. 10. infra, licet gl. ibi aliter velit Corset. tamen in singu. incipien. pars primæ opinioni ad stipulatur.

Idem crederem dicendum de dictione quid, vt si lege caueatur, quod si quid relictum sit, etiam in minima parte intelligi peteſt pondero tex. in l. si seruum. §. prætor ait. ff. de acq. hære. tex. & ibi gl. in l. 1. §. 1. in verb. si quid. ff. de operis noui nuncia.

Idem de dictione quicquam, c. sine exceptione, in verbo quicquam. 12. q. 2. & ibi scripsi in compendio de aliena. rerum eccle.

Idem dicerem de dictione certa pars, l. si qui. C. de postulan. Ias. in l. qui filiabus. primo. colum. 2. in 3. nota. ff. de leg. primo.

Fallit quando subiecta materia suaderet aliter, nam minoribus viginti quinq; annis succurri quando aliquid damni passi sunt, l. minoribus 25. annis. ff. de minorib. & tamen pro minimo non datur restitutio. l. scio. ff. de in integ. resti. Decius in c. quoniam, col. prima. de testib. & l. cum quid in princi. ff. si cert. pet. ac consi. 581. viso col. 2. glo. in c. quicunque 16. q. 7.

Capi non debet vnus scholaſtic[illegible] pro al[illegible].

Nec ob alterius cuiuſcunq; prouinciæ delictum, siue [m] *debitū.* [m] Debitum) Nota quod scholares non debent propter debitum vel delictum aliorū affligi, vel alterius prouinciȩ, & sic pro represalijs non debent capi, vt supra scripsi abundantius in 150. priuilegio, nec etiam vnus scholaris pro alio, vt probatur in l. sancimus. C. de pænis. vbi delicta suos tenere authores debet quamuis contrarium obseruent iniqui iudices, qui per senatum eſſent grauiter puniendi.

Consuetudo iniuriādi, scholaſticis reprobatur.

Quod aliquando ex [n] *peruerſa consuetudine factum audiuimus: aliquod damnum eis inferri.* [n] Peruersa consuetudine) No. hunc tex. sing. secundum Boerium in concil. 1. col. 3. post consuetu. Eitur. descripto, ad hoc, quod consuetudo contra bonos

nos mores non valet,& sic consuetudo iniuriandi scholaribus,quam habent quidam peruersi hospites,vel alij,eos nõ excusat,quia est peruersa,& quando excuset consuetudo, vide Io.Fab.in §.1.de iniu.& quæ ibi addidi,&Roch. de curte in repet.c.si.de consue.& Rauen.in conclu. suæ consuetudinis post Alphabetum,& illa consuetudo in melius est reformanda,vt pro iniuria beneficium deinceps scholasticis præbeant,& bene illis erit ac studentibus.

Sciturìs huiusmodi sacræ constitutionis ° *temeratoribus*. ° Temeratoribus) Nota secundum Salice.& Bolog.quod inferens damnum scholaribus,debet puniri,& iudex non vindicans infamiæ incurrit dignitatem perdit,sed hodie multi essent infames, & perderent dignitates, quia melius defendunt suos seruientes pessimos, & homicidas quàm scholares, ideo scientia,& nos cum temeritate quadam curias frequẽtamus,& officia emimus,licet salubrius esset,vt emeremus viros officijs,sed hoc iure non vtimur.

Emendi sunt viri officijs & non officia viris.

Quærunt hic doctores,an si iudex fuerit absolutus, pars censeatur absoluta? & videretur quod sic, quia bona fides non patitur,vt bis idem exigatur,l.bona fides,de regu.iuris, in vi.l.locum.§.condemnatio.ff. de tab. exhibend.

Contrarium concludunr,cum ex parte vtriusq; sit pœna ergo vno soluente alij non liberantur.l.si quis id quod, & l. si familia.ff. de iurisdict. omnium iudi. & vt ista materia sit nota,facio duas conclusiones.

Vno soluẽte an alij liberẽtur.

Prima est quod si sint plures debitores,etiam insolidum, liberantur vno soluente,l.prima,& ibi Bald.ff. de condicti. furt.l. si plures, de dolo .l.prima. §. fina.de eo per quem factum erit, l.prima. C. si plures vna sententia condemnafuer.& ibi gl.& in §.penulti.& fina.iustit.de duob.reis, quia restitutio rei non recipit pluralitatem, argu.l. Lucius,2. §. impuberem.ff.de lega.secundo,& quia bona fides,&c.vt visum est supra.

Limita

Limita, quando ęstimatio rei facta est, quia adhuc potest possessor conueniri.l.Stichum.§.dolo.ff.de solu.l.etiam.§ penu.de pet.hæred.Floria.in d.l.item mela.§. sed si plures. col.2.ad l.Aquiliam, quod intellige verum, quando ille nõ est habiturus regressum contra alium, alioqui secus in d.§. pen.& Dy.in d.regula bona fides, de reg.iur.in vi.

Secunda conclusio, quando plures tenentur actione pœnali, vno soluente, cæteri non liberantur.l. si quis id quod, & l.sequen.cum l.si familia.ff.de iurisd.omnium iud.l. itẽ mela.§.si plures.ff.ad leg.aqui.glo.& doct.in §. penales, insti.de actio.&in.l.ex maleficijs.§.ideo si filiusfa.ff.de actio. & obliga.quia cum omnes sint obligati ad penam, vno soluente non est extincta pena quo ad alios secundum Alberi. in d.l. si quis id quod.

Limita procedere, quando esset penalis ab vtraq; parte, secus si ex parte vnius tantum, vt ex parte rei conuenti, & ex parte actoris rei persecutoria.l.1.§.si plures. ff.de eo per quẽ factum erit.

Secundò limita, quando dicta penalis actio descenderet ex delicto, & perueniret, secus si ex quasi delicto.l.3. & l. seq. ff.de his qui deiecerunt, vel effuder.l.1.ff. ne quis eum, qui in ius voca.est, vi eximat.l.licet. §. fin. nautæ caupo. stabu. quia cum debitores teneãtur ex facto alieno, ex facto quod sumit originem in persona alterius, & sic nõ propriè ex maleficio, sed ex quasi, ideo agitur mitius cum eis, vt tenet Bal. in d.l.prima.C.de condict.furt.ideo consuluit Dyn. quem refert Bar.in l.ex maleficijs.§.is quoque. ff.de actio. & obli. pro statuto Lucano quo cauetur, quod si homines de contracta non ceperint malefactorem, puniantur in decem, certe vno soluente, cæteri liberantur cum ex quasi maleficio astringantur, & ex facto alterius. Bal.in l.penul.num.6.C.de conditio.insert.idem dicit in duabus ciuitatibus, quæ tenentur emendare furta in eis facta, quia licet quælibet insolidum teneatur, tamen vno soluente altera liberatur, Alia multa

multa ponunt doct.in §.penales.insti.de actio.Ang.in trac. malefi.in gl.fama publica.ver.quæritur,Bar.in l.semper.§. si in sepulchro. ff. ꝙ vi aut clam. Petrus de bella pertica,in quæst.388.Alb.in trac.statuto.in 2.parte.q.72.& q.77.& in 3. parte,q.65.Bal.in suo tracta.statuto.in verbo capere,Corse. in sing.incip.homicidium.

Et etiam ipsis locorum p *rectoribus*. p Rectoribus) Nota quod rectores locorum præsides prouinciarum tenētur,& alij iudices illatam scholasticis iniuriam & damnū vindicare.

Et sumitur hic rector pro quibuscunq; magistratib.licet aliquando rector pro præside sumatur,vt est textus in rubri. C.de offic.recto.prouinciæ iuncta l.prima & 2.& dicitur rector quasi rectus,id est ordinatus,quia prob⁹,bonus,& firm⁹ debet esse,vel à regendo recte vocatur rector, quia magistratus rectè regere debent suos subditos, Lucas de Penna in l. omnes,prima.C.de an.& tributo.li.10.vbi dicit,tunc benè regit,cum delicta corrigit.l.congruit.ff.de offic.præsid.magnum enim sacrificium Deo offertur,cum mali,qui in suā & aliorum perniciem debachantur,vigore iustitiæ compescuntur,ca.quale in fine. 23. q.5. vnde si negligenter ea quæ malè vsurpantur omittimus,excessib.viam alijs aperimus, c.peruenit ad nos,in fi.93.dist.hodie potius ruptores locorum, vel raptores quam rectores vocari, si non regant,vel non bene possunt,testis est nobis Lucas in d.l.omnes,colū. vltim. *Magistratus quare locorum rector vocetur.*

Qui hoc vindicare q *neglexerint*. q Neglexerint) Nota quod rectores locorum negligentes vindicare iniuriam scholasticis illatam puniuntur,vt hic,& si iudex repertum non vindicat,tegere crimina,conscius festinat.l.2.C. de cōmercijs & merca.nam error cui non resistitur,approbatur.c. error. 83.dist.& per negligentiam delictis consentire videntur, c. 1.in gl.vlti.de offi.deleg.vnde dicitur 2.Paralipo.19.c.sit timor domini vobiscum,& cum diligentia cuncta facite, dixi supra in verbo diligenti.

Et intellige hic vindicare auctoritate iustitiæ, nam verbum vindicare hic positum, non est ad timorem vindictæ referendum, sed ad zelum iustitiæ, & non vt odium exerceatur, sed vt prauitas corrigatur, c. vlt. 23. q. 4. & scripsi post doctores Theologos, in repe. l. diuus, fol. 17. versi. inquantum, ff. de senatusconsult. Silla. quod duplex est vindicta, priuata quæ auctoritate propria exercetur, & hæc reprobata, altera est publica, quæ ad iustitiæ obseruationem fit, & ista est approbata, c. ea vindicta. 23. q.

Restitutionem [r] *rerum ablatarum ab hominibus exigendam in quadruplum, notaq; infamiæ eis ipso iure irroganda, dignitate sua se carituros in perpetuum.* [r] Restitutionem) No. quod non solum pars potest cogi ad restitutionem rei ablatæ à scholasticis, sed etiam iudex, qui neglexerit vindicare, vt hic, dum dicit restitutionem rerum ab omnibus exigendam hodie quia dati sunt certi conseruatores, & iudices ipsis literarum studiosis, putarem conseruatores tantum teneri, & pœnis infrà de scriptis puniri, quia cum ipsi sint specialiter ad hoc deputati, ipsi sunt negligentes, & alij excusantur, cum ab eis iurisdictio quo ad scholasticos remota sit.

Quæro quando dicantur negligentes, respon. quando requisiti fuerunt per scholasticos vt scripsi suprà in verbo diligenti, vnde post requisitionem potest à denegatione iuris & iustitiæ scholasticus appellare, & si dicatur bene appellatum, ipse appellans cum familia & sua posteritate, erit perpetuo exemptus ab illo, à quo appellauit, authen. statuimus, in fin. C. de episcop. & cleric. hoc expresse tradit Masuer. in sua practica. in rub. de appellatione, § itē in causa appellationis, & posset illum recusare, si coram eo conueniretur, Lucas de Penna in l. vna, column. secunda, C. de irenarch. libro decimo, & sic est prima pœna vt ad restitutionem rerum ablatarū teneantur conseruatores scholarium.

Secunda pœna est, quod in quadruplum tenetur, vt in hoc tex. patet ibi quadruplum in quo quadruplo inest simplum,

plum, id est, rei restitutio, docto. in §. quadrupli, de actio. in lib. insti. & hoc probat iste tex. dum dicit restitutionem rerum ablatarum ab omnibus exigendam in quadruplum, ergo restitutio rei in quadruplo continetur, licet in furto in poena dupli & quadrupli rei restitutio non comprehendatur. §. fi. de obl. quæ ex delicto nascuntur in insti. *Duodecim pœnæ contra iudices priuilegia scholasticis nō obseruantes.*

Tertia pœna quod iudex est infamis, ibi nota infamiæ, &c. & sic omnes pœnas pati debet, quas alij infames, de quibus in regula infamibus de reg. iur. in 6.

Quarta, quod hęc infamia eisdem ipso iure irrogatur, ibi eis ipso iure irroganda, requiritur tamen declaratio, c. cum secundum l. de hæret. in vi. & quid operetur quod ipso iure sit infamis, vel per sententiam, vide quæ scripsi in arbore feudorum, & vt semel apprehendas, lege And. Tiraq. in repet. l. si vnquam in verbo reuertatur. C. reuocan. dona.

Quinta, quod tales conseruatores sunt priuati suis officijs & dignitatibus, quæ possunt impetrari, & iure, patet, quia tex. vult quod ipso iure irrogetur infamia, ergo & priuatio, & quia infames omnib. sunt exuti dignitatibus, regu la infamibus, de reg. iur. in vi. & probatur per verbum careant in text. positum, quod denotat ipso iure. text. iuncta gl. in l. prouidendum. C. de postu. & in c. licet canon. de ele ctio. in vi. Feli. in c. ex tenore col. 8. nu. 16. de rescri. & quamuis quidam codices habeant, in hoc tex. carituros, tamē importat ipso iure, tum propter verbi naturam, tum ob verba ipso iure hic posita, & ratione status incōpatibilis, quia postquam est ipso iure infamis, incompatibile, est vt habeat dignitatem, ista est sententia Bal. in §. qui clericus, in prin. per illum tex. si de feudo fuerit controuer. inter do. & agna. vassa. in c. Rodulphus, col. 21. versi. quotiens ratione status, de rescript.

Sexta, quod non possunt ista officia & dignitates eis amplius concedi, ibi carituros in perpetuum, non carerent per petuo, si possent denuo officia eis conferri, & ne eæ pœnæ

ludibrio sint,c.commissa,de electio.in vi. nec sibi posthac de eo honore blandiantur, quo seipsos indignos iudicauerunt.l.iudices.C.de digni.lib.12.

Septima quod decem librarum auri sustinere etiam debent pœnam,& periculum in capite.tex.in §.sancimus, in auth.de armis,colla.6.

Octaua,ꝙ inter pessimos & plebeios,postea haberi debēt l.iudices.C.de digni.li.12.quamuis deferatur illis, qui iustè officiū reliquerūt,in memoriā pristinæ dignitatis.l.fi. ff. de muner.& hono.& tradit Ias.in l.si ita. §.Chrisogonus. ff. de verb.obl.& Catelia.Cotta,in 2.parte memora.in ver. dignitas,& in ver.potestas,& in ver.reliquiæ,nō tamē istis,qui ob negligētiā scholasticos ab iniurijs nō vindicarūt, ipsi enim interea studiosi ex animo deseruerunt studium, qui in doctissimos & fortissimos euasissent viros.

Nona, vt omnia, quæ in administratione positi emolumenta perceperunt,reddere compellantur,l.Iudices. C. de annonis & tributis,li.10.

Decima est pœna periurij,quia iurant iustitiam administrare sine personarum acceptione,tex.in auth.iusiurandū, quod præsta.ab his, colla.2.

Vndecima peccant mortaliter, cum contra legē faciāt, de quo in c.1.& in c.nam cōcupiscentiam,& c.ne innitaris, de consti.vbi Doct.dicunt peccare venientem contra legē, gl.in c.fi.de constitu. in 6.

Duodecima,quod iudex qui negligit facere iustitiam, facit litem suam,insti.de obl.quæ ex quasi delicto,in prín. gl. in ca.hoc etiam. 2. q.6.Lucas in l.peræquatores,col.2. C.de censib.li.11.Bar.tamen in l.fi.ff.de varijs & extraord.cogni. dicit,quod in quib.casib.non sunt proditæ actiones speciales contra iudicem negligentem,in illis casib.tenetur parti actione, in factum ad interesse,per titulum in auth.vt differentes iudices,colla.6.Doc.in l.4. §.in eum.ff.de damno infect.Iacobi in l.si filius fa.de iud,& sic tenebuntur conserua

tores,

tores, qui iustitiam neglexerunt administrare studentibus, ad omne, quod eorum interest, aliæ multæ sunt pœnæ, sed has nunc timeant iudices negligentes, alias dum operæpre cium fuerit, cumulabo.

Veruntamen si litem eis quispiam super aliquo negocio mouere voluerit, huius rei optione data scholaribus, eos coram [s] *domino, vel magistro suo, vel ipsius ciuitatis episcopo.* [s] Domino) No. tres iudices, quos studentes habent in scholis, primo rectorem, ibi domino, nam rector vniuersitatis simpliciter dicitur dominus in vniuersitate, ideo de eo potest tex. intelligi, licet glo. hic aliter intelligat & doct. Vel potest intelligi de domino ciuitatis, id est. de præside illius prouinciæ, in qua est vniuersitas, vt in proœ. ffo rũ. §. illud, pen. & verisimile est, quod iste tex. intelligatur secundum illum. §. illud.

Rector vniuersitatis in ea simpliciter dominus est.

Secundò habent suum magistrum & præceptorem, ibi magistro suo, & malè exponit gl. alterius facultatis, quia hic non facit differentiam inter facultates, ergo nec nos facere debemus, item no essent in tex. nisi duo iudices, & tamẽ in proœ. fforũ. §. illud, & Doc. vbiq; dicunt tres scholasticis esse datos iudices. Ad hæc ꝙ hic tex. dicit magistro suo, quia vult, vt quilibet scholasticus corã suo magistro, & præceptore agat, & conueniatur, & sic studentes theologię, corã doctore theologię, studiosi decretorum, coram doctore decretorum, & scholastici medicinæ, corã medicinæ doctoribus agere poterunt, & conueniri per hunc tex.

Tertio habent episcopũ ciuitatis, in qua est vniuersitas, & sic episcopus Montispessulani habet iurisdictionẽ in scholasticos studentes in suo castro Mõtispessulani, & episcopus Parisien. in studentes in ciuitate Parisi. sed de iure. ff. in d. §. illud pen. dabantur tres iudices, videlicet præses prouinciæ episcopus ciuitatis, & professores legum, hodie etiã habent tres iudices, episcopum, vel eius officialem, conseruatores apostolicũ & regiũ, officialis & conseruator apostolicus cõgnoscunt in personalib. inter scholasticos & alios, sed con-

Quot iudices hodie habeant scholastici & de quibus cognoscánt.

seruator regius in realib. maximè cognoscit. & in cã possessoria ẽt inter scholasticos & alios exteros, in criminalib. episcopus cognoscit inter studentes clericos, c. si diligẽti, &c. significasti, de foro cõpe. si vero studentes non sunt clerici conseruator regius cognoscit, & ista intellige, videlicet posse scholasticos cõueniri super contractib, factis in loco, in quo studebãt, sed de contractib. alibi gestis in vniuersitate, in qua student, non conuenientur secundum Petr. de bella pertica hic, & abundantius scripsi supra, in priuilegijs.

Quib. hãc iurisdictionem [s] *dedimus, conueniat.* [s] Dedimus) No. ꝙ Imperator dedit iurisdictionẽ istam, ꝗ doctores, & alij positi hic habent, sed opponit glo. quõ dedit Imperator, cũ de iure. ff. esset data? Item quõ potuit dare episcopo? qui de iure diuino habet iurisdictionẽ? gl. sing. in c. si Imperator. 96. dist. Card. in cle. 1. de off. ord. & ibi Aufr. post eum scripsi, in gl. concord. in fi. respon. gl. ad primum, quia in proœ. ff. tantum legum possessorib. dedit, hic alijs, ꝙ nõ est verum, imò dedit episcopo, præsidi. & doctori. vt ibidẽ patet, ideo dicerem Imperatorẽ dedisse, licet de iure fforum cõcedatur, cũ totũ sit Iustiniani ius, & per Iustinianum redactum, igitur omnia nostra facimus, quib. auctoritatem impartimur, l. 1. C. de veter. iur. enuclean. & sic text. exponi poterit, dedim᷒, id est, datam confirmauimus vel datam ostendimus, glo. in c. 2. & c. & si Christus, in fi. de iureiurand. Non obstat secundum, quia iurisdictio de iure diuino concessa est episcopis quo ad clericos, sed non quo ad laicos, ideo hic concedit ẽt quo ad laicos scholasticos, quãuis seculares dissentiãt, & sic põt episcopus per hũc tex. cognoscere inter studẽtes etiam laicos, cũ Imperator dederit illi iurisdictionẽ, vt hic patet, & in proœ. ff. & iurisdictionem in clericos dare nõ poterat, ergo in laicos glo. quærit nũquid hæc iurisdictio possit delegari & committi? Respon. ꝙ sic, quia datur iure magistrat᷒, cum minorib. etiam cõcedatur, s. grammaticis, licet olim tantam maiorib. scilicet legũ professorib. esset cõcessum.

Episcopi iurisdictionem in laicos scholasticos an habeant.

Nota

Nota ex glo. quod magistri artium & præceptores in grāmatica sunt de minoribus, ideo obtemperare debent maioribus, videlicet theologis, doctoribus canonum, legum, & medicinæ, cum isti sint de maioribus, & minor honorē, & reuerentiam debet maiori, gl. in l. 1. ff. de aqua plu. arcen. licet aliqui magistri artium eo vesaniæ, & superbiæ progressi fuerint, vt adeo magnos doctores putent se esse, quales sunt doctores alterius facultatis, quod non est verum, vt hic patet, & alias cum quidā artium magister prædicaret se ita magnum doctorem, sicut posset esse alius alterius facultatis, respon. verum esse in stultitia, & superbia, & tacuit. *Magistri artium de minoribus sunt.*

Qui vero ad alium iudicem eos trahere [t] *tentauerit, etiam si causa iustissima fuerit.* [t] Tentauerit) Nota, quod attentans conuenire scholasticum coram non suo iudice punitur, vt hic, & quando quis puniatur ex sola attētatione? vide in l. si quis non dicam rapere. C. de episcop. & cler. & Feli. in c. primo, de præsumptio. & in tracta. quando conatus puniatur, & Soci. in tracta. fallen. regula 31. attentatio, &c. alibi discutiam.

A tali conamine [v] *cadat. Hanc autem legem inter imperiales constitutiones, scilicet sub titulo. Ne filius pro patre, &c. Inseri iussimus, datum apud Roncalias, anno domini mille 158. mense Nouembri.* [v] Cadat) Nota, quod conueniens scholasticum coram non suis iudicibus, supra declaratis, perdit causam secundum communiter doctores hic, tamen iste text. hoc non probat, quia dicit, tali conamine cadat, ergo causa non cadit, quia si scholasticus petat remitti ad suum iudicem, remittetur, & sic à tali cōnamine, videlicet conueniendi eum coram alio iudice cadit conueniens, & iste, vt arbitror, est verus intellectus ad istū tex. quāuis Doct. hactenus alio intellexerit modo. Nota igitur, ꝙ conueniens scholasticū coram nō suo iudice cadit à conamine, si hoc scholastic⁹ petat, quia hæc remissio nō fit sine petitiōe, hoc aūt iudiciū nō datur, nisi postulatum fuerit, l. 4. §. hoc aūt iudicium. ff. de dāno infecto, *Intellectus ad text. nouus.*

glo.

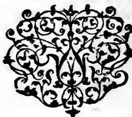
gl.hic,& Doct.alias ſcribunt quæſtiones, quas poteris videre,& ne in immenſum creſcat noſtrum opus hoc claudam. Tamen rogabo vos egregij ſtudioſi,vt dum vires ætas,dum florent anni, comparetis vobis virtutem, & ſcientiam, hæ ſunt illæ diuitiæ,quas nec tempeſtas adimere,nec ignis exurere,nec vlla hominũ vis eripere poteſt,cætera omnia, quæ in terris poſſidentur,fluxa,fragilia,& caduca,fortunę bona, non ſit igitur graue,non ſit moleſtum,annos aliquot laborem hunc ſuſcipere,qui Maronem illuſtrauit,Ciceroni,Saluſtio,Plinijs,Philoſophis, atq; Hippocrati, Galeno, Razi, Villanouano,alijſque medicis famam dedit,Petrum à bella pertica,Bartholum,& alios Iuriſperitos claros fecit,atq; Auguſtinum,Hieronymum,& alios Theologos immortales reddidit,ac demum cum ſuperis Deus Opti. Max.locauit,cui ingentes ago,& perpetuas agam gratias, qui me hactenus direxit,& ad finem vſque perduxit,illumq; perpetuo orabo,vt ad ſempiterna gaudia poſt obitum me perducere dignetur,

Papinia.
Vlpia.
Specul.

Amen.

SPES MEA CHRISTVS.

FINIS.

INDEX MATERIARVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A

B

C

Priui-

FINIS.

